

ISSN 2415-7333 (Online)

ISSN 2311-0821 (Print)

DOI: <https://doi.org/10.32589/2311-0821.2.2023>

Том 26 № 2

2023

Серія

ФІЛОЛОГІЯ

 UNICHECK

**ВІСНИК
КИЇВСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНОГО
ЛІНГВІСТИЧНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ**

ISSN 2415-7333 (Online)

ISSN 2311-0821 (Print)

DOI: <https://doi.org/10.32589/2311-0821.2.2023>

ВІСНИК
КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
ЛІНГВІСТИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Серія Філологія

2023

Том 26, № 2

Київський національний
лінгвістичний університет
Ідентифікаційний код 02125289
БІБЛІОТЕКА

 UNICHECK

Київ
Видавничий центр КНЛУ

Реєстраційне свідоцтво № 8830, серія КВ від 03.06.2004 року

Збірник наукових праць "Вісник КНЛУ. Серія Філологія" включено до категорії Б Переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук у галузі "Філологічні науки. Спеціальність 035"

(наказ Міністерства освіти і науки України від 28.12.2019 № 1643)

Видання індексується в: Index Copernicus <https://journals.indexcopernicus.com/search/details?id=43291&lang=pl>; Наукова періодика України (URAN) <http://journals.uran.ua/user>; Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/>; Google Scholar <https://scholar.google.com.ua/>; CrossRef <http://data.crossref.org/depositorreport?pubid=J334518>, Dimensions https://app.dimensions.ai/discover/publication?and_facet_source_title=jour.1366855. DOAJ: https://doaj.org/toc/2415-7333?source=%7B%22query%22%3A%7B%22bool%22%3A%7B%22must%22%3A%5B%7B%22terms%22%3A%7B%22index.issn.exact%22%3A%5B%222311-0821%22%2C%222415-7333%22%5D%7D%7D%5D%7D%7D%2C%22size%22%3A100%22%22%3A%5B%7B%22created_date%22%3A%7B%22order%22%3A%22desc%22%7D%7D%5D%2C%22_source%22%3A%7B%7D%2C%22track_total_hits%22%3Atrue%7D

Том 26 № 2 рекомендовано до друку ухвалою вченої ради

Київського національного лінгвістичного університету від 20 грудня 2023 року.

Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія Філологія : зб. наук. праць / гол. ред. Васько Р. В. Київ: Видавничий центр КНЛУ, 2023. Т. 26, № 2. 150 с.

Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія Філологія публікує наукові статті та рецензії, присвячені актуальним проблемам сучасного мовознавства та перекладознавства, що висвітлюють особливості розвитку й функціонування германських, романських, слов'янських, східних та інших мов світу, а також знайомить із новими здобутками науковців у сфері когнітивної лінгвістики, зіставного мовознавства, комунікативної лінгвістики, дискурсології, лінгвокультурології, психолінгвістики, лінгвофілософії та літературознавства.

Редколегія

Головний редактор:

Васько Роман Володимирович – доктор філологічних наук, професор, Київський національний лінгвістичний університет, Україна; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6499-2972>

Заступник головного редактора:

Потапенко Сергій Іванович – доктор філологічних наук, професор, Київський національний лінгвістичний університет, Україна; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8623-3240>

Відповідальні редактори:

Мінчак Галина Богданівна – кандидат філологічних наук, доцент, Київський національний лінгвістичний університет, Україна; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1673-475X>

Сташко Галина Іванівна – кандидат філологічних наук, доцент, Київський національний лінгвістичний університет, Україна; ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3325-5774>

Технічний редактор:

Григоренко Олена Григорівна – фахівець I категорії з комп'ютерної обробки текстів редакційно-видавничого відділу КНЛУ

Члени редколегії:

Баган Мирослава Петрівна – доктор філологічних наук, професор, Київський національний лінгвістичний університет, Україна; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5436-2934>

Барань Єлизавета Балажівна (Erzsebet Barany) – доктор філософії (PhD), доцент, Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II, Україна;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8395-5475>

Валігура Ольга Романівна – доктор філологічних наук, професор, Київський національний лінгвістичний університет, Україна; ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0428-5421>

Гнезділова Ярослава Володимирівна – доктор філологічних наук, доцент, Київський національний лінгвістичний університет, Україна; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9248-3238>

Ізотова Наталя Павлівна – доктор філологічних наук, професор, Київський національний лінгвістичний університет, Україна; ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2098-4687>

Корольова Алла Валер'янівна – доктор філологічних наук, професор, Київський національний лінгвістичний університет, Україна; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5541-5914>

Ніконова Віра Григорівна – доктор філологічних наук, професор, Національна академія служби безпеки України, Україна; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0324-4217>

Номаті Мотокі – PhD (філологія), професор, Слов'яно-Євразійський дослідницький центр, Університет Хокайдо, Японія; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5476-4941>

Панасенко Наталія Іванівна – доктор філологічних наук, професор, Університет імені Святих Кирила і Мефодія в Трнаві, Словацька Республіка; ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-4377-9088>

Пенья-Сервель М. Сандра – PhD (лінгвістика), старший викладач, Університет Ла-Ріоха, Логроньо, Королівство Іспанія; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4507-958X>

Пініч Ірина Петрівна – кандидат філологічних наук, доцент, Київський національний лінгвістичний університет, Україна; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9203-1204>

Рундл Крістофер – PhD (філологія), професор, Болонський університет, Італійська Республіка; ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-7790-3468>

Серякова Ірина Іванівна – доктор філологічних наук, професор, Київський національний університет технологій та дизайну, Україна; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6446-7070>

Стефанова Наталія Олександрівна – доктор філологічних наук, доцент, Київський національний лінгвістичний університет, Україна; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8699-9219>

Табаковска Ельжбета – PhD (лінгвістика), професор, Ягеллонський університет, Республіка Польща; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3676-792X>

Терехова Світлана Іванівна – доктор філологічних наук, професор, Київський національний лінгвістичний університет, Україна; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7473-9399>

Філоненко Наталія Георгіївна – доктор філологічних наук, доцент, Київський національний лінгвістичний університет, Україна; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9674-1641>

Шутова Марія Олександрівна – доктор філологічних наук, доцент, Київський національний лінгвістичний університет, Україна; ORCID: <https://orcid.org/my-orcid?orcid=0000-0001-7210-0260>

Адреса редколегії:

Україна, 03150, Київ-150, вул. Велика Васильківська, 73,

Київський національний лінгвістичний університет

E-mail: knlu-pzs@ukr.net.

Tel.: +38 (068) 554-23-79.

<http://philmessenger.knlu.edu.ua/>

ЗМІСТ

<i>Anokhina T. O.</i>	Multilingual corpus as resource for working with political speeches by European public figures	9
<i>Bobchynets L. I.</i>	Estereotipos de género en el humor español y portugués: expresión léxico-semántica y estilística.	20
<i>Далте О. Ю.</i>	Класифікація засобів реалізації семантики каузальності в сучасній китайській мові	30
<i>Yenko S. V.</i>	Translation strategies in the process of conveying neologisms, abbreviations and acronyms in English language computer texts . . .	44
<i>Zhukovska V. V.</i>	Constructional modeling in the formalism of cognitive-quantitative construction grammar	51
<i>Задорожна А. І.</i>	Просодичні особливості промови як різновиду публічного мовлення китайських політиків	63
<i>Zinchenko H. Ye.</i>	The inconsistency of sentential subjects' analysis in English	73
<i>Lutsenko R. I.</i>	Strategies of rendering non-verbal components in multimodal constructions comprising nationally-biased lexical units (based on British political video interviews and debates)	82
<i>Морозова І. Б., Пожарицька О. О.</i>	Особливості перекладу англійськомовних коміксів українською мовою	91
<i>Рябова К. О.</i>	Історія розвитку систем машинного перекладу (від ранніх етапів до початку ХХІ століття)	101
<i>Сорокін С. В., Даліда А. В.</i>	Позначення семантики градації ознаки в сучасній турецькій мові	112
<i>Черненко О. В.</i>	Мультикомпонентна структура конфліктиву в англійськомовному художньому дискурсі	124
<i>Shutova M. O.</i>	Idiomatic space of the concept MOTHERLAND in the English and Ukrainian languages.	134

РЕЦЕНЗІЇ

<i>Морякіна І. А.</i>	Рецензія на навчальний посібник. Хоменко Олександр (2023). Tutorial on effective business communications / Ефективні бізнес-комунікації: електронне навчальне видання для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за освітньою програмою “Маркетинговий менеджмент”. Київ: Видавничий центр КНЛУ.	142
-----------------------	--	-----

ІНФОРМАЦІЯ

<i>Вимоги до рукописів</i>	. . . . .	145
----------------------------	-----------	-----

CONTENTS

<i>Anokhina T. O.</i>	Multilingual corpus as resource for working with political speeches by European public figures	9
<i>Bobchynets L. I.</i>	Gender stereotypes in Spanish and Portuguese humour: lexico-semantic and stylistic expression	20
<i>Dalte O. Yu.</i>	The categorization of causatives in modern Chinese.	30
<i>Yenko S. V.</i>	Translation strategies in the process of conveying neologisms, abbreviations and acronyms in English language computer texts . . .	44
<i>Zhukovska V. V.</i>	Constructional modeling in the formalism of cognitive-quantitative construction grammar	51
<i>Zadorozhna A. I.</i>	Prosodic features of public speech in Chinese political discourse. . .	63
<i>Zinchenko H. Ye.</i>	The inconsistency of sentential subjects analysis in English	73
<i>Lutsenko R. I.</i>	Strategies of rendering non-verbal components in multimodal constructions comprising nationally-biased lexical units (based on British political video interviews and debates)	82
<i>Morozova I. B., Pozharytska O. O.</i>	Translation specifics of English language comics into Ukrainian	91
<i>Riabova K. O.</i>	History of the development of machine translation systems (from the early stages to the beginning of the 21st century)	101
<i>Sorokin S. V., Dalida A. V.</i>	Conveyance of feature gradation semantics in modern Turkish	112
<i>Chernenko O. V.</i>	Multicomponent structure of conflictive in modern English fictional discourse.	124
<i>Shutova M. O.</i>	Idiomatic space of the concept MOTHERLAND in the English and Ukrainian languages.	134

REVIEWS

<i>Moriakina I. A.</i>	Review of the training manual. Khomenko Oleksandr. (2023). Tutorial on effective business communications: electronic educational publication for students of the second (master's) level of higher education under the "Marketing and Management" educational programme: KNLU Publishing Center.	142
------------------------	--	-----

INFORMATION

<i>Guidelines for authors</i>	. . . . .	145
-------------------------------	-----------	-----

UDC 81'33 + 044.42: 004 (4) (045)

DOI: <https://doi.org/10.32589/2311-0821.2.2023.297658>

T. O. Anokhina

Kyiv National Linguistic University, Ukraine

e-mail: tetianaanokhina@knl.u.edu.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8859-5568>

MULTILINGUAL CORPUS AS RESOURCE FOR WORKING WITH POLITICAL SPEECHES BY EUROPEAN PUBLIC FIGURES

Abstract

The article examines the use of the multilingual corpus as a tool for analyzing political speeches by European public figures. The novelty of the article lies in the automatic and semi-automatic compilation of the corpus, focusing on speeches delivered by European leaders, key figures and economists. It introduces a novel approach to the analysis of political speeches by European public figures through the compilation of a multilingual corpus. The semi-automatic compilation mode, facilitated by Sketch Engine functionalities, allowed for efficient processing and visualization, offering course participants a unique insight into influential speeches in the contemporary digital era. This corpus approach facilitated the creation of a comprehensive library of political speeches, serving as a valuable resource for teaching European Studies. The compilation of the corpus primarily includes famous speeches delivered by European leaders, key figures and economists. The process of compilation involved several stages resulting in the corpus of speeches available for in-depth analysis and study. Using the functionalities of *Sketch Engine*, we processed the compilation in a semi-automatic mode. The focus on visualization aimed at making the course participants aware of the most prominent speeches in the modern digital era. The speeches available for the public access were formatted into *txt* files to supplement the corpus. The remaining part was entered in the automatic mode of corpus compilation. The results of the study included *Good Academic Examples* extraction from Sketch Engine and the corpus of European public figures' speeches verified by popularity (the frequency score).

Keywords: *Sketch Engine*, PSEPF, *Good Academic Examples* extraction, European public figures, corpus compilation, automatic compilation mode, semi-automatic compilation mode, frequency score by popularity in the corpus.

Анотація

У статті розглянуто багатомовний корпус як інструмент для роботи з політичними виступами європейських громадських діячів. Новизна статті полягає в укладанні цифрового корпусу автоматично та напівавтоматично, зосередженому на промовах європейських лідерів, ключових діячів та економістів. У роботі впроваджено новий підхід до аналізу політичних виступів європейських громадських діячів шляхом укладання багатомовного корпусу. Режим компіляції, що підтримується функціями *Sketch Engine*, забезпечив ефективну обробку та візуалізацію, пропонуючи учасникам курсу унікальне уявлення про впливові виступи в сучасну цифрову епоху. Корпусний підхід дає змогу створити бібліотеку європейських політичних промов, яка є цінним ресурсом для викладання європейських студій. З погляду компіляції корпусу, це добірка текстів, що містить промови переважно відомих європейських лідерів, відповідальних осіб та економістів. Процес компіляції охоплює декілька етапів, у результаті чого утворюється корпус промов, доступний для аналізу. Корпус задіяно під час викладання курсу з Європейських студій. Можливості *Sketch Engine* дозволили створювати корпус у напівавтоматичному режимі. Функціональність інструмента *Sketch Engine* сприяє кращій візуалізації. Корпус побудовано таким чином, щоб учасники курсу з Європейських студій змогли ознайомитися з найвидатнішими та найбільш резонансними промовами сучасної Європи. Виступи, доступні для загалу, були переведені у формат *txt* для подальшого додавання до корпусу. Іншу частину під час компіляції корпусу доповнили можливості *Sketch Engine* в автоматичному режимі. Результати дослідження – *Good Academic Examples*, створені на

платформі *Sketch Engine* та перевірена за популярністю в корпусі (частотністю) бібліотека виступів європейських публічних діячів.

Ключові слова: *Sketch Engine*, *PSEPF*, завантаження з корпусу найкращих академічних прикладів, європейські громадські діячі, компіляція корпусу, автоматичний режим компіляції, напівавтоматичний режим компіляції корпусу, оцінка популярності на основі частоти вживання в корпусі.

Introduction. Modern corpus studies encompassing various corpus types (see O. I. Andrushenko, Ya. V. Kapranov, A. V. Korolyova and others) have opened avenues to leverage digitalised data to the fullest potential. The evolution of corpus compilation owes itself to technological advancements, granting linguists access to massive data bases. Our focus is on exploring the functionalities of the new corpus of political speeches by European public figures (hereinafter referred to as *PSEPF*) that contains transcripts of political speeches (converted from *srt* to *txt*), predominantly derived from European Parliament sessions. This corpus provides access to both video speeches and the bank of the transcripts available on the official page (<https://multimedia.europarl.europa.eu/en/video>). The creation of this corpus involved integrating files from the web resources available for Sketch engine platform and utilizing them for automatic data processing. Additionally, the process was facilitated by manual inclusion of speeches by established European figures, such as Roberta Metsola, President of the European Parliament. After the corpus had been built, the dataset was sent to Lexonomy which has the feature to develop a dictionary of terms based on *PSEPF*, opening potential applications of this resource.

In recent years, the study of *PSEPF* has gained significant importance in the field of European Studies. Understanding the rhetoric, linguistic choices and persuasive techniques employed by prominent European leaders, responsible individuals and economists provides valuable insights into the political landscape of Europe. One of the key challenges in this endeavour is the compilation and analysis of a diverse and comprehensive corpus of multilingual political speeches. This article delves into the methodology and advantages of utilizing a multilingual corpus as a resource for working with political speeches delivered by European public figures. Such multilingual corpora serve as an invaluable resource for linguistic and socio-political analyses, enabling researchers and students to explore various language subtleties, cultural contexts and rhetorical strategies used by public figures across European languages. By compiling a multilingual corpus of political speeches, scholars can gain a deeper understanding of the linguistic diversity within Europe and the ways how political discourse manifests across different linguistic and cultural boundaries.

Creating the *PSEPF* Corpus

The process of compiling the multilingual corpus of European political speeches involves meticulous stages. Initially, a selection of texts is made, focusing on noteworthy speeches delivered by prominent European leaders, influential personalities and esteemed economists. These speeches are selected to represent a spectrum of political ideologies, historical contexts and societal concerns. The compilation process embraces several stages, including data collection, transcription, translation (if applicable) and annotation. Leveraging advanced tools like Sketch Engine streamlines this compilation process, facilitating the efficient organization and analysis of vast amounts of textual data (see Figure 1).

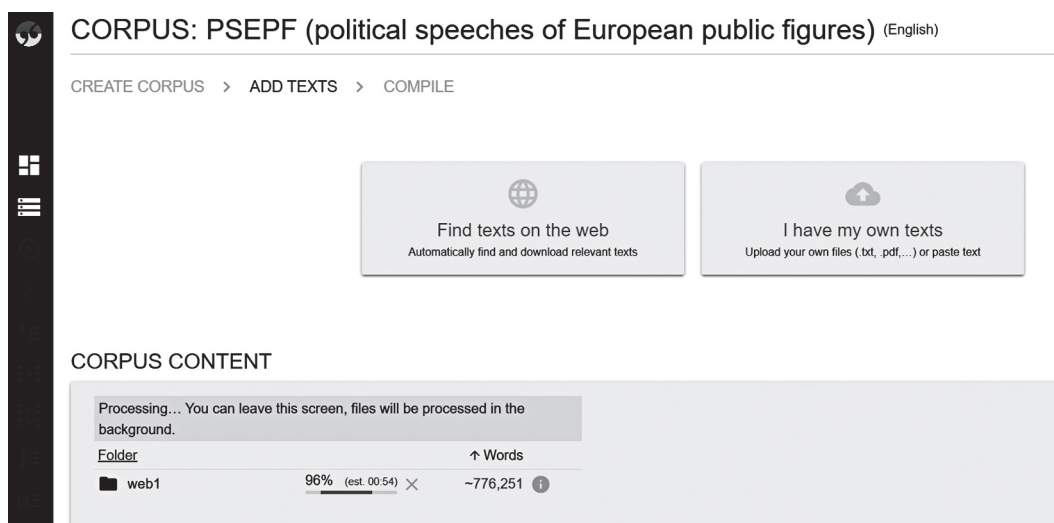

Figure 1. The Process of the PSEPF Corpus compilation

Using Sketch Engine

During the process of the *PSEPF* Corpus compilation we used Sketch Engine, a powerful corpus tool, that plays a pivotal role in the compilation and analysis of political speeches. Employing the functionality of Sketch Engine, the *PSEPF* Corpus benefited from a semi-automatic compilation, which enabled the efficient processing of the collected speeches. Notably, the tool’s visualization features are particularly important, as they allow course participants to grasp the most prominent and noteworthy speeches in the modern digitalized era. Additionally, Sketch Engine’s automatic mode assisted in expanding the corpus, ensuring that a diverse range of speeches is included for comprehensive analysis. In the process of work the material was selected by subject area, necessitating the removal of potential technical data noise (see Figure 2).

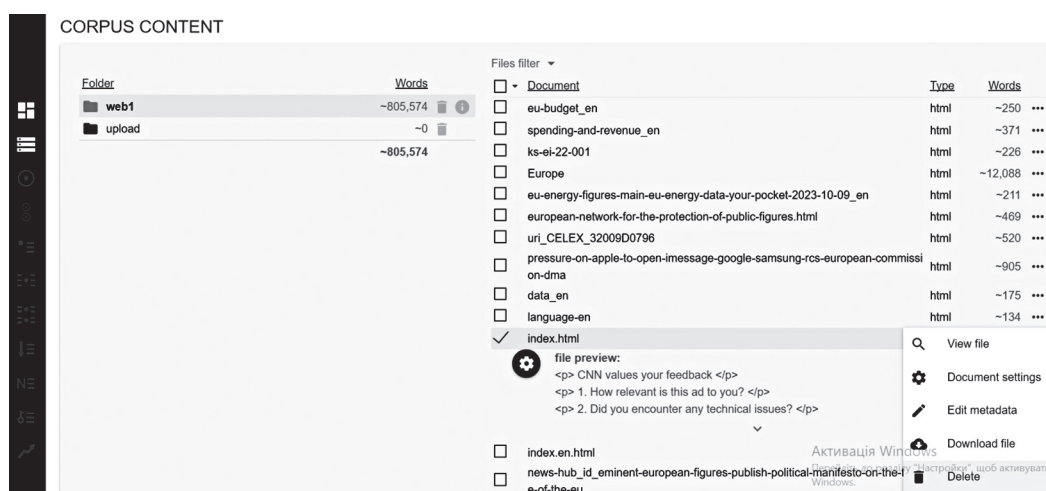

Figure 2. Adjusting corpus content: deleting technical data noise

The selection of the Public Figures' Speeches for the *PSEPF* Corpus

The compiled multilingual corpus serves as a rich source for analyzing speeches delivered by public figures. One of the primary objectives is to extract Good Academic Examples (hereinafter referred to as GAEs) from the corpus using Sketch Engine. These examples represent linguistic constructs, persuasive techniques and rhetorical devices that can be utilized as educational resources in European Studies programs. The frequency score derived from the corpus analysis verifies the popularity of these GAEs, providing valuable insights into the impact and effectiveness of specific language choices made by public figures. To enhance the *PSEPF* Corpus, we added data, mainly transcripts of political speeches converted from *srt* to *txt* format (Figure 3). Thus, manual adding guarantees that the *PSEPF* Corpus includes accurate and complete transcripts of the speeches.

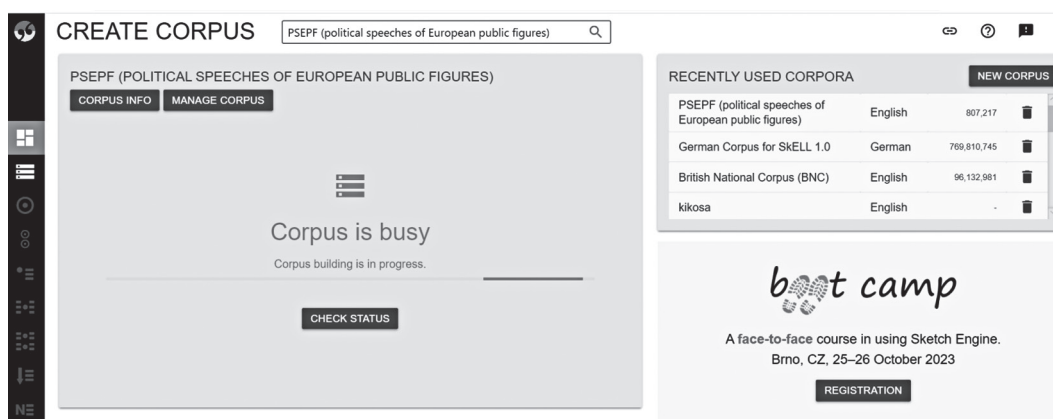
	1654673791703_I226311Chapters[SD-EN].txt	Робочий стіл\articles
	1654673791703_I226311Chapters[SD-EN].srt	Робочий стіл\articles
	1697026990831_I247613Chapters[SD-EN].txt	Робочий стіл\articles
	1697026990831_I247613Chapters[SD-EN].srt	Робочий стіл\articles
	1697026961032_I247613[SD-EN].pdf	Робочий стіл\articles
	Solemn_Moment_in_front_of_the_EP_in_Solidarity_of_the_Victims_of_the_Terror_Attacks...	Робочий стіл\articles
	Solemn_Moment_in_front_of_the_EP_in_Solidarity_of_the_Victims_of_the_Terror_Attacks...	Робочий стіл\articles
	Solemn_Moment_in_front_of_the_EP_in_Solidarity_of_the_Victims_of_the_Terror_Attacks...	Робочий стіл\articles

Figure 3. Speeches of public figures extracted from video files in subtitles format (*srt*) and then converted into text format (*txt*)

Having added our text to the library and web searches, the *PSEPF* Corpus (807, 217 words) has the potential for expansion through the inclusion of texts of the political leaders which have high frequency in query searches (Figure 4).

The screenshot shows the Sketch Engine interface for creating a corpus. The main area displays "Corpus is busy" with a progress bar and a "CHECK STATUS" button. The right sidebar shows "RECENTLY USED CORPORA" with a table listing corpora like PSEPF, German Corpus for SKELL 1.0, and British National Corpus (BNC). Below the sidebar is a "boot camp" advertisement for a course on using Sketch Engine.

Corpus Name	Language	Word Count
PSEPF (political speeches of European public figures)	English	807,217
German Corpus for SKELL 1.0	German	769,810,745
British National Corpus (BNC)	English	96,132,981
kikosa	English	-

Figure 4. The *PSEPF* Corpus compilation

Using the corpus feature to visualize keywords, we can extract the terminology for offline use.

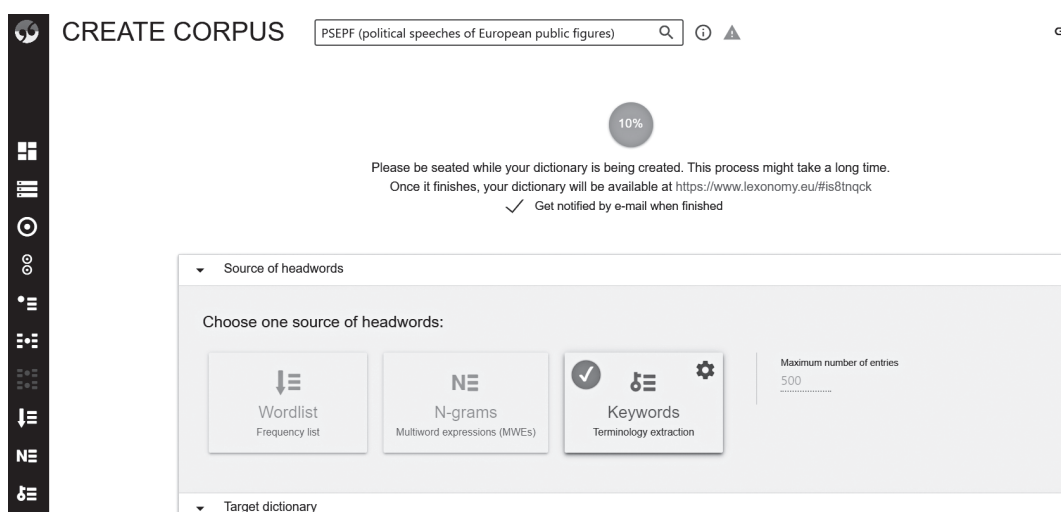

Figure 5. Keywords extraction from the *PSEPF* Corpus

The selection process prioritizes multi-word units which demonstrate the data, key figures in the *PSEPF* Corpus and general lexicon creation (Figure 5). Thus, the emphasis on such units is a strategic and insightful approach. Besides, the multi-word units within the *PSEPF* Corpus vividly illustrate the corpus data, offering a rich source for analyzing the political language of European public figures. As long as political speeches encapsulate social ideologies and concerns, studying these key figures' language use provides valuable insights into political strategies, societal values and public discourse dynamics. The inclusion of the general lexicon in the *PSEPF* Corpus ensures a selection based on frequency of the returned queries, enriching the corpus with a diverse range of words and phrases of specialized political terminology. Additionally, the focus on multi-word units, key figures and general lexicon in the *PSEPF* Corpus boosts the dataset, enabling researchers to delve deep into the complexities embedded in political language. Therefore, this nuanced approach not only captures the intricacies of political discourse but also facilitates a broader understanding of societal values and linguistic patterns, making the corpus a valuable asset across diverse fields of research.

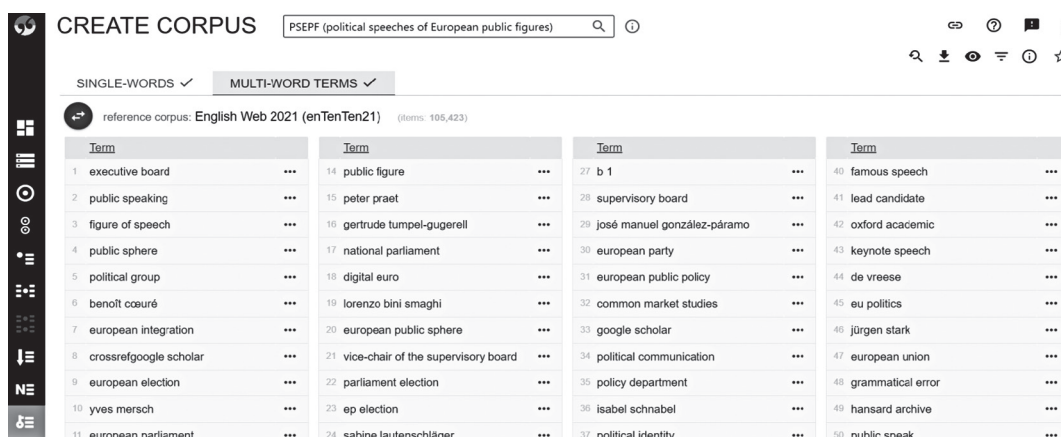

Figure 6. Multi-word terms in the *PSEPF* Corpus

It is necessary here to clarify exactly that the multi-word terms, commonly referred to as N-grams, consist of several words. In this context, we trace and analyze the most valuable 3-4

N-grams (see Figure 7). To understand the significance of these N-grams, it is vital to delve into their context. For instance, the N-grams ‘European public policy’ and ‘European public sphere’ indicate broad areas of European policies, with speeches giving a strong connection between public perspectives and the decision-making within European institutions.

N-gram	Frequency ²	N-gram	Frequency ²	N-gram	Frequency ²
1 Board of the	1,585 ...	18 the United States	293 ...	35 the end of	154 ...
2 Member of the	1,508 ...	19 of the EU	263 ...	36 of the European Parliament	147 ...
3 the Executive Board	1,505 ...	20 European Central Bank	245 ...	37 Cambridge University Press	146 ...
4 of the Executive	1,491 ...	21 the European Central	233 ...	38 figure of speech	146 ...
5 of the Executive Board	1,487 ...	22 of the European Union	220 ...	39 figures of speech	138 ...
6 Executive Board of the	1,478 ...	23 the European Central Bank	218 ...	40 by Peter Praet	131 ...
7 Executive Board of	1,478 ...	24 by Benoît Cœuré	204 ...	41 Speech by Benoît Cœuré	130 ...
8 the Executive Board of	1,476 ...	25 of the European Central	202 ...	42 Speech by Benoît	130 ...
9 Member of the Executive	1,448 ...	26 Frankfurt am Main	201 ...	43 the ECB and	128 ...
10 of the ECB	1,254 ...	27 Board of the European	186 ...	44 in the United	127 ...
11 Board of the ECB	1,187 ...	28 in the EU	182 ...	45 by Gertrude Tumpel-Gugerell	121 ...
12 of the European	939 ...	29 in order to	174 ...	46 and the European	119 ...
13 the European Union	488 ...	30 of the most	174 ...	47 part of the	119 ...

Figure 7. 3-4 N-grams in the PSEPF Corpus

The further computations comprised the creation of one-click Dictionary based on the PSEPF Corpus lexicon.

Description	Started	Time left	Duration	Status	Progress
Building FSA for n-grams on attribute word (PSEPF (political speeches of European public figures))	2023-10-12 20:18:17		00:00:00	Completed	100%
N-grams computation ('word' attribute) (PSEPF (political speeches of European public figures))	2023-10-12 20:18:16		00:00:00	Completed	100%
One-Click Dictionary (PSEPF (political speeches of European public figures))	2023-10-12 20:04:38		00:10:27	Completed	100%
N-grams computation ('tempus' attribute) (PSEPF (political speeches of European public figures))	2023-10-12 20:03:56		00:00:00	Completed	100%
One-Click Dictionary (PSEPF (political speeches of European public figures))	2023-10-12 20:03:55		00:00:00	Completed	100%

Figure 8. Computations in the PSEPF Corpus

The PSEPF Corpus dataset comprises 807, 217 words, encompassing speeches delivered by prominent economists and political leaders. Among these, speeches by the most influential figures were selected to generate good academic examples, intended for study in our classes (see Figures 8-9).

Details	Left context	KWIC	Right context
1	europa.eu gland, Banque de France, IMF and OECD</s></s>Introductory remarks by Yves Mersch , Member of the Executive Board of the ECB and Vice-Chair of the Supervisory B		
2	europa.eu z ECB, at the Berlin Economic Roundtable</s></s>Introductory remarks by Yves Mersch , Member of the Executive Board of the ECB and Vice-Chair of the Supervisory B		
3	europa.eu CB, at the Petersberger Sommerdialog, 27 June 2020</s></s>Remarks by Yves Mersch , Member of the Executive Board of the ECB and Vice-Chair of the Supervisory B		
4	europa.eu ial Macroeconomics and Finance Programme Meeting</s></s>Remarks by Yves Mersch , Member of the Executive Board of the ECB and Vice-Chair of the Supervisory B		
5	europa.eu lementation and central bank balance sheets</s></s>Opening remarks by Yves Mersch , Member of the Executive Board of the ECB and Vice-Chair of the Supervisory B		
6	europa.eu 'oreign Relations, New York, 19 April 2017</s></s>Introductory remarks by Yves Mersch , Member of the Executive Board of the ECB, at panel "The Agenda for Europe", i		
7	europa.eu fari Internazionali, Rome, 26 September 2016</s></s>Opening remarks by Yves Mersch , Member of the Executive Board of the ECB, at the Eurosystem community sess		
8	europa.eu .uis Malo de Molina, Madrid, 25 April 2016</s></s>Introductory remarks by Yves Mersch , Member of the Executive Board of the ECB, at panel "Europe's Economic and N		
9	europa.eu ropean Political Economy, Rome, 4 April 2016</s></s>Opening remarks by Yves Mersch , Member of the Executive Board of the ECB, at the Information session on the cx		
10	europa.eu i Bussum, The Netherlands, 10 September 2015</s></s>Panel remarks by Yves Mersch , Member of the Executive Board of the ECB, at the Eurofi conference in Luxemb		
11	europa.eu l monetary poloy", Frankfurt, 30 April 2014</s></s>Introductory remarks by Yves Mersch , Member of the Executive Board of the ECB, at the press conference on the ope		
12	europa.eu ial Macroeconomics and Finance Programme Meeting</s></s>Remarks by Yves Mersch , Member of the Executive Board of the ECB and Vice-Chair of the Supervisory B		
13	europa.eu lementation and central bank balance sheets</s></s>Opening remarks by Yves Mersch , Member of the Executive Board of the ECB and Vice-Chair of the Supervisory B		

Figure 9. The extraction of speeches based on their popularity in the PSEPF Corpus

Yves Mersch

Yves Mersch was born in Luxembourg City, Luxembourg. He has the Order of the Legion of Honor and was educated at the Paris 1 Panthéon-Sorbonne University. Mersch served as a member of the European Central Bank's Executive Board and as Vice-Chair of the Supervisory Board of the ECB.

Benoît Cœuré

Benoît Georges Cœuré is a French economist who has been the president of the Autorité de la concurrence since 2022. Previously, he served as a member of the Executive Board of the European Central Bank from 2012 to 2019.

Figure 10. Prominent speech givers in the PSEPF Corpus

Based on the findings within the PSEPF Corpus, we have observed the correlation between the popularity of political speech givers and the effective selection and expansion of the corpus, adding new data available online in the current mode of time. Our analysis showed that certain leaders consistently deliver articulate and argumentative speeches available for observation in online media. Yves Mersch, for instance, exhibits a distinct and elaborated manner of speech. His speeches, encompassing various events, exemplify his consistent delivery of cogent and well-structured remarks across diverse platforms. To illustrate it, we suggest such speeches as *panel remarks* at the Eurofi conference in Luxembourg, *opening remarks* at the Eurosystem community session at Sibos, Geneva, *Introductory remarks* at the Salzburg Global webinar, *opening remarks* at the Information session on the consultative report on RTGS services, Frankfurt am Main, *remarks* at Roundtable Discussion on Central Bank Independence, *introductory remarks* at the press conference on the opening of cooperation programme in Western Balkans, Tirana, Albania, *remarks* at the Reinventing Bretton Woods Committee Webinar Series, *opening remarks* at the “Getting to know the EU Institutions and Organisations in Luxembourg” event, *introductory remarks* at “The Agenda for Europe”, at Ambrosetti’s Finance Forum on “The Outlook for the Economy and Finance”, Villa d’Este, Cernobbio, *introductory remarks* at panel “Europe’s Economic and Monetary Policy” during the Ambrosetti Conference on the Outlook for the Economy and Finance, Villa d’Este, Cernobbio, *introductory remarks* at the MNI Connect Roundtable, *remarks* at Roundtable Discussion on Central Bank Independence, *opening remarks* at the “Getting to know the EU Institutions and Organisations in Luxembourg” event.

Figure 11. Word Sketch in the PSEPF Corpus

The speeches delivered by Yves Mersch are a valuable resource for studying exemplary and well-crafted European argumentative discourse. Consequently, these speeches have been systematically extracted and curated as Good Academic Examples (GDEX) in the *PSEPF* Corpus (refer to Figure 12).

Details	sentence	GDEX score
1 europa.eu	<s>Panel remarks by Yves Mersch , Member of the Executive Board of the ECB, at the Eurofi conference in Luxembourg, 10 September 2015</s>	0.131
2 europa.eu	<s>Opening remarks by Yves Mersch , Member of the Executive Board of the ECB, at the Eurosystem community session at Sibos, Geneva, 26 September 2016</s>	0.074
3 europa.eu	<s>Introductory remarks by Yves Mersch , Member of the Executive Board of the ECB and Vice-Chair of the Supervisory Board of the ECB, at the Salzburg Global webinar</s>	0.068
4 europa.eu	<s>Opening remarks by Yves Mersch , Member of the Executive Board of the ECB, at the Information session on the consultative report on RTGS services, Frankfurt am Main, 22 March 2016</s>	0.029
5 europa.eu	<s>Remarks by Yves Mersch , Member of the Executive Board of the ECB and Vice-Chair of the Supervisory Board of the ECB, Roundtable Discussion on Central Bank Independence</s>	0.027
6 europa.eu	<s>Introductory remarks by Yves Mersch , Member of the Executive Board of the ECB, at the press conference on the opening of cooperation programme in Western Balkans, Tirana, Albania, 17 April 2014</s>	0.014
7 europa.eu	<s>Remarks by Yves Mersch , Member of the Executive Board of the ECB and Vice-Chair of the Supervisory Board of the ECB, at the Reinventing Bretton Woods Committee Webinar Series</s>	0.011
8 europa.eu	<s>Opening remarks by Yves Mersch , Member of the Executive Board of the ECB and Vice-Chair of the Supervisory Board of the ECB, at the "Getting to know the EU Institutions and Organisations in Luxembourg" event</s>	0
9 europa.eu	<s>Introductory remarks by Yves Mersch , Member of the Executive Board of the ECB, at panel "The Agenda for Europe", at Ambrosetti's Finance Forum on "The Outlook for the Economy and Finance", Villa d'Este, Cernobbio, 8 April 2017</s>	0
10 europa.eu	<s>Introductory remarks by Yves Mersch , Member of the Executive Board of the ECB, at panel "Europe's Economic and Monetary Policy" during the Ambrosetti Conference on the Outlook for the Economy and Finance, Villa d'Este, Cernobbio, 9 April 2016</s>	0

Figure 12. Good Academic Examples (GDEX) in the *PSEPF* Corpus

Details	sentence	GDEX score
1 europa.eu	<s>Panel remarks by Yves Mersch , Member of the Executive Board of the ECB, at the Eurofi conference in Luxembourg, 10 September 2015</s>	0.131
2 europa.eu	<s>Opening remarks by Yves Mersch , Member of the Executive Board of the ECB, at the Eurosystem community session at Sibos, Geneva, 26 September 2016</s>	0.074
3 europa.eu	<s>Introductory remarks by Yves Mersch , Member of the Executive Board of the ECB and Vice-Chair of the Supervisory Board of the ECB, at the Salzburg Global webinar</s>	0.068
4 europa.eu	<s>Opening remarks by Yves Mersch , Member of the Executive Board of the ECB, at the Information session on the consultative report on RTGS services, Frankfurt am Main, 22 March 2016</s>	0.029
5 europa.eu	<s>Remarks by Yves Mersch , Member of the Executive Board of the ECB and Vice-Chair of the Supervisory Board of the ECB, Roundtable Discussion on Central Bank Independence PDF: portable document format	0.027
6 europa.eu	<s>Introductory remarks by Yves Mersch , Member of the Executive Board of the ECB, at the press conference on the opening of cooperation programme in Western Balkans, Tirana, Albania, 17 April 2014</s>	0.014
7 europa.eu	<s>Remarks by Yves Mersch , Member of the Executive Board of the ECB and Vice-Chair of the Supervisory Board of the ECB, at the Reinventing Bretton Woods Committee Webinar Series</s>	0.011
8 europa.eu	<s>Opening remarks by Yves Mersch , Member of the Executive Board of the ECB and Vice-Chair of the Supervisory Board of the ECB, at the "Getting to know the EU Institutions and Organisations in Luxembourg" event</s>	0
9 europa.eu	<s>Introductory remarks by Yves Mersch , Member of the Executive Board of the ECB, at panel "The Agenda for Europe", at Ambrosetti's Finance Forum on "The Outlook for the Economy and Finance", Villa d'Este, Cernobbio, 8 April 2017</s>	0
10 europa.eu	<s>Introductory remarks by Yves Mersch , Member of the Executive Board of the ECB, at panel "Europe's Economic and Monetary Policy" during the Ambrosetti Conference on the Outlook for the Economy and Finance, Villa d'Este, Cernobbio, 9 April 2016</s>	0
11 europa.eu	<s>Introductory remarks by Yves Mersch , Member of the Executive Board of the ECB and Vice-Chair of the Supervisory Board of the ECB, at the MNI Connect Roundtable</s>	0.054
12 europa.eu	<s>Remarks by Yves Mersch , Member of the Executive Board of the ECB and Vice-Chair of the Supervisory Board of the ECB, Roundtable Discussion on Central Bank Independence</s>	0.027
13 europa.eu	<s>Opening remarks by Yves Mersch , Member of the Executive Board of the ECB and Vice-Chair of the Supervisory Board of the ECB, at the "Getting to know the EU Institutions and Organisations in Luxembourg" event</s>	0

Figure 13. The GDEX results exported from the *PSEPF* Corpus

Having downloaded the extraction results from Sketch Engine, we leveraged its automatic generation of Good Academic Examples, which serve as valuable teaching resources for

European Studies classes. Furthermore, these extracted speeches play a significant role in Interpretation classes owing to their value, soft tone and exceptional clarity.

Another popular speech giver we'd like to mention within our analysis is Benoît Cœuré, who is recognized for his notably quicker delivery and advanced speech content. The *PSEPF* Corpus collection comprises his contributions, including remarks, speeches, addresses, presentations, interventions, contributions, lectures, articles and statements (Figure 14).

... by "Benoît Cœuré"		
	☒ Show frequencies	☒ Show scores
remark	47	12.1 ...
speech	142	11.9 ...
address	4	9.0 ...
presentation	3	8.5 ...
intervention	2	8.2 ...
contribution	2	8.2 ...
lecture	2	8.1 ...
article	1	7.3 ...
statement	1	7.0 ...

Figure 14. Selection of speeches by Benoît Cœuré in the *PSEPF* Corpus

Thus, within our analysis, we highlight distinguished speech givers known for their advanced speech content. The *PSEPF* Corpus includes a collection of their contributions to be investigated in further research.

Conclusion

Based on the results, it can be concluded that the development of a multilingual corpus, coupled with advanced tools such as *Sketch Engine*, significantly enhances the study of political speeches delivered by European public figures. This comprehensive and diverse collection of speeches, empowers researchers and educators to explore the intricate linguistic nuances and persuasive strategies employed by European leaders. The invaluable insights gleaned from this analysis greatly contribute to the nuanced understanding of European political discourse within the realm of European Studies. As digital tools continue to evolve, the study of political speeches in a multilingual corpus framework remains a dynamic and essential area of research. Features such as text analysis, concordance search and other functionalities, including sharing function and online storage, offer invaluable resources for both academia and society at large.

The extraction of *Good Academic Examples* from *Sketch Engine* represents a novel contribution to the field, offering a systematic way to identify and understand effective rhetorical strategies employed by European public figures. This approach goes beyond mere frequency analysis, delving into the qualitative aspects of speeches and enriching corpus studies.

This comprehensive study allows for an in-depth exploration of public speeches delivered by European leaders. Besides, it fosters a closer understanding of the perspective integration of Ukraine into the European community. Moreover, the incorporation of both common language and political jargon within the *PSEPF* Corpus provides a broader view of communication dynamics. This integration bridges the gap between political rhetoric and everyday language usage.

Acknowledgements

Co-funded by the European Union. However, any views and opinions expressed in this work solely represent those of the authors and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency. Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.

REFERENCES

- Andrushenko, O. I. (2023). Lanksbox software options for the prospective investigation of the multilingual corpus for European studies. *MESSENGER of Kyiv National Linguistic University. Series Philology*, 26(1), 9–18.
- Anokhina, T. (2023). Political speeches of European public figures. *Sketch Engine* [Share function] <https://ske.li/psepfcorpus>
- Anokhina, T. (2023). Political speeches of European public figures. *Sketch Engine* [Text Analysis function] <https://ske.li/psepftextanalysis>
- Anokhina, T. (2023). Political speeches of European public figures. *Sketch Engine* [URL structure] <https://ske.li/psepfurl>
- Anokhina, T. (2023). Political speeches of European public figures. *Sketch Engine* [Yves Mersch concordance search] <https://ske.li/yvesmershconcordance>
- Jakubíček, M., Kilgarriff, A., Kovář, V., Rychlý, P., & Suchomel, V. (2014). Finding terms in corpora for many languages with the Sketch Engine. In *Proceedings of the Demonstrations at the 14th Conference of the European Chapter of the Association for Computational Linguistics* (pp. 53–56).
- Kapranov, Y. (2023). Resources and opportunities of opus in translation studies: special reference to educational and scientific activities. In *Applied linguistics-3D: language, IT, ELT*, 9–13.
- Kilgarriff, A., Baisa, V., Bušta, J., Jakubíček, M., Kovář, V., Michelfeit, J., & Suchomel, V. (2014). The Sketch Engine: ten years on. *Lexicography*, 1(1), 7–36.
- Kilgarriff, A., Reddy, S., Pomikálek, J., & Avinesh, P. V. S. (2010). A Corpus Factory for Many Languages. In *Proceedings of the Seventh International Conference on Language Resources and Evaluation (LREC'10)*, Valletta, Malta. European Language Resources Association (ELRA), 904–910.
- Korolyova, A. V. (2023). Multilingual corpus and its software for European studies research. *Messenger of Kyiv National Linguistic University. Series Philology*, 26(1), 49–62.
- Thomas, J. (2014, December 14). Discovering English with the Sketch Engine. *CALL Design: Principles and Practice – Proceedings of the 2014 EUROCALL Conference, Groningen, The Netherlands*, 363–367. <http://dx.doi.org/10.14705/rpnet.2014.000246>

Дата надходження до редакції 14.11.2023
Ухвалено до друку 18.12.2023

Відомості про автора

<p>Анохіна Тетяна Олександрівна,</p> <p>доктор філологічних наук, професор кафедри теорії і практики перекладу з англійської мови Київського національного лінгвістичного університету</p> <p>e-mail: tetiana.anokhina@knl.u.edu.ua</p>		<p>Сфера наукових інтересів:</p> <p>переклад, корпусна лінгвістика</p>
---	--	---

УДК 811.134.[2+3]

DOI: <https://doi.org/10.32589/2311-0821.2.2023.297661>

L. I. Bobchynets

Universidad Nacional Lingüística de Kyiv, Ucrania

e-mail: blinfo@ukr.net

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8326-1948>

ESTEREOTIPOS DE GÉNERO EN EL HUMOR ESPAÑOL Y PORTUGUÉS: EXPRESIÓN LÉXICO-SEMÁNTICA Y ESTILÍSTICA

Resumen

El artículo está dedicado al humor de género en el español y portugués. El objetivo del estudio es el análisis de los recursos léxico-semánticos y estilísticos de la expresión de los estereotipos de género en los chistes españoles y portugueses. El material de estudio comprende los chistes machistas, feministas, de suegras, escolares españoles y portugueses que critican o “atacan” a los representantes de cierto género. Se hace el análisis comparativo de las definiciones de estereotipo en los diccionarios de la lengua española y portuguesa, las definiciones de algunos científicos, para destacar los componentes lógicos dentro de la noción de estereotipo de género. El análisis léxico-semántico y estilístico revela el uso de epítetos zoomorfos para caracterizar a los representantes de género femenino o masculino, tales como *cerdo* (del hombre), *doberman* (de la mujer), *serpiente* (de la suegra). No hemos encontrado los chistes que critiquen al suegro. Los chistes de género en las lenguas española y portuguesa son similares en mostrar su actitud negativa a la suegra y el deseo del yerno de deshacerse de ella, lo que se expresa en el humor negro. Según la estructura narrativa los chistes de género son en mayoría los diálogos sobre los roles sociales de hombres y mujeres. Los chistes machistas y feministas pueden ser ofensivos y sexistas, subrayando con exageración las características negativas del género opuesto. A nivel léxico-semántico se revela la crítica de mujeres como cotilleras, amas de casa, menos inteligentes que los hombres, más descontentas que sus maridos. Los hombres en los chistes de género aparecen como seres menos perfectos que las mujeres, estúpidos, perezosos, inútiles. Los chistes reflejan de manera cómica y exagerada los estereotipos de género que persisten en la mentalidad española y portuguesa. La perspectiva de los estudios de género y humor consiste en la comparación de los chistes en distintas lenguas para revelar la persistencia de los estereotipos de género en dependencia de la cultura y de la época.

Palabras clave: estereotipos de género, el humor español, el humor portugués, chistes de género, epítetos zoomorfos.

Анотація

Стаття присвячена гендерному гумору в іспанській і португальській мовах. Метою дослідження є аналіз лексико-семантичних і стилістичних засобів вираження гендерних стереотипів в анекдотах іспанською та португальською мовами на матеріалі дослідження мачистських, феміністських, шкільних анекдотів, які критикують або “атакують” представників певного гендера. Здійснено компаративний аналіз дефініцій стереотипу в іспанському й португальському словниках, визначень деяких вчених із метою виділення логічних компонентів у понятті гендерного стереотипу. Лексико-семантичний і стилістичний аналіз виявив використання зооморфних епітетів для характеристики представників жіночого або чоловічого гендера, таких як *свиня* (про чоловіка), *доберман* (про жінку), *змія* (про тещу). Ми не знайшли жартів, які б критикували тестя. Гендерні анекдоти в іспанській та португальській мовах спільні в демонстрації негативного ставлення до тещі й бажання зятя позбавитися неї, що виражено в чорному гуморі. Згідно з наративною структурою гендерні анекдоти здебільшого є діалогами про соціальні ролі чоловіків і жінок. Мачистські та феміністські жарти можуть бути образливими й сексистськими, підкреслювати негативні властивості протилежного гендера. На лексико-семантичному рівні спостерігаємо критику жінок як пліткарок, домогосподарок, менш розумних і більш невдоволених, ніж чоловіки. Чоловіки в гендерних анекдотах постають як менш досконалі, ніж жінки, тупі, ліниві, непотрібні. Жарти демонструють комічно та перебільшено гендерні стереотипи, які продовжують існувати

в іспанській і португальській ментальностях. Перспективою подальших досліджень гендера й гумору може бути порівняльний аналіз анекдотів у різних мовах для виявлення вкорінених гендерних стереотипів залежно від культури й епохи.

Ключові слова: гендерні стереотипи, іспанський гумор, португальський гумор, гендерні анекдоти, зооморфні епітети.

Abstract

The paper investigates gender-based humour in the Spanish and Portuguese linguistic realms, emphasizing both pragmatic and stylistic analyses of gender-related jokes in these languages. The material of the study includes a spectrum of Spanish and Portuguese sexist jokes, school jokes and those targeting mother-in-law which criticize or humorously “attack” the representatives of a certain gender. We conducted a comparative analysis of gender stereotype definitions in Spanish and Portuguese dictionaries to determine the logical components in the notion of a gender stereotype. The lexico-semantic and stylistic analyses revealed the use of zoomorphic epithets, such as *pig* (about a man), *doberman* (about a woman), *snake* (about a mother-in-law) to characterize the representatives of a feminine or masculine gender. Notably, we have not found any jokes which would criticize a father-in-law. Besides, gender jokes in Spanish and Portuguese are similar in demonstrating the negative attitude to a mother-in-law and her son-in-law’s desire to get rid of her, which is expressed in black humour. According to the narrative structure, gender jokes are mainly dialogues about men’s and women’s social roles. While potentially offensive, sexist jokes exaggerate negative characteristics of the opposite gender. At the lexico-semantic level, women are critiqued as gossipers, housewives, less intelligent and less joyful than men, while men are portrayed as less perfect than women, stupid, lazy and useless. These jokes humorously highlight enduring gender stereotypes imbedded in the Spanish and Portuguese mentalities. Future studies of gender-related humour may involve cross-linguistic comparisons to reveal the persistence of gender stereotypes across cultures and epochs.

Keywords: gender stereotypes, Spanish humour, Portuguese humour, gender jokes, zoomorphic epithets.

Introducción.

Los estudios de género son populares y actuales en los campos de sociología, psicología, pedagógica, historia, literatura, lingüística, marketing, publicidad, derecho, los estudios políticos, siendo el campo de investigación interdisciplinar. Los estudios de género existen también como cursos o programas universitarios dedicados a la igualdad de género y destinados para eliminar la violencia de género y crear las condiciones iguales de trabajo, estudio y la vida social para mujeres y hombres. A pesar de todos los esfuerzos de los científicos y los especialistas prácticos los estereotipos de género persisten en la consciencia y la cultura que está representado por varios géneros literarios, incluyendo los chistes. Existen estudios de estereotipos que se enfocan en el uso de humor por hombres y mujeres, como, por ejemplo, afirma Nicolas Gattlen (2023): “In men, humour is read as a sign of self-confidence; in women, however, it is often regarded as an expression of insecurity” (En hombres, el humor es un signo de autoconfianza; sin embargo, en mujeres, es frecuentemente percibido como la expresión de inseguridad). Nuestro estudio se centra en el contenido de los chistes de género para revelar las peculiaridades estereotipadas de hombres y mujeres en el humor español y portugués.

De un lado, el humor nos hace reír de los rasgos estereotipados de hombres y mujeres, de otro lado, nos muestra la percepción humorística de éstos por los autores y los lectores de los chistes de género. Según Kotthoff (2021), humor puede usarse para indicar un cierto tipo de masculinidad o feminidad, o los dos al mismo tiempo (p. 14).

La actualidad del tema está relacionada a la popularidad de los estudios de género multifacéticos y a la presencia de los temas de género en los chistes contemporáneos. El fenómeno de machismo de la cultura española y portuguesa está reflejado en los chistes de género.

Análisis de las últimas investigaciones y publicaciones.

El significado de estereotipos de género no es fijo y depende de las culturas y épocas. Según Rebecca J. Cook & Simone Cusack (2010), “los estereotipos de género hacen referencia a la construcción o comprensión de los hombres y las mujeres, en razón de la diferencia entre sus funciones físicas, biológicas, sexuales y sociales. El término “estereotipo de género” es un término genérico que abarca estereotipos sobre las mujeres y los subgrupos de mujeres y sobre los hombres y los subgrupos de hombres. Por lo tanto, su significado es fluido y cambia con el tiempo y a través de las culturas y las sociedades” (p. 22). Según Lucila Parga Romero (2008), “los estereotipos pueden considerarse una *forma inferior de pensamiento* por ser erróneos y no coincidir con la realidad” (p. 15). Respectivamente, los chistes de género también pueden reflejar los estereotipos como visión errónea de hombres y mujeres en la sociedad.

Helga Kotthoff dedicó varias obras al estudio de género y humor (2006, 2021, 2022). Según H. Kotthoff (2006), género es un factor de mucha influencia para la creación de humor, explícita- o implícitamente. La científica destaca cuatro dimensiones de humor las que identifica como sensitivas al género, a saber, estatus, agresividad, alineación social, sexualidad (p. 5).

Según a Anastasia Nelladia Cendra, Teresia Dian Triutami, Barli Bram (2019), en los chistes de género o sexistas las mujeres son estereotipadas como objetos sexuales, emocionalmente expresivas, charlatanas, cotilleras, estúpidas, pertenecientes a la clase social inferior a los hombres (p. 44). El humor español y portugués refleja estas ideas.

A pesar de los estudios existentes de género y humor, estereotipos de género, no hemos encontrado obras dedicadas al análisis comparativo del humor de género en español y portugués. Siendo los pueblos culturalmente cercanos con el fenómeno de machismo, tenemos una hipótesis de la percepción similar de género en el humor español y portugués.

El objeto de nuestros estudios son los chistes españoles y portugueses con los estereotipos de género, sus características léxico-semánticas y estilísticas. Las tareas del estudio incluyen: a) mostrar los ejemplos de los chistes de género en español y portugués y destacar los estereotipos expresados en ellos; b) analizar los recursos verbales o estilísticos para caracterizar a hombres, mujeres.

Los métodos del estudio incluyen el análisis léxico-semántico y estilístico de los chistes de género en el español y portugués.

El material ilustrativo del estudio constituyen los 35 chistes españoles y portugueses con los estereotipos de género o sexistas, sacados de las páginas web, indicadas en la bibliografía de este artículo.

La exposición del material principal del estudio.

Antes de empezar nuestro estudio del material ilustrativo analizaremos la definición de estereotipo en los diccionarios de la lengua española y portuguesa. El Diccionario de la lengua española de La Real Academia Española (DRAE) define el estereotipo como “Imagen o idea aceptada comúnmente por un grupo o sociedad con carácter inmutable” (<https://dle.rae.es/estereotipo?m=form>).

Según el diccionario de portugués Priberam estereotipo tiene dos significados principales:

“1. Ideia, conceito ou modelo que se estabelece como padrão.

2. Ideia ou conceito formado antecipadamente e sem fundamento sério ou imparcial” (<https://dicionario.priberam.org/estere%C3%B3tipo>).

Así, vemos que los dos diccionarios no contienen definiciones idénticas sino similares, en las que se subraya el carácter inmutable o imparcial del concepto. El humor representa de manera exagerada este carácter erróneo de una idea o concepto, lo que es un estereotipo. Los estereotipos de género son ideas destructivas y desvalorizadoras de los representantes de género masculino o femenino. Los estereotipos de género degradan y devalúan a las mujeres y hombres, pero más a las mujeres. Según Rebecca J. Cook & Simone Cusack (2021), “Los prejuicios sobre la inferioridad de las mujeres y sus roles estereotipados generan irrespeto por ellas además de su devaluación en todos los sectores de la sociedad” (p. 21).

A Albert Einstein se le atribuye el aforismo que “es más fácil descomponer el átomo que acabar con los estereotipos sociales” (Parga Romero, 2008, p. 15).

Veamos ejemplos de los chistes españoles que contienen estereotipos de género:

Aniversario

Un matrimonio cumple 25 años de casados y la esposa le pregunta al marido:

- *Mi amor, ¿Qué me vas a regalar para nuestras bodas de plata?*

El tipo le responde:

- *Un viaje a China.*

La mujer sorprendida por la magnitud del regalo, le pregunta:

- *Pero mi amor, si para los 25 años me regalas esto... ¿Qué vas a hacer cuando cumplamos los 50?*

- *Te voy a ir a buscar.*

(<https://www.lahiguera.net/chistes/chiste.php?numero=570>)

El chiste *Aniversario* representa el cansancio del hombre de su mujer y el deseo de liberarse de ella.

El doberman y la mujer

- *¿En qué se parece un doberman y una esposa?*

- *En que se levantan ladrando, te gruñen todo el día y en la noche te desconocen*

(<https://www.lahiguera.net/chistes/chiste.php?numero=401>)

El chiste anterior subraya la calidad de algunas mujeres de hablar mucho y estar siempre descontentas, lo que el hombre percibe como una ofensa. La característica verbal negativa de la mujer se revela en la comparación de la mujer con el perro, en particular, doberman que gruñe.

Los chistes y las mujeres

- *¿Cuántas veces se ríe una mujer cuando le cuentas un chiste?*

- *Tres veces, una cuando se lo cuentas, otra cuando se lo explicas y otra cuando lo entiende.*

(<https://www.lahiguera.net/chistes/chiste.php?numero=398>)

El chiste mencionado quiere demostrar el estereotipo que las mujeres tienen mal sentido de humor en comparación con los hombres. Lakoff (1975) resumió los prejuicios culturales persistentes en los años en unas frases simples: “Women can’t tell jokes. Women have no sense of humour” (Mujeres no saben contar chistes. Mujeres no tienen sentido de humor) (p. 56).

El aparcamiento de la mujer

Después de aparcar su coche una mujer le pregunta a su marido:

- *Mi vida, ¿Quedé muy separada de la acera?*

El marido le contesta: - ¿De cuál de las dos?

(<https://www.lahiguera.net/chistes/chiste.php?numero=331>)

El chiste anterior muestra que las mujeres no saben conducir y aparcar el coche. El chiste portugués también acentúa la incapacidad de mujer de aprender:

Bem ensinada, a mulher aprende as coisas com muita dificuldade.

(Dez mandamentos de machista)

Que se entere todo el mundo

-Señor maestro, ¿por qué Jesucristo cuando resucitó, se lo dijo primero a las mujeres?

-Para que se enterara pronto todo el mundo.

(<https://www.lahiguera.net/chistes/chiste.php?numero=162>)

El chiste mencionado representa a la mujer como una cotillera que no sabe guardar secretos y callar. Según este estereotipo, la mujer ideal para hombres sería muda.

El listo aficionado de Boca

Un aficionado al fútbol tiene la feliz idea de llevar de acompañante a su hija a uno de esos partidos de la Libertadores de Boca. Después en el comenta con un amigo:

-En el último partido de fútbol me acompañó mi hija y perdió la voz.

-Ya verás como querrá volver al próximo partido, dice el amigo.

-Puede ser, pero para el próximo tengo en mente a mi mujer.

(<https://www.lahiguera.net/chistes/chiste.php?numero=155>)

Este chiste afirma que las mujeres hablan mucho y los hombres prefieren que ellas callen y sería ideal que pierdan la voz. Hay chistes portugueses que expresan la misma idea:

Mulher sempre tem de ter duas melhores amigas, para poder falar mal de uma com a outra.

(<https://facom.ufba.br/com024/homem/machistas.html>)

Ampliar la libertad de la mujer

¿Qué hay que hacer para ampliar la libertad de una mujer?... ampliar la cocina.

(<https://www.lahiguera.net/chistes/chiste.php?numero=118>)

El chiste anterior nos muestra el rol tradicional de la mujer en la cocina. De todos los chistes mencionados arriba podemos concluir que la mujer tiene poco valor para el hombre que la considera inferior y menos hábil, mientras el hombre aparece un ser más perfecto.

Vamos a analizar los chistes feministas para destacar la imagen de un hombre estereotipado:

En los chistes feministas aparece la imagen negativa del hombre:

Vaya hombres

Un señor se dirigía a una biblioteca. Estando allí, se dirige a la bibliotecaria, y muy orgulloso le dice:

- Disculpe, me puede decir, ¿dónde se encuentra el libro llamado “El hombre, el ser más perfecto sobre la tierra”?

Ella contesta:

- Lo siento, pero aquí no tenemos libros de ciencia-ficción.

(<https://www.lahiguera.net/chistes/chiste.php?numero=512>)

Según las mujeres, el hombre no puede ser perfecto de ninguna manera. La misma idea se expresa en el chiste portugués a seguir:

- Porque Deus fez primeiro Adão e depois Eva?

- Porque primeiro vem o rascunho depois a perfeição.

(<https://www.piadas.net/feministas-piadas.html>)

El carácter inútil y negativo del hombre se muestra en el chiste siguiente:

Las pilas

- ¿Por qué son mejores las pilas que los hombres?

- Porque al menos tienen un lado positivo...

(<https://www.lahiguera.net/chistes/chiste.php?numero=237>)

Los más tontos

- *¿Cómo elegirías a los 3 hombres más tontos del mundo?*
- *Al azar...*

(<https://www.lahiguera.net/chistes/chiste.php?numero=236>)

Las mujeres subrayan la ausencia de inteligencia en los hombres. Los dos chistes portugueses siguientes muestran el mismo concepto:

- *Por que é que os homens preferem loiras ?*
- *Porque gostam de companhia intelectual.*

(<https://www.piadas.net/feministas-piadas.html>)

- *Porque é que um homem não pode ter um bom caráter e ser inteligente ao mesmo tempo?*

- *Porque assim seria mulher !*

(<https://grandefabrica.blogs.sapo.cv/124757.html>)

Papel higiénico

- *¿Cuánto tarda un hombre en cambiar un rollo de papel higiénico?*
- *No se sabe, nunca ha pasado...*

(<https://www.lahiguera.net/chistes/chiste.php?numero=229>)

Aquí se trata de que las tareas de casa son tradicionalmente femeninas y el hombre no participa en ellas. Hay otro chiste que subraya el carácter perezoso del hombre que no ayuda en labores de casa:

- *¿Qué entiende un hombre por colaborar en la limpieza de la casa?*
- *Levantar los pies cuando su mujer pasa la aspiradora.*

El desprecio al hombre se revela en el chiste siguiente:

Se quitó un peso de encima

- *María, ¿sabes que Tita se quitó de encima 70 kilos de grasa inútil?*
- *¿Cómo lo hizo?*
- *Se divorció.*

(<https://www.lahiguera.net/chistes/chiste.php?numero=115>)

El juego de palabras, donde “peso” se usa con ambigüedad: el peso físico (70 kilos de grasa) y el peso en sentido metafórico como un estorbo o dificultad. Merece mencionar que el juego de palabras o el calambur sale más de la boca del hombre, como en los chistes de La Gomera de Caco Santacruz, en los que los protagonistas son hombres (Bobchynets, 2022).

La función financiera del hombre se expresa en el chiste a seguir:

Parecido hombre – cajero

- *¿En que se parece un hombre a un cajero?...*
- *En que si no te da dinero no sirve para nada.*

(<https://www.lahiguera.net/chistes/chiste.php?numero=60>)

Se subraya el estereotipo que el hombre debe ganar mucho dinero para mantener a la mujer.

El hombre que piensa más profundo

- *¿Cuál es el hombre que piensa más profundo?...*
- *El minero.*

(<https://www.lahiguera.net/chistes/chiste.php?numero=57>)

El chiste se basa en el juego de palabras “más profundo” en sentido directo (en una mina) y en el sentido metafórico (de pensamiento). El chiste representa al hombre como un ser superficial, incapaz de pensar de manera profunda.

Los epítetos zoomorfos en algunos chistes comparan al hombre con el cerdo:

- *¿Por qué ya no se casan las mujeres?*
- *Porque para 100 gramos de chorizo se tienen que llevar todo el cerdo.*

(<https://www.uv.es/acasan/Pagina%201/losmejores.htm>)

Se subraya el desprecio al hombre como algo inútil. Estilísticamente se usa el epíteto metafórico “cerdo”.

En portugués hay chistes que también comparan hombres con los cerdos:

- *Qual é a diferença entre homens e porcos?*
- *Os porcos não ficam homens quando bebem ...*

La comparación zoomórfica al hombre con un loro demuestra la insinceridad del hombre:

- *Qual é a diferença entre um homem e um papagaio?*
- *Pode-se ensinar o papagaio a falar cordialmente.*

(<https://grandefabrica.blogs.sapo.cv/124757.html>)

Los chistes de suegra representan los estereotipos de la parte de yernos, a veces nueras, que sufren de la omnipresencia de la suegra molesta. Analicemos algunos ejemplos:

- *¿Conoces el castigo para la bigamia?*
- *Tener dos suegras.*

(<https://www.lahiguera.net/chistes/chiste.php?numero=100>)

La suegra se percibe como un castigo por el yerno.

La suegra me está matando

- Un hombre, pálido, triste y escuálido, va al psiquiatra y le dice:*
- *Mi suegra me está matando. Sé que me voy a morir. ¿Tengo cura?*
- *Claro que sí, en cualquier iglesia encontrará uno.*

El juego de palabras con la ambigüedad de *cura* pone más cómico el sufrimiento del yerno.

La suegra

- *¿Su nombre?*
- *Adán*
- *¿Su esposa?*
- *Eva*
- *¡Increíble! ¿Por casualidad la serpiente está por ahí?*
- *Claro que sí... ¡SUEGRA!* (<https://www.lahiguera.net/chistes/suegras/>)

En el chiste anterior el epíteto zoomorfo *serpiente* se refiere a la suegra como alusión a su mal carácter.

Hay chistes de humor negro que caracterizan negativamente a la mujer y al hombre. Se supone que los chistes de mujeres los cuentan hombres y, respectivamente, los autores de los chistes de hombres son mujeres. El humor negro se usa ampliamente en los chistes de suegra, en los que el yerno como sadista sueña con la muerte de su suegra, la deja morir o la mata pensando como si fuera algo natural:

- ¡Se quema la casa!*
- *¡Cariño despiértate! ¡Se está quemando nuestra casa!*
- *Vale cariño pero no grites o despertarás a tu madre.*

Suegra resistente

- Dos amigos se encuentran. Uno de ellos va con una pala al hombro y va sudando un montón y parece agotado.*
- *Pero Pepe, ¿qué te ha pasado?*
- *Jo, estoy hecho polvo, vengo de enterrar a mi suegra.*
- *¿Pero te ha costado tanto, con lo fuerte que tienes?*
- *Es que la muy asquerosa no se dejaba.*

En Canarias

- Noticia de última hora!!*
- Muere una suegra atropellada en Canarias.*
- Y esto es todo, las 8 en España y UNA menos en Canarias...*

Juego de palabras.

Juicio por intento de asesinato

Un juez le pregunta al acusado:

- *Señor, se le acusa de tratar matar a su suegra con un hacha, ¿cómo se declara?*

- *¡Inocente, Su Señorial... ¡Sólo pretendía espantar la mosca que tenía en la frente!*

(<https://www.1000chistes.com/chistes-de-suegras/pagina/3>)

Los cuatro chistes anteriores usan el humor negro para hablar de la muerte de la suegra y la alegría del yerno.

La actitud odiosa a la suegra también podemos observarla en los tres chistes portugueses a seguir:

Genro na esquadra da polícia

O agente para o genro da vítima:

- *Quer dizer que o senhor viu um homem a agredir sua sogra e não fez nada?*

E o genro, diz:

- *Eu ia ajudar, mas achei que dois sujeitos a bater numa velha já era covardia demais.*

(<https://solteiroscontracasados.com/curiosidades/piadas-sogra-curtas/>)

Oração no velório

Um pastor é chamado para orar no velório da sogra.

Chegando lá, ele levanta as mãos para o alto e diz:

- *Deus, recebe a minha sogra aí no Céu com a mesma alegria com que me despeço dela aqui na Terra. Amém!*

(<https://solteiroscontracasados.com/curiosidades/piadas-sogra-curtas/>)

- *Amigo, minha sogra caiu do céu!*

- *Puxa! Ela é tão gente boa assim?*

- *Que nada! A vassoura dela quebrou quando voava sobre minha casa.*

(<https://www.selecoes.com.br/humor/piadas-de-sogra/>)

Los chistes portugueses de suegra expresan desprecio del yerno a la suegra y la llaman peyorativamente *basura*.

El análisis del contenido de los textos humorísticos, tales como chistes y anécdotas machistas nos hace concluir que estos representan a la mujer como una persona, cuya tarea principal es la cocina y el hogar, cuyo sentido de humor es peor que el de los hombres, la que charla y cotillea mucho, la que roba la libertad del hombre, la que no sabe conducir y muchas otras características negativas.

En su turno, los chistes feministas muestran al hombre como perezoso, inútil, tacaño, egoísta. Estos estereotipos están presentes en la cultura española y portuguesa a pesar de múltiples estudios de igualdad de género. Sin embargo, los chistes usan exageración y absurdo o incongruencias para criticar los rasgos considerados típicamente masculinos o femeninos. El humor lo hace de manera irónica y exagerada, ya que, de un modo, revela los estereotipos de género persistentes en la mentalidad española y portuguesa, pero de otro lado, tomando en cuenta la función principal de humor como risoterapia, los chistes demuestran los estereotipos de género de manera cómica y alegre que no se percibe como algo ofensivo, por lo menos, por los que tienen buen sentido de humor.

El análisis léxico-semántico y estilístico nos revela que los epítetos despreciativos, usados para caracterizar a los representantes del género concreto son *serpiente*, *castigo*, *basura* (de la suegra), *doberman* (de la mujer), *70 kilos de grasa inútil*, *cerdo*, *cajero* (de hombre). Los chistes de género muestran las características negativas de hombres o mujeres asociadas con animales.

No sólo los chistes de adultos, sino también algunos chistes escolares contienen estereotipos de género que demuestran a los chicos no interesados en estudios y al mismo

tiempo con las respuestas geniales de Jaimito en español y Joãzinho en portugués, mientras la profesora aparece sorprendida por el ingenio del alumno. Por ejemplo:

- *Jaimito, si en esta mano tengo 8 naranjas y en esta otra tengo 10 naranjas. ¿Qué tengo?*

- *Unas manos enormes, maestra.*

(<https://www.businessinsider.es/105-chistes-infantiles-cortos-906975>)

En el chiste portugués con el protagonista Joãzinho observamos una situación parecida de su ingenio en la respuesta a la profesora:

Joãzinho chega atrasado à escola. Quando ele entra na sala de aula, a professora diz:

- *De novo atrasado, Joãzinho?*

- *Ué, professora! Não é a senhora que diz que nunca é tarde para aprender?*

(<https://www.maioresemelhores.com/piadas-de-joaozinho/>)

Los chistes de suegra nos describen el deseo de un yerno de deshacerse de su madre política, mientras que no se dice nada malo sobre el suegro o padre político, como si éste no existiera. La suegra en los chistes siempre aparece negativa, la que molesta al yerno, el que no la respeta, la evita y no la quiere ver. A nivel verbal la suegra es *una serpiente*.

Los chistes con los estereotipos de género pueden ser ofensivos al representar al hombre y a la mujer negativamente, generalizando y exagerando las características consideradas típicas de hombres o mujeres.

Conclusiones.

El análisis de los recursos léxico-semánticos y estilísticos de la expresión de los estereotipos de género en los chistes españoles y portugueses se revela los epítetos incluyendo zoomorfos con el valor peyorativo, usados para caracterizar a mujeres y hombres de manera ofensiva, por ejemplo, *serpiente*, *castigo*, *basura* (de la suegra), *doberman que gruñe* (de la mujer), *70 kilos de grasa inútil*, *cerdo*, *cajero* (de hombre). Los epítetos son zoomorfismos que comparan a los representantes de género concreto con un animal. El humor negro y exageraciones se usan frecuentemente en los chistes de suegra, y no se menciona nada negativo de suegro.

Según la estructura narrativa, la mayoría de los chistes de género representan un diálogo entre mujeres y mujeres (en los chistes de hombres), entre hombres y hombres (en los chistes de mujeres), en menor cantidad entre hombres y mujeres (sobre cualidades de hombres o mujeres).

Los chistes de género contienen ideas estereotipadas de los roles de hombres y mujeres, exagerando lo negativo del género opuesto, que puede ser ofensivo y al mismo tiempo cómico. En algunos chistes se consta lo opuesto: las mujeres no tienen sentido de humor (en los chistes machistas), los hombres no tienen sentido de humor (en los chistes feministas). Los chistes feministas son ejemplos que comprueban el sentido de humor en las mujeres.

Las perspectivas de los futuros estudios residen en el análisis comparativo de chistes de género en otras lenguas europeas para revelar lo común y lo distinto en la percepción de género expresada en los chistes.

BIBLIOGRAFÍA

- Anastasia Nelladia Cendra, Teresia Dian Triutami, Barli Bram. Gender stereotypes depicted in online sexist jokes. (2019). *European Journal of Humour Research* 7 (2), 44–66.
- Bobchynets, L. (2022). Lexico-semantic means of pun creation in Spanish jokes about LaGomeraby Caco Santacruz. *The European Journal of Humour Research*, 10 (1), 22–28.
- Diccionario de La Real Academia Española (DRAE) (2023). <https://dle.rae.es/estereotipo?m=form>
- Dicionário Priberam da Língua Portuguesa [em linha]. (2008–2023):

- <https://dicionario.priberam.org/estere%C3%B3tipo>.
- Gattlen, N. Gender is no laughing matter. (2023). *Horizons. The Suisse Research Magazine*.
<https://www.horizons-mag.ch/2023/03/02/gender-is-no-laughing-matter/>
- Kotthoff, H. (2022). Gender and humour. The new state of the art. *Linguistik online* 118, 6/22, 57–80.
- Kotthoff, H. (2021). Parody and indexing gender. Performing female comic figures on German TV. *Linares-Bernabéu, Ester (ed.): Gender and Identity in Humorous Discourse*. Frankfurt a. M., Lang, 13–29.
- Kotthoff, H. (2006). Gender and politics: The state of the art. *Journal of Pragmatics* 38, p. 4–25.
- Lakoff, R. (1975). *Language and Woman's Place*. Harper and Row.
- Parga Romero, L. (2008). *La construcción de los estereotipos del género femenino en la escuela secundaria*. Universidad Pedagógica Nacional.
- Rebecca J. Cook & Simone Cusack. (2010). *Estereotipos de género. Perspectivas legales transnacionales* [Traducción al español por Andrea Parra]. Profamilia.

MATERIAL ILUSTRATIVO

- As 25 melhores piadas de Joãozinho para rir muito com os amigos.
<https://www.maioresemelhores.com/piadas-de-joaozinho/>
- Cáceres Daniel (2021). 105 chistes infantiles cortos para niños con los que pasar un rato de diversión en familia: <https://www.businessinsider.es/105-chistes-infantiles-cortos-906975>
- Chistes machistas. <https://www.lahiguera.net/chistes/machistas/>
- Chistes feministas. <https://www.lahiguera.net/chistes/feministas/>
- Chistes de suegras. <https://www.lahiguera.net/chistes/suegras/>
- 1000 chistes de suegras. <https://www.1000chistes.com/chistes-de-suegras>
- Os Dez mandamentos do Machista. <https://facom.ufba.br/com024/homem/machistas.html>
- Piadas cortas de sogra. <https://solteiroscontracasados.com/curiosidades/piadas-sogra-curtas/>
- Piadas feministas. <https://grandefabrica.blogs.sapo.cv/124757.html>
- Piadas de sogra. <https://www.selecoes.com.br/humor/piadas-de-sogra/>
- Selección de los mejores chistes sobre hombres.
<https://www.uv.es/acasan/Pagina%201/losmejores.htm>
- Top 10 Feministas piadas e trocadilhos mais engraçados. <https://www.piadas.net/feministas-piadas.html>

Дата надходження до редакції 09.11.2023

Ухвалено до друку 18.12.2023

Відомості про автора

<p>Бобчинець Любов Іванівна,</p> <p>кандидат філологічних наук, доцент кафедри іспанської і новогрецької філології та перекладу, Київський національний лінгвістичний університет</p> <p>e-mail: blinfo@ukr.net</p>		<p>Сфера наукових інтересів:</p> <p>лексикологія, термінознавство, фразеологія, гумор, психолінгвістика</p>
--	--	--

УДК 811.581.11

DOI: <https://doi.org/10.32589/2311-0821.2.2023.297663>

О. Ю. Далте

Київський національний лінгвістичний університет, Україна

e-mail: olha.dalte@knl.u.edu.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5280-4279>

КЛАСИФІКАЦІЯ ЗАСОБІВ РЕАЛІЗАЦІЇ СЕМАНТИКИ КАУЗАЛЬНОСТІ В СУЧАСНІЙ КИТАЙСЬКІЙ МОВІ

Abstract

The article presents a model for applying methods of corpus linguistics to the categorization of causatives that convey semantics of causality in contemporary Chinese. The author employs the core functions of the corpus manager *Sketch Engine*, including thesaurus, concordance and word list in order to select contextual synonyms, search to find illustrative material and generate lexical units with preset parameters accordingly. Specifically, online corpus of Chinese Web 2017 (zhTenTen17) Simplified, which contains approximately 16.6 billion tokens, was used to conduct the study.

Notably, in modern Chinese, the category of causality is primarily realized through causative constructions, which/*whose* type is determined by the causative predicate. The present paper studies both lexical and grammatical causatives. The results illustrate that lexical causatives include mono- and multi-component types, while grammatical causatives are divided into those formed by two full verbs; those formed by a full verb and a resultative component; and those formed by a combination of light and non-causative verbs. Besides, grammatical causative constructions are divided into two main subtypes: morphological and analytical. The morphological one conveys semantics of causality either through causative affixes or phonological changes, while the analytical one being the most prevalent in modern Chinese are further classified into three models, namely: those formed with causative markers; those formed with the causative preposition 把; and those formed with the word 得. Future research may focus on the pragmatics of the choice in different types of causative constructions, with a regard to the conceptual and linguistic worldview of the Chinese people.

Keywords: causality, causative construction, corpus linguistics, *Sketch Engine*, Chinese Web 2017 (zhTenTen17) Simplified Corpus, modern Chinese.

Анотація

У статті продемонстровано модель використання сучасних методів корпусної лінгвістики для класифікації засобів реалізації логіко-філософської категорії каузальності в межах функційно-семантичної категорії каузативності в сучасній китайській мові. У роботі використано основні функції корпусного менеджера *Sketch Engine*, зокрема тезаурус, конкорданс та генерацію списку слів, що були відповідно застосовані для добору контекстуальних синонімів, пошуку ілюстративного матеріалу та відбору лексичних одиниць за заданими параметрами з онлайн-корпусу текстів Chinese Web 2017 (zhTenTen17) Simplified, що нараховує близько 16.6 млрд. токенів.

У сучасній китайській мові семантика каузальності найчастіше реалізується в мовленні в рамках каузативної конструкції, тип якої визначається каузативним предикатом. У роботі проаналізовано як лексичні, так і граматичні каузативи. Перші розділено на одно- та багатоконпонентні, з подальшим поділом останніх на ті, що утворені двома повнозначними дієсловами; ті, що утворені повнозначним дієсловом і результативним компонентом; ті, що утворені за допомогою легкого та некаузативного дієслів. Граматичні каузативні конструкції поділяються на два основних підтипи – морфологічні та аналітичні. Перші виражають семантику каузальності за допомогою каузативних афіксів або фонологічних змін. Найпоширенішими та найбільш дослідженими в сучасній китайській мові є аналітичні каузативні конструкції, які бувають трьох основних типів: утворені за допомогою каузативних маркерів; утворені за допомогою каузативного прийменника 把; утворені за допомогою слова 得. У подальших дослідженнях буде проаналізовано прагматику використання різних типів каузативних конструкцій з урахуванням концептуальної та мовної картин світу китайців.

Ключові слова: каузальність, каузативна конструкція, корпусна лінгвістика, *Sketch Engine*, корпус Chinese Web 2017 (zhTenTen17) Simplified, сучасна китайська мова.

Вступ. Сприйняття причинно-наслідкових відношень між подіями та явищами буття суттєво відрізняється в представників різних епох і лінгвокультур. У мові семантика причинності, або каузальності, виражається в рамках функційно-семантичної категорії каузативності. Вивчення засобів її вияву в мовленні допомагає простежити причинно-наслідкові зв'язки, які є ключовими для розуміння концептуальної картини світу конкретної мови, зокрема китайської. Слід зазначити, що каузальність – об'єкт вивчення не лише лінгвістики, а й логіки, філософії, журналістики тощо, тобто таких наук, що досліджують мовленнєву діяльність людини з різних аспектів та з різною метою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На різних етапах розвитку суспільства сприйняття каузальних відношень змінювалося й еволюціонувало під впливом низки історичних і наукових факторів та ціннісних орієнтирів, зокрема релігійних, культурних й особистісних. У західній цивілізації перші спроби аргументовано проаналізувати взаємозв'язок явищ і подій реального світу можна знайти в працях давньогрецьких філософів Геракліта, Левкіппа, Демокрита, Аристотеля, Епікура, Платона, Сократа, Емпедокла та ін., які шукали пояснення “першопричини” буття (Evangelidis, 2020; Czeżowski, 2022; Далте, 2023). У Середньовіччі основою всього розглядали Бога, тому терези бінарної опозиції “причина-наслідок” перекинулися в бік другого, зважаючи на необхідність пошуку телеологічного пояснення вчинків людини (Шаталович, 2019). Однак уже в епоху Ренесансу відбувається відродження інтересу до ідеалів античності, що знов привернуло увагу до аналізу причин і підстав, зокрема в роботах математика Г. Лейбніца, історика Ф. Бекона та астронома Г. Галілея, які стали поштовхом для дослідження внутрішньої причинності в межах німецької класичної філософії Г. Гегеля, Д. Г'юма, І. Канта, Ф. Ніцше та Л. Вітгенштайна, що дійшли аж до агностицизму в трактуванні цього поняття та вважали, що “віра у причинний зв'язок є забобою” (Evangelidis, 2020; Далте, 2023). Слід зазначити, що хоча для західної цивілізації стрімка зміна поглядів та заперечення ідей попередніх епох були нормою, мислителі Сходу, зокрема Китаю, керуючись конфуціанською повагою до здобутків попередніх поколінь, радше прагнули відшукати гармонію в різних трактуваннях причинно-наслідкових відношень, що дозволило одночасно співіснувати ідеям самокаузальності даоської філософії та автокаузальності індійського буддизму (Кіктенко, 2006; Bruya, 2022). Зважаючи на складність еволюції сприйняття причинно-наслідкових відношень у концептуальних картинах світу різних лінгвокультур, зокрема китайській, стає зрозумілим, чому сучасним лінгвістичним студіям важко дати чітке однозначне визначення категорії каузальності та звідки з'явилася розгалужена система мовленнєвих засобів її вираження.

Чимало зарубіжних і вітчизняних науковців зосередили свою увагу на вивченні семантики каузальності (Н. Леміш, І. Вайнорене, І. Кучман, Р. Діксон, Ян Цзянфен, Сяо Хунлін), функцій (Ю. Любимова, Сунь Юйці) і конкретних засобах реалізації (Б. Комрі, М. Шибатані, Т. Сандерс) категорії каузативності в мовленні. Однак новизною цього дослідження є залучення сучасних методів корпусної лінгвістики, зокрема можливостей програмного забезпечення Sketch Engine, для аналізу та систематизації засобів передачі причинно-наслідкових відношень у сучасній китайській мові.

Варто зазначити, що ресурси корпусної лінгвістики відкривають нове поле для мовознавчих досліджень, зокрема з погляду вивчення прагматики використання тих чи тих лексичних одиниць (Huang, 2021; Xiao et al., 2021) та визначення їхніх семантичних характеристик (Effendi, Amalia, & Lalita, 2020; Kapranov, 2022;

Kyrysiuk, 2022). Одним із найпопулярніших корпусних менеджерів з 2004 є програма Sketch Engine, розроблена компанією Lexical Computing CZ s.r.o., що на сьогодні підтримує понад 90 мов та надає функції *word sketches* (автоматичний аналіз лексичної одиниці), *thesaurus* (пошук контекстуальних синонімів і побудова синонімічних рядів), *concordance* (дозволяє знаходити контекстуальне використання леми, словоформи чи колокації за допомогою функції KWIC – Key Words in Context), *collocation* (пошук колокатів, що найчастіше використовуються із заданим номом), *word lists* (автоматична генерація списків лексичних одиниць за заданими параметрами), *n-grams* (автоматична генерація списків колокацій за заданими параметрами), *keywords* (автоматичне виокремлення ключових слів із тексту) та *terminology* (автоматичне виокремлення ключових термінів із тексту) (Kilgarriff et al., 2015). У цьому дослідженні використано декілька функцій Sketch Engine для опрацювання корпусу сучасної китайської мови Chinese Web 2017 (zhTenTen17) Simplified, що налічує приблизно 16,6 млрд. токенів, а саме: 1) функція конкордансу для добору ілюстративного матеріалу засобів реалізації каузальності; 2) функція “списку слів” для автоматичної генерації лексичних одиниць за заданими параметрами під час пошуку морфологічних каузативів; 3) функція тезаурусу для визначення синонімічних рядів деяких каузативів, прагматика використання яких буде детальніше вивчена в наступних дослідженнях. Варто зазначити, що однією з переваг пошуку ілюстративного матеріалу саме за допомогою корпусного менеджера Sketch Engine є можливість автоматичного відбору вдалих контекстуальних прикладів за допомогою функції GDEX (Good Dictionary EXamples).

Мета статті – класифікація засобів реалізації логіко-філософської категорії каузальності в рамках функційно-семантичної категорії каузативності в сучасній китайській мові.

Завдання статті: 1) уточнити особливості терміносистеми дослідження логіко-філософської категорії каузальності; 2) класифікувати засоби її реалізації в рамках функційно-семантичної категорії каузативності на матеріалі складних речень сучасної китайської мови, відібраних за допомогою корпусних ресурсів програми Sketch Engine; 3) визначити проблемне поле дослідження системи засобів реалізації причиново-наслідкових відношень у сучасній китайській мові, що закладе фундамент для подальших розвідок.

Методи дослідження полягають у комплексному поєднанні функційно-семантичного та структурного аналізів складних речень сучасної китайської мови, відібраних за допомогою корпусних ресурсів програмного забезпечення Sketch Engine.

Виклад основного матеріалу. Надохнувшись теорією універсальної граматики Н. Чомскі, мовознавець Б. Комрі запропонував розглядати каузативність як одну з ключових функційно-семантичних категорій (Comrie, 1974). Дослідник наголошував, що вибір тих чи тих мовних засобів реалізації семантики каузативності залежить безпосередньо від мовця, однак є обмеженим концептуальною картиною світу конкретної лінгвокультури. Розмірковуючи над семантикою причиновості, М. Шибатані (1976) сформулював ключові умови, що мають бути виконані для кваліфікації відношень як каузативних, а саме: 1) коли мовець каже про подію I, він має на увазі, що відбудеться подія II; 2) реалізація події II напряму залежить від події I і настає безпосередньо після неї, тому подія I розглядається як першопричина; 3) подія II не може відбутися без події I, а тому є її логічним наслідком. Заглиблюючись у вивчення цієї проблематики, він влучно зауважив, що необхідно чітко окреслити терміносистему і розмежувати сприйняття причиново-наслідкових зв'язків у концептуальній картині світу та реалізацію мовленнєвого

вираження здатності однієї події викликати іншу (Shibatani, & Pardeshi, 2002). Дослідивши еволюцію зміни розуміння семантики причиновості у філософських і лінгвістичних студіях (Далте, 2023) та провівши двоетапну корпусну верифікацію однокореневих паронімічних лексичних одиниць (Dalte, 2023), ми дійшли висновку, що для розрізнення понять, запропонованих М. Шибатані, доречно використовувати терміни “каузальність” і “каузативність”, які перебувають у гіперо-гіпонімічних відношеннях.

Перший описує універсальну логіко-філософську категорію, що в мовленні реалізується засобами вужчої функційно-семантичної категорії, яка позначена другим терміном. Отже, дослідження вияву семантики каузальності в мовленні доцільно почати з вивчення засобів вираження причиново-наслідкових відношень на рівні речення.

Каузативна конструкція (від. лат. “causa” – причина; кит. 致使结构) є способом передачі каузальних відношень конкретної каузативної макроситуації, де вплив суб’єкта-каузатора (англ. *the causer*, кит. 使役) викликає відповідну реакцію (англ. *the result*, кит. 致使结果) у каузованого об’єкта (англ. *the causee*, кит. 被役) за допомогою певного каузатива (англ. *the causative*, кит. 致使力). Інакше кажучи, семантика причиновості виражається в мові за допомогою каузативної конструкції, яка має три основні компоненти: 1) “суб’єкт-каузатор”, який зазвичай на рівні речення виконує функцію підмета; 2) “каузований об’єкт”, який виконує функцію додатка; 3) “каузатив”, який може мати різні засоби вираження і виконує предикативну функцію (Shibatani & Pardeshi, 2002, p. 63). Характер останнього власне і визначає тип каузативної конструкції. Залежно від засобів вираження семантики каузальності розрізняють два основних типи каузативів – лексичний та граматичний; останній прийнято розділяти на два підтипи, а саме: морфологічний та аналітичний (Shibatani & Pardeshi, 2002; Дін Сінфен, 2019; Далте, 2022).

Морфологічний каузатив. Каузативна конструкція морфологічного підтипу граматичного типу утворюється шляхом додавання каузативних афіксів до основи, що не має каузативної семантики. Цей тип дуже продуктивний для аглютинативних мов (турецької, фінської, угорської тощо), проте майже відсутній в ізолюючих (в’єтнамській, давньокитайській, бірманській тощо). Однак, поодинокі випадки морфологічних каузативів усе ж можна спостерегти в сучасній китайській мові, зокрема у випадку з додаванням суфікса 化 [huà] до лексичних одиниць без семантики каузальності (Далте, 2022; Yao, 2022), що вказує на процес зміни стану каузованого об’єкта: 深化 [shēnhuà] (укр. *поглиблювати*), 美化 [měihuà] (укр. *прикрашати*), 绿化 [lǜhuà] (укр. *озеленювати*) та ін. За допомогою функції “списку слів” корпусного менеджера Sketch Engine можна згенерувати список каузативів (рис. 1) із цим суфіксом (параметри пошуку: WordList>Advanced>find VERB; ending with 化>exclude 化; frequency min:10) та легко знайти ілюстративний матеріал, користуючись функцією конкордансу з уточненням сортування GDEX (рис. 2).

Отже, корпусний менеджер Sketch Engine відшукав у сучасній китайській мові 4 462 предикати, утворені за допомогою суфікса 化, та автоматично розмістив їх з урахуванням частотності використання в мовленні (рис. 1). Поряд із кожною лексичною одиницею є додаткове меню, що дає можливість одразу перейти до використання вибраного слова в контексті за допомогою функції конкорданс (рис. 2), після чого його можна скопіювати і вставити в текст статті для подальшого мануального функційно-семантичного аналізу (приклад 1). Наступні приклади, використані в цій статті, вибрано за таким самим принципом, однак з метою фокусу на семантиці каузативності, скріншоти проміжних етапів надалі не подані.

WORDLIST type to search

verb (4,462 items | 12,761,544 total frequency)

Verb	Frequency ? ↓	Verb	Frequency ? ↓	Verb	Frequency ? ↓	Verb	Frequency ? ↓
1 强化	1,439,189 ...	14 细化	175,719 ...	27 固化	94,326 ...	40 潜移默化	61,217 ...
2 优化	895,082 ...	15 恶化	170,097 ...	28 多样化	89,800 ...	41 虚拟化	57,537 ...
3 深化	808,920 ...	16 美化	150,294 ...	29 融化	87,135 ...	42 活化	52,882 ...
4 转化	687,137 ...	17 孵化	139,515 ...	30 人性化	86,893 ...	43 亮化	50,050 ...
5 变化	354,977 ...	18 简化	137,206 ...	31 科学化	79,667 ...	44 炼化	42,454 ...
6 消化	346,772 ...	19 硬化	132,636 ...	32 自动化	77,616 ...	45 年轻化	40,205 ...
7 绿化	308,041 ...	20 多元化	129,950 ...	33 国际化	76,566 ...	46 幻化	38,835 ...
8 净化	248,225 ...	21 标准化	123,130 ...	34 商业化	71,350 ...	47 激化	37,974 ...
9 氧化	215,813 ...	22 淡化	110,855 ...	35 系统化	67,877 ...	48 气化	35,098 ...
10 老化	206,569 ...	23 分化	109,063 ...	36 退化	67,350 ...	49 立体化	34,929 ...
11 一体化	195,021 ...	24 差异化	104,289 ...	37 演化	64,289 ...	50 全球化	34,830 ...
12 进化	181,901 ...	25 规范化	100,376 ...	38 软化	63,109 ...		
13 量化	176,312 ...	26 制度化	96,597 ...	39 弱化	61,571 ...		

You are only allowed to access 1,000 items. Get more

Rows per page: 50 1-50 of 1,000

Рис. 1. Генерація списку морфологічних каузативів із суфіксом 化 за допомогою функції “списку слів” корпусного менеджера Sketch Engine.

CONCORDANCE Chinese Web 2017 (zhTenTen17) Simplified

COL [lempos=="强化-v"] • 1,439,189
86.73 per million tokens • 0.0087%

Sort GDEX X

Details sentence

1	qdnhd.gov.cn	<s> (一) 强化 流通 领域 消费 维权。 </s>
2	bioindustry.cn	<s>微生物 所 于 2009年 成立 了 微生物 资源 中心， 进 一 步 强 化 了 创 新 价 值 链 的 源 头。 </s>
3	cangzhou.gov.cn	<s>会议 要求， 要 强 化 措 施， 全 力 抓 好 各 项 隐 患 和 问 题 的 整 改 落 实。 </s>
4	xjyn.gov.cn	<s>抓 好 招 生 引 资， 高 度 重 视 产 业 聚 集， 强 化 全 员 招 商， 促 进 企 业 内 生 扩 张。 </s>
5	xinhuanet.com	<s>通 知 要 求 各 地 强 化 监 测， 及 时 预 警。 </s>
6	zjnu.edu.cn	<s>积 极 主 动 强 化 监 督 执 纪 问 责， 推 动 党 风 廉 政 建 设 和 工 作 作 风 建 设 全 面 落 实。 </s>
7	pinlue.com	<s>如 果 上 述 因 素 得 以 利 用、 上 述 势 头 得 以 强 化， 美 俄 关 系 完 全 可 能 走 向 一 定 缓 和。 </s>
8	hncd.gov.cn	<s> (二) 注 重 强 化 公 共 服 务 宣 传。 </s>
9	czdj.gov.cn	<s>强 化 党 员 管 理， 着 力 增 强 队 伍 活 力。 </s>
10	cqgs.gov.cn	<s>二 是 强 化 监 管， 维 护 市 场 秩 序。 </s>

Rows per page: 10 1-10 of 1,439,189

Рис. 2. Ілюстративний матеріал для морфологічного каузатива 强化 [qiánghuà] (укр. посилювати) за допомогою функції конкорданс корпусного менеджера Sketch Engine.

[1] 微生物所于2009年成立了微生物资源中心，进一步强化了创新价值链的源头。

[Wēishēngwùsuǒ yú 2009 nián chénglìle wēishēngwù zīyuán zhōngxīn, jìn yī bù qiánghuà le chuàngxīn jiàzhiliàn de yuántóu.]

У 2009 році на базі Інституту мікробіології було засновано Центр мікробіологічних ресурсів, що значно **підсилило** базу для інноваційної діяльності.

Коментар: у цьому випадку суб’єкт-каузатор виражений топіковою фразою (微生物所于2009年成立了微生物资源中心) виконав дію (强化) відносно каузованого об’єкта (源头) так, що це покращило його стан. Як бачимо, у цьому прикладі каузатор 强化 має чітко виражену семантику причиновості й утворений за допомогою додавання суфікса 化 до основи 强, що самостійно не має такої семантики (приклад 2).

[2] 责任意识强不强，不是看嘴上讲得怎么样，关键是看能否在自己的工作和生活中体现出来。

[Zérèn yìshì **qiáng** bù **qiáng**, bù shì kàn zuǐshàng jiǎng de zěnmeyàng, guānjiàn shì kàn néngfǒu zài zìjǐ de gōngzuò hé shēnghuó zhōng tǐxiàn chūlái].

Сила почуття відповідальності не визначається словами, а визначається тим, чи може людина її виявити у своїй роботі та власному житті.

Коментар: у цьому випадку прикметник 强 виконує функцію оцінного предиката й не має семантики каузативності.

Варто зазначити, що в китайській мові є поодинокі випадки використання унікального фонологічного підтипу морфологічного каузатива, що передбачає розрізнення каузальної і некаузальної семантики того самого слова залежно від його вимови. Мей Цзулінь (1991) вказує на те, що в класичній китайській мові веньянь така зміна звучання була дуже поширеним способом словотворення і допомагала розрізнити каузативні (із глухим аспіральним ініціалем) та ергативні (із дзвінким ініціалем) предикати. Наприклад, дієслово 敗 із дзвінким ініціалем [bài] мало значення “програти” і було ергативним (такий варіант його читання та значення трапляється і в сучасній китайській мові), але з глухим аспіральним ініціалем [pài] означало “призвести до чиєїсь поразки”, “змусити когось програти” (у сучасній китайській мові воно не вживається).

Теоретично предикати у веньяні могли зазнавати подібних фонологічних змін на рівні ініціалей (кит. 声母), у фіналах (кит. 韵母), у тонах (кит. 声调) або навіть поєднувати декілька із цих варіантів без зміни ієрогліфічного запису (Choonharuangdej, 2008). Найчастіше фонологічні зміни стосувалися саме тону, при чому каузативна форма здебільшого мала низхідний четвертий тон (кит. 去声). Наприклад, дієслово 食 [shí] висхідним другим тоном мало значення “їсти”, “вживати в їжу”, а [sì] низхідним четвертим тоном і зміною ініціалі – “годувати”, “давати їжу” (приклад 3), а іноді і “приносити ритуальну жертву (покійному предкові)”, “годувати духів”. Відшукати такі приклади без використання корпусних ресурсів надзвичайно складно, тому що їхня частота дуже низька. Для прикладу, колокація 食士 [sì shì] (укр. *нагодувати воїнів*) у корпусі Chinese Web 2017 (zhTenTen17) Simplified з 16,6 млрд. токенів використовується лише 16 разів, що фактично є частотністю в 0,000000001.

[3] 杀一牛，取一豆肉，余以食士。[Shā yī niú, qǔ yī dòu ròu, yú yǐ sì shì].

Забий одну корову, візьми собі шмат м’яса, а рештою **нагодуй** воїнів.

Коментар: у цьому випадку уявний суб’єкт-каузатор виконав дію (食[sì]) щодо каузованого об’єкта (士) так, що це призвело до зміни його стану.

Слід також зазначити, що хоча С. Чунхаруангдей (2008) і допускає можливість подібних фонологічних змін у фіналах без зміни написання самого ієрогліфа, він не зміг знайти цьому підтвердження, що також відкриває потенційне поле для майбутніх досліджень.

Лексичний каузатив. Лексичні засоби реалізації семантики причинності утворюються за допомогою перехідних дієслів. У таких конструкціях суб’єкт-каузатор виконує дію за допомогою перехідного каузативного дієслова стосовно каузованого об’єкта, що приводить до результату, де останній переходить у новий стан. Складність лексичних каузативів сучасної китайської мови полягає в тому, що семантичний компонент міститься в кожному ієрогліфі, що утворює лексичну одиницю, тому доречним буде окремо розглянути каузативні дієслова, що складаються з одного ієрогліфа й декількох.

Лексичні каузативні предикати, що складаються з одного ієрогліфа, подібні до тих, що використовуються в європейських і слов’янських мовах. До них можна

віднести такі дієслова, як-от: кит. 教 [jiào] (укр. *навчати когось/чомусь*), кит. 租 [zū] (укр. *брати щось в оренду/здавати щось в оренду*) тощо. Можна помітити, що такі перехідні дієслова багатовалентні, що значно ускладнює їхнє розуміння поза контекстом (приклади 4 та 5).

[4] 爸爸昨天打了不少鱼。 [Bàba zuótiān dǎle bùshǎo yú].

Тато вчора **наловив** немало риби.

Коментар: у цьому реченні суб'єкт-каузатор (爸爸) виконав дію (打) щодо каузованого об'єкта (鱼), що привело до результату, де цей об'єкт перебуває в новому стані “виловлена”, яке закладено на рівні семантики і не має візуального вияву в структурі речення. Крім того, варто зазначити, що розуміння дієслова-каузатора в значенні “виловлювати” зумовлено контекстом і воно буде мати інший переклад в іншій ситуації (див. приклад 5).

[5] 奶奶给我打了几件毛衣。 [Nǎinai gěi wǒ dǎle jǐ jiàn máoyī].

Бабуся **зв'язала** мені декілька светрів.

Коментар: у цьому реченні суб'єкт-каузатор (奶奶) виконав дію (打) стосовно каузованого об'єкта (毛衣), що привело до результату, де цей об'єкт почав існувати, що закладено на рівні семантики і не має візуального вияву в структурі речення. У цьому реченні каузатор передає ситуативне значення “зв'язати”.

Функція тезаурусу корпусного менеджера Sketch Engine значно розширює можливості для контекстуального вивчення неочевидних синонімійних рядів (рис. 3), що, зі свого боку, полегшує добір необхідного ілюстративного матеріалу.

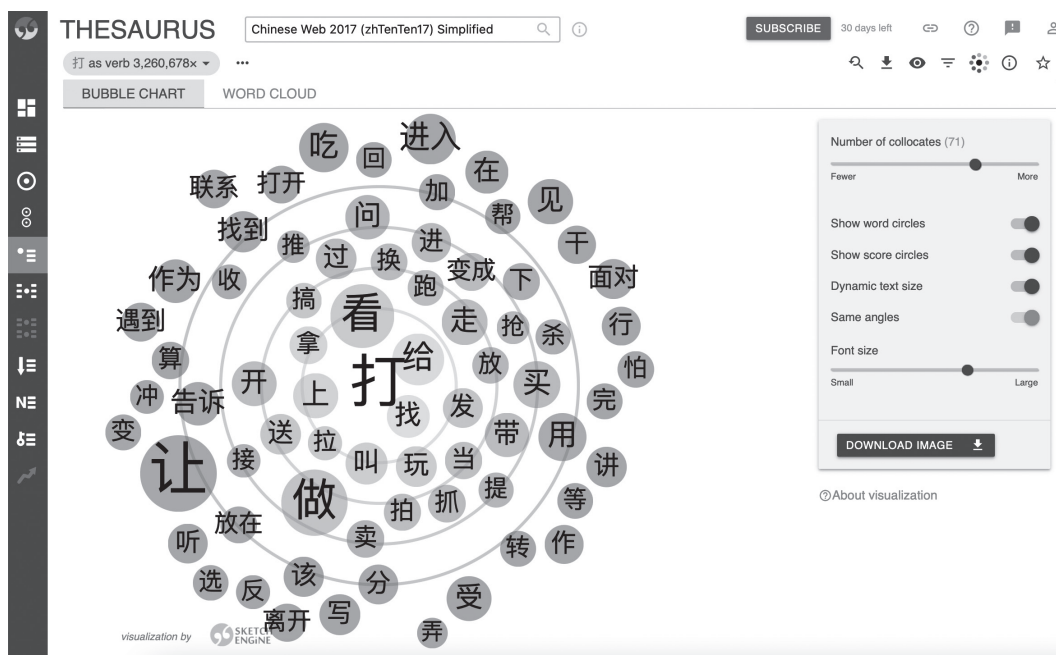

Рис. 3. Пошук контекстуальних синонімів для лексичного каузатива 打 за допомогою функції тезаурусу корпусного менеджера Sketch Engine.

Особливе місце в дослідженні виявів семантики каузальності в сучасній китайській мові займають каузативні дієслова, що складаються з декількох ієрогліфів. За особливостями побудови їх можна умовно розділити на декілька підтипів:

а) двоскладові каузативи, утворені двома незалежними дієсловами з різними семантичними значеннями, одне з яких описує дію (the cause) суб'єкта-каузатора, а інше вказує на зміну стану (the change of state) каузованого об'єкта.

[6] 喷雾剂能杀死这些蚊子。 [Pēnwùjì néng shā sǐ zhèxiē wénzi].

Репелент може **знищити** всіх цих комарів (Дослівно: *репелент може вбити намертво всіх цих комарів*).

Коментар: суб'єкт-каузатор (喷雾剂) виконав дію (杀) щодо каузованого об'єкта (蚊子) так, що останній перейшов у новий стан (死).

[7] 他气哭了我。 [Tā qìkūle wǒ].

Він розізлив мене до сліз. (Дослівно: *він розізлив – плакала я*).

Коментар: у цьому реченні суб'єкт-каузатор (他) виконав дію (气) стосовно каузованого об'єкта (我) так, що це привело до результату, де останній почав виконувати нову дію (哭). У цьому прикладі наведено зміну не фізичного, а психологічного стану об'єкта в результаті каузації;

б) каузативи, утворені поєднанням дієслова та результативного компонента (结果补语), де перша морфема вказує на дію, яку виконує суб'єкт-каузатор, а друга уточнює зміну стану каузованого об'єкта в результаті такого впливу.

[8] 老师擦掉了黑板上所有的字。 [Lǎoshī cādiào le hēibǎnshàng suǒyǒu de zì].

Учитель **стер** із дошки всі ієрогліфи (Дослівно: *учитель стер до зникнення на дошці всі ієрогліфи*).

Коментар: у цьому реченні суб'єкт-каузатор (老师) виконав дію (擦) стосовно каузованого об'єкта (字) так, що це привело до результату, де останній перейшов у новий стан, точніше, “повністю зник” (掉).

[9] 我们要记住这个教训! [Wǒmen yào jìzhù zhège jiàoxùn!].

Ми повинні винести з цього урок! (Дослівно: *ми маємо нам'ятати міцно цей урок*).

Коментар: суб'єкт-каузатор (我们) виконав дію (记) щодо каузованого об'єкта (教训) так, що останній перейшов у стійкий стан (住);

в) каузативи, утворені поєднанням легкого дієслова (англ. light verb, кит. 轻动词) та некаузативного дієслова. Легкі дієслова не називають якусь конкретну дію, семантика якої зрозуміла поза контекстом, але мають чітко виражене каузативне значення і передають його некаузативному дієслову, що стоїть після нього (Basciano, 2013, p. 67). У сучасній китайській мові до них належать: 弄 [nòng], 搞 [gǎo], 加 [jiā] тощо.

[10] 红酒弄脏了桌布。 [Hóngjiǔ nòngzàng le zhuōbù].

Червоне вино **забруднило** скатертину. (Дослівно: *червоне вино зробило брудним скатертину*).

Коментар: у цьому реченні суб'єкт-каузатор (红酒) виконав певну абстрактну дію (弄) стосовно каузованого об'єкта (桌布) так, що це призвело до нового стану останнього (脏).

[11] 这件事儿加深了他们两人之间的误会。 [Zhè jiàn shì'er jiāshēn le tāmen liǎng rén zhījiān de wùhuì].

Цей випадок **поглибив** непорозуміння між ними. (Дослівно: *цей випадок додав поглиблення їх двох людей непорозуміння*).

Коментар: у цьому реченні суб'єкт-каузатор (事儿) виконав певну абстрактну дію (加) щодо до каузованого об'єкта (误会) так, що це привело до поглиблення результату взаємодії суб'єкта та об'єкта (深).

Аналітичний каузатив. Морфологічні каузативи, так само як і лексичні, не змінюють синтаксичну структуру речення, щоб передати семантику причиновості, аналітичні каузативні конструкції використовують три усталені моделі (кит. 致使句式)

Модель I: Causer + Causative Marker (CM) + Causee + Predicate.

Перша модель передбачає використання каузативних маркерів (кит. 致使词), що не є повнозначними дієсловами, задля концентрації уваги на каузованому об'єкті, над яким каузативний суб'єкт виконує дію, що відображена в присудку. До таких маркерів у сучасній китайській мові належать: 让, 令, 使, 请, 劝, 要, 叫, та 给.

[12] 高速发展的科技使人们的生活越来越便利。 [Gāosù fāzhǎnde kējì shǐ rénmen de shēnghuó yuè lái yuè biànlì].

Швидкий розвиток науки та технологій **робить** життя людей **дедалі зручнішим**. (Дослівно: *наука та технології впливають на життя людей так, що воно все більше і більше зручне*).

Коментар: у цьому реченні каузативний маркер (使) вказує на те, що суб'єкт-каузатор (科技) змінює стан каузованого об'єкта (生活) так, як відображено в присудку (便利).

[13] 他们竭力劝我不要这样做。 [Tāmen jiélì quàn wǒ bù yào zhèyàng zuò].

Вони з усіх сил намагались **умовити** мене **так не робити**. (Дослівно: *вони з усіх сил впливали на мене не треба так робити*).

Коментар: каузативний маркер (劝) вказує на те, що суб'єкт-каузатор (他们) змінює стан каузованого об'єкта (我) так, як відображено в присудку (不要这样做).

Функційно-семантичними особливостями використання різних каузативних маркерів займалися чимало дослідників, зокрема Ян Цзянфен (2022) та Ю. Любимова (2017). Перспективним є вивчення прагматики використання каузативів з урахуванням концептуальної картини світу.

Модель II: Causer + 把 + Causee + Predicate.

Сучасні мовознавці не мають єдиної думки стосовно класифікації частки 把 у китайській мові. Деякі науковці тлумачать її як каузативний прийменник (Любимова, 2017; Дін Сінфен, 2019), інші – як легке дієслово (Basciano, 2013). Ми кваліфікуємо 把 як каузативний прийменник, тому що він стоїть перед членом речення, що має номінативну функцію (каузованим об'єктом). У такому контексті після каузованого об'єкта обов'язково має стояти предикат, що буде пояснювати особливості зміни стану цього об'єкта під впливом суб'єкта-каузатора.

[14] 她不经意把杯子打碎了。 [Tā bùjīngyì bǎ bēizi dǎsuìle].

Вона випадково **розбила** чашку. (Дослівно: *вона ненавмисно взяла чашку розбила на шматочки*).

Коментар: у цьому реченні каузативний прийменник (把) вказує на те, що суб'єкт-каузатор (她) змінює стан каузованого об'єкта (杯子) так, як відображено в присудку (打碎了). Крім того, слід звернути увагу, що присудок (打碎) побудований за допомогою лексичного каузатива.

Модель III: Causer + Predicate 1 + 得 + Causee + Predicate 2.

Каузативні конструкції, утворені за допомогою слова 得, підкреслюють результат, який досягає суб'єкт-каузатор. Семантика першої дії спричиняє появу другої дії. Фактично таку конструкцію можна розділити на два окремі речення (мікроситуації), які, об'єднуючись в одне ціле (макроситуацію), передають семантику причинності.

[15] 大风吹得人都站不稳了。 [Dàfēng chuī de rén dōu zhàn bù wěn le.].

Вітер дме **так сильно**, **що** важко встояти на місці. (Дослівно: *сильний вітер дме призводить до того, що люди всі стоять не стабільно*).

Коментар: у цьому реченні суб'єкт-каузатор (大风) виконує першу дію (吹) такою мірою, що за допомогою каузативної частки (得) приводить до результату, де каузований об'єкт (人都) виконує другу дію (站不稳了). Це речення можна було

б поділити на дві мікроситуації (“大风吹” та “人都站不稳了”), які крізь призму макроситуації передають семантику каузальності.

Каузативні конструкції аналітичного підтипу дуже популярні в сучасній китайській мові й одні з найбільш вивчених. Однак відмінності між прагматичним використанням різних моделей, а також семантичні відмінності між каузативними маркерами відкривають широке поле для подальших досліджень.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Підбиваючи підсумок, варто ще раз наголосити, що логіко-філософська категорія каузальності реалізується в мовленні засобами функційно-семантичної категорії каузативності. Дотримання чіткої терміносистеми допоможе уникнути неоднозначності в трактуванні паронімічних понять. У сучасній китайській мові семантика причиновості реалізується як за допомогою лексичних (одно- чи багатоскладових каузативних предикатів), так і за допомогою граматичних (морфологічних і аналітичних) засобів. Багатоскладові каузативні предикати сучасної китайської мови поділяються на: 1) ті, що утворені двома незалежними дієсловами з різними семантичними значеннями (наприклад, 刮断, 杀死, 气哭); 2) ті, що утворені поєднанням дієслова та результативного компонента (наприклад, 擦掉, 记住, 洗干净); 3) ті, що утворені поєднанням легкого і некаузативного дієслів (наприклад, 打碎, 弄脏, 加深). Морфологічний підтип граматичного каузатива передбачає передачу семантики каузальності за допомогою зміни вимови слова (наприклад, зміна вимови 食) або за допомогою афіксації (наприклад, 化). Аналітичний підтип граматичного каузатива передбачає зміну структури речення за допомогою усталених моделей трьох основних підтипів: 1) за допомогою каузативних маркерів (наприклад, 使, 让, 叫, 给 та 由); 2) за допомогою каузативного прийменника 把; 3) за допомогою частки 得, що поєднує дві мікроситуації в одну каузативну макроситуацію. Хоча в цій роботі структуровано наявні засоби передачі семантики каузальності в сучасній китайській мові, необхідно проводити подальші дослідження з метою виявлення та аналізу тих засобів, що перебувають на межі різних типів, як-от: лексично-морфологічні каузативи (кит. 打碎, 弄脏, 加快), аналітично-лексичні (кит. 把.....打碎, 把.....弄脏, 把.....加快). Крім того, у майбутніх дослідженнях необхідно встановити частоту та прагматику використання різних засобів вираження категорії каузативності в неоднакових дискурсах сучасної китайської мови. Використання корпусних менеджерів, зокрема Sketch Engine, основні функції якого описані в цій статті, значно полегшить цю роботу.

ЛІТЕРАТУРА

- Далте, О. Ю. (2022). Актуальний стан дослідження каузативів у сучасній китайській мові. У А. О. Решетник (Ред.) *Ad orbem per linguas. До світу через мови*. (с. 65–67). Видавничий центр Київського національного лінгвістичного університету.
- Далте, О. Ю. (2023). Комплексний підхід до вивчення семантики каузальності крізь призму філософських та лінгвістичних студій. *Закарпатські філологічні студії*, 27(1), 141–146.
<https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.27.1.24>
- Кіктенко, В. О. (2006). Даоська причинність і телеологія: Нідэм, Гегель, Уатхед і комбінаторна логіка. *Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Філософія. Політологія*, 79(1), 190-194.
http://history.org.ua/JournALL/orientworld/orientworld_2005_1/orientworld_2005_1.pdf#page=165
- Кучман, І. М. (2012). Лінгвістичний і лінгвальний статус категорії каузативності. *Філологічні трактати*, 4(4), 46-55.
<http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/30082>

- Любимова, Ю. С. (2017). Спонукальні дієслова як домінанта реалізації семантики імперативності в сучасній китайській мові. *Південний архів (філологічні науки)*, 71(1), 100–103.
<https://pa.journal.kspu.edu/index.php/pa/article/view/331>
- Шаталович, І. В. (2019). Трансформація ідеї детермінізму в західноєвропейській філософії. *Вісник ХНПУ імені Г.С. Сковороди: Серія “Філософія”*, 1(41), 160–170.
[http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/VKhnpu_filos_2013_41\(1\)_18.pdf](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/VKhnpu_filos_2013_41(1)_18.pdf)
- Basciano, B. (2013). Causative light verbs in Mandarin Chinese (and beyond). *Morphology in Toulouse. Selected Proceedings of Décembrettes*, 7(1), 57–89.
https://www.academia.edu/1206468/Causative_light_verbs_in_Mandarin_Chinese_and_beyond
- Bruya, B. (2022). *Ziran: The philosophy of spontaneous self-causation*. State University of New York Press.
- Choonharuangdej, S. (2008). The usage of causatives in classical Chinese: A review. *Manusya: Journal of Humanities*, 11(1), 1–16.
http://www.manusya.journals.chula.ac.th/files/essay/Suree_p1-16.pdf
- Comrie, B. (1974). Causatives and universal grammar. *Transactions of the philological society*, 73(1), 1–32.
<https://doi.org/10.1111/j.1467-968X.1974.tb01155.x>
- Czeżowski, T. (2022). How did the problem of causality arise? An outline of its development in ancient philosophy. In *The Concept of Causality in the Lvov-Warsaw School* (pp. 139–176). Brill.
https://doi.org/10.1163/9789004522244_005
- Dalte, O. (2023). Hyper-hyponymic relationships between paronymic terms “causal” and “causative”: corpora-based verification. *Proceedings of the International Scientific Conference “Modern Science: Processes of Globalization and Transformation”* (pp. 489–491). Latvia: Baltija Publishing.
<https://doi.org/10.30525/978-9934-26-309-5-36>
- Dixon, R. (2000). *A Typology of causatives: Form, syntax and meaning*. RMW Dixon & AY Aikhenwald.
- Effendi, I. S., Amalia, R., & Lalita, S. A. (2020). Are synonyms always synonymous? A corpus-assisted approach to announce, declare, and state. *ASIAN TEFL Journal of Language Teaching and Applied Linguistics*, 5(1), 1–20.
<https://www.semanticscholar.org/paper/Are-Synonyms-Always-Synonymous-A-Corpus-assisted-to-Effendi-Amalia/e02ec26a1010e2fdf1c66170e93134f2806cd650?p2df>
- Evangelidis, B. (2020). *Reason, causation and compatibility with the phenomena*. Vernon Press.
- Huang, L. (2021). Toward multimodal corpus pragmatics: Rationale, case, and agenda. *Digital Scholarship in the Humanities*, 36(1), 101–114.
<https://doi.org/10.1093/llc/fqz080>
- Kapranov, Y. (2022). Antconc corpus manager and its possibilities for keywords with resilience semantics search. In R. Vasko (ed.) *Language. Culture. Discourse* (pp. 22–32). Kharkiv: PC Technology Center.
<http://doi.org/10.15587/978-617-7319-60-2.2>

- Kilgarriff, A., Marcowitz, F., Smith, S., & Thomas, J. (2015). Corpora and language learning with the Sketch Engine and SKELL. *Revue française de linguistique appliquée*, 20(1), 61–80. <https://www.cairn.info/revue-francaise-de-linguistique-appliquee-2015-1-page-61.htm>
- Kyrysiuk, A. (2022). Lexico-semantic graphs as formalized schemes of reflection of fragment of reality in human consciousness. In R. Vasko (ed.) *Language. Culture. Discourse* (pp. 5-21). Kharkiv: PC Technology Center. <http://doi.org/10.15587/978-617-7319-60-2.1>
- Shibatani, M., & Pardeshi, P. (2002). The causative continuum. *Typological studies in language*, 48(1), 85–126. <https://www.researchgate.net/publication/29688530>
- Sun, Y. (2017). Positive language transfer of causative verbs in Chinese-Portuguese simultaneous interpretations. *Letras de Hoje*, 52(1), 322–330. <https://doi.org/10.15448/1984-7726.2017.3.29364>
- Vainorenien, I. P., & Lemish, N. Ye. (2020). Multidisciplinary aspects of causality as an ontological and epistemological category. *Journal of History Culture and Art Research*, 9(1), 305–314. <https://doi.org/10.7596/taksad.v9i1.2472>
- Xiao, H., Li, F., Sanders, T. J., & Spooren, W. P. (2021). How subjective are Mandarin REASON connectives? A corpus study of spontaneous conversation, microblog and newspaper discourse. *Language and Linguistics*, 22(1), 167–212. <https://doi.org/10.1075/lali.00080.xia>
- Yao, J. (2022). On causatives: A comparison between European Portuguese and Mandarin Chinese. *Journal of Portuguese Linguistics*, 21(1), 1–37. <https://doi.org/10.16995/jpl.5888>
- 丁新峰. (2019). 现代汉语致使语义范畴研究. [D]. 吉林大学. DOI: 10.15936/j.cnki.1008-3758.2019.06.013
- 梅祖麟. (1991). 从汉代的“动杀”“动死”来看动补结构的发展. [J]. 语言学论丛, 16(1), 169-171. <https://www.hanspub.org/reference/Reference.aspx?ReferenceID=25470>
- 杨江锋. (2022). 汉语迂回致使结构的多维度研究. 中国社会科学出版社.

REFERENCES

- Dalte, O. Yu. (2022). Aktualnyi stan doslidzhenya kauzativiv u suchasni kytayskii movi. In A. O. Reshetnik (ed.) *Ad orbem per linguas. Do svitu cherez movy*. (pp. 65–67). Vydavnychiy tsestr Kyivskoho natsionalnoho lingvistichnoho universytetu.
- Dalte, O. Yu. (2023). Kompleksnyi pidkhid do vivchennya semantyky kauzalnosti kriz pryzmu filosofskykh ta linhvistychnykh studii. *Zakarpatski filolohichni studii*, 27(1), 141–146. <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.27.1.24>
- Kiktenko, V. O. (2006). Daoska prychnynist i teleolohiya: Nidem, Hehel, Uathed i kombinatorna lohika. *Visnik Kyivskoho natsionalnoho universytetu im. Tarasa Shevchenka. Filosofiya. Politolohiya*, 79(1), 190–194. http://history.org.ua/JournALL/orientworld/orientworld_2005_1/orientworld_2005_1.pdf#page=165
- Kuchman, I. M. (2012). Linhvistychnyy i linhval'nyy status katehoriyi kauzatyvnosti. *Filolohichni traktaty*, 4(4), 46–55. <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/30082>
- Liubymova, Yu. S. (2017). Sponukalni diyeslova yak dominantna realizacii semantyky imperatyvnosti v suchasni kytayskii movi. *Pivdennyi arkhiv (filolohichni nauky)*, 71(1), 100–103.

- <https://pa.journal.kspu.edu/index.php/pa/article/view/331>
- Shatalovych, I. V. (2019). Transformatsiya idei determinizmu v zakhidnoyevropeyskii filosofii. *Visnik KHNPU imeni H.S. Skovorody: Seriya "Filosofiya"*, 1(41), 160–170.
[http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/VKhnpu_filos_2013_41\(1\)_18.pdf](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/VKhnpu_filos_2013_41(1)_18.pdf)
- Basciano, B. (2013). Causative light verbs in Mandarin Chinese (and beyond). *Morphology in Toulouse. Selected Proceedings of Décembrettes*, 7(1), 57–89.
https://www.academia.edu/1206468/Causative_light_verbs_in_Mandarin_Chinese_and_beyond
- Bruya, B. (2022). *Ziran: The philosophy of spontaneous self-causation*. State University of New York Press, 166.
- Choonharuangdej, S. (2008). The usage of causatives in classical Chinese: A review. *Manusya: Journal of Humanities*, 11(1), 1–16.
http://www.manusya.journals.chula.ac.th/files/essay/Suree_p1-16.pdf
- Comrie, B. (1974). Causatives and universal grammar. *Transactions of the philological society*, 73(1), 1–32.
<https://doi.org/10.1111/j.1467-968X.1974.tb01155.x>
- Czeżowski, T. (2022). How did the problem of causality arise? An outline of its development in ancient philosophy. In *The Concept of Causality in the Lvov-Warsaw School* (pp. 139–176). Brill.
https://doi.org/10.1163/9789004522244_005
- Dalte, O. (2023). Hyper-hyponymic relationships between paronymic terms “causal” and “causative”: corpora-based verification. *Proceedings of the International Scientific Conference “Modern Science: Processes of Globalization and Transformation”* (pp. 489–491). Latvia: Baltija Publishing.
<https://doi.org/10.30525/978-9934-26-309-5-36>
- Dixon, R. (2000). *A Typology of causatives: Form, syntax and meaning*. RMW Dixon & AY Aikhenwald.
- Effendi, I. S., Amalia, R., & Lalita, S. A. (2020). Are synonyms always synonymous? A corpus-assisted approach to announce, declare, and state. *ASIAN TEFL Journal of Language Teaching and Applied Linguistics*, 5(1), 1–20.
<https://www.semanticscholar.org/paper/Are-Synonyms-Always-Synonymous-A-Corpus-assisted-to-Effendi-Amalia/e02ec26a1010e2fd1c66170e93134f2806cd650?p2df>
- Evangelidis, B. (2020). *Reason, causation and compatibility with the phenomena*. Vernon Press, 204.
- Huang, L. (2021). Toward multimodal corpus pragmatics: Rationale, case, and agenda. *Digital Scholarship in the Humanities*, 36(1), 101–114.
<https://doi.org/10.1093/lc/fqz080>
- Kapranov, Y. (2022). Antconc corpus manager and its possibilities for keywords with resilience semantics search. In R. Vasko (ed.) *Language. Culture. Discourse* (pp. 22–32). Kharkiv: PC Technology Center.
<http://doi.org/10.15587/978-617-7319-60-2.2>
- Kilgarriff, A., Marcowitz, F., Smith, S., & Thomas, J. (2015). Corpora and language learning with the Sketch Engine and SKELL. *Revue française de linguistique appliquée*, 20(1), 61–80.
<https://www.cairn.info/revue-francaise-de-linguistique-appliquee-2015-1-page-61.htm>

- Kyrysiuk, A. (2022). Lexico-semantic graphs as formalized schemes of reflection of fragment of reality in human consciousness. In R. Vasko (ed.) *Language. Culture. Discourse* (pp. 5-21). Kharkiv: PC Technology Center.
<http://doi.org/10.15587/978-617-7319-60-2.1>
- Shibatani, M., & Pardeshi, P. (2002). The causative continuum. *Typological studies in language*, 48(1), 85–126.
<https://www.researchgate.net/publication/29688530>
- Sun, Y. (2017). Positive language transfer of causative verbs in Chinese-Portuguese simultaneous interpretations. *Letras de Hoje*, 52(1), 322–330.
<https://doi.org/10.15448/1984-7726.2017.3.29364>
- Vainorenien, I. P., & Lemish, N. Ye. (2020). Multidisciplinary aspects of causality as an ontological and epistemological category. *Journal of History Culture and Art Research*, 9(1), 305-314.
<https://doi.org/10.7596/taksad.v9i1.2472>
- Xiao, H., Li, F., Sanders, T. J., & Spooren, W. P. (2021). How subjective are Mandarin REASON connectives? A corpus study of spontaneous conversation, microblog and newspaper discourse. *Language and Linguistics*, 22(1), 167–212.
<https://doi.org/10.1075/lali.00080.xia>
- Yao, J. (2022). On causatives: A comparison between European Portuguese and Mandarin Chinese. *Journal of Portuguese Linguistics*, 21(1), 1–37.
<https://doi.org/10.16995/jpl.5888>
- Ding, Xinfeng. (2019). *Xiandai Hanyu zhishi yuyi fanchou yanjiu*. [D]. Jilin Daxue. DOI: 10.15936/j.cnki.1008-3758.2019.06.013
- Mei, Zulin. (1991). Cong Han Dai de “dongsha” “dongsi” lai kan dong bu jieyou de fazhan. [J]. *Yuyanxue Lun Cong*, 16(1), 169–171.
<https://www.hanspub.org/reference/Reference.aspx?ReferenceID=25470>
- Yang, Jiangfeng. (2022). *Hanyu yuhui zhishi jieyou de duoweidu yanjiu*. China Social Sciences Press.

Дата надходження до редакції 30.05.2023
Ухвалено до друку 18.12.2023

Відомості про автора

<p>Далте Ольга Юрїївна,</p> <p>аспірантка кафедри східної філології, Київський національний лінгвістичний університет</p> <p>e-mail: olha.dalte@knl.u.edu.ua</p>		<p>Сфера наукових інтересів:</p> <p>функційно-семантична граматика, каузальні відношення, корпусна лінгвістика, мовна картина світу Китаю</p>
--	---	--

UDC 81'25

DOI: <https://doi.org/10.32589/2311-0821.2.2023.297666>

S. V. Yenko

Kyiv National Linguistic University, Ukraine

e-mail: yenko.serhii@knl.u.edu.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0002-8897-5410>

TRANSLATION STRATEGIES IN THE PROCESS OF CONVEYING NEOLOGISMS, ABBREVIATIONS AND ACRONYMS IN ENGLISH LANGUAGE COMPUTER TEXTS

Abstract

The rapid advancement of technology gave rise to the emergence of numerous neologisms that have permeated various languages, with a particular emphasis on personal computers. This research still remains relevant as ongoing technological advancements continue to shape language usage. Translation of computer messages and the terms that make them up – abbreviations, acronyms, etc. – remains a crucial area of study. Thus, this article aims to examine the usage of acronyms and abbreviations in English language computer texts, identify patterns in their frequency, and characterize the diverse categories in which they appear. Special attention is given to translating computer abbreviations. The present paper employs a comparative analysis of the structural, semantic and functional characteristics of English acronyms and abbreviations, facilitating a contrast of these lexical units and the identification of defining characteristics. The descriptive-analytical approach and continuous sampling method were also used to illustrate the research findings. The most effective approaches identified for conveying English language computer abbreviations and acronyms include direct translation of the full form of the abbreviation, finding equivalent shortenings in the target language, transcoding, transliteration, descriptive translation and loan translation. The author highlights the significance of context awareness and appropriate interpretation in light of the fact that some acronyms and abbreviations have multiple meanings, and some of which may be lexically opposed to the required one. Given the distinctive features of computer texts characterized by a specific structure and abundance of computer neologisms, particularly acronyms and abbreviations, stemming from the rapid evolution of information and communication technologies, this study contributes to a deeper understanding of the production and translation of computer acronyms and abbreviations.

Keywords: abbreviations, acronyms, translation, information and communication technology, computer neologisms, computer reduction.

Анотація

Швидкий розвиток технологій спричиняється до появи численних неологізмів. Такі лексичні одиниці поширюються та стають загальноживаними в багатьох мовах. Це особливо помітно в комп'ютерній терміносистемі. У наш час переклад комп'ютерних термінів, які складаються переважно з аббревіатур, акронімів тощо, залишається актуальною темою. Мета цієї статті – вивчити особливості використання акронімів й аббревіатур в англійськомовних комп'ютерних текстах, визначити їх типи, частоту використання й описати основні способи їх перекладу. У статті проведено порівняльний аналіз структурних, семантичних і функційних характеристик англійських акронімів й аббревіатур. Це дозволило порівняти описані лексичні одиниці та визначити, коли саме вони застосовуються в мові. Для ілюстрації результатів дослідження використано метод компаративного аналізу та суцільної вибірки. У результаті було виявлено кілька найефективніших способів перекладу англійськомовних комп'ютерних скорочень і акронімів: прямий переклад повної форми аббревіатури; пошук еквівалентних скорочень у мові перекладу; транскодування; транслітерація; описовий переклад; калькування. У статті підкреслено важливість усвідомлення контексту та відповідного тлумачення, оскільки деякі акроніми й аббревіатури мають кілька значень, деякі – протилежне значення. Відзначено, що комп'ютерні тексти мають особливу структуру; вони багаті на неологізми, зокрема акроніми й аббревіатури, що є результатом стрімкого розвитку інформаційно-комунікаційних технологій. Подальші дослідження дадуть змогу дізнатися, як змінюються підходи до їхнього перекладу з плином часу.

Ключові слова: аббревіатури, акроніми, комп'ютерні скорочення, способи перекладу.

Introduction. The dynamic process of technological development provoked the appearance of many neologisms, which spread and came into use in various languages. This is especially true of personal computers, that are used daily, and as a result, many jargonisms and professional words have appeared, which are already widely employed by PC users and continue to replenish the vocabulary of many languages.

It was estimated that, on average, about 800 neologisms appear annually in the English language, most of which are related to the field of information and communication technologies. So, in particular, Zatsnyi claims that “computer neologisms make up about 10% of the total number of all neologisms” (Зацний, 2000, с. 198). Thus, there was a need to interpret and clarify such innovations. Additionally, publication of various technical dictionaries and manuals facilitated comprehension of new lexical items and specific texts. Today, the seamless integration of personal computers and other high-tech equipment into our lives owes much to the assiduous efforts of translators.

The relevance of this research lies in the fact that the process of spreading the latest technologies continues. Even today, translation of computer texts and their constituent terms (abbreviations, acronyms, etc.) is indeed an important topic. With the intensification of society’s life, many computer neologisms are formed by shortening, which is especially noticeable in scientific and technical literature and in written communication of Internet users. Therefore, the need for their interpretation remains.

Literature review. The problem of interpretation of computer abbreviations, their origin, translation and functioning was dealt with by both domestic and foreign scholars. Notable contributions have been made by such researchers as I. Andrusyak, T. Arbekova, I. Arnold, V. Bogdanov, N. Fursova, V. Komisarova, Z. Korneva, L. Kostina, D. Mazurik, G. Miklashevskaya, M. Nikitina, Ya. Retsker, A. Samoilova, M. Sapozhnikova, M. Shanskyi, A. Smirnetskyi, A. Stetsenko, O. Zabolotnikova, Yu. Zatsnyi, O. Zemska. However, despite the comprehensive coverage of the problem, the significance of the topic persists, emphasizing the ongoing relevance of studying computer neologisms, which is determined by the fact that the lexical composition of the English language is constantly updated in connection with the intensive development of the field of application of information and communication technologies. What is more, computer abbreviations require even more careful and thorough research.

Bearing these ideas and challenges in mind, the article **aims** to analyze the use of abbreviations and acronyms in English language computer texts, study the tendencies in their occurrence and give characteristics to their groups. Special attention is paid to the methods of translating computer abbreviations. Consequently, the author intends to investigate the distinctive features of English language computer abbreviations, shortenings and acronyms, outline the principal methods employed in the formation of computer abbreviations and determine the specificities associated with the translation of abbreviations and acronyms in English language computer texts.

Research methods and methodology. The current study employs a comparative analysis of the structural, semantic and functional characteristics of English abbreviations and acronyms. This methodology provides the opportunity to compare the above-mentioned lexical units and define their specificities concerning their functioning in the language. Quantitative results of the research were ascertained by the application of a quantitative analysis approach, which allowed for the identification of specific features in rendering acronyms and abbreviations from English into Ukrainian, as well as their usage. The research findings were presented using the continuous sampling method and the descriptive-analytical method, with a specific focus on English language acronyms and abbreviations.

Theoretical background and discussion. Rapid development of information technologies and their active penetration into all spheres of life and activity in modern

society contributed to the appearance of computer neologisms in the English language. Typically, when interpreting the term “neologism”, scientists emphasize the novelty of the word. However, there is no unanimous interpretation of it among scientists, since its definition is quite conditional, because all new words are considered neologisms until society perceives them as new. Komisarov, for instance, interprets the term “neologism” as “a new word that arose in the memory of people who use it” (Комисаров, 1995, с. 253). Meanwhile Hanych (Ганич, 2002, с. 360) notes that “a neologism is a word or phrase created to denote a new concept. Each new word that appears in the language is initially a neologism, and after gaining widespread use, it enters the active vocabulary of the language and ceases to be a neologism”.

Computer neologisms are words or phrases that appeared in the language at a certain stage of its development to denote a new concept in the field of information technology, the novelty of which is perceived by language speakers.

It is worth highlighting the main types of abbreviations and acronyms emphasizing their formation and features. Thus, all computer abbreviations can be divided into several conventional groups, which denote:

- 1) proper names (*PDA, MS, EPOX, ABBYY*);
- 2) trade and industrial names (*3D Max, WORM, Micro-CD, RAM, DVD, USB*);
- 3) programming and communication using the Internet (*IDC, AFAIK, URL, LOL, PLS, IC, ASAP IDK, ATB*).

Now, let us consider abbreviations that are one of the most productive types of word formation of computer neologisms. **Abbreviation**, as a word formation method, involves shortening part of the base of a word. Abbreviations are divided into graphic and lexical. The graphic ones are used only in writing; in spoken language, they are reproduced in full. Such neologisms created employing abbreviations are not used in oral speech but can be presented on the computer screen. They are used only within computer technology and represent specific concepts. For example, *etc* – *et cetera* (тощо); *edt* – *editor* (програма – редактор); *Edlin* – *Edit lines* (строковий редактор); *err* – *error* (помилка); *EXT* – *End of Text* (кінець тексту); *ext* – *extension* (розширення). The lexical ones include various abbreviations, contractions and acronyms.

Contracted words are words that are formed by contracting syllables. Abbreviations, on the other hand, are more specific in terms of formation. In particular, Leichyk believes that abbreviations serve as the most productive means of compressing lengthy names (Лейчик, 2009, с. 138). They can take the form of abbreviated words, formed from the initial letters or from other parts of words that are part of the name or concept and are used both in oral and written language.

Leichyk further divides abbreviations into letter, sound, compound and complex (*ibid.*, с. 77), whereas Sydoruk singles out three types of abbreviations: initial, compound, mixed (Сидорук, 2015, с. 298) and Volokh classifies them as partial, initial, combined (Волох, 1996, с. 199).

Abbreviations are commonly employed in scientific and technical texts and in the process of communication on the Internet. For example, *PC* – *Personal Computer*; *CLS* – *Clear Screen*; *pine* – *Pine Is Nearly Elm* (програма); *semi* – *Semi-Colon* (крапка з комою); *Net* – *Internet*; *jock* – *jockey* (програміст, який пише програми).

A distinctive feature of abbreviations in computer texts is the reduction not only of terms, but also of frequently used phrases. For example, *ADR* – *Address* (адреса); *AEAP* – *As Early As Possible* (як можна раніше); *AFK* – *Away From Keyboard* (відійшов від комп'ютера); *ASAP* – *As Soon As Possible* (якомога раніше); *AITR* – *Adult In The Room* (дорослий в кімнаті); *ALAP* – *As Late As Possible* (чим пізніше); *ALTG* – *Act Locally, Think Globally* (дій

локально, думай глобально); *ASL* – *Age/Sex/Location* (вік / стать / місце проживання); *B&F* – *Back And Forth* (назад і вперед); *B/C* – *Because* (тому що); *BON* – *Believe It Or Not* (вір чи ні); *BRB* – *Be Right Back* (зараз повернусь); *BRT* – *Be Right There* (буду поряд); *BZ* – *Busy* (зайнятий); *BTW* – *By The Way* (до речі); *BOT* – *Back On Topic* (повертаючись до теми спілкування); *CT* – *Can't Talk* (не можу говорити); *CTA* – *Call To Action* (заклик до дії); *CTO* – *Check This Out* (перевір це); *CY* – *Calm Yourself* (заспокойся); *CYE* – *Check Your Email* (перевір пошту); *CYL* – *See You Later* (побачимося пізніше); *CYM* – *Check Your Mail* (перевір пошту); *CYO* – *See You Online* (побачимося онлайн); *CYT* – *See You Tomorrow* (побачимося завтра); *DIAFYO* – *Did I Ask For Your Opinion?* (Чи я запитував твою думку?). These examples illustrate how abbreviations efficiently condense common expressions in the realm of computer communication.

From the examples given above, it can be seen that the most frequently coded sentences fall into the following categories:

- 1) requests (*GMAB, LMK*), approximately 30%;
- 7) advice (*CTO, ALTG, MLNW, NSD, TBYB*), approximately 20%;
- 2) commands for users (*CYM, CYE, RYS*), approximately 20%;
- 3) wishes (*HAND, RIP, KISS*), approximately 15%;
- 4) obscene language (*KMA, LAB, LABATYD, RTFM, FOAD, STFU*), approximately 10%;
- 6) catchphrases (*GMTA, MLNW, OV*), approximately about 5%.

It's noteworthy that abbreviations often have not only verbal, but also visual implementations, usually achieved through the use of numbers. For instance, 2 [*'to:*], 4 [*fo:*], 8 [*'eit:*]; *10Q* – *Thank you*; *W8AM* – *Wait a minute*; *G2G* – *Got to go*; *G2B* – *Going to bed*; *CUL8R* – *See you later*; *B4* – *Before*; *B4N* – *Bye for now*; *B4U* – *Before you*; *B15* – *Back in five*; *GR8* – *Great*; *H8* – *Hate*; *W8* – *Wait*; *M8* – *Mate* (Bloom, 2000, p.6).

Users commonly employ numbers to save time. In this regard, abbreviations are divided into–sound-verbal abbreviations (*PC* – *Personal Computer*) and acronyms (*DIVOL* – *digital-to-voice translator*). Sound-verbal abbreviations are those that must be pronounced in oral speech according to the alphabetical name of the letters.

Acronyms are words formed from the initial letters or syllables of other words, pronounced as single words rather than a sequence of individual letters (Zabotnova, 2017, p. 26). These are typically created using parts of the initial terminological words (Чумак, 2006, p. 201). Examples include: *WOMBAT* – *Waste Of Money, Brain And Time*; *GAL* – *Get A Life*; *JAM* – *Just A Minute*; *TIC* – *Tongue In Cheek*; *FAQ* – *Frequently Asked Questions*; *WAN* – *Wide Area Network*; *RAMDAC* – *Random Access Memory Digital Analog Converter*; *TELEX* – *Teletypewriter Exchange*; *JEDEC* – *Joint Electron Device Engineering Council*; *MIDI* – *Music Instrument Device Interface*; *DIVOL* – *Digital-to-Voice Translator*.

Approaches in translation. Translation of computer abbreviations involves two main stages:

1. deciphering – identifying the initial English form or correlate;
2. rendering of the correlate by means of the Ukrainian language, which most accurately convey the revealed content.

The transfer of computer abbreviations (abbreviations, acronyms) in Ukrainian can be carried out in the following methods: full borrowing, transliteration/transcription, loan translation, explication and translation based on analogy (Belda-Medina, 2001, p. 65).

Full borrowing of English abbreviation in Latin letters is usually used for the transfer of nomenclature designations. For example, *DVD* – *Digital Video Disk*, in the Ukrainian language remains *DVD*.

Transliteration and transcription when translating computer terms are rarely used in their pure form, and transcription is more often used while preserving the elements of

transliteration (for example, *hacker* (хакер), *interface* (інтерфейс), *computer* (комп'ютер)). Examples of pure transcription include such terms as *cache* (кеш), *slash* (слеш), *BASIC* (Бейсік). Examples of transliteration are more numerous: *port* (порт), *adapter* (адаптер), *assembler* (асемблер), *cursor* (курсор), *supervisor* (супервізор).

Transliteration and transcription are extremely productive methods of translation and enrich the layers of not only standard vocabulary, but also jargon, for example, *upgrade* (апгрейд), *user* (юзер), *shareware* (шаровари – ресурс, доступний для сумісного використання). If transliteration/transcription is used mainly in the translation of individual words-terms, then the translation of terminological phrases is carried out more by loan translation and explication.

Loan translation is a method of translating a lexical unit of the source language by replacing its component parts (morphemes or words) with their lexical correspondences in the target language (Belda-Medina, 2001, p. 68). Tracing is used in the translation of such terminological phrases, for example, as *procedure* (процедура управління процесом); *peer view instances* (рівноправні екземпляри видимого елемента); *disk storage* (дисківа пам'ять); *current drive* (поточний дисківод); *image recognition* (розпізнання зображення), and numerous abbreviations, for instance: *LSI – Large Scale Integral* (велика інтегральна схема). Besides, loan translation is justified when translating terminological phrases when the constituent elements of these phrases have already occupied a certain place in the terminological system of the language being translated and are accessible to specialists. These translation approaches contribute to the enrichment of both standard and jargon vocabulary, ensuring accurate communication in the rapidly evolving field of information and communication technologies.

Explication (also known as descriptive translation) is used in the case when a word combination consists of terms that have not yet entered into use in a certain field of science or technology in the language of translation and require their own interpretation. It is a lexical-grammatical transformation in which a lexical unit of the source language is replaced by a word combination that gives an explanation or definition of this unit (Belda-Medina, 2001, p. 69). Explication becomes a productive means of translating computer terms, since the rapid development of the field of information technology does not allow many terms to find their equivalents in a timely manner and take root in the translation language. Multi-component terminological sentences are effectively translated with the help of explication. Examples include: *native mode – mode of operation in the native command system*; *processor-specific code – a program tied to a specific processor*; *non-mouse program – a program that does not support working with a mouse*; *business application – program for commercial calculations*; *nucleus – the core of the operating system*.

Productivity of explication when translated into Ukrainian is also explained by the structural differences in the means of creating words and phrases. The English language, being analytical in its structure, is dominated by multi-component prepositional phrases, which is not inherent in the Ukrainian language and creates certain difficulties in the translation process. Such difficulties in the translation of multi-component phrases are often eliminated by means of loan translation with a change in the sequence of the components of the phrase, for example, *CSMA/CA (Carrier Sense Multiple Access/Collision Avoidance) – колективний доступ до контролем за носієм інформації і вилученням конфліктів*; *BIOS (Basic Input/Output System) – базова система вводу-виводу*; *DMA (Direct Memory Access) – прямиий доступ до пам'яті* (Zerkina et al., 2015, p. 140).

The advantage of loan translation over explication is that explication is multi-word, and in the case of loan translation, each element of the phrase in the source language corresponds to one element of the phrase in the language of translation, therefore, the principle of saving linguistic means is implemented. Sometimes explication works in

conjunction with loan translation as in the following examples: *MS-DOS (MicroSoft Disk Operating System)* – *дисківа операційна система фірми Microsoft*; *EISA (Extended Industry Standard Architecture)* – *розширений промисловий стандарт (шинної) архітектури*. Lexical units of both the Ukrainian and English languages continually develop new meanings to denote new concepts and objects. The given examples demonstrate that in modern English, polysyllabic computer lexical units and nominative phrases are most often subject to shortening.

Conclusions. The research identified several key methods for translating English language computer texts. They include full borrowing, transliteration, transcription, loan translation and explication.

It is important to become familiar with the text and grasp its main ideas before translating computer messages, especially those that contain acronyms and abbreviations. Mechanical memorization of terms without penetrating into their essence and lacking knowledge of the phenomena, processes and mechanisms that are discussed in the original may lead to significant translation errors. Translators must thoroughly study the relevant field of science and technology to be able to correctly use the appropriate terminological dictionaries. The translator's ultimate goal when dealing with acronyms and abbreviations in media discourse is to strike a balance between accurately conveying the intended meaning and ensuring accessibility and understanding for the target audience.

It is worth noting that computer texts often carry an element of novelty, introducing new terms not yet documented in dictionaries. While intriguing for the reader, such cases pose serious challenges for translators. Overcoming these difficulties requires a detailed analysis of the described phenomenon and its translation into terms established in the field of science.

Therefore, upon analyzing the distinctive features of computer texts, it becomes apparent that they possess a specific structure and contain numerous computer neologisms, particularly abbreviations and acronyms, resulting from the active development of information and communication technologies. As a consequence of this, creation and translation of computer acronyms and abbreviations emerge as a substantial topic requiring further investigation.

REFERENCES

- Belda-Medina, J. (2001). Computer terminology: problems in translating abbreviations and acronyms. *First International Conference in Specialized Translation*. Universitat Pompeu Fabra. 67–69.
- Bloom, D.A. (2000). Acronyms, abbreviations and initialisms. *BJU International*, 86(1), 1–6.
- Cambridge dictionary. (2021). Cambridge University Press. <https://dictionary.cambridge.org/>
- Chumak, L. (2006). Akronimy yak forma skorochennia skladnoi leksychnoi odynutsi. Suchasna anglistyka: Stereotypnist' i tvorchist'. Tezy dopovidei Vseukrains'koho naukovofo forumu. Kharkiv, Torsing plus. 201–203.
- Crystal, D. (2019). *The Cambridge Encyclopedia of the English language (Third edition)*, Cambridge University Press.
- Hanych, D.I. (2002). *Slovnyk lingvistychnykh terminiv*.
- Komisarov, V.N. (1990). *Teoriia perevoda (lingvisticheskiie aspekty)*. Vushsaia shkola.
- Kocherhan, M.P. (2004). *Vstup do movoznavstva*. Akademiia.
- Kortmann, B. (2020). *English linguistics: essentials*. 2nd revised, updated and enlarged edition. Berlin Heidelberg: J.B. Metzler, 10.

- Krechman, A.A. (2018). Osoblyvosti abreviatsii ta akronimizatsii v anhliiskii movi. *Mat. Mizhnar. Naukovo-praktychnoi internet-konferentsii "Suchasnyi stan ta perspektyvy rozvutku osvitiioho prostoru: hlobalnyi vymir. Zaporizhzhia"*, 224–227. http://www.zgia.zp.ua/gazeta/InternetKonf_2016_283.pdf
- Kyrychenko, O.A. (2010). Novatsii u movi kompiuternykh korystuvachiv. *Filolohichni Praktyky*, T. 2, 3, 51–55.
- Leichyk, V.M. (2009). Terminologiiia informatiki: teoreticheskiie i prakticheskiie voprosy. *Itogi nauki i tekhniki. Tom, 2. Nauka*.
- Oxford Primary dictionary. (2021). India: Oxford University Press.
- Soyer, P. (2018). Acronyms, initialisms, and abbreviations. *Diagnostic and Interventional Imaging*, 76, 89–90.
- Slovar' kopiuternykh terminov. <http://www.ods.com.ua/win/rus/other/3/>
- Sydoruk, H.I. (2015). Internet-skorochnnia yak zasib movnoi ekonomii. *Filolohichni Studii*, 14, 298.
- Thomas, G. (2021). Punctuation marks and abbreviations. *Research Methodology and Scientific Writing*, 45–73.
- The United States governmental manual. Commonly used agency acronyms. <https://www.govinfo.gov/content/pkg/GOVMAN-2015-07-01/pdf/GOVMAN-2015-07-01-Commonly-Used-Agency-Acronyms-105>.
- Vaulina, Ye.Yu. (2004). Terminy sovremennoi informatiki: programirovaniie, vychislitel'naia tekhnika, Internet. *Eskimo*, 640.
- Volokh, O.T. (1996). Suchasna ukrains'ka mova. – druhe vyd., pererob. i dopovnene. *Vyshcha Shkola*, 199.
- Yenikeiev, V.M. (2001). Osoblyvosti perekladu anhlomovnykh terminiv na ukrainsku movu, *Visnyk SumDU*, 5(26), 54–59.
- Zabotnova, M. (2017). Acronyms and abbreviations as a part of the internet slang and their role in saving speech efforts in the process of communication in the chatspeaks. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu 47, Ostrozka akademiia, Seriia: Filolohiia. Ostroh. Vydavnytstvo NaUOA*, 67. 26–28
- Zatsnyi, Yu.A. (2000). Novaia obshchestvenno-politicheskaia leksika i frazeologiiia anhliiskogo yazyka Zaporizhzhia, *ZGU*, 198.
- Zerkina, N., Kostina, N., & Pitina, S. (2015). Abbreviation semantics. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 199, 137–142.

Дата надходження до редакції 08.11.2023
Ухвалено до друку 18.12.2023

Відомості про автора

<p>Єнько Сергій Васильович, викладач кафедри англійської філології факультету романської філології і перекладу Київського національного лінгвістичного університету e-mail: yenko.serhii@knlu.edu.ua</p>		<p>Сфера наукових інтересів: перекладознавство, прагматичні та когнітивні аспекти перекладу</p>
---	--	--

UDC 811.111'36:81'42

DOI: <https://doi.org/10.32589/2311-0821.2.2023.297670>

V. V. Zhukovska

Zhytomyr Ivan Franko State University, Ukraine

e-mail: victoriazhukovska@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4622-4435>

CONSTRUCTIONAL MODELING IN THE FORMALISM OF COGNITIVE-QUANTITATIVE CONSTRUCTION GRAMMAR

Abstract

This paper discusses the findings of constructional modeling in the formalism of cognitive quantitative construction grammar, a newly developed research framework within a cognitive-quantitative grammar approach. Triangulating theoretical tenets, methodological principles and research tools of cognitive-semiotic frameworks with quantitative corpus studies, cognitive quantitative construction grammar provides a comprehensive qualitative-quantitative approach to examining cognitive foundations, general and idiosyncratic linguistic features, usage patterns and distribution of linguistic constructions. In this context, constructional modeling entails applying a computerized linguoquantitative procedure for a construction profile parametrization. This procedure yields operationalized and statistically verified data on the essential parameters that determine a construction's linguistic behavior. The modeling uses the box-bracket notation, which integrates the box notation to represent holistic construction-level information and construction's constituent-level information, and the bracket notation to detail specific linguistic properties and constructional constraints.

The constructional modeling in the integrated box-bracket notational system applied to English 'detached nonfinite/nonverbal with explicit subject'-constructions allows for a comprehensive representation of their external and internal linguistic properties and captures inheritance links between the constructions at macro-, meso- and micro-levels of the constructional network. The research findings demonstrate the feasibility of applying the cognitive quantitative construction grammar formalism to model the linguistic properties and constraints of complex clause-level constructions and how these constructions are likely to be represented in the mental grammar of speakers.

Keywords: cognitive quantitative construction grammar, linguistic constructions, constructional modeling, box-bracket notational system.

Анотація

У статті проаналізовані результати конструкційного моделювання у формалізмі когнітивно-квантитативної граматики конструкцій як нової дослідницької моделі когнітивно-квантитативного напрямку. Ця дослідницька модель, виявлена в триангуляції теоретико-методологічних положень й аналітико-дослідницького інструментарію когнітивно-семіотичних студій і квантитативно-корпусної лінгвістики, пропонує комплексний квалітативно-квантитативний підхід до вивчення когнітивних основ, загальних та ідіосинкратичних лінгвальних властивостей, вживаності та дистрибуції *лінгвальних конструкцій*. У цьому контексті конструкційне моделювання передбачає застосування комп'ютеризованої лінгвоквантитативної процедури параметризації профілю *конструкції*. Вказана процедура надає операціоналізовані й статистично перевірені дані про основні параметри, що детермінують лінгвістичну поведінку *конструкції*. Моделювання проводиться з використанням рамково-скобкового нотаційного запису, який інтегрує рамковий запис для представлення цілісної інформації на рівні *конструкції* та інформації на рівні її складників, і скобковий запис для деталізації специфічних лінгвальних властивостей і конструкційних обмежень.

Конструкційне моделювання в інтегрованій рамково-скобковій системі нотаційного запису, застосоване до англійських *'відокремлених нефінітних/недіслівних з експліцитним підметом'-конструкцій*, уможливорює комплексне представлення їхніх зовнішніх і внутрішніх лінгвальних властивостей та фіксує зв'язки успадкування між *конструкціями* на макро-, мезо- та мікрорівнях

конструкційної мережі. Результати дослідження демонструють можливість застосування формалізму когнітивно-квантитативної граматики конструкцій для відображення лінгвістичних властивостей і обмежень складних *лінгвальних конструкцій* рівня клаузи та моделювання, як ці *конструкції* ймовірно репрезентуються в ментальній граматиці мовців.

Ключові слова: когнітивно-квантитативна граматика конструкцій, лінгвальні конструкції, конструкційне моделювання, рамково-скобковий нотаційний запис.

Introduction. The current stage in the development of society and science has been marked by a transition to a new knowledge paradigm. The preceding paradigm was distinguished by disciplinarity, homogeneity, hierarchy and a focus on the interests of academic communities (Fox, 2019). In contrast, the new paradigm has been characterized by multidisciplinary, heterarchy, dynamism and a strong emphasis on acquiring innovative research tools and analytical techniques (Boas, 2019). The increasing demand for digitalized linguistic resources and multifunctional computer programs for language data analysis has led to a methodological shift towards empirical linguistic and cognitive research, highlighting the significance of triangulating qualitative and quantitative approaches to investigate linguistic phenomena, with the quantitative approach holding an obvious advantage. This notable methodological breakthrough has resulted in the development and advancement of a cognitive-quantitative approach in grammar studies that is currently gaining remarkable recognition and attention in the field (Kortmann, 2021; Lai et al., 2018; Yan & Zhang, 2023). The *cognitive-quantitative construction grammar* (hereinafter referred to as CQCxGr) is a newly developed research framework within a cognitive-quantitative approach.

The study of complex syntactic structures and their components is at the forefront of contemporary grammatical research due to significant changes in linguistics under the influence of the most recent theoretical frameworks. A topical issue in grammatical theory that requires investigation from the perspective of contemporary linguistic frameworks is a cognitive-quantitative analysis of English nonfinite/nonverbal clauses with an explicit subject, illustrated by examples such as [[_{NP} *the color*] [_{XP} *draining from her cheeks*]]; [[_{AUG} *with*] [_{NP} *thick spectacles*] [_{XP} *perched at the very end of his nose*]]; [[_{AUG} *without*] [_{NP} *insects*] [_{XP} *crawling in my hair and vermin nibbling my toes*]]; [[_{AUG} *despite*] [_{NP} *oil being*] [_{XP} *the lifeblood of industrial (modern) society*]]; [[_{AUG} *what with*] [_{NP} *her mother*] [_{XP} *being immaculate too*]]. These nonfinite/nonverbal clauses exhibit relatively idiosyncratic properties, occupying a distinct niche in the syntactic system of the English language and raising several research challenges.

Literature review. Various linguistic approaches and schools have focused their research on specific aspects of the analyzed syntactic units in both diachronic and synchronic contexts: traditional grammar (Stump, 1985; Kortmann, 1991), generative grammar (Felser & Britain, 2007; Nakagawa, 2011), corpus-based linguistics (van de Pol & Petré, 2015), systemic functional grammar (He & Yang, 2015), and construction grammar (Riehemann & Bender, 1999; Bouzada-Jabois & Guerra, 2016). The given syntactic patterns have also been considered in linguotypology (Haff, 2012; Hasselgård, 2012), translation studies (Davydiuk, 2010) and segmental representation of discourse (Asher & Lascarides, 2003).

Although much research deals with English nonfinite/nonverbal clauses with an explicit subject, some critical questions have yet to be answered. It is now essential to investigate the correlation between the syntactic patterns under study and the underlying cognitive structures and mechanisms. Until recently, most studies have focused on qualitative rather than quantitative characteristics, leaving a gap in the functional and contextual study of these units. Moreover, a unified, holistic representation of their essential linguistic properties and constraints has not been undertaken. The issues that have been identified can be solved by

utilizing categorical and conceptual apparatus along with analytical and research tools from the most recent linguistic framework of *cognitive-quantitative construction grammar*.

This paper **aims** to represent English nonfinite/nonverbal clauses with an explicit subject in the formalism of CQCxGr. With this in mind, two **objectives** are attained: 1) to discuss the nonfinite/nonverbal clauses with an explicit subject as *clause-level linguistic constructions*; 2) to model their external and internal linguistic properties and constructional constraints using a box-bracket notation system.

Theoretical and methodological background. Triangulating theoretical tenets, methodological principles and research tools of cognitive linguistic frameworks (Boas, 2021; Croft, 2020; Fillmore, 2012; Goldberg, 2019; Hoffmann, 2022) with quantitative corpus studies (Gries, 2020; Lai et al., 2018; Stefanowitsch, 2020), CQCxGr provides a comprehensive qualitative-quantitative approach for examining cognitive foundations, general and idiosyncratic linguistic features, usage patterns and distribution of *linguistic constructions* within natural language data. The term ‘*construction*’ in italics is part of the terminological apparatus of a particular linguistic framework – construction grammar (specifically *cognitive-quantitative construction grammar*). From the framework’s perspective, the basic unit of language analysis is a *linguistic construction* – a generalized cognitively motivated pairing of specific form with definite conceptual meaning/function. *Linguistic constructions* are conceptualized as holistic semiotic schemas representing all language levels (text/discourse, syntax, vocabulary, and morphology). Thus, language constitutes a repertoire of *linguistic constructions* with different degrees of schematicity and syntagmatic complexity stored in a *constructicon* – a structured inventory of taxonomic networks of *constructions*. A comprehensive examination of the linguistic properties of a particular *linguistic construction* is achieved by analyzing its form/meaning parameters (prosodic, morphological, syntactic, semantic, distributional, functional, pragmatic, etc.) and applying a corpus-driven and computerized procedure of linguoquantitative parametrization of a *construction* profile.

In the light of CQCxGr, nonfinite/nonverbal clauses with an explicit subject acquire a constructional status and are referred to as “*D(etached) N(on)F(inite)/N(on)V(erb)al (with) E(xplicit) S(ubject)*” – *constructions (DNF/NVES-constructions)*. The *DNF/NVES-constructions* represent a class of syntagmatically and semantically complex *clause-level constructions*. Their argument-predicate structure minimally consists of a predicate expressed by a nonfinite/nonverbal phrase (XP) and a subject (the external argument of the nonfinite/nonverbal predicate) expressed by a (pro)nominal phrase (NP). The analyzed *constructions* are partially schematic, represented by obligatory lexically unspecified slots [Subj_{NP}] and [Pred_{NF/NV}], with an open slot for an augmentor [Aug/ØAug] that in modern English is expressed by a limited number of units {AUG: *with, without, despite, what with*}. The constructions represent a syntactically independent configuration, detached from a matrix clause by intonation or a punctuation mark. The morphosyntactic arrangement of the components is displayed as [[Aug/ØAug][Subj_{NP}][Pred_{NF/NV}]]. The *DNF/NVES-constructions* constitute a taxonomic constructional network where individual *constructions* are projected onto the network as nodes with different degrees of schematicity, lexical specification and productivity.

Like most modern grammatical frameworks, CQCxGr asserts that the only way to explain and adequately understand the relations between linguistic elements is to formalize such relations. These formalizations are carried out in the form of a notation system that uses symbolic representations to capture the linguistic information about the phonological, morphological, syntactic, semantic, pragmatic and discourse properties of a particular *construction*.

The input data for the formalization of essential linguistic properties and constructional constraints of the *DNF/NVES-constructions* contain the results of the multiparametric constructional profiling based on the computerized linguoquantitative procedure for the parametrization of a *construction* profile. The results provide retrieved from the British National Corpus (Davis, 2004), operationalized and statistically verified data on the linguistic parameters (factors/values of factors) of the plane of expression (form) and the plane of content (meaning/function) (morphosyntactic, relational, referential, syntactic-functional, positional, distributive, collocational-collexeme, conceptual-semantic) that determine the linguistic behavior of the *DNF/NVES-constructions* in present-day English (Жуковська, 2021a, 2021b; Zhukovska et al., 2023).

The modeling is carried out in the box-bracket notation that draws on the notational systems of the updated and modernized version of Ch. Fillmore's Berkley Construction Grammar (*boxes-within-boxes diagrams*) (Fried, 2015) and Usage-Based Construction Grammar (*bracket notation*) (Kim & Davies, 2019; Hoffmann, 2022). The box notation system is a convenient way to organize all the information necessary to adequately describe *constructions* of all types, including *complex clause-level constructions*. A step-by-step clause parsing of a box notation can represent the *construction's* constituents and build a comprehensive description of hierarchical relations between *constructions* in a network, indicating how one *construction* is superimposed onto another (Fillmore, 1988, p. 37). A bracket notation is applied to detail and specify the constructional constraints of individual *constructions*, which allows focusing on specific aspects and not overloading the box notation.

The box notation reflects two levels of linguistic information specification: *holistic construction-level information* and *constituent-level information*. Two planes of representation are specified: *external* organization (i.e., characteristics of a *construction* as a whole) and *internal* organization (i.e., characteristics of the constituents of a *construction*). The *construction* is represented by a set of boxes inside a larger box. The outer box represents the most generalized and schematic *construction (macroconstruction)* and specifies external features characterizing the *construction* as a whole, while the inner boxes provide relevant information about each constituent separately (internal features). Detailed information on the linguistic properties of individual *constructions* is specified in bracket notation entries.

The distinction between the external and internal planes shows that a *linguistic construction* is a holistic language unit and not just the sum of its constituents; more complex and less apparent relations exist between its components, which can be differently manifested when combined in one *construction*. For a descriptively appropriate generalization about a *construction*, the empirically motivated set of features is the minimum set of features that may vary depending on a particular *construction*. By default, each *construction* should carry information about the conventional association between form on the one hand and meaning or function on the other. However, the details and extent of each type of information will vary depending on what is specific to a particular form-function configuration versus what can be inferred from other *constructions*.

Results and discussion. The taxonomic network of the *DNF/NVES-constructions* presents a hierarchy of *constructions* that are organized around a *macroconstruction*. The *macroconstruction* properties are inherited by less abstract *mesoconstructions*, then by more specific *microconstructions*, and are further acquired by lexically specific *miniconstructions*.

The *macroconstruction* of the network represents a *construction* of a high degree of schematicity, a complex semiotic unit of the clause level that licenses the use of detached nonfinite/nonverbal clauses with an explicit subject in English. The *macroconstruction* constitutes a cognitively motivated correlation of **form** (organization of constituents) and conceptual **meaning/function**, which is actualized at the linguistic level by interconnected

and interacting *constructions* of the meso-, micro- and mini-levels of the constructional network that inherit its essential linguistic properties. The notation of the external and internal organization of the *macroconstruction* is shown in Figure 1.

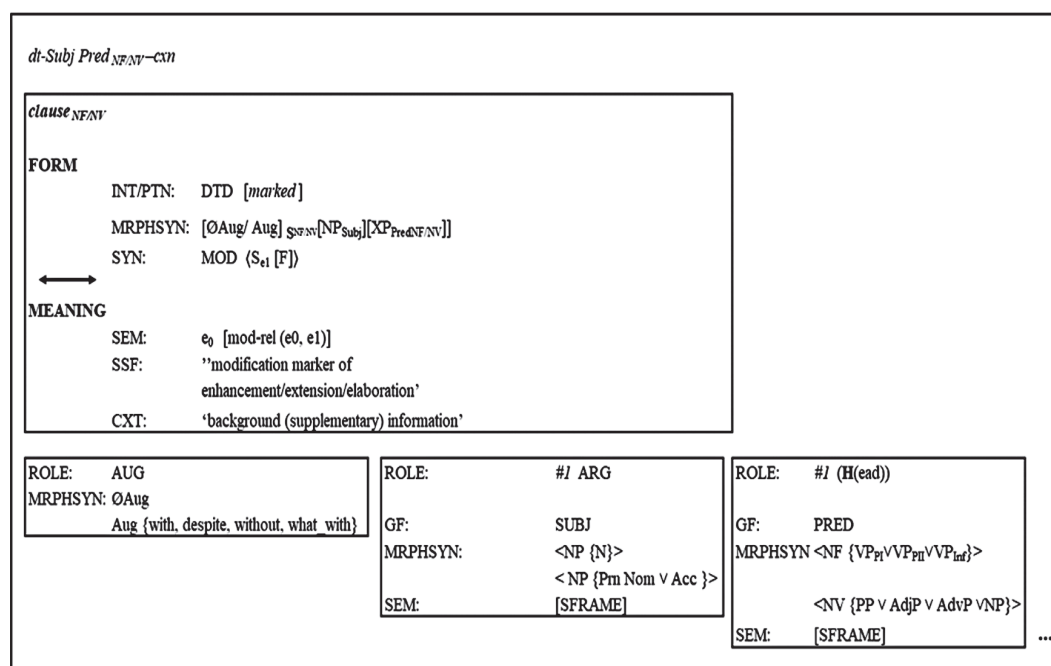

Fig.1. The *DNF/NVES*-macroconstruction in the CQCxGr formalism

From the notation, it follows that the external morphosyntactic structure (M(O)RPH(O) SYN(tax)) of the *macroconstruction* represents it as a (partially) schematic *construction* of a nonfinite (N(on)F(inite))/nonverbal (N(on)V(erb)) clause (S) with a nonfinite/nonverbal predicate (Pred_{NF/NV}) and its explicit subject (Subj), (un)introduced by an augmentor (ØAug(mentor)/Aug).

In the external structural representation of the *DNF/NVES*-macroconstruction, the slot [ØAug/Aug] implies the absence/presence of a lexically fixed augmentor, followed by a nonfinite/nonverbal clause S_{NF/NV}[NP XP], where the initial NP is a (pro)nominal head that serves as a subject and XP is a nonfinite/nonverbal predicate (Kim, 2013) are characterized by the absence of unique lexical content associated with them.

The *DNF/NVES*-macroconstruction is marked intonationally (INT(onation)) and/or punctuated (P(unc)T(uatio)N), i.e., detached (D(e)T(ache)D) from the matrix clause. Syntactically (SYN), the *DNF/NVES*-macroconstruction modifies the finite matrix clause (S_{e1}[F]), which denotes the event *e1*.

The external semantics (SEM) of the *DNF/NVES*-macroconstruction denotes an event *e0* that is in a modification relation (*mod-rel*) with S_{e1}, performing an inherent semantic and syntactic function (S(emantic)S(yntactic)F(unction)) of a marker of enhancement/extension/elaboration of the matrix (Se1) proposition, and in the discourse context (C(onte)XT) serving as a background for the matrix proposition, providing supplementary information.

The internal characteristics of the *DNF/NVES*-macroconstruction indicate its fixed structure, which includes three obligatory constituents: an augmentor (AUG), a subject constituent (SUBJ), followed by a head-predicate constituent (PRED) requiring a subject.

These relations are indicated by co-indexation (#1) between the predicate constituent and the subject constituent.

The first constituent of the *macroconstruction* plays the syntactic role of an augments (AUG). The augmentor can either be expressed in the morphosyntactic structure of the *macroconstruction* (AUG) and take on the values {with, despite, without, what_with} or be absent (ØAUG).

The second constituent of the *macroconstruction* performs the grammatical function of the subject (SUBJ) of a nonfinite/nonverbal clause, which is the external (first) argument (ARG(ument)) of the nonfinite/nonverbal predicate. Co-indexation (#1) indicates the relationship between the predicate constituent and the subject. In the morphosyntactic aspect, the external (first) argument is expressed by a (pro)nominal phrase that takes on the values {nominative (Nom)/accusative (Acc) case} in the case of pronominal expression. Semantically, the subject (SUBJ) is not specified, but it can be filled with constructionally congruent lexemes whose meaning is actualized in the semantic frame (SFRAME).

The predicate of the *macroconstruction* is the head of a nonfinite/nonverb clause. Morphosyntactically, the predicate is realized by a nonfinite phrase with present participle I (VP_{pl}), past participle II (VP_{pl}), infinitive (VP_{inf}) or a nonverbal phrase expressed by a prepositional (PP), adjectival (AdjP), adverbial (AdvP), noun (NP) phrase. Semantically, the predicate of a *macroconstruction* is specified through the meaning of semantically congruent filler lexemes actualized in semantic frames. Due to the limited space of the article, the set of semantic frames evoked by lexemes filling the SUBJ and PRED will not be discussed.

The suspension points (...) denote the arguments/adjuncts of the predicate that can potentially be actualized in specific *miniconstructions* and can be represented in additional boxes if necessary.

The notational conventions adopted in our study are flexible and allow adding information if necessary. The constructional constraints of the generalized clause-type *detached nonfinite/nonverbal with an explicit subject'-macroconstruction* (*dt-nf/nv-ds-cl-cxn*, where *ds* stands for “different from the matrix (explicit) subject”, in contrast with the nonfinite/nonverbal patterns that share the matrix subject) in the hierarchy of inheritance for clause-level *constructions* and the linguistic features of the of *meso-* and *micro-* level *DNF/NVES-constructions* are specified in bracket notation entries.

The *meso-* level *constructions* of the investigated constructional network acquire the properties of the macro-level *construction* – *dt-nf/nv-ds-cl-cxn*. In its turn, *dt-nf/nv-ds-cl-cxn* inherits properties from the higher level *construction* in the hierarchy of clause-level *constructions* – the *adjunct clause construction* (*adj-cl-cxn*), following its constructional constraints as a clause modifier, which is represented in the bracket notational entry (1):

$$adj-cl-cxn \Rightarrow \left[\begin{array}{l} \text{SYN} \\ \text{SEM} \end{array} \left[\begin{array}{l} \text{HEAD | MOD } \langle S_{e1}[f] \rangle \\ \text{VAL} \quad \left[\begin{array}{l} \text{SUBJ } \langle \quad \rangle \\ \text{COMP } \langle \quad \rangle \end{array} \right] \\ \text{IND} \quad \quad \quad e0 \\ \text{mod - rel} \quad \quad (e0, e1) \end{array} \right] \right]$$

This constructional constraint specifies that the *adj-cl-cxn* syntactically (SYN) modifies the finite (f(inite)) clause (S), which denotes the event *e1* and does not require a subject (SUBJ) or complement (COMPS) (an empty list of their values represents this). Semantically (SEM), the *construction* denotes the event *e0*, which is in a modification (*mod-rel*) relationship (mainly of an adverbial nature) with the matrix sentence (*Se1*).

At the same time, in addition to the restrictions inherited from *adj-cl-cxn*, *dt-nf/nv-ds-cl-cxn* also has its constructional constraints, motivated by the fact that, unlike other adjunct clauses, the *dt-nf/nv-ds-cl-cxn* must be nonfinite or nonverbal (examples 1–4):

- (1) [*With Louis watching*], *they nodded in dumb misery* (BNC, AMU)
- (2) **[With Louis is watching], they nodded in dumb misery.*
- (3) **[Despite Louis is watching], they nodded in dumb misery.*
- (4) **[What-with Louis is watching], they nodded in dumb misery.*

To explain nonfinite/nonverb predication, the inheritance hierarchy for clause-level constructions is considered. The *adjunct clause construction* as a clause construction inherits the syntactic properties and constraints of the construction of the highest level of generalization (*constructional scheme*) – the *subject-predicate construction* (*Subj-Pred-cxn*).

The *subject-predicate construction* exhibits the following constructional constraints (Kim, 2013, p. 83):

$$(2) \left[\begin{array}{c} \textit{subj} - \textit{pred} - \textit{cxn} \\ \text{SUBJ} \quad \langle \rangle \end{array} \right] \Rightarrow [\#1] \quad \mathbf{H} [\text{SUBJ} \quad \langle \#1 \rangle]$$

The *subject-predicate construction* indicates that the predicate as a head (H), when combined with its subject, forms a grammatically correct phrase structure, the properties/characteristics of which will be inherited in its subconstructions. Depending on the predicate finiteness, two subconstructions of the *subject-predicate construction* are distinguished: finite (f) and nonfinite (nf)/nonverbal (nv) constructions, which license finite and nonfinite/nonverbal clauses (see Figure 2):

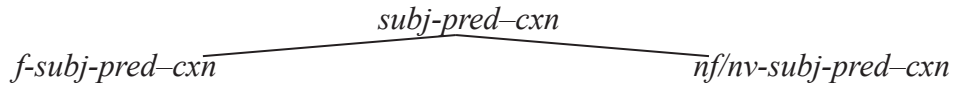

Fig. 2. Inheritance hierarchy for the *Subject-Predicate construction* in English

The *nonfinite/nonverbal subject-predicate construction* (*nf/nv-subj-pred-cxn*) inherits the syntactic properties of the *subject-predicate construction* characteristic but semantically (and/or pragmatically) specifies its idiosyncratic properties: the interpretation of *nf/nv-subj-pred-cxn* is not entirely the same as the primary finite predication.

One of the essential characteristics of the *subject-predicate construction* is assigning the CASE feature to the subject. In English, structural cases (*scase*) are realized as NOM, ACC, or GEN, and each subconstruction is limited to the realization of CASE features (Kim, 2013):

$$(3) [f - \textit{subj} - \textit{pred} - \textit{cxt}] \Rightarrow [\#1] [\text{CASE} \quad \textit{nom}] \quad \mathbf{H} [\text{SUBJ} \quad \langle \#1 \rangle]$$

$$(4) [nf - \textit{subj} - \textit{pred} - \textit{cxt}] \Rightarrow [\#1] [\text{CASE} \quad \textit{scase}] \quad \mathbf{H} [\text{SUBJ} \quad \langle \#1 \rangle]$$

Constructional constraint 3 specifies that the subject of a finite predicate is marked with the nominative case (*nom*), and the construction licenses typical sentences like *He left*. The subject of the *Nonfinite Subject-Predicate Construction* (4) can have any structural case marking, such as gerunds with an accusative or genitive subject (examples 5–6) and structures with a subject in the nominative case (examples 7–8):

- (5) *Pat disapproved of **me** quietly leaving before anyone noticed.*
- (6) *Pat disapproved of **my** quietly leaving before anyone noticed.*
- (7) *John suggested that **he** go to Seoul in March.*
- (8) *I recommend that **she** not smoke* (Kim, 2013, p. 83).

In the case of *detached nonfinite/nonverbal with explicit subject constructions* in present-day English, the subject is assigned both the accusative and nominative case. This method of case assignment implies that the nominative case does not depend on finiteness but on the *construction* (Kim, 2013, p. 84).

Thus, by integrating the syntactic properties and restrictions of the *nonfinite/nonverbal subject-predicate construction* (*nf/nv-subj-pred-cxn*) and the *adjunct clause construction* (*adj-cl-cxn*), the *clause-level macroconstruction 'detached nonfinite/nonverbal with explicit subject'-construction* (*dt-nf/nv-ds-c-cxn*) receives an extended morphosyntactic record as *dt-SubjPred*_{NF/NV}-*cxn*, realizing the following constructional constraint represented in a bracket notation entry:

$$(5) dt-SubjPred_{NF/NV}-cxn \Rightarrow \left[\text{SYN} \mid \text{S} \left[\begin{array}{l} \text{PRED} \quad \text{H} \langle \text{NFvNV} \rangle \\ \text{SUBJ} \quad \quad \langle \text{NP} \rangle \end{array} \right] \right], (\text{S } nf/nv)$$

The *dt-SubjPred*_{NF/NV}-*cxn* – is a clause (S) that minimally includes a predicate that realizes the features attributed to a nonfinite verb (VP_{PI}, VP_{PII}, VP_{Inf}) or a nonverbal phrase (AdjP, PP, NP, AdvP). A nonfinite/nonverbal predicate has an explicit subject (NP). In the given notational system, both finite and nonfinite clauses are represented with the symbol S, and if necessary, the corresponding specification is added, e.g., S[n(on)/f(inite)]/ S[n(on)v(eral)].

The presented inheritance system makes it possible to outline the linguistic properties of the *mesoconstructions* in the network of the *DNF/NVES-constructions*: unaugmented (*dt-øaug-SubjPred*_{NF/NV}-*cxn*) and augmented (*dt-aug-SubjPred*_{NF/NV}-*cxn*) *mesoconstructions*.

The unaugmented *dt-øaug-SubjPred*_{NF/NV}-*cxn* is unmarked for an introductory constituent ([*the road winding narrowly*], [*all things considered*], [*nothing to cheer about*], [*the pitlane a scene of chaos*]), realizing the following constraint (6):

$$(6) dt-øaug-SubjPred_{NF/NV}-cxn \\ \text{S}[\text{øaug} - \text{SubjPred}_{NF/NV} - \text{cxn}] \rightarrow [\text{AUG unmarked}], \text{S}_{nf/nv}$$

A marked feature of augmented *dt-aug-SubjPred*_{NF/NV}-*cxn* is the use of augmentors such as *with*, *despite*, *without*, *what_with* ([*with lighted cigarettes to give warning of our presence*], [*despite the blood streaming from his nose*], [*without any whistles blowing*], [*what with her mother being immaculate too*]):

$$(7) dt-aug-SubjPred_{NF/NV}-cxn \\ \text{S}[\text{aug} - \text{SubjPred}_{NF/NV} - \text{cxn}] \rightarrow [\text{AUG marked}], \text{S}_{nf/nv}$$

The notation reflects that *dt-aug-SubjPred*_{NF/NV}-*cxn* includes two components: an augmentor (AUG) and a nonfinite/nonverbal clause (S(*nf/nv*)). The given notation differs from the point of view of other linguists, who believe that the augmentor does not introduce a nonfinite/nonverbal clause in these structures but forms the so-called '*head-functor construction*' with the predicate head (Kim & Davies, 2019). However, considering the analyzed *constructions*' status as clauses (*nonfinite/nonverbal*) with their predicate-argument structure, the suggested interpretation is quite justified. Hence, the feature AUG is marked (i.e., lexically expressed), and the nonfinite/nonverbal clause inherits the predicate-argument structure of the *dt-SubjPred*_{NF/NV}-*cxn*. The augmented *mesoconstruction* *dt-aug-SubjPred*_{NF/NV}-*cxn* licenses the following *microconstructions*:

$$(8) dt-with-SubjPred_{NF/NV}-cxn \\ \text{S}[\text{with} - \text{SubjPred}_{NF/NV} - \text{cxn}] \rightarrow [\text{AUG with}], \text{S}_{nf/nv}$$

$$(9) dt-despite-SubjPred_{NF/NV}-cxn \\ \text{S}[\text{despite} - \text{SubjPred}_{NF/NV} - \text{cxn}] \rightarrow [\text{AUG despite}], \text{S}_{nf/nv}$$

(10) *dt-without-SubjPred*_{NF/NV}-*cxn*

$S[\textit{without} - \textit{SubjPred}_{NF/NV} - \textit{cxn}] \rightarrow [\textit{AUG without}], S_{nf/nv}$

(11) *dt-what_with-SubjPred*_{NF/NV}-*cxn*

$S[\textit{what\_with} - \textit{SubjPred}_{NF/NV} - \textit{cxn}] \rightarrow [\textit{AUG what\_with}], S_{nf/nv}$

At the same time, augmentors bring specificity to the meaning of *constructions*. For example, in the syntactic-functional aspect, *dt-despite-SubjPred*_{NF/NV}-*cxn* and *dt-what_with-SubjPred*_{NF/NV}-*cxn* are more limited than the unaugmented *dt-øaug-SubjPred*_{NF/NV}-*cxn* and the augmented *dt-with-SubjPred*_{NF/NV}-*cxn*. In our previous studies (Жуковська, 2021a), it was proved that *dt-øaug-SubjPred*_{NF/NV}-*cxn*, *dt-with-SubjPred*_{NF/NV}-*cxn* and *dt-without-SubjPred*_{NF/NV}-*cxn* show the largest number and variability of syntactic functions. In particular, *dt-øaug-SubjPred*_{NF/NV}-*cxn*, *dt-with-SubjPred*_{NF/NV}-*cxn* and *dt-without-SubjPred*_{NF/NV}-*cxn* implement the functions of extension and enhancement of the matrix proposition.

In addition, *dt-øaug-SubjPred*_{NF/NV}-*cxn* and *dt-with-SubjPred*_{NF/NV}-*cxn* perform the extension function. In the function of elaboration, these *constructions* realize adverbial relations of cause, mode of action, condition, time, purpose, result and concession. Thus, the unaugmented and *with*-augmented *constructions* do not show any differences in terms of syntactic functions. This fact indicates that in present-day English, the augmentor *with* is semantically bleached (van de Pol & Hoffmann, 2016). While in the early stages of English development, the augmentor *with* was used to convey the meaning of the mode of action and accompanying circumstances, in present-day usage, it has undergone grammaticalization, acquiring the status of a semantically empty marker of the *DNF/NVES-constructions*. This shift has impacted other augmented *constructions*. The augmentors *without*, *despite*, and *what_with* also acquire the status of syntactic markers of the *DNF/NVES-constructions*, which introduce *constructions* with clearly defined adverbial meanings: *dt-despite-SubjPred*_{NF/NV}-*cxn* – concession; *dt-what_with-SubjPred*_{NF/NV}-*cxn* – reason.

The structural constraints of unaugmented and augmented *mesoconstructions* are reflected in the notation entries (12–13):

(12) *dt-øaug-SubjPred*_{NF/NV}-*cxn*

$$\left[\begin{array}{l} \textit{SYNF} \quad \textit{enhancement} < \dots > -\textit{rel} (e0, e1) \\ \quad \textit{extension} - \textit{rel} (e0, e1) \\ \quad \textit{elaboration} - \textit{rel} (e0, e1) \\ \textit{CXT} | \quad \textit{SUPPLEMENTARY} \textit{e1 expansion} \end{array} \right] \rightarrow [\emptyset \textit{AUG}], S_{e0}$$

The constructional constraints specify that the *dt-øaug-SubjPred*_{NF/NV}-*cxn* lacks an augmentor introducing a nonfinite/nonverbal clause. The *construction* realizes the syntactic functions of enhancement, extension and elaboration. The enhancement functions are not specified (<...>) and are determined in a specific context. Contextually, the event *e0* of the *construction* explicates the supplementary (background) information that expands the event (*e1*) of the matrix clause by actualizing the functions of enhancement, extension and elaboration.

(13) *dt-with-SubjPred*_{NF/NV}-*cxn*

$$\left[\begin{array}{l} \textit{SYNF} \quad \textit{enhancement} < \dots > -\textit{rel} (e0, e1) \\ \quad \textit{extension} - \textit{rel} (e0, e1) \\ \quad \textit{elaboration} - \textit{rel} (e0, e1) \\ \textit{CXT} | \quad \textit{SUPPLEMENTARY} \textit{e1 expansion} \end{array} \right] \rightarrow [\textit{AUG with}], S_{e0}$$

The constructional constraints (13) state that *with* acts as an augmentor of the *construction* and introduces *Se0*. The *dt-with-SubjPred*_{NF/NV-cxn} implements the syntactic functions of enhancement, extension and elaboration and explicates supplementary background information that expands the event (*e1*) of the matrix clause.

(14) *dt-without-SubjPred*_{NF/NV-cxn}

$$\left[\begin{array}{l} \text{SYNF} \text{ enhancement} < \dots > -\text{rel} (e0, e1) \\ \text{extension} - \text{rel} (e0, e1) \\ \text{CXT} | \text{ SUPPLEMENTARY } e1 \text{ expansion} \end{array} \right] \rightarrow [\text{AUG without}], S_{e0}$$

The constructional constraints (14) specify that the augmentor *without* introduces *Se0*. The *construction* explicates supplementary background information that expands the event (*e1*) of the matrix clause through enhancement and extension functions.

(15) *dt-despite-SubjPred*_{NF/NV-cxn}

$$\left[\begin{array}{l} \text{SYNF} \text{ enhancement\_concession} - \text{rel} (e0, e1) \\ \text{CXT} | \text{ SUPPLEMENTARY } e1 \text{ expansion} \end{array} \right] \rightarrow [\text{AUG despite}], S_{e0}$$

In Example 15, the constructional constraints state that *despite* being an augmentor introduces the clause *Se0*. The *construction* actualizes only one of the enhancement functions, precisely that of concession, and contextually, the *construction* explicates the supplementary information that expands the event (*e1*) of the matrix clause.

(16) *dt-what_with-SubjPred*_{NF/NV-cxn}

$$\left[\begin{array}{l} \text{SYNF} \text{ enhancement\_reason} - \text{rel} (e0, e1) \\ \text{CXT} | \text{ SUPPLEMENTARY } e1 \text{ expansion} \end{array} \right] \rightarrow [\text{AUG what\_with}], S_{e0}$$

The constructional constraints (16) specify that *what_with* as an augmentor introduces the nonfinite/nonverbal clause *Se0*, which contextually explicates the supplementary information by expanding the event (*e1*) of the matrix clause by actualizing enhancement relations through the syntactic function of reason.

Concluding remarks. The results of the constructional modeling in the formalism of cognitive quantitative construction grammar conclusively show the effectiveness of the integrated box-bracket notational system in capturing the linguistic properties and constraints of *complex clause-level constructions*. The formal modeling applied to the nodes of the network of the *DNF/NVES-constructions* enabled to holistically represent their external and internal properties and show inheritance links between the *constructions* at macro-, meso- and micro-levels of the constructional network.

The findings presented in this study show the need for future investigations. The integrated box-bracket notational system should be tested to formalize the linguistic properties of other types of *linguistic constructions* and model how *linguistic constructions* are likely to be represented in the mental grammar of speakers.

REFERENCES

- Davydiuk, Yu.B. (2010). Suchasnyi stan problemy vyznachennia ta perekladu absoliutnykh konstruktiv u naukovij literaturi. *Visnyk Zhytomyrskoho Derzhavnoho Universytetu Imeni Ivana Franka*, 51, 96–99.
- Zhukovska, V. V. (2021a). Parametryzatsiia syntaktyko-funktsijnykh vlastyvostej hramatychnoi konstruktivii: kvantytatyvno-korpusnyi aspekt. *Vcheni Zapysky Tavriiskoho Natsionalnoho Universytetu Imeni V I. Vernadskoho. Serii: Filolohiia. Zhurnalistyka*, 32(71), 38–46.
- <https://doi.org/10.32838/2710-4656/2021.3-2/08>.

- Zhukovska, V.V. (2021b). Teoretyko-metodolohichni zasady kvantytatyvno-korpusnoi parametryzatsii hramatychnoi konstruksii. V T.V. Kalyniuk and T.V. Bondarchuk (Red.), *Mova ta Movlennia: Fundamentalni Paradyhmy Rozvytku* [monohrafiia] (s. 66–81). Kamianets-Podilskyi: TOV Drukarnia “Ruta”.
- Asher, N., & Lascarides, A. (2003). *Logics of conversation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Boas, H.C. (2019). Zur methodologischen Grundlage der empirischen Konstruktikographie. In D. Czicza, V. Dekalo, & G. Diewald (Eds.), *Konstruktionsgrammatik VI. Varianz In Der Konstruktionalen Schematizität* (ss. 237–263). Tübingen: Stauffenburg.
- Boas, H.C. (2021). Construction grammar and frame semantics. In X. Wen & J.R. Taylor (Eds.), *The Routledge Handbook of Cognitive Linguistics* (pp. 43–77). New York, London: Routledge.
- Bouzada-Jabois, C.B., & Guerra, J.P. (2016). Towards a unified constructional characterization of the nonfinite periphery: On verbal free adjuncts and absolutes in English. In G. Kaltenböck, E. Keizer, & A. Lohmann (Eds.), *Outside The Clause. Form And Function Of Extra-Clausal Constituents* (pp. 177–202). Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Croft, W. (2020). *Ten lectures on construction grammar and typology*. Leiden: Brill.
- Davies, M. (2004). BYU-BNC (Based on the British National Corpus from Oxford University Press). <https://www.english-corpora.org/bnc/>.
- Felser, C., & Britain, D. (2007). Deconstructing *What With* absolutes. In A. Radford (Ed.), *The Minimalist Muse, Essex Reports in Linguistics* (pp. 97–134). Colchester: University of Essex.
- Fillmore, Ch.J. (1988). The Mechanisms of “Construction Grammar”. *Berkeley Linguistic Society*, 14, 35–55.
- Fillmore, Ch.J. (2012). Berkeley Construction Grammar. In G. Trousdale & T. Hofmann (Eds.), *The Oxford Handbook of Construction Grammar* (pp. 111–132). Oxford: Oxford University Press.
- Fox, R. (2009). The contribution of linguistics towards transdisciplinarity in organizational discourse. *International Journal of Transdisciplinary Research*, 4(1), 16–34.
- Fried, M. (2015). Construction Grammar. Syntax. In A. Alexiadou, & T. Kiss (Eds.), *Theory and Analysis. An International Handbook of Linguistics and Communication Science* (pp. 974–1003). Berlin: Mouton de Gruyter.
- Goldberg, A.E. (2019). *Explain me this: creativity, competition, and the partial productivity of constructions*. Princeton, Oxford: Princeton University Press.
- Gries, S.Th. (2020). *Ten lectures on Corpus Linguistics with R. Application for usage-based and psycholinguistic research*. Leiden, Boston: Brill.
- Haff, M.H. (2012). On absolutes in French, German, and Norwegian. In C. Fabricius-Hansen, & D.T.T. Haug (Eds.), *Big Events, Small Clauses: The grammar of elaboration* (pp. 259–289). Berlin, Boston: De Gruyter. <https://doi.org/10.1515/9783110285864>.
- Hasselgård, H. (2012). Possessive absolutes in English and their Norwegian correspondances. In C. Fabricius-Hansen, & D.T.T. Haug (Eds.), *Big Events, Small Clauses: The Grammar of Elaboration* (pp. 229–258). Berlin, De Gruyter.
- He, Q., & Yang, B. (2015). *Absolute clauses in English from the systemic functional perspective: a corpus-based study*. Berlin, Heidelberg: Springer.
- Hoffmann, T. (2022). *Construction Grammar: the structure of English*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kim, J.-B. (2013). On the existence of small clauses in English. *English Language and Linguistics*, 19(1), 67–88. <https://doi.org/10.17960/ell.2013.19.1.004>.

- Kim, J.-B., & Davies, M. (2019). English *what with* absolute constructions: a Construction Grammar perspective. *English Language and Linguistics*, 24(4), 637–666. <https://doi.org/10.1017/S1360674319000169>.
- Kortmann, B. (1991). *Free adjuncts and absolutes in English. Problems of control and interpretation*. London: Routledge.
- Kortmann, B. (2021). Reflecting on the quantitative turn in linguistics. *Linguistics*, 59(5), 1207–1226. <https://doi.org/10.1515/ling-2019-0046>.
- Lai, H.-L., Chui, K.Ch., Sah, W.-H., Chung, S.-F., & Liu, C.-L. (2018). Language communities, corpora, and cognition. In S.-H. Chen (Ed.), *Big Data in Computational Social Science and Humanities* (pp. 195–206). Berlin, Heidelberg: Springer.
- Nakagawa, S. (2011). Synchronic and diachronic aspects of nominative and accusative absolutes in English. *Gengo Kenkyu*, 139, 85–109.
- Riehemann, S., & Bender, E.M. (1999). Absolute constructions: on the distribution of predicative idioms. *WCCFL 18 Proceedings*, 476–489.
- Stefanowitsch, A. (2020). *Corpus linguistics: A guide to the methodology*. Berlin: Language Science Press.
- Stump, G.T. (1985). *The semantic variability of absolute constructions*. Dordrecht: D. Reidel Publishing Company.
- van de Pol, N., & Hoffmann, Th. (2016). *With* or without *with*: the constructionalization of the *with*-augmented absolute in English. *Journal of English Linguistics*, 44(4), 318–45. <https://doi.org/10.1177/0075424216666928>.
- van de Pol, N., & Petré, P. (2015). Why is there a present-day English absolute? *Studies In Language*, 39(1), 199–229. <https://doi.org/10.1075/sl.39.1.07pol>.
- Yan, S., & Zhang, L. (2023). Trends and hot topics in linguistics studies from 2011 to 2021: A bibliometric analysis of highly cited papers. *Frontiers In Psychology*, 13. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.1052586>.
- Zhukovska, V., Mosiyuk, O., & Buk, S. (2023). Register distribution of english detached nonfinite/ nonverbal with explicit subject constructions: a corpus-based and machine-learning approach. In *Proceedings of the 7th International Conference on Computational Linguistics and Intelligent Systems. Volume II: Computational Linguistics*, 63–76. <https://ceur-ws.org/Vol-3396/paper5.pdf>.

Дата надходження до редакції 11.12.2023
Ухвалено до друку 18.12.2023

Відомості про автора

<p>Жуковська Вікторія Вікторівна,</p> <p>кандидат філологічних наук, професор, Житомирський державний університет імені Івана Франка</p> <p>e-mail: victoriazhukowska@gmail.com</p>		<p>Сфера наукових інтересів:</p> <p>граматика конструкцій, квантитативно-корпусна лінгвістика, когнітивна граматика, синтаксис англійської мови</p>
---	---	--

УДК 811.581'342'42:32(510)|(045)

DOI: <https://doi.org/10.32589/2311-0821.2.2023.297672>

А. І. Задорожна

Київський національний лінгвістичний університет, Україна

e-mail: alona.zadorozhna@knlu.edu.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0508-2976>

ПРОСОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОМОВИ ЯК РІЗНОВИДУ ПУБЛІЧНОГО МОВЛЕННЯ КИТАЙСЬКИХ ПОЛІТИКІВ

Abstract

The article addresses the prosodic features of Chinese political speech, conducting an in-depth analysis through the lens of existing research by Ukrainian and Chinese linguists. The scientists emphasize the pivotal role of prosodic characteristics of political speech in shaping the audience's perception of the speech text within the realm of political discourse. The study delves into the concept of political discourse in modern linguistics, dissecting its features and associated political rhetoric. It emphasizes the vital role of prosody and its pragmatic influence in political communication, substantiating the importance of employing prosodic means in the construction of political speech to outline the dominants of the text content and emotional impact on the listener. The author determines prosody as a crucial component of political discourse and finds out that Chinese political speech is characterized by a pronounced logical and phrasal accentuation, slower speaker's speech rate, and longer pauses before and after semantically significant words and phrases that are of important semantic significance for the entire speech. Notably, the research findings demonstrate that the speaker changes the rhythm of the statement in order to overcome monotony and draw attention to the significant parts of the speech. Illustrating these findings with examples from the speech delivered by Chinese President Xi Jinping in October 2022 to representatives of the Chinese Communist Party, the study shows how the rhythmical adjustments in the speaker's statement effectively mitigate monotony. The author determines the specifics of the implementation of Chinese-language political discourse through the mechanism of prosody and concludes that the effectiveness of public speech depends on its sound patterns, demonstrating their capacity to enhance imagery and expressiveness of speech.

Keywords: Chinese language political discourse, Chinese language political speech, prosody, logical accentuation, phrasal accentuation, speech rate, pausing.

Анотація

Статтю присвячено опису просодичних особливостей китайськомовної політичної промови. Задля висвітлення теми пропонованого дослідження опрацьовано наукові праці українських і китайських лінгвістів. У статті доведено, що просодичні характеристики політичної промови виконують надзвичайно важливу функцію впливу на сприйняття аудиторією тексту промови. Проаналізовано поняття політичного дискурсу в сучасній лінгвістиці. Розглянуто особливості політичного дискурсу та політичної риторики. Визначено, що просодія є важливим складником політичного дискурсу. Виявлено роль просодії як важливого фактора прагматичного впливу в політичній комунікації. Обґрунтовано значущість використання просодичних засобів у побудові політичної промови для окреслення домінант змісту тексту та емоційного впливу на слухача. Установлено, що для китайськомовної політичної промови характерні яскраво виражена логічна та фразова акцентуація, уповільнений темп мовлення оратора, більш тривалі паузи перед та після тих слів і словосполучень, що мають важливе семантичне значення для всієї промови. Виявлено, що оратор змінює ритм висловлювання з метою подолати монотонність і привернути увагу до інформативно значущих частин промови. Наведено приклади словесного та фразового акцентування, паузації на матеріалі промови голови КНР Сі Цзіньпіна, яку він виголосив у жовтні 2022 року до представників комуністичної партії Китаю. Визначено специфіку реалізації китайськомовного політичного дискурсу через механізм просодії. Доведено залежність ефективності публічної промови від її звукового оформлення, яке здатне підсилити образотворчість і виразність мови.

Ключові слова: китайськомовний політичний дискурс, китайськомовна політична промова, просодія, логічна акцентуація, фразова акцентуація, темп мовлення, паузація.

Вступ. Дослідження фонетичних особливостей усного мовлення все більше приваблює лінгвістів (О.М. Алексієвець, Т.О. Бровченко, О.Р. Валігуру, О.О. Вольфовську, А.А. Калиту, Е.В. Ларіну, А.В. Сотникова та ін.), що пояснюється, з одного боку, потребою комплексного опису мовленнєвих явищ, з іншого – необхідністю виявлення ознак усного мовлення, здатних суттєво впливати на слухача. У зв'язку із цим виникає питання адекватного інтонування висловлювання, насамперед публічного виступу політичного діяча, оскільки вміле використання фонетичних засобів не лише дозволяє ораторові донести зміст повідомлення аудиторії, але й здатне спонукати кожного слухача певним чином відреагувати на почуте.

Сучасні дослідження в галузі теоретичної та експериментальної фонетики доводять, що в усному мовленні вплив на слухача здійснюється значною мірою за допомогою інтонації, яка не лише певним чином оформлює мовлення, але й виконує прагматичну функцію, тобто здатна підсилювати зміст висловленого. Доречно зазначити, що прагматичне навантаження інтонації найбільш яскраво виявляється під час ораторського виступу, різновидом якого є політична промова. Усе більше експериментальних робіт із фонетики спрямовано на встановлення взаємозв'язку між сегментними та супрасегментними характеристиками політичного мовлення. Однак дотепер залишаються нерозв'язаними питання просодичної будови ефективної політичної промови, здатної суттєво впливати на слухача. У зв'язку із цим виникає підвищена потреба дослідження просодичних параметрів промов політичних діячів у межах комунікативно-функційної парадигми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням фонетичних особливостей і просодичної будови політичної промови займається чимало вітчизняних й зарубіжних фонетистів. Серед вітчизняних лінгвістів слід відзначити Е.В. Ларіну. У своїй дисертації та наукових статтях дослідниця розкриває роль просодичних засобів у політичній комунікації як важливого чинника прагматичного впливу на аудиторію; розглядає просодію толерантності та інтолерантності в політичному дискурсі (2010; 2017).

Українська мовознавиця Т.О. Бровченко проаналізувала інтонаційну організацію українських суспільно-політичних текстів (виголошених у теле- й радіопередачах) та визначила основні риси виразного політичного мовлення (2006).

Варто відзначити монографію вітчизняної мовознавиці А.А. Калити “Фонетичні засоби актуалізації смислу англійського емоційного висловлювання” (2001). У цій монографії вперше здійснюється системне дослідження проблеми вивчення механізмів і визначення закономірностей функціонування фонетичних засобів сегментного й надсегментного рівнів під час актуалізації смислу англійського емоційного висловлювання.

Політичний дискурс як лінгвістичний об'єкт розглядає і український фонетист А.В. Сотников. У своїй дисертації “Просодичні засоби актуалізації комунікативно-прагматичних інтенцій у британській політичній промові (експериментально-фонетичне дослідження)” (2012) він досліджує специфіку фонетичного оформлення політичного дискурсу та визначає в ньому основні просодичні засоби вираження комунікативно-прагматичних інтенцій. Мовознавець також розглядає вплив емоційного стану мовця на просодичні характеристики його мовлення (2023).

Вивченню ритмічних особливостей промов політичних діячів Німеччини та виявленню функції впливу просодичної організації їхніх виступів на адресата присвячена дисертація О.О. Вольфовської “Ритмічна організація промов сучасних політичних діячів Німеччини (експериментально-фонетичне дослідження)” (2012). У роботі встановлено базові ритмічні одиниці німецької політичної промови та

визначено їхні перцептивні й акустичні параметри; схарактеризовано основні прийоми ритмізації публічних виступів політичних діячів; розроблено методику експериментального дослідження ритмічної організації політичного виступу та обґрунтовано теоретичні засади вивчення ритму підготовленого мовлення. Фахівчиня продовжує висвітлювати у своїх наукових роботах просодичні характеристики політичного мовлення та їхній вплив на аудиторію (2022).

Серед закордонних робіт слід відзначити праці мовознавців КНР, присвячені просодичним особливостям китайської мови (Chen Weijun, Lin Fuzong, 2002; Lee Chin Hui, Li Haizhou, 2007; San Duanmu, 2007; Tseng Chiu-yu, 2003).

Мета статті – виявлення і встановлення фонетичних особливостей промов сучасних політичних діячів КНР та визначення впливової функції просодичної організації публічного виступу.

Завдання статті: 1) окреслити теоретичні засади вивчення просодичної організації політичного дискурсу; 2) дослідити основні просодичні засоби усного мовлення політиків КНР та простежити характер їхньої взаємодії; 3) визначити впливову функцію інтонаційної організації політичної промови.

Методи дослідження включають семантичний і комунікативно-прагматичний аналізи для встановлення особливостей просодичної організації китайськомовного політичного дискурсу; аудитивний аналіз був застосований як спеціальний метод експериментально-фонетичного дослідження для поетапного вивчення просодичної будови політичної промови. Опрацювання й узагальнення отриманих даних буде здійснено за допомогою методу кількісного аналізу.

Виклад основного матеріалу. Сучасному етапу розвитку лінгвістичних галузей, дискурсології зокрема, притаманна особлива увага до такого об'єкта дослідження, як політична комунікація. Аналіз політичної комунікації є вдячним дослідницьким полем для висвітлення механізмів використання мови як знаряддя боротьби за владу і соціальний статус. Дослідження політичної комунікації як багатопланового процесу відбувається завдяки комплексній взаємодії вербальних і невербальних одиниць, що дозволяє розкрити роль різних мовленнєвих засобів у реалізації їх прагматичної, комунікативної та емоційно-модальної функції (Бацевич, 2004).

Ще в античній культурі Давньої Греції та Риму оратор використовував свої навички спілкування задля того, щоб вплинути на думку аудиторії, змінити чи сформулювати погляди людей. Слово є потужною зброєю в арсеналі політика, тому публічний виступ – важливий інструмент у роботі кожного політичного діяча.

Характерно, що в українському мовознавстві поняття політичної промови розглядали в межах лінгвістичної риторики. На думку української мовознавиці Л.І. Мацько, політична промова – це “задалегідь підготовлений гострополітичний виступ із позитивними чи негативними оцінками, обґрунтуванням, конкретними фактами, з накресленими планами, перспективою політичних змін” (Мацько, 1999).

Головним наміром політичної промови є потреба, по-перше, висловити своє бачення конкретної ситуації в соціумі та, по-друге, переконати адресатів у правильності думки мовця, тобто змусити аудиторію повірити мовцю. Політичному дискурсові властиві водночас умотивованість мовленнєвої діяльності та прагматична спрямованість. Саме прагматичний аспект чітко помітний у політичній промові, оскільки мовець має на меті максимально вплинути на реципієнтів, намагається презентувати свою позицію як єдину правильну й викликати необхідну реакцію. Підбиваючи підсумки, сформулюємо, що прагматична реалізація мовця в політичній промові визначається як стратегічний процес, основою якого є вибір оптимальних мовних ресурсів (Сотников, 2012, сс. 187–190).

Важливо встановити, що ефективність публічного виступу політика зумовлює низка чинників. Оратор створює композиційно-стилістичну основу виступу чітким членуванням структури промови на тематично оформлені й логічно завершені цілісні частини. Це утворює логічну послідовність у викладі матеріалу. Однак характер та сила впливу публічного виступу відображається не тільки в послідовному висвітленні фактів, але й у самій мовленнєвій формі викладення цього фактичного матеріалу (Алексієвець, 2021). Важлива роль у цьому процесі належить фонетичним засобам мови, серед яких інтонація виконує функцію носія семантичних значень та допомагає емоційно-експресивно забарвлювати висловлювання.

Численні дослідження з дискурсології, риторики та експериментальної фонетики зокрема, свідчать, що впливовість мовленнєвої інформації значно залежить від таких просодичних параметрів, як: ритм, темп, тембр, паузація, акцентуація, мелодійний контур тощо. Ці параметри відіграють важливу семантико-прагматичну роль у процесі комунікації мовця з аудиторією (Ларіна, 2010).

Публічне мовлення як різновид усного тексту є мовленнєво-соціальним явищем. Такий текст завжди ситуативно зумовлений, натомість за способом породження політичну промову віднесено до писемного мовлення, яке зазвичай заздалегідь підготовлене. Здебільшого тексти публічних виступів створюються і використовуються відповідно до певних цілей, ураховуючи тему, ситуацію та оточення, зокрема й знання про моделі продукування тексту, який має бути характерним саме для конкретної комунікативної ситуації (Сотников, 2023).

Усні політичні тексти інформують, переконують, спонукають до певної дії. Оратор має вплинути на свою аудиторію емоційно. Емоційна реакція особистості – важливий складник, основна мета комунікації. Переконливий політичний виступ є поєднанням когнітивного й емоційного аспектів, адже в цілісному психологічному портреті особистості когнітивні, вольові й емоційні процеси не ізольовані, а функціонують як єдине ціле (Ларіна, 2010; 2017). Синергія цих процесів визначає, що саме в конкретній комунікативній ситуації має важливіше значення для відображення дійсності та регуляції поведінки аудиторії.

Отже, є всі підстави зробити такий висновок, що для виконання функції впливу на аудиторію необхідне поєднання двох факторів – логічного й емоційного. Їхнє поєднання здатне створити виразний усний текст засобами синтаксичного, лексичного та ритміко-інтонаційного рівнів.

Маємо підкреслити, що характер публічного виступу залежить не лише від дібраних і правильно та логічно висвітлених фактів, але й від самої форми їхнього викладення в мовленні. Просодичні засоби мовлення займають важливе місце в цьому процесі.

Просодія є комплексом супрасегментних характеристик мовлення. Це багатомірне явище, яке відіграє важливу роль у формуванні змісту висловлення, його оцінці та сприйнятті аудиторією. Однією з найважливіших особливостей просодії є те, що функцію впливу або переконання відбиває кожна просодична одиниця, для якої характерні певні частотні, динамічні й темпоральні модифікації (Калита, 2001).

Слід також зазначити, що просодія – багатофункційне явище, яке може не лише передавати модальні значення, але і створювати та змінювати загальний зміст висловлення, виражати інтенцію та емоційне забарвлення мовлення. Інтонація часто слугує маркером потенційної семантики тексту та його одиниць (Алексієвець, 2023).

З огляду на те, що функції інтонації мають різне спрямування і є складними за своїм звуковим і значеннєвим виявом лінгвісти здебільшого концентрують увагу на окремих аспектах інтонації. Аналізують як комунікативну (семантичну, конститутивну, стилістичну) й емоційну (емотивну, зображальну, волюнтативну) функції. Зокрема, підкреслюють роль інтонації у звуковій реалізації образно-сислової структури тексту. Це відображається у взаємодії ритмоутворчої, структурної та стилеутворчої функцій інтонації тексту. Отже, є підстави зробити такий висновок, що правильне поєднання емоційної та комунікативної функцій при реалізації просодичних засобів, як мелодика, темп, наголос, паузація тощо, сприяє оптимізації функції впливу мовлення (Калита, 2001).

Однією з найважливіших особливостей інтонації можна назвати диференціацію мовленнєвих різновидів у межах певного стилю. Під впливом екстралінгвістичних факторів визначають певні варіанти інтонаційної домінанти, виділяють інтонаційні стандарти, які можна закріплювати за відповідними групами текстів.

Установлено, що в різних мовах наявний обмежений набір інтонаційних форм, які виражають те чи те інтонаційне значення. В експериментальному матеріалі такими значеннями зазвичай є завершеність, незавершеність та емпатичність (Валігура, Град, 2020).

Поряд із цим зазначимо, що інтонація співвідносить окремих текст із текстами певного жанру та стилю; розрізняє та виділяє за ступенем пріоритетності та важливості окремі частини тексту стосовно його головної ідеї; виступає засобом міжфразового зв'язку; виконує функцію впливу на слухача.

Отже, ядерно-дистинктивними ознаками на перцептивному рівні є темп мовлення, членування на синтагми, гучність звучання, рекурентність сприйманих пауз із перервою у звучанні. На акустичному рівні ядерно-дистинктивними ознаками можна вважати середньоскладову тривалість і відповідно темп, частотний регістр, середню тривалість виділених слів та ритмічних груп (Вольфовська, 2012; 2022).

Якщо взяти до уваги політичні тексти, для них будуть характерні такі просодичні ознаки: уповільнений темп мовлення, дрібне членування фраз на синтагми, тривалі часові коефіцієнти пауз, підвищений ступінь гучності, яскраво виражена акцентуація складів у тексті, максимальний частотний діапазон фрази, невеликі міжскладові частотні інтервали в межах синтагм та більші на стиках синтагм. Наприклад, українська мовознавиця Т.О. Бровченко проаналізувала інтонаційну організацію українських суспільно-політичних текстів (виголошених у теле- й радіопередачах). Вона встановила, що основними рисами виразного мовлення є чергування різко відмінних щодо ЧОТ ядерних складів фраз у межах тексту; ускладнена конфігурація тонального контуру; чергування різних за величиною спадних і висхідних частотних інтервалів (2006).

На прикладі текстів різних жанрів фонетисти розглядають різні модифікації просодичної системи під впливом змін темпу, досліджують роль ритмічних одиниць та взаємозв'язок ритму й паузації.

Оратор постає перед аудиторією, щоб передати певну інформацію, свій емоційний стан, щоб залучити аудиторію до своїх поглядів та сприйняття реальності. Головною відмінною рисою, що характеризує політичний виступ, є помітно виражена апеляція до системи цінностей, що наявні в суспільстві. Головна мета політичного мовлення – корекція ціннісної системи адресата відповідно до ціннісної системи, яка близька мовцю. Понад те, метою також є навіювання певної ідеології з метою утримання та посилення своєї влади (Lee Chin Hui, Li Haizhou et al., 2007).

Мистецтво політичної риторики значно розвинене і в Китайській Народній Республіці. Результати перцептивного аналізу публічних виступів китайських політиків показали, що для китайськомовної політичної промови характерне подрібнене членування усного тексту, наявність більш тривалих пауз, сповільнений темп мовлення. Це сприймається аудиторією як виразне, впевнене та зрозуміле мовлення, що здатне викликати в слухачів позитивне враження від виступу політика (Tseng Chiu-yu, 2003).

Слід мати на увазі, що акцентуація також є одним із головних факторів просодичного впливу в китайськомовному політичному дискурсі. Акцентуацією вважають “сукупність або систему наголосів будь-якої мови”. Це особливий фонетичний засіб словорозрізнення, що полягає в модифікації сили або висоти голосового тону. Найбільш яскраво виражена саме фразова акцентуація в промовах китайських політиків (Chen Weijun, Lin Fuzong et al., 2002).

五年来，我们坚持加强党的全面领导和党中央集中统一领导，全力推进全面建成小康社会进程，完整、准确、全面贯彻新发展理念。*Wǔ niánlái, wǒmen jiānchí jiāqiáng dǎng de quánmiàn lǐngdǎo hé dǎng zhōngyāng jízhōng tǒngyī lǐngdǎo, quánlì tuījìn quánmiàn jiànchéng xiǎokāng shèhuì jìnchéng, wánzhěng, zhǔnquè, quánmiàn guànchè xīn fāzhǎn lǐniàn* (Протягом останніх п’яти років ми наполягали на зміцненні загального і централізованого керівництва комуністичної партії Китаю, докладали всіх зусиль для просування процесу побудови суспільства рівних можливостей, а також для повного, точного і всеосяжного втілення в життя нової концепції розвитку).

Наведений вище фрагмент промови голови КНР Сі Цзіньпіна, яку він виголосив у жовтні 2022 року до представників комуністичної партії Китаю, чітко відображає специфіку фразової акцентуації. Голова КНР ставив багато логічних і фразових наголосів саме на ті слова, які передавали значущість роботи комуністичної партії Китаю та позначали важливі для майбутнього КНР тези.

Логічним наголосом у цьому уривку промови були позначені слова: “五年来” *wǔ niánlái* – протягом останніх п’яти років; “领导” *lǐngdǎo* – керівництво; “完整、准确、全面” *wánzhěng, zhǔnquè, quánmiàn* – повний, точний і всеосяжний; “新理念” *xīn lǐniàn* – нова концепція.

Фразові наголоси спостерігаються в таких висловленнях: “党的全面领导和党中央集中统一领导” *dǎng de quánmiàn lǐngdǎo hé dǎng zhōngyāng jízhōng tǒngyī lǐngdǎo* – загальне і централізоване керівництво комуністичної партії Китаю; “全力推进全面建成小康社会进程” *quánlì tuījìn quánmiàn jiànchéng xiǎokāng shèhuì jìnchéng* – докладати всіх зусиль для просування процесу побудови суспільства рівних можливостей.

Виділенню значущих елементів у конкретному фрагменті промови також сприяє паузація. Паузами пан Сі виділяв такі слова та словосполучення: “五年来” *wǔ niánlái* – протягом останніх п’яти років; “领导” *lǐngdǎo* – керівництво; “坚持加强” *jiānchí jiāqiáng* – наполягати на зміцненні; “推进全面建成” *tuījìn quánmiàn jiànchéng* – докладати всіх зусиль для просування процесу побудови; “完整、准确、全面贯彻” *wánzhěng, zhǔnquè, quánmiàn guànchè* – повне, точне і всеосяжне втілення в життя. Реалізуюючи емпатичність і сприяючи втіленню комунікативного наміру оратора, паузація є хорошим інструментом в мовленнєвому арсеналі політика.

中国共产党集中力量实施脱贫攻坚战，大力推进生态文明建设，坚决维护国家安全，防范化解重大风险，保持社会大局稳定，大力度推进国防和军队现代化建设，全方位开展中国特色大国外交，全面推进党的建设新的伟大工程。

Zhōngguó gòngchǎndǎng jìzhōng lìliàng shíshī tuōpín gōngjiānzhàn, dàlì tuījìn shēngtài wénmíng jiànshè, jiānjué wèihù guójiā ānquán, fángfàn huàjiě zhòngdà fēngxiǎn, bǎochí shèhuì dàjù wěndìng, dà lìdù tuījìn guófāng hé jūnduì xiàndàihuà jiànshè, quán fāngwèi kāizhǎn zhōngguó tèshè dàguó wàijiāo, quánmiàn tuījìn dǎng de jiànshè xīn de wéidà gōngchéng (Комуністична партія Китаю зосередила свої зусилля на боротьбі з бідністю, всебічно сприяла створенню екологічної цивілізації, рішуче захищала національну безпеку, вирішувала та запобігала основним ризикам, підтримувала стабільність в соціумі, всебічно сприяла модернізації системи національної оборони і збройних сил, всеосяжно розвивала дипломатію з китайською специфікою і просувала новий великий проєкт партійного будівництва).

Логічними наголосами в наведеному уривку промови позначені такі слова і словосполучення: “生态文明建设” *shēngtài wénmíng jiànshè* – створення екологічної цивілізації; “国家安全” *guójiā ānquán* – національна безпека; “重大风险” *zhòngdà fēngxiǎn* – основні (суттєві) ризики; “大局稳定” *dàjù wěndìng* – повна стабільність; “现代化建设” *xiàndàihuà jiànshè* – модернізація.

Фразовими наголосами виділені такі словосполучення та фрази: “实施脱贫攻坚战” *shíshī tuōpín gōngjiānzhàn* – здійснювати боротьбу з бідністю; “开展中国特色大国外交” *kāizhǎn zhōngguó tèshè dàguó wàijiāo* – розвивати дипломатію з китайською специфікою; “全面推进党的建设新的伟大工程” *quánmiàn tuījìn dǎng de jiànshè xīn de wéidà gōngchéng* – всеосяжно просувати новий великий проєкт партійного будівництва.

У цілому збалансована дистрибуція логічного та фразового наголосу створює враження чіткого ритму промови. Також спостерігаємо чергування помірного і сповільненого темпу мовлення, певне варіювання гучності. Завдяки цьому промова політика звучить впевнено, переконливо і влучно.

Паузами в промові пана Сі позначені такі слова та словосполучення: “脱贫攻坚战” *tuōpín gōngjiānzhàn* – боротьба (війна) з бідністю; “大力度推进国防现代化建设” *dà lìdù tuījìn guófāng xiàndàihuà jiànshè* – всебічно сприяти модернізації системи національної оборони; “开展中国特色大国外交” *kāizhǎn zhōngguó tèshè dàguó wàijiāo* – розвивати дипломатію з китайською специфікою; “建设新的伟大工程” *jiànshè xīn de wéidà gōngchéng* – новий великий проєкт будівництва.

Відзначимо, що заповнені паузи не простежуються в мовленні пана Сі, що свідчить про професійні якості оратора та вміння доносити аудиторії свої думки без використання слів-паразитів, які здатні робити виступ менш переконливим та негативно впливають на сприйняття інформації аудиторією.

Важливо зазначити, що яскравою рисою індивідуального ораторського стилю пана Сі Цзіньпіна є чітка артикуляційна організація мовлення, яка дозволяє виділяти ключові слова, забезпечує гарне сприйняття й авторитетність виступів, надає промові вагомості та вишуканості.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Здійснене дослідження дало змогу сформулювати такі висновки: для китайськомовної політичної промови характерна яскраво виражена логічна та фразова акцентуація, уповільнений темп мовлення політика, більш тривалі паузи перед та після тих слів і словосполучень, що втілюють важливе семантичне значення для всієї промови. Маючи на меті вплинути на думку своєї аудиторії та створити власний позитивний імідж, голова КНР Сі Цзіньпін яскраво акцентував у своїй промові слова, словосполучення та фрази, які позначали продуктивну роботу комуністичної партії Китаю. Паузами пан Сі виділяв слова та словосполучення, важливі для сприйняття аудиторією. Мовлення політика було чітке, емоційно врівноважене, сповільнене місцями

для більш уважного та правильного сприйняття. Політична промова як різновид публічного монологічного мовлення, реалізоване в офіційній обстановці під час прямого контакту з публікою, безумовно, відрізняється у своєму інтонаційному оформленні від інших видів мовленнєвої діяльності. Різноманітні фонетичні характеристики, особливо просодичні, оздоблюють політичну промову та допомагають здійснити її комунікативну мету.

Перспектива наших подальших досліджень полягає у створенні опису супрасегментних характеристик політичного мовлення та визначенні характеру їхньої взаємодії; розробці програми та методики експериментально-фонетичного дослідження просодичної організації китайськомовного політичного дискурсу.

ЛІТЕРАТУРА

- Алексієвець, О. М. (2021). Просодичні особливості мовленнєвого портрету політичного діяча. *Збірник матеріалів V Круглого столу. КПІ ім. Ігоря Сікорського*, 103–107.
- Алексієвець, О. М. (2023). Просодичні засоби створення ефекту довіри у виступах Бориса Джонсона щодо російсько-української війни. *Збірник матеріалів VI Круглого столу. КПІ ім. Ігоря Сікорського*, 22–24.
- Бацевич, Ф. С. (2004). *Основи комунікативної лінгвістики*. Видавничий центр “Академія”.
- Бровченко, Т. О. (2006). Методи експериментального вивчення просодичної структури тексту. *Наукові праці МДГУ ім. Петра Могили. Філологія: Миколаїв. Т. 55, 42*. 53–55.
- Валігура, О. Р., Град, Н. Я. (2020). Перцептивні характеристики інтонації англійськомовних відеопрезентацій. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки: м. Кропивницький*, 187. 180–185.
- Вольфовська, О. О. (2012). *Ритмічна організація промов сучасних політичних діячів Німеччини (експериментально-фонетичне дослідження)*. [Дис. канд. філол. наук, Київський національний лінгвістичний університет].
- Вольфовська, О. О. (2022). Німецькомовна інавгураційна промова та її просодична реалізація. *Вісник КНЛУ. Серія Філологія*. 25(1), 9–18.
- Калита, А. А. (2001). *Фонетичні засоби актуалізації смислу англійського емоційного висловлювання*. [Монографія, Видавничий центр КДЛУ].
- Ларіна, Е. В. (2010). *Просодія толерантності/інтолерантності в політичному дискурсі (експериментально-фонетичне дослідження)*. [Дис. канд. філол. наук, Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського].
- Ларіна, Е. В. (2017). *Kognition-Kommunikation-Intention. Актуальні напрями сучасної філології. Матеріали міжнародної заочної науково-практичної конференції. Одеса: Міжнародний гуманітарний університет*. 49–51.
- Мацько, Л. І. (1999). Лінгвістична риторика. *Наука і сучасність: зб. наук. праць. Ч. 4. Логос*, 3–16.
- Сотников, А. В. (2012). *Просодичні засоби актуалізації комунікативно-прагматичних інтенцій у британській політичній промові (експериментально-фонетичне дослідження)*. [Дис. канд. філол. наук, Київський національний лінгвістичний університет].
- Сотников, А. В. (2023). Вплив емоційного стану мовця на просодичні характеристики його мовлення. *Збірник матеріалів VI круглого столу. КПІ ім. Ігоря Сікорського*, 103–106.

- Chen Weijun, Lin Fuzong et al. (2002). *Generation of Chinese Prosodic Phrasing Rules by an Extension Matrix Algorithm*. Beijing: Tsinghua University.
- Lee Chin Hui, Li Haizhou et al. (2007). *Advances in Chinese Spoken Language Processing*. World Scientific Publishing.
- San Duanmu. (2007). *The Phonology of Standard Chinese*. Oxford University Press.
- Tseng Chiu-yu. (2003). *Towards the Organization of Mandarin Speech Prosody: Units, Boundaries and Their Characteristics*. Taipei, Academia Sinica, Institute of Linguistics.

REFERENCES

- Aleksiiievets', O. M. (2021). Prosodychni osoblyvosti movlennievoho portretu politychnoho diiacha. Zbirnyk materialiv V Kruhloho stolu. KPI im. Ihoria Sikors'koho, 103–107.
- Aleksiiievets', O. M. (2023). Prosodychni zasoby stvorennia efektu doviry u vystupakh Borysa Dzhonsona schodo rosijs'ko-ukrains'koi vijny. Zbirnyk materialiv VI Kruhloho stolu. KPI im. Ihoria Sikors'koho, 22–24.
- Batsevych, F. S. (2004). *Osnovy komunikatyvnoi linhvistyky*. Vydavnychyj tsentr "Akademiia".
- Brovchenko, T. O. (2006). Metody eksperymental'noho vyvchennia prosodychnoi struktury tekstu. Naukovi pratsi MDHU im. Petra Mohyly. Filolohiia: Mykolaiv. T. 55, vyp.42. 53–55.
- Valihura, O. R., Hrad, N. Ya. (2020). Pertseptivni kharakterystyky intonatsii anhlomovnykh videoprezentatsij. Naukovi zapysky. Seriia: Filolohichni nauky: m. Kropyvnyts'kyj. Vyp. 187. 180–185.
- Vol'fovs'ka, O. O. (2012). Rytmychna orhanizatsiia promov suchasnykh politychnykh diiachiv Nimechchyny (eksperymental'no-fonetychne doslidzhennia). [Dys. kand. filol. nauk, Kyivs'kyj natsional'nyj linhvistychnyj universytet].
- Vol'fovs'ka, O. O. (2022). Nimets'komovna inavhuratsijna promova ta ii prosodychna realizatsiia. Visnyk KNLU. Seriia Filolohiia. 25 (1), 9–18.
- Kalyta, A.A. (2001). Fonetychni zasoby aktualizatsii smyslu anhlijs'koho emotsijnoho vyslovliuvannia. [Monohrafiia, Vydavnychyj tsentr KDLU].
- Larina, E. V. (2010). Prosodiia tolerantnosti/intolerantnosti v politychnomu dyskursi (eksperymental'no-fonetychne doslidzhennia). [Dys. kand. filol. nauk, Pivdenoukrains'kyj natsional'nyj pedahohichnyj universytet imeni K.D. Ushyns'koho].
- Larina, E. V. (2017). Kognition-Kommunikation-Intention. Aktual'ni napriamy suchasnoi filolohii. Materialy mizhnarodnoi zaochnoi naukovo-praktychnoi konferentsii. Odesa: Mizhnarodnyj humanitarnyj universytet. 49–51.
- Mats'ko, L.I. (1999). Linhvistychna rytoryka. Nauka i suchasnist': zb. nauk. prats'. Ch. 4. Lohos, s. 3–16.
- Sotnykov, A.V. (2012). Prosodychni zasoby aktualizatsii komunikatyvno-prahmatychnykh intentsij u brytans'kij politychnij promovi (eksperymental'no-fonetychne doslidzhennia). [Dys. kand. filol. nauk, Kyivs'kyj natsional'nyj linhvistychnyj universytet].
- Sotnykov, A.V. (2023). Vplyv emotsijnoho stanu movtsia na prosodychni kharakterystyky joho movlennia. Zbirnyk materialiv VI kruhloho stolu. KPI im. Ihoria Sikors'koho, 103–106.
- Chen Weijun, Lin Fuzong et al. (2002). *Generation of Chinese Prosodic Phrasing Rules by an Extension Matrix Algorithm*. Beijing: Tsinghua University.

- Lee Chin Hui, Li Haizhou et al. (2007). *Advances in Chinese Spoken Language Processing*. World Scientific Publishing.
- San Duanmu. (2007). *The Phonology of Standard Chinese*. Oxford University Press.
- Tseng Chiu-yu. (2003). *Towards the Organization of Mandarin Speech Prosody: Units, Boundaries and Their Characteristics*. Taipei, Academia Sinica, Institute of Linguistics.

Дата надходження до редакції 23.11.2023
Ухвалено до друку 18.12.2023

Відомості про автора

<p>Задорожна Альона Ігорівна,</p> <p>аспірантка кафедри східної і слов'янської філології, Київський національний лінгвістичний університет</p> <p>e-mail: alona.zadorozhna@knlu.edu.ua</p>		<p>Сфера наукових інтересів:</p> <p>китайська філологія; фонетика і фонологія; дискурс-аналіз, політична риторика</p>
---	---	--

UDC 811.11'367-112

DOI: <https://doi.org/10.32589/2311-0821.2.2023.297674>

H. Ye. Zinchenko

Kyiv National Linguistic University, Ukraine

e-mail: hanna.zinchenko@knl.u.edu.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4730-2933>

THE INCONSISTENCY OF SENTENTIAL SUBJECTS ANALYSIS IN ENGLISH

Abstract

The article presents a critical analysis of approaches to defining sentential subjects as non-canonical syntactic units consisting of a finite or a non-finite clause. The major issue discussed is the position of the sentential subject in the tree structure debating whether it lands in subject position as a result of movement or it is base-generated in the subject position. Additionally, a claim is made that sentential subjects are not true subjects, but rather topics, suggesting that a different constituent occupies the canonical subject position. Therefore, sentential subjects appear to behave akin to both topics and regular subjects. They cannot generally occur in subject positions in embedded clauses, subject-auxiliary inversions and after topicalised units, yet they trigger subject-verb agreement. When considering these two alternatives, the author finds it important to distinguish between the pragmatic function and the syntactic position. Though subjects have been studied in various linguistic schools, a common consistent opinion on the sentential subject status has not been reached. The discrepancies in existing views are revealed in similar examples analyzed as grammatical or ungrammatical within different scientific frameworks. Distributional and transformational tests, along with the study of the information structure of the utterance aimed at proving the acceptability / unacceptability of sentential subjects show mixed results and sometimes contradictory analyses. The research suggests that ungrammatical sentential units are normally neutralised by alternative structures that function as syntactic blockers. To address the complexity in exploring sentential subject, the author advocates for a multifactor approach, which takes into account structural, distributional, weight ratio, semantic, pragmatic and psycholinguistic characteristics of subjects in a variety of configurations to ensure understanding the degree of subjecthood of syntactic structures and their systemic arrangement from the core to the periphery. In conclusion, the article emphasizes the need for a comprehensive approach to studying sentential subjects, acknowledging their multifaceted nature and aiming for a systemic understanding of subjecthood within linguistic frameworks.

Keywords: sentential subject, canonical / non-canonical subject position, topic, syntactic blocker.

Анотація

У статті представлено критичний аналіз підходів до визначення реченнєвих суб'єктів як неканонічних синтаксичних одиниць, утворених фінітною або нефінітною клаузою. Головним питанням є визначення позиції реченнєвого суб'єкта в дериваційній структурі-дереві: чи займає він відповідну синтаксичну позицію в результаті переміщення, чи від початку генерується в ній. Доведено, що реченнєві суб'єкти не є власне синтаксичними суб'єктами в реченні, а радше топіками. Водночас канонічну позицію суб'єкта займає якийсь інший складник. Таким чином, реченнєві суб'єкти мають властивості як топіків, так і канонічних суб'єктів. Вони не здатні займати канонічну позицію суб'єкта в підпорядкованих клаузах, питальних реченнях з інверсією та після інших топікалізованих одиниць, але зумовлюють узгодження із фінітним дієсловом. З огляду на це важливо розрізнити прагматичну функцію та синтаксичну позицію реченнєвого суб'єкта. Хоча суб'єкти досліджувалися в різних лінгвістичних школах, наразі немає спільної думки щодо статусу реченнєвого суб'єкта. Розбіжності в наявних поглядах виявляються на аналогічних прикладах, що проаналізовано як граматично допустимі або недопустимі в різних наукових парадигмах. Дистрибутивні й трансформаційні тести, дослідження інформаційної структури висловлювання, спрямовані на підтвердження прийнятності / неприйнятності реченнєвих суб'єктів, демонструють невизначені результати та суперечливі висновки. Установлено, що граматично неправильні речення здебільшого нейтралізуються альтернативними структурами, які виконують функцію синтаксичних блокаторів. Для нівелювання труднощів в аналізі реченнєвих суб'єктів

запропоновано розробити багатофакторний підхід, який враховує структурні, дистрибутивні, кількісні, семантичні, прагматичні та психолінгвістичні характеристики суб'єктів у різних конфігураціях для визначення ступеня суб'єктності синтаксичних структур та їхнього системного розміщення від ядра до периферії. У висновках наголошено на необхідності комплексного підходу до вивчення реченневих суб'єктів, визнання їхньої багатогранної сутності з метою системного аналізу суб'єктності в межах лінгвістичних концепцій.

Ключові слова: реченневий суб'єкт, канонічна / неканонічна позиція суб'єкта, топік, синтаксичний блокатор.

Introduction. The analysis of a certain grammatical unit, whether considered the subject of the sentence or any other structural constituent, depends on how the subject is defined and what its grammatical features are. The notion of the subject encompasses a number of factors and is characterised within at least three major properties domains: syntactic, morphological and semantic (Keenan, 1976). Syntactically, the prototypical subjects in the English language normally take the initial position in a sentence, control agreement with the predicate verb and deletion of coordinate subject, cause reflexivisation. Morphologically, subjects are assigned the nominative case, which can only be seen within the paradigm of personal pronouns, while nouns are represented by the unmarked common case form. Moreover, modern English prototypical subjects share the semantic property of agency, signifying that if there is an Agent-participant, it is selected as the subject of active clauses.

Not all properties, however, are equally fixed in every language, which means that some of them are peculiar for the particular language and, therefore, not universally valid. The question arises whether it is possible to provide a universal definition of the subject overall or it should be done in a way that allows employing language specific means to represent the subject.

Literature review. In case of English, a generalised definition of subject seems impossible with reference to different periods of the language development. Hence, it appears more viable to formulate a comprehensive list of subject features, properties and criteria that help identify it in a sentence as its core constituent and then apply those to the studied structures. There are structures that fully represent the set of subject features, while others may partially correspond to the subject identification criteria. In this way, prototypical, that is, canonical subjects are distinguished from non-canonical ones. Presumably, there are three sets of subject features: universal (applicable to every language), language-specific, and, as of English, period-specific. The fuller the complement of subject features is and the more properties are realised, and the more subject-like the constituent is. The degree of subjecthood varies depending on the language, the period of its development, or the degree of semantic ambiguity and informativity of the sentence. It is rather problematic to compile both necessary and sufficient subject characteristics, as the feature and property combinations appear to be variable.

Various linguistic schools study grammatical relations within clauses and sentences and view subjecthood from diverse perspectives. The outcomes of scientific explorations are still far from arriving at a unanimous verdict on the definition and key properties of the subject; still, there is agreement on the issue that subject is a complex notion, a multifaceted entity. Role and Reference Grammar, for instance, analyses the clause as a layered structure with predicating and non-predicating elements; it distinguishes between argument NPs and non-argument NPs. Here, the subject is understood as a core argument within the core structure (Van Valin & LaPolla, 1997; Bakker & Siewierska, 2007). Multiple versions of Generative Grammar apply a set of rules and labels, formulating subject hypotheses and grammatical restrictions on distribution in search of the landing node for subject in the clause structure tree (McCloskey, 1997; Downing & Locke, 2006). Cognitive paradigm aims at presenting

the conceptual structure of the subject and defines it as the “primary focal participant”, “the trajector of a profiled relationship”, and a clausal element “instantiating” a semantic role (Taverniers, 2005; Langacker, 2008).

Synchronic and diachronic studies refer to the dichotomy of canonical and non-canonical subjects in English and other Germanic languages. There is a debate on two opposing opinions concerning the syntactic status of oblique subjects, namely, whether they existed at early stages of language development or they were syntactic objects that were gradually reanalysed as subjects (Faarlund, 2001; Barðdal J. & Eythórsson, 2003; Eythórsson & Barðdal, 2005). Another type of non-canonical subjects, which is studied cross-linguistically, is the sentential unit that remains unexpressed, i.e., a null subject. In Germanic languages, null subjects are mostly registered in old periods and show different results of diachronic development from preservation to complete extinction (Rosenkvist, 2009; D’Alessandro, 2015; Kinn et al., 2016; Cognola & Casalicchio, 2018).

Methodology. As for the structural domain, the analysis of a basic clause distinguishes between two core constituents, subject and predicate, which in canonical clauses are normally represented by NP and VP respectively. However, it is grammatically possible to express essentially the same meaning by means of syntactically different constructions. Hence, besides the typical syntactic structures comprised of canonical constituents in the basic order, there are non-canonical clause patterns that demonstrate a variety of structural interpretations (Huddleston & Pullum, 2007). A number of predicates in English may select an embedded S-structure, mainly a *that*-clause, as their subject (or object). The *that*-clause in this case is presupposed to be true, for example, sentence (1) implies that the team won the competition, with *surprised* functioning as the main lexical predicate of a main clause. Such predicates share the property of factivity, which is defined as both a semantic and syntactic feature (Seuren, 2006).

(1) [*That the team won the competition*] *surprised us.*

From the semantic-pragmatic perspective, in terms of the information structure of a sentence, the notion of subject may be understood within the framework of topic-focus relation. The topic of a proposition is the interpretation of a referent in a given discourse, where this proposition expresses relevant information that extends knowledge of the referent. It implies that the proposition is about the referent. The key topic properties are aboutness and relevance. A referent possesses a certain degree of accessibility and is of current interest within a discourse; therefore, topic is established itself in a discourse or is related to the one already established (Lambrecht, 1994; Möhlig-Falke, 2012). In its turn, sentence focus represents new knowledge about the topic and is, in its most general sense, complementary to it. Since all sentences convey new information, they all have a focus. However, as not all sentences have a topic, focus should be defined wider than just topic complement. Therefore, sentence focus is the counterpart of topics; it conveys new information and is a pragmatically unpredictable and non-recoverable utterance element. This clause constituent is emphasised and highlighted, i.e., it is in focus of attention (Lambrecht, 1994). The issue whether the information structure of a sentence intertwines with its syntactic structure or these are separate domains has not been finally settled. It provokes the speculation over the relationship between the categories of topic and subject. If analysed independently, topic represents the level of informative structure, and subject is the unit of the syntactic level. Information structure influences the syntactic structure, thus determining the order and representation of sentence constituents, namely, subject, verb, and object. Conversely, syntactic changes may also disrupt information structure (Los, 2009).

The study of the sentential subjects and defining their grammatical status should employ a multifactor approach, in particular, the analysis of their base and landing syntactic position

in derivational structure, the relation to other sentence constituents, and the pragmatic and information structure features that influence their distribution. The aim of this article is thus to outline and compare the existing viewpoints on the grammatical status of the sentential subject. It allows identifying the strengths and weaknesses of different approaches, their common arguments and discrepancies, which encourages the development of a comprehensive theoretical background and methodology for the study of non-canonical subjects from synchronic and diachronic perspectives.

Results and discussion. It is interesting to note that exploring sentential subjects, the researchers not only criticise or refute other scholars' analyses; they may change their own conclusions to opposite ideas. Sentences (2)–(4) exemplify English sentential subjects represented by finite or non-finite clauses, in position before or after the finite verb:

- (2) a. *[That the team won the competition] really surprised us.*
 b. *It surprised us [that the team won the competition].*
 (3) *[For the team to lose the championship] would be terrible.*
 (4) *[Whether we make a profit or not] is irrelevant to us.*

The non-prototypical nature of sentential subjects is reflected in the existence of an alternative structure where the clausal subject is extraposed, and the subject position is assumed by the dummy NP *it* (Huddleston, 2002), as in sentence (2b). In terms of the transformational accounts of subjects, all sentential arguments are generated as complements to a subject pronoun *it*, thus sentences (2a) and (2b) have an identical underlying structure: $[_{NP} It [_S that the team won the competition]] surprised us$. This abstract syntactic representation is further derived into a specific surface structure via a series of transformational operations (deletion, movement). In sentence (2a), the pronoun deletes in the process of derivation, leaving the S in subject position dominated by a headless NP projection. In sentence (2b), the S extraposes to the right, thus leaving the pronoun *it* stranded in subject position (Rosenbaum, 1967).

These sentential arguments leave their base position to complete the derivation process. The movement may occur in two directions. In case of rightward movement, or extraposition, there is an expletive *it* in the argument position; otherwise, topicalisation results in erasure of the empty head (Davies & Dubinsky, 2009). The choice between a headless constituent and an extraposed one is in favour of the former if the sentential unit is found within a dependent (subordinate) clause (6), inverts with the auxiliary in questions (7), or follows topicalised elements (8).

- (6) a. **I think that that John left early disappointed them.*
 b. *I think that it disappointed them that John left early.*
 (7) a. **Who did that John left early disappoint?*
 b. *Who did it disappoint that John left early?*
 (8) a. **Such things, that he reads so much doesn't prove.*
 b. *Such things, it doesn't prove.*

According to a reverse movement analysis, sentential subjects are base-generated in an adjunct position and then intraposed into subject position (Emonds, 1976; Davies & Dubinsky, 2009). However, Emond's later interpretation suggests that sentential subjects are generated under an NP node with an empty N head:

- (9) $[_{NP} \emptyset [_S that the team won the competition]] surprised us$.

The approaches presented above are largely denied by a contrary view upon the sentential subjects, which Koster analyses as constituents that occupy the position outside the main clause, and it is even assumed that sentential subjects do not exist (1978). It is claimed that sentential units are generated outside the main clause, and they are in fact "satellites" of the clause that cause the actual subject deletion, for example:

(10) $[[[_{S_i} \text{That John loves Mary}]] [_{S'}[_{NP} e_i] [_{VP} \text{is obvious}]]]$.

In a way, they resemble constructions with explicit subjects that are bound by phrasal or clausal constituents external to the clause, as in sentences (11) and (12):

(11) *My father, he won't come today.*

(12) *He will come, which we regret.*

In an attempt to dispel existing misconceptions about sentential subjects, Haegeman and Guéron provide the analysis of the sentential subjects in terms of IP-adjunction or CP-adjunction as constituents that are co-indexed with non-overt pronoun in canonical subject position (1999, pp. 114–119).

A number of grammatical and transformational tests may be applied to define the structural position of the subject (Lohndal, 2014). First of all, real subjects agree with the verb, for example, the tense auxiliary [_TBE] agrees with the nominal [_{NP}Carlos] in *Carlos was awarded first prize*. This property is observed in sentential subjects as well, but the operation of agreement with the verb works somewhat differently. A single clausal unit that takes subject position triggers the assignment of singular number to the verb, e. g., *That he is the best athlete in the world is disputable*. Two coordinate subject clauses cause the use of a plural verb, e. g., $[[\text{That you arrive in time}] \text{and} [\text{that you arrange my meetings}]] \text{are my basic requirements}$. In a bit modified way, but sentential subjects pass the agreement test; however, this may not be enough to define the position of the clausal element in the sentence structure.

Another test – subject-auxiliary inversion – reveals more discrepancies than regularities in syntactic status of clausal subjects. Unlike canonical nominal subjects that invert with the auxiliary verb in interrogative sentences, sentential units provide mixed data. According to different authors (Rosenbaum, 1967; Emonds, 1972; Emonds, 1976; Koster, 1978; Haegeman & Guéron, 1999; Davies & Dubinsky, 2009; Lohndal, 2014) the inversion results in either of the three: 1) grammatical (acceptable), 2) ungrammatical (unacceptable), or 3) grammatically uncertain (not fully acceptable) structures, as seen in examples (13a)–(13c).

(13) a. *Does [that Fred lied to them] bother all of the people who bought stock in his company?*

b. **Has [that we have arrived back at our starting point] proved that the world is round?*

c. *? Does [that your brother earns more than you] bother you?*

The attempts to prove that sentential subjects should be analysed as topics are again realised through compatibility tests and comparison with other syntactic units. In addition, Lohndal states that subject is a relational notion, distinguished within the tree structure, and the subject / topic parameter is language-dependent, so it can only be identified via thorough research within each language. It is argued that topic phrases cannot appear after other topic phrases (Lohndal, 2014), as in **John, the book, I gave to*. Yet the analyses of sentential units are inconsistent. Sentences (14) and (15) are the examples of sentence-initial topics [*John*] and [*To me*] that are both followed by sentential subjects. While the nomenclature of the constituents is the same: topic phrase – sentential subject – verb phrase, the grammatical acceptability is marked contrariwise: sentence (15) is defined as grammatical, while (14) is ungrammatical.

(14) **John, that the Giants lost the World Series shouldn't have bothered.*

(15) *To me, [that the world is round] is obvious.*

Another claim is that topicalised elements may be placed in clause-internal position but they are not found in an infinitival clause (Lohndal, 2014), compare (16) and (17). However, this does not work for sentential subjects and sentence (18) is regarded acceptable.

(16) *Bill says that [to Fred] he will give a raise.*

(17) **Bill wants [to Fred] to give a raise.*

(18) *Bill wants [that Fred lied] to be obvious to everyone.*

The tests illustrated above appear not to provide exhaustive proof that sentential subjects may be categorised as topics. From the structural and word order point of view, the choice for acceptability / unacceptability does not seem obvious, and additional defining mechanisms should be applied. Among other reasons for unacceptability of sentences with sentential subjects there are prosodical features of the utterance and so called “weights” of the constituents. In particular, the length of the sentential subject counted in syllables or in words is compared to the length of the matrix predicate. The subject constituent being considerably longer than the predicate leads to the grammatical unacceptability of the inverted sentence structure (Lohndal, 2014). Comparing two analogous examples with subject-auxiliary inversion, one of which (19a) is analysed as ungrammatical, while the other (19b) is considered quite acceptable, one can see the difference in the length ratio of the basic constituents. The subject unit in sentence (19a) is twice longer than the predicate (counting in syllables), while in sentence (19b), the subject unit is three times shorter than the predicate group (counting in words):

(19) a. **Did [that John showed up] please you?*

b. *To what extent did [that Fred failed to show up] anger those of his devoted fans who had waited by the stage door since dawn of the previous day?*

The subject-predicate weight (length) ratio has a crucial impact on sentence structure and word order. The heavier the predicate VP is, the less plausible sentential subject extraposition is. Therefore, grammatical constraints on the movement of sentence constituents are of less critical importance for the acceptability / unacceptability of a syntactic structure.

From the psycholinguistic perspective, center-embedded sentential subjects are less likely due to memory limitations and parsing ambiguity. Clause-internal, i.e. embedded, sentential NPs cause interruptions that lead to the difficulty in processing the main clause and identifying clause boundaries. Hence, extraposed sentential subjects are preferable because they are easier to process. Even physiologically, as the eye-tracking experiment showed (Frazier & Rayner, 1988), reading and comprehending units with extraposed sentential subjects took less time than those with embedded ones. This experiment also adds a point in favour of structure weight significance (Davies & Dubinsky, 2009).

Since not all sentential subjects appear awkward or unacceptable if they take the position between the subordinating conjunction and the finite verb or if they immediately follow the finite verb in the interrogative sentence, they are not to be ousted from the corresponding syntactic class completely. Their arguable grammaticality may be explained by the dual effect of a certain processing complexity and a pragmatic influence (Padgett, 1991). Here, pragmatic influence refers to the consistent availability of related alternative constructions, which help circumvent processing difficulties and essentially serve as “syntactic blockers”, preventing the occurrence of unacceptable cases. The obscurity of embedding and inversion cannot be merely explained by the fact that these constructions are not subjects; rather, the rationale behind it involves a more complex consideration. After all, the examples marked as ungrammatical by some speakers turn out acceptable for the other, as seen in sentences (20) and (21).

(20) *I admit that [for John to leave] would seem rude.*

(21) *Would [for John to leave] seem very rude?*

The question arises how to range the structures as acceptable / unacceptable and whether there are certain degrees of acceptability. The fact that sentential subjects can still be embedded or inverted, that is, they do not behave like topics, allows defining them as true subjects. The ambiguity of their being / not being grammatical correlates with the fact that extraposed structures may be more preferable than headless constituents.

Syntactic blocking is not caused by synonymous grammar structures but rather by pragmatic factors (Padgett, 1991). In case of two available synonymous constructions, avoiding pragmatic difficulty will be decisive for choosing a more acceptable one. A prospective blocking structure should not only share synonymy with the problematic construction but also exhibit a close syntactic relationship to the latter. The structures for syntactic blocking are sentences featuring *it*-extraposition mentioned above. In a broad sense, sentences with sentential subjects typically possess corresponding extraposed counterparts. In examples (22) and (23), both sentences are structurally close, so they tend to be in a blocking relation to one another.

(22) *Does [that John left] bother you?*

(23) *Does it bother you [that John left]?*

Hence, sentential subjects are viewed as true subjects expressed by NPs without explicit heads. This headlessness accounts for parsing complexity and ungrammaticality of subject-auxiliary inverted or embedded structures in case there exist extraposed counterparts that function as syntactic blockers.

Concluding remarks. The available research on sentential subjects reveals uncertainty concerning their grammatical status. Whether they take the position of a canonical subject, the topic, or stay out of the scope of the clause remains is still debatable. The tests applied by scholars provide conflicting evidence for and against each of these approaches. Sentences with sentential subjects are ambiguous as for their acceptability in a number of distributional environments: embedded clauses, inverted interrogative structures, and between a fronted constituent (topic) and the finite verb. In case of possible alternative structures (*it*-extrapositions), the choice is in favour of the one that causes less memory and parsing impediments. Overall, there is no exhaustive and comprehensive theory that neutralises all the uncertainties concerning non-canonical subjects. Developing a set of parameters for creating a portfolio for different types of subject that includes structural, distributional, weight ratio, semantic, pragmatic and psycholinguistic features will provide a comprehensive theoretical background for studying subjects in in both synchronic and diachronic perspectives. The way the parameters are realised may determine the degree of subjecthood for syntactic units and, hence, to which extent they are canonical or non-canonical. Therefore, subjects may be organised in a ranging system of core and peripheral subject representations.

REFERENCES

- Bakker, D., & Siewierska, A. (2007). Another take on the notion subject. In M. Hannay & G. J. Steen (Eds.), *Structural-Functional Studies in English Grammar: in Honour of Lachlan Mackenzie* (pp. 141–158). Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins.
- Barddal, J., & Eythórsson, T. (2003). The change that never happened: the story of oblique subjects. *Journal of Linguistics*, 39(3), 439–472. Cambridge: Cambridge University Press.
- Cognola, F., & Casalicchio, J. (2018). On the null-subject phenomenon. In F. Cognola & J. Casalicchio (Eds.), *Null Subjects In Generative Grammar: A Synchronic And Diachronic Perspective* (pp. 1–28). Oxford: Oxford University Press.
- D'Alessandro, R. (2015). The null subject parameter. In A. Fábregas, J. Mateu, & M. Putnam (Eds.), *Contemporary Linguistic Parameters* (pp. 201–226). London: Bloomsbury Press.
- Davies, W. D., & Dubinsky, S. (2009). On the existence (and distribution) of sentential subjects. In D.B. Gerdts, J.C. Moore, & M. Polinsky (Eds.), *Hypothesis A / Hypothesis B: Linguistic Explorations In Honor Of David M. Perlmutter* (pp. 111–128). Cambridge, MA: MIT Press.

- Downing, A., & Locke, Ph. (2006). *English grammar: a university course*, 2nd ed. London, New York: Routledge.
- Emonds, J. (1976). *A transformational approach to English syntax: Root, structure-preserving, and local transformations*. New York: Academic Press.
- Eythórsson, T., & Barðdal, J. (2005). Oblique subjects: a common Germanic inheritance. *Language*, 81(4), 824–881. Linguistic Society of America: Johns Hopkins University Press.
- Faarlund, J. T. (2001). The notion of oblique subject and its status in the history of Icelandic. In J. T. Faarlund (Ed.), *Grammatical Relations in Change* (pp. 99–135). Amsterdam: John Benjamins.
- Haegeman, L., & Gueron, J. (1999). *English grammar: a generative perspective*. Blackwell.
- Huddleston, R. (2002). The clause: complements. In R. Huddleston, & G.K. Pullum (Eds.), *The Cambridge Grammar of the English Language* (pp. 213–321). Cambridge: Cambridge University Press.
- Huddleston, R., & Pullum, G.K. (2007). *A student's introduction to English Grammar*. Cambridge University Press.
- Keenan, E.L. (1976). Towards a universal definition of subject. In Ch.N. Li (Ed.), *Subject and Topic* (pp. 303–333). New York: Academic Press.
- Kinn, K., Rusten, K.A., & Walkden, G. (2016). Null subjects in early Icelandic. *Journal of Germanic Linguistics*, 28(1), 31–78. Cambridge: Cambridge University Press.
<https://doi.org/10.1017/S1470542715000136>
- Koster, J. (1978). Why subject sentences don't exist. In S.J. Keyser (Ed.), *Recent Transformational Studies In European Languages* (pp.53–64). Cambridge, MA: MIT Press.
- Lambrecht, K. (1994). *Information structure and sentence form: a theory of topic, focus, and the mental representations of discourse referents*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Langacker, R.W. (2008). *Cognitive Grammar: a basic introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- Lohndal, T. (2014). Sentential subjects in English and Norwegian. In H.P. Helland (Ed.), *Syntaxe & Sémantique*, 15 (pp. 81–113). Presses Universitaires de Caen.
<https://doi.org/10.3917/ss.015.0081>
- Los, B. (2009). The consequences of the loss of verb-second in English: information structure and syntax in interaction. *English Language and Linguistics*, 13(1), 97–125. Cambridge University Press. doi:10.1017/S1360674308002876
- McCloskey, J. (1997). Subjecthood and subject positions. In Haegeman, L. (Ed.), *Elements of Grammar. Kluwer International Handbooks of Linguistics* (pp. 197–235). Dordrecht: Springer.
https://doi.org/10.1007/978-94-011-5420-8_57.
- Möhlig-Falke, R. (2012). *The early English impersonal construction: An analysis of verbal and constructional meaning* (Oxford Studies in the History of English). New York: Oxford University Press.
- Padgett, J. (1991). The syntax and processing of sentential subjects. *University of Massachusetts Occasional Papers In Linguistics*, 17(2) (pp. 149–180).
<https://scholarworks.umass.edu/umop/vol17/iss2/6>
- Rosenbaum, P. (1967). *The grammar of English predicate complement constructions*. MIT Press.
- Rosenkvist, H. (2009). Null referential subjects in Germanic languages – an overview. *Working Papers in Scandinavian Syntax*, 84 (pp. 151–180). Centre for Languages and Literature, Lund University.

- Seuren, P.A.M. (2006). Factivity. In E.K. Brown, & A. Anderson (Eds.), *Encyclopedia of Language & Linguistics* (2nd ed.) (pp. 2927–2928). Boston: Elsevier.
- Taverniers, M. (2005). Subjecthood and the notion of instantiation. *Language Sciences*, 27(6), 651–678. Elsevier.
<https://doi.org/10.1016/J.LANGSCI.2005.07.003>
- Van Valin Jr., R.D., & LaPolla, R.J. (1997). *Syntax. Structure, meaning and function*. Cambridge: Cambridge University Press.
<https://doi.org/10.1017/CBO9781139166799>

Дата надходження до редакції 01.12.2023
Ухвалено до друку 18.12.2023

Відомості про автора

<p>Зінченко Ганна Євгенівна,</p> <p>кандидат філологічних наук, завідувач кафедри фонетики і практики англійської мови Київського національного лінгвістичного університету</p> <p>e-mail: hanna.zinchenko@knlu.edu.ua</p>		<p>Сфера наукових інтересів:</p> <p>синтаксис германських мов в синхронії та діахронії, історія англійської мови, генеративна граматика</p>
--	---	--

UDC 821.111'22

DOI: <https://doi.org/10.32589/2311-0821.2.2023.297675>

R. I. Lutsenko

Kyiv National Linguistic University, Ukraine

e-mail: roman.lutsenko@knl.u.edu.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5435-2050>

STRATEGIES OF RENDERING NON-VERBAL COMPONENTS IN MULTIMODAL CONSTRUCTIONS COMPRISING NATIONALLY-BIASED LEXICAL UNITS (BASED ON BRITISH POLITICAL VIDEO INTERVIEWS AND DEBATES)

Abstract

This paper presents a comprehensive review of the research exploring non-verbal components observed in modern British political texts across two video genres, particularly focusing on the rendering of nationally-biased units. The emphasis lies on the phenomenon of realization of non-verbal speech components in Ukrainian translations of political discourse texts and the claim that the strategy of rendering significantly depends on the emotional pattern of the presented material, such as interviews and political debates. Each genre of the political discourse has unique parameters for conveying information to the interlocutor. Since the communicative aim differs in each of the presented genres, an interpreter encounters challenges in grasping the gist of the main idea in the utterance. Notably, non-verbal components of a communicative act are considered as the confounding factor in choosing the appropriate strategy of source language text translation. This article also investigates features of non-verbal communication, aiming to create a novel paradigm for rendering non-verbal components. To achieve this objective, the author analyses videos of two video genres such as interviews and political debates featuring nationally-marked lexicon of Great Britain. The study concludes that the genre-specific nature of multimodal texts is the contributing factor in selecting the suitable strategy for rendering discourse as a semantic unity. Specifically, the author considers two ways of non-verbal lexical units representation including subtitling and stenographic description and suggests “The Code of Subtitling” comprising criteria of subtitles creation, namely: accuracy, timing, length and readability, punctuation and grammar, speaker identification, handling accents and dialects, capturing audience reaction, censorship and sensitivity, font style and size and localisation. It is proved that the use of non-verbal components in multimodal constructions comprising nationally-biased units poses difficulties for translators and interpreters, who are therefore required to possess skills in understanding cultural awareness, empathy and a profound knowledge of both the source and target languages.

Keywords: non-verbal components, nationally-biased units, rendering, Ukrainian translation, British political discourse.

Анотація

У статті репрезентовано результати дослідження невербальних компонентів відтворення реалій, які трапляються в сучасних британських політичних текстах різних відеожанрів. У центрі уваги – феномен реалізації невербальних мовленнєвих компонентів в українськомовних перекладах текстів політичного дискурсу та твердження про залежність стратегії передачі від емоційної сітки репрезентованого матеріалу, тобто інтерв'ю, політичних дебатів, політичних шоу. Кожен жанр політичного дискурсу має унікальні параметри донесення інформації до співрозмовника. Оскільки комунікативна мета відрізняється в кожному з представлених жанрів, перекладачеві важко зрозуміти сутність головної ідеї висловлення. Невербальні компоненти комунікативного акту розглядають як визначальний фактор у виборі правильної стратегії перекладу тексту мовою оригіналу. Із цією метою проаналізовано відео різних відеожанрів, серед яких записи інтерв'ю та політичних дебатів, що містять національну лексику Великої Британії. Зроблено висновок, що жанрова специфіка мультимодального тексту є фактором, що сприяє вибору правильної стратегії

відтворення дискурсу як семантичної єдності. Розглянуто два способи репрезентації невербальних лексичних одиниць – субтитрування та стенографічний опис. Запропоновано “Кодекс субтитрування”, що містить такі категорії, як: точність, хронометраж, довжину та читабельність, пунктуацію та граматику, ідентифікацію диктора, обробку акцентів і діалектів, врахування реакції аудиторії, цензуру і чутливість, стиль і розмір шрифту та локалізацію. Доведено, що використання невербальних компонентів у мультимодальних конструкціях, що містять національно забарвлені одиниці, становить значну складність для перекладачів, що вимагає від них навичок розуміння культурних особливостей, емпатії та глибоких знань як мови оригіналу, так і мови перекладу.

Ключові слова: невербальні компоненти, реалії, відтворення, український переклад, британський політичний дискурс.

Introduction. The study of non-verbal components interaction in the discourse enjoys widespread attention among numerous scholars, including psychologists, anthropologists and linguists (Birdwhistell, 1952; Ekman et. al., 1971; Mehrabian, 1972; Hall, 1968; Salim, 2023; Kuts, 2023; Grillo & Enesi, 2022), as well as Ukrainian researchers (Ковалинська, 2014; Козяревич, 2006; Серякова, 2012).

The present article covers the problem of non-verbal components rendering including nationally-biased lexical units. The aim of this research is to illustrate the fundamental principles of non-verbal communicative components representation of nationally-biased lexicon units within various video genres in modern British political discourse and their rendering into Ukrainian. The novelty of research lies in the introduction of “The Code of Subtitling” aimed at establishing the criteria of effective subtitling, as well as the practical representation of the stenographic description method for creating and rendering subtitles. The research material includes videos of two political genres (interview and political debates).

It is common knowledge that communication is the cornerstone of human interaction, bridging individuals, societies and cultures. It encompasses a vast array of methods, including spoken and written language, body language, facial expressions, gestures, and even digital media. Furthermore, one should not forget that effective communication is a dynamic process that involves encoding thoughts, feelings and ideas into a message, transmitting it through a chosen channel and decoding it by the recipient. This exchange is fundamental to conveying information, expressing emotions, establishing relationships and achieving shared understanding.

In its various forms, communication plays a pivotal role in virtually every aspect of life. It facilitates personal relationships, professional collaborations and sharing of knowledge and culture. Besides, it underlies successful teamwork, negotiation and conflict resolution. Additionally, in today’s globalized world, intercultural and digital communication has become increasingly important as we connect with people from diverse backgrounds and navigate complexities of an interconnected society. Thus, understanding communication nuances, including non-verbal cues, active listening, empathy and cultural awareness, empowers individuals to express themselves authentically and to interpret messages of others accurately. It is a skill that can be honed and refined, leading to more meaningful connections, reduced misunderstandings and enhanced problem-solving abilities.

In this ever-evolving landscape, communication remains a dynamic field of study, influenced by advancements in technology, psychology and sociology. As we navigate an era of rapid information exchange, mastering effective communication becomes not only a personal asset but also a cornerstone of success in various professional, social and cultural contexts.

To increase communication productivity, linguistic expansion methodology involves sharing information across various code frameworks. The process of interaction

between people initiates upon visual contact, and at this early stage, since non-verbal communication is frequently socially and socially inferred, common understanding or common misconception between speakers may develop. In this way, non-verbal cues can influence common outcomes of conversation and shape the speaker's interpretation in the very first minutes of speaking. Regarding this, it's important to pay attention to how the social and cultural environment influences non-verbal behavior. Therefore, a certain type of information about conversational partners, context of communication itself, can be found in facial expressions, kinesics and vocal paralinguistic highlights. When possible enough, these cues provide this information in a way that is much more unambiguous than any verbal explanation.

To anticipate being confused or misled by others, it is essential to be able to understand enough body movements, facial expressions, eye contact and vocal cues, as well as how people use their physical surroundings to communicate.

Theoretical foundations on the notion of non-verbal communication. By non-verbal communication we share Watzlawick's viewpoint (Watzlawick et. al., 1967, pp. 51-52) and imply the aspect of communication which does not involve words for expressing various feelings and thoughts. Judging from this definition, non-verbal communication may encompass a wide range of behaviours, though some of the human states may not be considered as behavioural patterns at all. We also follow Hess in the idea that "among the typical tools for expressing non-verbal communication it is important to mention facial, vocal and postural expressions, touch, proxemics and gaze, as well as special ones, including physical attractiveness, facial morphology, as well as such behavioral choices as hair style, clothing and adornment" (2016, p. 3). Besides, material objects, such as a parlor organ, can also be considered as special means of non-verbal communication, as claimed by Ames (1980).

The non-verbal component is a three-tiered construction distinguished by universal, ethnospecific and personally meaningful qualities. Nowadays, universal and ethnospecific features are more studied than individually important ones, on which we focus our attention. Furthermore, people differ significantly in their capacity to encode and decode non-verbal messages (Burgoon et al., 2016, p. 25).

To make the theoretical basis of the article more reliable, it is essential to mention the types of non-verbal communication and the scholars who were involved into their research. Among the main types we distinguish *kinesics*, the study of body movements (Birdwhistell, 1952) and *proxemics*, the study of personal space (Hall, 1963).

Non-verbal communication components are of a dual nature: on the one hand, they clarify the multi-meaning (multivalence) of verbal expression, on the other hand, they are multifunctional themselves (Солощук, 2014). Owing to this, they can ensure a higher level of mutual understanding in the process of communication, as well as capture the communication partner. The appropriate use of non-verbal means and their decoding depend on the discursive personality and the discursive environment. Violation of the norms of non-verbal means use frequently attracts the attention of the addressee and requires additional knowledge and effort necessary to decode the partner's utterance. Deviation from traditional norms acts as an indicator of the speaker's general communicative intention and identifies additional content that may arise in this intention.

In this vein it is important to speak about the model of non-verbal communication. The classic model involves the transmission of message from the sender to the receiver (Shannon, & Weaver, 1949). Feedback from the receiver to the sender is present, but the message itself may be distorted. However, the model poses the problem of human non-verbal communication, which lies in interchangeable nature of message, while the message

sent actually matches the intended message and conversely that the understood message matches the received message. Barr & Kleck (1995) claim that human beings tend to overestimate the intensity of their expressions, as well as their clarity, that is, the hardens their interpretability and ability of others to observe them – such peculiarity is represented by the term ‘*spot-light effect*’ (Senécal et al., 2003).

However, social stereotypes, cultural peculiarities and legal regulations (especially if we speak about the political discourse), as pointed out by Hess (2009), “can bias the perception of the message, such that the same non-verbal behavior when shown by a different person will be interpreted differently”. Besides, Hess (2016) draws on an extensive range of sources to the new model of non-verbal-communication comprising both social and cultural interaction in the process of non-verbal means interpretation (see Figure 1).

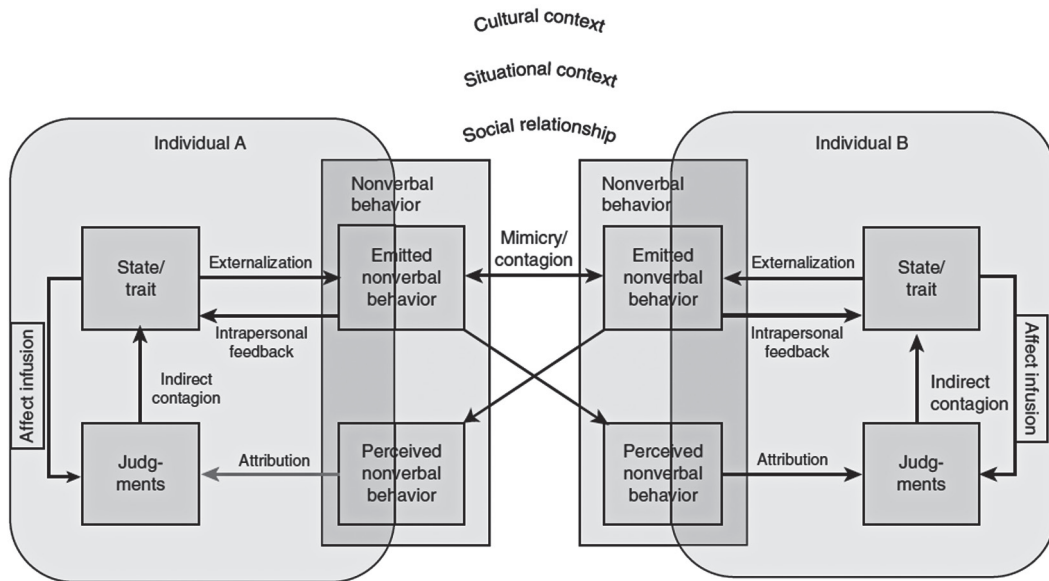

Figure 1. Model of non-verbal communication and interpretation (adapted from Hess, 2016)

Ways of rendering non-verbal constructions comprising units of nationally-biased lexicon in Ukrainian translation of British political texts belonging to two video genres such as interviews and political debates. Translation of non-verbal constructions in British political discourse into Ukrainian across various video genres encompasses several methods to render non-verbal clusters in British political texts.

First of all, we speak about *subtitling*. In British political discourse subtitling is an important aspect of communication, especially in the context of television broadcasts, online videos and public speeches. Subtitling serves the purpose of making spoken content accessible to a wider audience, including those who are deaf or hard of hearing, as well as those who might have difficulty understanding the spoken language due to various reasons.

When considering subtitling in British political discourse, we believe that a certain set of subtitles credibility may be beneficial in translation of different political texts. To follow the line, we suggest the following criteria of subtitles creation, alternatively entitled as “The Code of Subtitling”:

1. **Accuracy.** Subtitles should accurately reflect the spoken content without altering the meaning or context. It is essential to capture the nuances and intended message of the speaker to provide a faithful representation of their words.

2. **Timing.** Subtitles should appear on the screen at the right time, aligning with the speech in real-time. Proper synchronisation is crucial to ensure that viewers can read the text while hearing the spoken words.

3. **Length and Readability.** Subtitles need to be concise and easy to read. The length of each subtitle should be limited to avoid overwhelming the viewer and allow them to process the information comfortably.

4. **Punctuation and Grammar.** Correct punctuation and grammar are essential in subtitling. Errors in these aspects can lead to misunderstandings or confusion for the audience.

5. **Speaker Identification.** In political discourse where multiple speakers may be involved, it is essential to clearly identify the speakers. This can be done using speaker tags (e.g., “*Prime Minister: ...*”, “*Opposition Leader: ...*”) to ensure clarity for the audience.

6. **Handling Accents and Dialects.** British politics often involves speakers from various regions with different accents and dialects. Subtitlers must be sensitive to these variations and provide subtitles that accurately represent the speaker’s speech patterns while maintaining clarity.

7. **Capturing Audience Reaction.** In some cases, subtitlers may include information about the audience’s reaction, such as applause, laughter, or booing, to provide a more immersive experience for viewers.

8. **Censorship and Sensitivity.** Subtitlers need to be cautious about potentially offensive or sensitive language used in political discourse. They may choose to censor or omit certain words or phrases when necessary, while still preserving the intended message.

9. **Font Style and Size.** The choice of font style and size plays a significant role in subtitle readability. A clear and legible font should be used, ensuring that the text contrasts well with the background.

10. **Localisation.** For international audiences, subtitling might involve translating the spoken English into other languages while ensuring cultural context and political terminology are appropriately conveyed.

Overall, subtitling in British political discourse is a vital tool for promoting accessibility and ensuring that important political messages can reach diverse audiences effectively. Careful attention to the aforementioned considerations helps create accurate, clear and engaging subtitles that enhance the viewer’s understanding and engagement with political content.

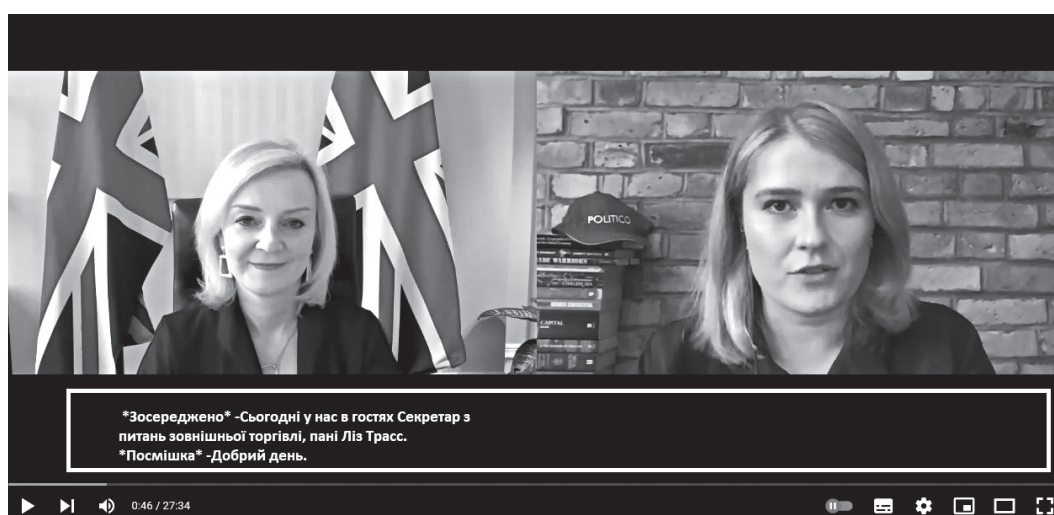
As an illustration, we demonstrate the actual process of subtitling into the Ukrainian language on the material of Liz Truss’ interview on the “Politico Europe” YouTube channel (Politico Europe, 2021) and its greeting part comprising the unit of nationally-biased lexicon, which is *International Trade Secretary*.

In step I we translate the transcript of the video from the source language into the target language and find all non-verbal clues (English and Ukrainian respectively). To make the transcription easier, it is possible to use video-to-text converters, for example, Inicio (Picture 1). The most surprising aspect of the data is in the non-verbal clues in the system that are presented in square brackets, but some of them are unmarked, which makes the rendering process even more complex. Notably, these encompass the mimics of the interviewer and the interviewee in our case.

Picture 1. Non-verbal components representation in the Inicio transcriber

Following the phase of identifying all non-verbal clues and translating the transcript of the video, Step II involves inserting the translated text into the video frame.

Picture 2. Ukrainian subtitles conveying non-verbal components of interaction

In the pursuit of accurately conveying the non-verbal representation of Mrs. Truss' and interviewer's emotions, the translator opted for a descriptive translation approach. Such words as *зосереджено* (Eng.: concentrated), *посмішка* (Eng.: smile) convey the expression observed on the TV screen or PC monitor. The way how the Politico interviewer pronounces the unit of nationally-biased lexicon (see Picture 2) forces the translator to add the word “*зосереджено*” in order to demonstrate the high position of the interviewee who represents the governmental body of the United Kingdom.

The second way to represent the non-verbal means is *stenographic description*. The point of this method lies in adding information about the non-verbal component outside the original video, but in a special stenogram. In the context of political discourse, a stenogram (sometimes spelled “stenograph”) refers to a written or typed record of spoken words or statements made during a political event, such as a debate, speech, or meeting. It is similar

to a transcript, capturing the dialogue and exchanges among politicians, policymakers or public figures in real-time.

Stenographers, also known as court reporters or shorthand reporters, are responsible for creating stenograms. They use a specialized shorthand writing system to quickly record spoken words, ensuring accuracy and efficiency in capturing the information.

This method can be found applicable in analysing UK political debates, particularly evident in events such as the Brexit debates (Brexit, 2019), since in such debates the real-time conversation presents challenges for a translator/interpreter, especially if it is abundant with units of nationally-biased lexicon.

Generally, the scheme of creating stenographic description consists of three main stages:

I. Creating a stenogram of the meeting/debates.

II. Finding all non-verbal clues.

III. Translating the stenogram into Ukrainian.

Picture 3 provides the experimental data on the stenographic description formation. The translation is as follows:

(Eng.: STENOGRAM OF THE UK PARLIAMENT MEETING ON BREXIT

Speaker 1.....26:30 To protect our *unintelligible* democratic

Constitution *active gesticulation*)

СТЕНОГРАМА ЗАСІДАННЯ ПАРЛАМЕНТУ ВЕЛІКОЇ БРИТАНІЇ ЩОДО ВІХОДУ З ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Мовець 1.....26:30 Захищати нашу *нерозбірливо* демократичну
Конституцію *активне жестикулювання*|

Picture 3. The Brexit stenogram in Ukrainian

Further analysis showed that the translator, who also performs the role of a stenographer, uses descriptive translation to convey the actual speech manner of the Member of Parliament. It can be seen that even his speech imperfections are included as non-verbal clues to

demonstrate the impulsive manner of the speaker and to demonstrate that the actual speech fragment is unintelligible. Furthermore, the image of the speaker can be added in order to visualise the actual communicative situation which helped to convey both verbal (the nationally-biased unit “Конституція” (Eng.: Constitution) and non-verbal components of the conversation (exemplified by the descriptor “нерозбірливо” (Eng.: unintelligible part)). Thus, this approach enhances the viewer’s engagement, providing a more immersive and accurate experience of the original discourse.

Conclusions. Based on the results, it can be concluded that translating non-verbal communication, with such elements as facial expressions, body language, gestures, postures, eye contact, touch, proxemics and paralinguistics, can be challenging due to the inherent complexities and cultural variations associated with these forms of expression. Addressing these challenges effectively requires skilled translators who possess cultural awareness, empathy and a profound understanding of both the source and target languages. While technology and machine learning advancements show potential in assisting with non-verbal translation process, human intuition and cultural knowledge remain indispensable in handling these intricate forms of communication.

We have managed to arrange non-verbal parameters of speech (cultural, context, situational context and social leadership) and demonstrate important postulates of rendering non-verbal means of communication in subtitling (accuracy, timing, length and readability, punctuation in grammar, etc.) by implementing the novel approach in processing information in political texts of various video genres entitled “stenographic description”. The results obtained thus far are promising, providing valuable insights for translators and interpreters, who deal with the challenges related to rendering nationally-biased units of speech in particular.

Acknowledging the accomplishments, it’s crucial to recognize the limitations of our work. Nevertheless, we believe our work could be the basis for improving the subtitling process. The avenues explored in this study lay the groundwork for future research, and we anticipate that these topics will be further investigated in the future PhD thesis, ultimately validating and expanding upon the theories proposed herein.

REFERENCES

- Ames, K.L. (1980). Material culture as nonverbal communication: A historical case study. *Journal of American Culture*, 3(4), 619–641.
- Barr, C. L., & Kleck, R. E. (1995). Self-perception of the intensity of facial expressions of emotion – do we know what we show. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68(4), 608–618.
- Birdwhistell, R. L. (1952). Introduction to kinesics: an annotation system for analysis of body motion and gesture. Washington.
- Burgoon, J. K, Guerrero, L. K, Floyd, K. (2016). Nonverbal communication. Routledge.
- Ekman, P., Friesen, W.V. & Tomkins, S.S. (1971). Facial affect scoring technique: a first validity study. *Semiotica*, 3, 37–58.
- Grillo, H. M., & Enesi, M. (2022). The impact, importance, types, and use of non-verbal communication in social relations. *Linguistics and Culture Review*, 6(S3), 291–307. <https://doi.org/10.21744/lingcure.v6nS3.2161>
- Hall, E. T. (1963). A system for the notation of proxemic behavior. *American Anthropologist*, 65(5), 1003–1026.
- Hall, E. T. (1968). Proxemics. *Current Anthropology*, 9(2/3), 83–108.
- Hess, U. (2009). Facial EMG. In E. Harmon-Jones & J.S. Beer (Eds.), *Methods in Social Neuroscience* (pp. 70–91). Guilford Press.

- Hess, U. (2016). Nonverbal communication. *Encyclopedia of Mental Health*, 3, 208–218.
- Kuts, M. (2023). Comparative analysis of non-verbal communication in English and Ukrainian languages. *Modern Engineering and Innovative Technologies*, 3(27-03), 103–112.
<https://doi.org/10.30890/2567-5273.2023-27-03-051>
- Mehrabian, A. (1972). *Nonverbal communication* (1st ed.). Routledge.
- Salim, M.S. (2023). Verbal and non-verbal communication in linguistics. *International Journal of Innovative Technologies in Social Science*, 2(38).
https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijitss/30062023/8003
- Senécal, S., Murard, N., & Hess, U. (2003). Do you know what I feel? Partners' predictions and judgments of each other's emotional reactions to emotion eliciting situations. *Sex Roles: A Journal of Research*, 48(1-2), 21–37.
- Shannon, C. E., & Weaver, W. (1949). *A mathematical model of communication*. Urbana.
- Watzlawick, P., Bavelas, J. B., & Jackson, D. D. (1967). *Pragmatics of human communication. A study of interactional patterns, pathologies, and paradoxes*. WW Norton.

TRANSLITERATED REFERENCES

- Kozyarevych, L.V. (2006). *Verbal'ni y neverbal'ni zasoby empatyzatsii dialohichnoho diskursu (na materiali anhlovnoy prozy XX stolittia)* [Dysertatsiia]. Kyivs'kyi natsional'nyi lnhvistychnyi universytet.
- Seryakova, I. I. (2012). *Somatykon anhlovnykh dyskursyvykh praktyk* [Dysertatsiia]. Kyivs'kyi natsional'nyi lnhvistychnyi universytet.
- Soloshchuk, L.V. (2014). Semiotyka komunikativnoyi vzayemodiyi v anhlovnomu dialohichnomu diskursi. *Visnyk Kharkiskogo natsional'nogo universitetu imeni V.N. Karazina*, 1102(77), 11–18.

DZHERELA ILYUSTRATYVNOHO MATERIALU

- Brexit. (2019). Watch live: British Parliament reconvenes after suspension ruled unlawful.
<https://www.youtube.com/watch?v=dXozqDb5mL0>
- Politico Europe. (2021). POLITICO Virtual Interview: In Conversation With Liz Truss MP | POLITICO Live. <https://www.youtube.com/watch?v=BIEq1O8hymQ>

Дата надходження до редакції 12.11.2023
Ухвалено до друку 18.12.2023

Відомості про автора

<p>Луценко Роман Іванович,</p> <p>аспірант кафедри теорії і практики перекладу Київського національного лінгвістичного університету</p> <p>e-mail: roman.lutsenko@knl.u.edu.ua</p>		<p>Сфера наукових інтересів:</p> <p>перекладознавство, мультимодальність</p>
---	--	---

УДК 81'25

DOI: <https://doi.org/10.32589/2311-0821.2.2023.297677>

І. Б. Морозова

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, Україна

e-mail: morpo@ukr.net

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1905-7563>

О. О. Пожарицька

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, Україна

e-mail: grammarlena@onu.edu.ua

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0003-4820-8129>

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКОМОВНИХ КОМІКСІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Abstract

The article addresses the issue of translating comics, a special type of text characterized by a high degree of visuality and textuality. The research is aimed at studying the linguistic aspects of translating multimodal comic narratives, particularly English language comics, into Ukrainian in order to preserve their comic potential and effective communication with the audience. Having analyzed numerous approaches to the translation of comic speech, the authors identify key factors that influence the preservation of the pragmatic effect and emotional sphere of the original. Additionally, they focus on the main linguistic and stylistic tools used in multimodal comic narratives, analyze various approaches to the translation of multimodal comic narratives, determine the impact of applied linguistic and parasemic tools on the perception of emotional and informative effect, and explore the specifics in translating various genres of comics. There was employed a combined methodological approach, which includes the analysis of linguistic and stylistic aspects of multimodal comic narratives, a comparative analysis of translations, as well as experimental studies on the audience's perception of the emotional and informative effect. Overall, the article helps deepen the understanding of the translation process and approaches to preserving the emotional and informative effect in comics, contributing to further research and practical application in the field of stylistics and translation studies.

Keywords: communicative semantics, narrative discourse, English language comic, verb, noun, adverb, adjective, pragmatic orientation.

Анотація

Наукова стаття присвячена актуальній проблемі перекладу коміксів як особливого типу тексту з високим ступенем візуальності й текстовості. Дослідження спрямоване на вивчення лінгвістичних аспектів перекладу мультимодальних наративів коміксу, зокрема англійськомовних коміксів, українською мовою з метою збереження їхнього комічного потенціалу й ефективної комунікації з аудиторією. Зважаючи на різні підходи до перекладу комічного мовлення, визначено ключові аспекти, які впливають на збереження прагматичного ефекту та емотивної сфери оригіналу. Окреслено основні лінгвістичні та стилістичні засоби, що використовуються в мультимодальних наративах коміксу, проаналізовано різні підходи до перекладу мультимодальних наративів коміксу, визначено вплив лінгвальних і параземічних засобів на сприйняття емотивно-інформативного ефекту, розглянуто специфіку перекладу різних жанрів коміксів. У роботі використано комбінований методологічний підхід, який містить аналіз лінгвістичних і стилістичних аспектів мультимодальних наративів коміксу, порівняльний аналіз перекладів, а також експериментальні дослідження щодо сприйняття емотивно-інформативного ефекту аудиторією. Стаття поглиблює розуміння процесу перекладу та підходів до збереження емотивно-інформативного ефекту в коміксах. Це сприятиме подальшій практиці й дослідженню у сфері перекладу коміксів і розширенню розуміння взаємодії лінгвістичних та культурних аспектів у мультимодальних наративах коміксу.

Ключові слова: комунікативна семантика, англійськомовний комікс, наративний дискурс, дієслово, іменник, прикметник, прикметник, прагматична спрямованість.

Вступ. Сучасний комікс є невід’ємною частиною сьогоденної медіакультури, що поєднує текстовий і візуальний виміри для створення захопливих історій та передавання ідей. Як вид мистецтва комікси допомагають ефективно спілкуватися з аудиторією через поєднання мови, образів і художніх прийомів. Саме тому переклад сучасних англійськомовних коміксів українською мовою має велике значення для сприйняття та поширення ідей, концепцій та емоцій. Перекладачі повинні передати не лише текст, але й настрій, стиль та емоції, наявні в коміксі. Правильне розуміння семантики та стилістики є важливим для збереження сутності оригінального коміксу при перекладі українською мовою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасних дослідженнях перекладу коміксів українською мовою все більше уваги приділяється вивченню лінгвальних засобів вираження емотивності та створенню альтернативних мовних дискурсів. Зокрема, робота І. Морозової та К. Єршової (2019) “Лінгвальні засоби вираження емотивності в жіночому романі” відображає інтерес до аналізу мовних прийомів, що допомагають ефективно передати емоційний вимір тексту. Відповідно, результати їхнього дослідження можуть бути застосовані і під час перекладу коміксів, де вираження емоцій має важливе значення для передавання настрою та характерів персонажів (Морозова & Єршова, 2019).

На сьогодні зростаюча популярність використання комп’ютерних ігор як альтернативного мовного дискурсу також є об’єктом вивчення дослідників. Робота “The Computer Game as an Alternative Artistic Discourse” виявляє важливість мовних і позамовних засобів для передачі ігрового досвіду та сприйняття наукової інформації. Ці висновки можуть бути застосовані і в аналізі коміксів, де також важливо ефективно комунікувати через мовні та візуальні засоби (Pozharytska, Morozova, Miliutina, Gusieva & Lenska, 2023).

Водночас дослідження “Effectiveness of linguistic and extralinguistic tools across English language comics during the perception of scientific information” підкреслює значення лінгвістичних і позамовних засобів у сприйнятті наукової інформації в коміксах. Аналіз ефективності цих засобів допоможе висвітлити специфіку їхнього впливу на сприйняття та розуміння матеріалу (Dolghusheva, Pozharytska, Yefymenko, Prosiannikova & Pogorila, 2023).

Варто зауважити, що дослідниця О. Синявська у праці “Про деякі способи перекладу власних назв (на матеріалі персонажів коміксів)” стверджує, що проблема перекладу в коміксах є досить актуальною. Зокрема, вона наголошує на тому, що власні назви в коміксах мають складну смислову структуру. Окрім того, комікси репрезентують культуру певної країни. Тому художній переклад повинен найбільше відповідати оригінальному задуму. Так, нерідко імена та власні назви замінюють на інші через їхню недостатню милозвучність (Синявська, 2023).

В. Воробйова у статті “Особливості перекладу коміксів” стверджує, що труднощі перекладу коміксів пов’язані з тим, що це мультимодальні тексти, де вербальна та графічна частина єдине ціле. Зокрема, до проблем перекладу тексту коміксів вона зараховує: передачу текстів у філактерах, передача слів автора, передача звуків, сюжетний зв’язок між текстом і зображенням у перекладі та зв’язок поліграфічного дизайну та перекладу (2020).

Ураховуючи зазначені вище дослідження, вважаємо за доцільне підкреслити, що вивчення перекладу англійськомовних коміксів українською мовою все більше набуває мультидисциплінарного характеру, об’єднуючи аспекти лінгвістики, культурології та медіадосліджень. Оновлені підходи до аналізу лінгвістичних та

екстралінгвістичних засобів дозволяють краще розуміти особливості жанру та ефективності їх передачі в перекладі.

Мета та завдання дослідження. Метою нашого дослідження є вивчення особливостей перекладу англійськомовних коміксів українською мовою. Насамперед стаття спрямована на аналіз стилістичних засобів, які використовуються в англійськомовних коміксах для вираження емоцій і настрою персонажів, та їхніх відповідників у перекладі українською мовою. Основними завданнями дослідження є:

- 1) визначити стилістичні засоби, що використовуються в англійськомовних коміксах для вираження емоцій і настрою;
- 2) встановити ефективні методи перекладу англійськомовних стилістичних засобів українською мовою з метою збереження прагматичного ефекту;
- 3) проаналізувати приклади перекладу з високого та низького стилістичного тону та визначити їхній вплив на сприйняття тексту коміксу;
- 4) вивчити специфіку лінгвістичних засобів, що використовуються в коміксах для побудови діалогів і монологів персонажів.

Методологія дослідження. У цьому дослідженні застосовано комплексний методологічний підхід, що включає аналіз текстів англійськомовних коміксів, порівняння їх з українськими перекладами, а також застосування лінгвістичних і стилістичних аналітичних методів. Для аналізу стилістичних засобів використовується метод функціональної стилістики, який дозволяє розкрити особливості використання мовних засобів у коміксах для досягнення певних комунікативних цілей. Для порівняльного аналізу перекладів використовується метод комунікативного перекладознавства, що дозволяє оцінити ефективність перекладу з погляду збереження комунікативного змісту та прагматичного ефекту.

Виклад та обговорення основного матеріалу дослідження. Незважаючи на поширеність коміксів як жанру сучасної медіакультури, наукова література не демонструє однозначних підходів до визначення цього поняття. Не заглиблюючись детально в аналіз змісту поняття “комікс”, зауважимо, що ми у своїй роботі беремо за основу визначення, сформульоване О.О. Пожарицькою, згідно з яким комікс – полікодове повідомлення, що являє собою послідовність вербальних і невербальних знаків (картинок), об’єднаних загальним змістом чи сюжетною лінією. Крім цього, дослідниця справедливо зазначає, що комікси – далеко не завжди є комічними текстами. З моменту появи коміксу як жанру вони завжди співвідносилися з актуальними політичними чи соціальними проблемами (Пожарицька, 2018).

Проте, все-таки слід зазначити, що англ. *comic* перекладається як “комедійний, комічний, смішний” і на побутовому рівні більш поширене розуміння коміксів як послідовності малюнків, зазвичай із короткими, переважно комічними, текстами, які створюють певну зв’язну розповідь.

Загалом можна виокремити такі характерні риси коміксів в аспекті підкреслення настрою та емоцій. Сюди можна віднести: напівжирний шрифт, шрифтовий знак для передавання тональності висловлювання, саундбіти, діалогове мовлення. Так, зважаючи на функції коміксів, текстові повідомлення в коміксах часто мають комічний характер і відіграють важливу комунікативну роль. Графічні та мовні обмеження здебільшого не обмежують авторів, дозволяючи їм вільно експериментувати із засобами виразності. Зокрема, одним із найпоширеніших графічних засобів вираження в тексті є напівжирний шрифт. Цей прийом часто використовують, щоб підкреслити ключові ідеї та головні речення. Привернути увагу до певних слів або фраз можна також за допомогою шрифтового виділення, яке вказує на важливість цих компонентів для розуміння повідомлення.

Ще один спосіб підкреслити настрій та емоції – використати шрифтовий знак для передавання тональності висловлювання. Шрифтові знаки в поєднанні з обраною лексикою можуть передавати емоційний стан персонажів і є дуже виразним інструментом комунікації (Морозова & Єршова, 2019).

Крім того, у коміксах використовується звуконаслідування з метою передавання різних звуків та емоцій, наприклад, саундбіти, які можуть бути намальовані від руки або додані на комп'ютері. Однак переклад звукових фрагментів може бути складним завданням, оскільки деякі звуки унікальні в кожній мові. Перекладачі часто використовують транслітерацію або транскрипцію, а також списки звукових еквівалентів, щоб передати звуки та ефекти.

Звичайно, варто пам'ятати, що при перекладі важливо не тільки передати слова, але й зберегти їхню виразність, комічний тон і зв'язок між текстом і візуальним рядом коміксу. Синтаксичні аспекти в текстах графічних романів зумовлені необхідністю трансформувати усне мовлення в письмове та діалогічним характером мовлення персонажів. Однак їхні можливості лімітовані не лише необхідністю письмового вираження діалогів, але й обмеженим простором кадру, у якому містяться висловлювання персонажів. Вимога розмістити на одному полотні зображення персонажів, їхнє оточення та фрази змушує обмежувати довжину висловлювань, виключати незграбні фрази та складний синтаксис. Ця особливість посилює орієнтацію на максимальну зрозумілість і швидке сприйняття тексту, оскільки комікс – це насамперед розважальний жанр (Драган-Іванець, 2014).

Необхідно зауважити, що, враховуючи призначення коміксів, синтаксична структура коміксів відносно проста, оскільки тексти наближені до розмовного мовлення. З огляду на діалогічність мовлення персонажів автор намагається формулювати їхні висловлювання найбільш лаконічно і багато. Така особливість робить матеріал легким для сприйняття і підкреслює діалогічний характер спілкування між персонажами. Важливу роль при цьому відіграє також зображення, що може містити значну кількість інформації, яку важко передати словами. У коміксах використовують розмовний стиль спілкування, близький до повсякденної мови, якою користуються підлітки. Зазначена близькість до розмовної мови створює унікальну можливість для передання автентичного характеру спілкування між персонажами та їхніх емоцій. До того ж, слід зауважити, що, крім аудіоімітації, у коміксах часто використовуються частки та вигуки, які ще більше відтворюють реалістичність діалогу між підлітками. Необхідність передати ці експресивні аспекти в перекладі є складним завданням, оскільки окремі вигуки можуть мати нетривіальні еквіваленти в іншій мові. Проте використання контексту, який визначає значення вигуків і часток, які в інших ситуаціях можуть мати іншу інтерпретацію, допомагає зберегти оригінальну експресивність діалогу в перекладі.

Варто відзначити, що кількість дії на сторінці коміксу вражає, а репліки персонажів розкривають головні ідеї. Важливість стислості приводить до використання аббревіатур та уникнення деталей. Це додає динаміки та полегшує сприйняття матеріалу. Часті імперативні речення, знаки оклику й риторичні запитання підсилюють емоційний фон діалогів. Через високу емоційність діалогів часто опускаються навіть допоміжні дієслова. Натомість використовується велика кількість еліптичних (“неповних”) речень, які відображають яскраве спілкування та взаємодію між персонажами.

Ще однією синтаксичною особливістю, яка робить текст більш експресивним, є скорочення загальноновживаних слів. Ці графічні елементи створюють яскравість і виразність, але важливо, щоб перекладач зберіг цю ефективність. Крім того, слід

зазначити, що важливими в цьому контексті є синтаксичний і семантичний еліпсис. Синтаксичний еліпсис використовується для точного визначення пропущених частин речення. Це посилює конкретний зв'язок між реченнями і допомагає пов'язати їх між собою.

Водночас абревіатури та їхній зв'язок з іншими графічними елементами допомагають надати тексту коміксу динаміки та зробити його емоційно насиченим. Така синтаксична гнучкість спричиняється до реалістичного відтворення діалогів, де передано емоційний фон і динаміку розмови між персонажами.

Усі ці особливості коміксів не могли не вплинути на місце цього типу видання серед лінгвістичних досліджень. Адже сучасна лінгвістика приділяє значну увагу вивченню експресивних засобів у перекладі, однак проблема розмежування експресивних і стилістичних засобів залишається дискусійною, що зумовлює появу різних думок і суперечностей. Так, наявні різні класифікації, запропоновані дослідниками, які містять схожі поняття, що трактуються по-різному. Зокрема, у стилістиці лексичні засоби вираження та стилістичні засоби можуть співіснувати та взаємодіяти. Проблема полягає в тому, що стилістика як розділ мовознавства ще молода наука і не має єдиного підходу до розмежування цих понять (Володіна & Рудківський, 2017).

Окрім того, комікси вплинули на класифікацію стилістичних засобів. Так, раніше було прийнято поділяти стилістичні засоби на зображальні й виражальні. Образні засоби передбачають різні способи використання слів і словосполучень у переносному значенні для передачі змісту. Виразальні засоби мають на меті створити враження і можуть містити фігури мови, які відтворюють експресивність за допомогою синтаксичних засобів (Pozharytska, Morozova, Miliutina, Gusieva & Lenska, 2023).

Сучасна ж лінгвістика відновлює та переосмислює ці терміни, надає їм нових інтерпретацій. Характеризуючи образні засоби як парадигматичні, ми намагаємося асоціативно зіставити слова з метою підкреслити схожість їхніх значень. Образні вислови, також відомі як приказки, можуть виявлятися на лексичному рівні, не обов'язково створюючи образи.

Сучасна лінгвістика також формує власні особливості синтаксичних засобів. Зокрема, синтаксичні засоби виокремлюються за декількома критеріями: 1) зіставлення окремих частин висловлювання, такі як: інверсія, відокремлені конструкції, паралельні конструкції, повтор, перелік, напруга, градація, антитеза; 2) тип зв'язку між окремими частинами, включаючи асиндетон, полісиндетон, парцеляції; 3) використання розмовних конструкцій, таких як: еліпсис, апозіопеза, авторські питання в оповіданні, непряма мова; 4) передача структурного значення, серед них риторичні запитання та літота.

Проте, незважаючи на популярність однієї з класифікацій, вчених щодо неї подекуди хвилюють питання щодо її повноти. Відзначається, що деякі виразні засоби можуть співвідноситися як із лексичними, так і із синтаксичними, як, наприклад, антитеза чи іронія. Також виникають труднощі в чіткому розмежуванні використання розмовних конструкцій (синтаксичні засоби) і застосування стійких висловів (лексичні засоби) (Pozharytska, Morozova, Miliutina, Gusieva & Lenska, 2023).

При аналізі мови коміксів особливо помітна її емоційно-експресивна спрямованість. Використання повсякденних висловів, фразеологізмів і слів із багатою конотацією є характерною рисою коміксів. Така лексика відображає різні способи мовлення й допомагає створити ефект живої розмови на папері. Особливо важливими є вигуки, адже разом із візуальними засобами вони створюють семіотичну систему коміксу (Morozova, Pozharytska, Artemenko, Vykova & Ponomarenko, 2021). Важливо зазначити, що словниковий запас коміксів емоційно забарвлений і значний

за обсягом. Це пов'язано з їхнім призначенням – створювати настрій, розкривати характер персонажів та ілюструвати дії зображуваних ситуацій.

Як продукт масової культури, комікси відповідають потребам сучасності, поєднуючи високий рівень інформативності з простотою подання інформації в розважальній формі. Загальнодоступність і популярність коміксів, а також невеликий обсяг супровідного тексту, зазвичай із простим розважальним змістом, приводить до обмеженого використання лексики високого стилю.

Проілюструємо це прикладами в табл. 1, де передано лексику високого стилістичного тону за допомогою нейтральних відповідників:

Таблиця 1

Заміна високого стилістичного тону

Вислів англійською	Відповідник українською
They've resolved to make amends.	Вони вирішили відшкодувати заподіяну шкоду.
I... and I alone shall determine their appropriate punishment.	Я... і тільки я визначу їм належне покарання.
And if you are hiding something...	Особливо, якщо ти щось приховуєш...
Especially something that I strongly believe pertains to me...	Зокрема, те, що, на мою думку, стосується мене...
All Basil Karlo ever wanted to be was an actor... no...one of the greatest actors there's ever been.	Безіл Карло хотів бути лише актором...ні... одним із найкращих акторів, які будь-коли були.

Сформовано авторами на основі: *Guardians of Galaxy: Jewel of Death (Marvel Comics, 2017)*.

У першому прикладі слово *determine* перекладено як “визначати”, що відображає контекст і створює відчуття аналогії з оригіналом. Такий підхід застосовано до слів *resolve* та *pertain* у прикладах 2 та 3 відповідно. У прикладі 5 слово *actor* перекладено буквально як “актор”. Проте можна вважати, що значення цього виразу є ширшим, таким як *дія*, *зравець*. Тож доцільно було б розширити формулювання цього значення.

Нижче представлено приклади (табл. 2), де використано лексику нейтрального стилістичного тону.

Таблиця 2

Лексичні одиниці нейтрального тону

Вислів англійською	Відповідник українською
I bear you no malice, but I will not allow you to interfere.	Я не маю до вас жодних негативних почуттів, але не дозволю вам втручатися.
I, however, have no such compunctions.	Але мені це зовсім не заважає.

Сформоване авторами на основі *Catwoman vol 5 Comics (DC Comics, 2018)*.

У першому прикладі словосполучення *bear malice* перекладено як “не мати негативних почуттів”, що відтворює сенс та атмосферу оригіналу. Такий підхід застосовується для словосполучення *have compunctions* у другому прикладі.

Зважаючи на те, що комікс є жанром масової культури, він відображає сучасність і поєднує в собі інформаційний зміст із легкою, розважальною формою подання.

Загальнонаявність і популярність коміксів, а також схильність до мінімізації текстового супроводу, переважно легкої та веселої тематики, приводять до того, що використання лексики низького стилістичного тону в таких текстах є більш виразним.

Для ілюстрації цього явища наведемо приклади (табл. 3), де слова низького стилістичного тону стали більш актуальними та сміливими в контексті коміксу.

Таблиця 3

Слова низького стилістичного тону

Вислів англійською	Відповідник українською
Quit stalling and spill the beans!	Не зволікай і неси брехню!
Let's cut to the chase and fess up.	Покінчимо з цим безглуздя і зізнаємось.
Oh, come off it!	Не лякай мене цим!
So he'll reshape the city to fit his needs in a deadly pursuit of stardom.	Тому він змінить місто відповідно до своїх потреб у смертельній гонитві за славою.

Сформоване авторами на основі *Batman: DC Universe Rebirth, Vol 3 (DC Comics, 2016)*.

У першому прикладі вислів *spill the beans* перекладено як “нести брехню”, що підкреслює настрій коміксу та додає йому динамічності. У другому прикладі словосполучення *fess up* перекладено як “зізнаємось”, що відображає аналогічний структурний зміст. У четвертому прикладі *reshare* перекладено як “змінити”, що додає відчуття величчї діяльності персонажа.

Додатково наведемо приклади (табл. 4), де низькому стилістичному тону подано відповідники українською мовою.

Таблиця 4

Лексичні одиниці низького тону

Вислів англійською	Відповідник українською
Don't be such a chicken!	Не бійся як дівчисько!
You're such a couch potato.	Ти справжній диванник.
Quit whining and toughen up!	Перестань жалітися та закрутись!

Сформоване авторами на основі *Teenage Mutant Ninja Turtles: Macro-Series, Mirage*.

У першому прикладі слово *chicken* перекладено як “дівчисько”, значення якого відображає нерішучий або боязливий характер та доповнює зміст ситуації. У другому прикладі словосполучення *couch potato* перекладено як “диванник” (вказує на лінивість), що має подібне сміливе конотативне значення. Також у третьому прикладі вислів *toughen up* передано як “закрутись” (зміцнити свою внутрішню силу), що додає виразності та гумору. Таким чином, можна зробити висновок, що низькопрофільна лексика в коміксах активно та ефективно використовується, сприяючи створенню живого та розважального контенту.

Таким чином, здійснене власне дослідження підтверджує актуальність і значущість вивчення перекладу англійськомовних коміксів українською мовою з погляду лінгвістики та медіадосліджень. Аналіз лінгвальних та екстралінгвістичних засобів вираження емотивності й створення альтернативних мовних дискурсів у перекладах коміксів дозволив визначити їх вплив на сприйняття та інтерпретацію тексту.

Подальші дослідження в галузі перекладу коміксів важливі для адекватного відображення лінгвістичних і культурних аспектів під час перекладу, а також для застосування різних мовних засобів для досягнення певних комунікативних цілей у мультимодальних наративах коміксу. Успішний переклад коміксів вимагає поєднання лінгвістичних і культурних знань. Перекладачі повинні творчо підходити до роботи, зберігати зміст і настрій оригіналу, а також враховувати особливості аудиторії, для якої призначений переклад. Вдалий переклад коміксу залежить від здатності зберегти характер і сенс твору, адаптувавши його до нового мовного та культурного контексту, зберігши при цьому емоційність і виразність.

Висновки та наслідки для подальших досліджень. Переклад коміксів – складний і відповідальний процес, який вимагає не лише мовних навичок, а й розуміння специфіки цього медіаформату. Комікси поєднують у собі текст і зображення, створюючи унікальний спосіб сприйняття інформації. Процес перекладу стикається з багатьма труднощами з погляду лінгвістичних особливостей, гумору, культурних особливостей та інших аспектів.

Важливим завданням при перекладі коміксів є збереження змісту, настрою та стилю оригіналу, адаптація його до нової мови та аудиторії, а також збереження виразності та візуальної експресії, характерної для коміксів. Перекладачі повинні знайти відповідні еквіваленти для передачі гумору, іронії, сленгу та інших елементів тексту. Культурний контекст і національні особливості мови вносять свої корективи в процес перекладу, оскільки деякі аспекти можуть бути неперекладними або потребувати специфічних пояснень. Успішний переклад коміксів вимагає творчого підходу, глибокого розуміння мови та культури оригіналу, а також здатності зберегти та посилити структуру й зміст твору. Процес перекладу коміксів – це спроба підтримати взаєморозуміння та обмін між культурами, зберегти при цьому унікальний характер кожного твору.

Отримані результати дослідження відкривають нові перспективи для розуміння та перекладу стилістичних засобів, які використовуються в англійськомовних коміксах із метою вираження емоцій та настрою. Визначення стилістичних особливостей коміксів сприяє кращому розумінню специфіки мовленнєвої взаємодії персонажів, аналізу їхнього впливу на сприйняття та інтерпретацію сюжету. Специфіка лінгвістичних засобів, що використовуються для побудови діалогів та монологів персонажів, дозволяє розкрити їхні характери, мотивації та ставлення до подій. Отримані результати підкреслюють важливість точного та адекватного перекладу стилістичних прийомів з англійської мови українською для збереження прагматичного ефекту та спрощення сприйняття аудиторією оригінального тексту.

Дослідження також підтверджує значущість аналізу високого та низького стилістичного тону в коміксах, що сприяє більш глибокому розкриттю емоційного спектра персонажів та створенню більш насиченого образу. Результати вказують на важливість вибору відповідного підходу до перекладу залежно від специфіки стилістичного вислову.

Загалом подальші ретельні дослідження в галузі перекладу коміксів, спрямовані на розширення розуміння взаємодії лінгвістичних і культурних аспектів у мультимодальних наративах коміксу, вбачаються важливими і перспективними.

ЛІТЕРАТУРА

- Володіна, Т. С. & Рудківський, О. П. (2017). *Загальна теорія перекладу*. Вид. центр КНЛУ.
- Воробйова, В. (2020). Особливості перекладу коміксів. *In Statu Nascendi. Актуальні проблеми перекладознавства*, 20, 31–37.

- Драган-Іванець, Н. (2014). Паралінгвістичні засоби креолізованого інтернет-тексту. *Стиль і текст. Інститут журналістики КНУ імені Тараса Шевченка*, 15, 223–230.
- Морозова, І. Б., & Єршова, К. І. (2019). Лінгвальні засоби вираження емотивності в жіночому романі. *Мова. Науково-теоретичний часопис з мовознавства*, 31, 20–26. <http://mova.onu.edu.ua/article/view/178517>.
- Пожарицкая, Е. А. (2018). Дискурс-организация англоязычных комиксов. *Актуальні питання іноземної філології: наук. журн. Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки*, 8, 253–262.
- Синявська, О. (2023). Про деякі способи перекладу власних назв (на матеріалі персонажів коміксів). *Вісник науки та освіти*, 10, 244–253.
- DC Comics. (2016). *Batman: DC Universe Rebirth*, Vol 3, DC Comics.
- DC Comics. (2018). *Catwoman vol 5- released by DC Comics on 2018*. Catwoman. Vol. 5: Valley of the Shadow of Death Kindle & comiXology.
- Dolgusheva, O., Pozharytska, O., Yefymenko, T., Prosiannikova, Y., & Pogorila, A. (2023). Effectiveness of linguistic and extralinguistic tools across English language comics during the perception of scientific information. *Khazar Journal of Humanities and Social Sciences*, 26 (1), 7–20. <https://doi.org/10.5782/kjhss.2023.7.20>.
- Marvel Comics. (2017). *Guardians of Galaxy: Jewel of Death*, 3.
- Mirage / Eastman and Laird. (2018). *Teenage Mutant Ninja Turtles: Macro-Series*.
- Morozova, I., Pozharytska, O., Artemenko, Y., Bykova, T., & Ponomarenko, O. (2021). Digital discourse in the english-language fiction. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*, 11/02-XXII, 87–90. <http://www.magnanimitas.cz/11-02-xxii>.
- Pozharytska, O., Morozova, I., Miliutina, K., Gusieva, G., & Lenska, O. (2023). The Computer Game as an Alternative Artistic Discourse. *Theory and Practice in Language Studies*, 13(2), 311–317. <https://doi.org/10.17507/tpls.1302.05>
- The Free Dictionary. (2023). <https://www.thefreedictionary.com>.
- Urban Dictionary. (2023). <https://www.urbandictionary.com>.

REFERENCES

- Volodina, T. S. & Rudkivskyi O. P. (2017). Zahalna teoriia perekladu. Vyd. tsentr KNLU.
- Vorobyova, V. (2020). Osoblyvosti perekladu komiksiv. In *Statu Nascendi. Aktual'ni problemy perekladoznavstva*, 20, 31–37.
- Drahan-Ivanets, N. (2014). Paralinhvistychni zasoby kreolizovanoho internet-tekstu. Styl i tekst. Instytut zhurnalistyky KNU imeni Tarasa Shevchenka, 15, 223–230.
- Morozova, I. B., & Yershova, K. I. (2019). Linhvalni zasoby vyrzhennia emotyvnosti v zhinochomu romani. *Mova. Naukovo-teoretychnyi chasopys z movoznavstva*, 31, 20–26. <http://mova.onu.edu.ua/article/view/178517>.
- Pozharytskaia, E. A. (2018). Dyskurs-orhanyzatsyia anhloiazychnykh komyksov. Aktualni pytannia inozemnoi filolohii: nauk. zhurn. Skhidnoievropeyskyi natsionalnyi universytet imeni Lesi Ukrainky, 8, 253–262.
- Syniavska, O. (2023). Pro deiaki sposoby perekladu vlasnykh nazv (na materialy personazhiv komiksiv). *Visnyk nauky ta osvity*, 10, 244–253.
- DC Comics. (2016). *Batman: DC Universe Rebirth*, Vol 3, DC Comics.
- DC Comics. (2018). *Catwoman vol 5- released by DC Comics on 2018*.

- Dolghusheva, O., Pozharytska, O., Yefymenko, T., Prosiannikova, Y., & Pogorila, A. (2023). Effectiveness of linguistic and extralinguistic tools across English language comics during the perception of scientific information. *Khazar Journal of Humanities and Social Sciences*, 26(1), 7–20.
<https://doi.org/10.5782/kjhss.2023.7.20>
- Marvel Comics. (2017). *Guardians of Galaxy: Jewel of Death*, 3.
- Mirage / Eastman and Laird. (2018). *Teenage Mutant Ninja Turtles: Macro-Series*.
- Morozova, I., Pozharytska, O., Artemenko, Y., Bykova, T., & Ponomarenko, O. (2021). Digital discourse in the english-language fiction. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*, 11/02-XXII, 87–90.
<http://www.magnanimitas.cz/11-02-xxii>
- Pozharytska, O., Morozova, I., Miliutina, K., Gusieva, G., & Lenska, O. (2023). The Computer Game as an Alternative Artistic Discourse. *Theory and Practice in Language Studies*, 13(2), 311–317.
<https://doi.org/10.17507/tpls.1302.05>
- The Free Dictionary. (2023).
<https://www.thefreedictionary.com>
- Urban Dictionary. (2023).
<https://www.urbandictionary.com>

*Дата надходження до редакції 23.08.2023
 Ухвалено до друку 18.12.2023*

Відомості про автора

<p>Морозова Ірина Борисівна, доктор філологічних наук, професор кафедри граматики англійської мови, Одеський національний університет імені І.І. Мечникова e-mail: morpo@ukr.net</p>		<p>Сфера наукових інтересів: теоретична граMATика, синтаксис, соціолінгвістика, психолінгвістика, когнітивна, комунікативна, прикладна лінгвістика, германістика, загальне мовознавство, теорія та практика перекладу, міжкультурна комунікація, дидактика та методика викладання іноземних мов</p>
<p>Пожарицька Олена Олександрівна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри граматики англійської мови, Одеський національний університет імені І.І. Мечникова e-mail: grammarlena@onu.edu.ua</p>		<p>Сфера наукових інтересів: когнітивна лінгвістика, комунікативна, прикладна лінгвістика, соціолінгвістика, психолінгвістика, наратологія, дигітальна лінгвістика, теорія та практика перекладу, міжкультурна комунікація</p>

УДК 81'25:81'322.4

DOI: <https://doi.org/10.32589/2311-0821.2.2023.297680>

К. О. Рябова

Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій, Україна

e-mail: rjabova3107@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0006-6455-3845>

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ СИСТЕМ МАШИННОГО ПЕРЕКЛАДУ (від ранніх етапів до початку ХХІ століття)

Abstract

The article examines certain periods of machine translation development and the methods used to create various machine translation systems. To ensure correct historical periodization, the author defines the criteria for classifying the development of machine translation. Special attention is paid to the development of individual machine translation systems, as well as the events that had a significant impact on both the development and the hindrance of progress in the field of machine translation. Additionally, the author considers the ALPAC report and its subsequent “quiet period” of machine translation development, analyses the key specialists who have been involved in the development and improvement of machine translation systems and machine translation technologies, categorizing them into four large groups. The article reviews the dominant basis of machine translation research until the late 1980s, rooted in various linguistic rules such as parsing rules, lexical rules, lexical transfer rules, syntactic generation rules, morphology rules, etc. The author traces the emergence of the corpus-based method in machine translation, as well as its further expansion through experiments in computational modelling of cognition and perception, including the study of parallel computing, neural networks and connectionism, which offered the prospect of making the systems “learn” from past successes and failures. Besides, the author also examines the emergence of the interlingual approach for multilingual translation of technical manuals and the history of the “pivot language”, along with the use of SLLP (specialized languages for linguistic programming).

Keywords: translation transfer, history of machine translation, machine translation theory, machine translation systems.

Анотація

У статті досліджено окремі періоди розвитку машинного перекладу та методи, які використовувалися для створення різних систем машинного перекладу. З метою коректної історичної періодизації визначено критерії, за якими можна класифікувати розвиток машинного перекладу. Ретельно досліджено розвиток окремих систем машинного перекладу, а також зовнішні причини, які мали визначальний вплив як на розвиток, так і на гальмування прогресу у сфері машинного перекладу. Розглянуто звіт ALPAC і його результат – подальший “тихий період” (“quiet period”) у розвитку машинного перекладу. Проведено аналіз ключових фахівців, які брали й беруть участь у розробці та вдосконаленні систем машинного перекладу, що безпосередньо займаються розробкою технологій машинного перекладу. Ці ключові фахівці поділено на чотири великі групи. Проаналізовано домінуючу основу досліджень машинного перекладу до кінця 1980-х років, яка базувалася на різних лінгвістичних правилах: правилах синтаксичного аналізу, лексичних правилах, правилах лексичного переносу, правилах синтаксичного генерування, правилах морфології тощо. Відстежено появу корпусного методу при здійсненні машинного перекладу, а також його подальше розширення внаслідок проведення експериментів з обчислювального моделювання пізнання та сприйняття, зокрема дослідження паралельних обчислень, нейронних мереж і конекціонізму, що пропонував перспективу “навчання” систем на минулих успіхах і невдачах. Також на прикладі окремих систем проаналізовано появу використання інтерлінгвального підходу для багатомовного перекладу технічних посібників у специфічній галузі. Досліджено історію виникнення “pivot language”, а також початок використання SLLP (спеціалізованих мов для лінгвістичного програмування).

Ключові слова: перекладацький трансфер, історія машинного перекладу, теорія машинного перекладу, системи машинного перекладу.

Вступ. Машинний переклад від часів його виникнення й застосування став одним із найважливіших інструментів для супроводу процесу міжкультурної комунікації (М.М. Гавриш, А.К. Солодка, М.М. Галицька, Л.А. Куликова, М.Р. Ткачівська та ін.). На сьогодні завдяки новим технологіям штучного інтелекту (А.В. Красуля, Р.В. Поворознюк та ін.), машинний переклад стає більш досконалим і затребуваним у широких колах користувачів. Наявність і доступність онлайн-сервісів і додатків дають змогу швидко здійснити переклад будь-якого тексту за допомогою смартфона, комп'ютера тощо. Саме ці фактори є визначальними перевагами машинного перекладу, який ґрунтується на трансфері знаків одного коду до іншого (Анохіна, 2018). Проте досягнення повної відповідності при перекодуванні знаків різних мовних систем потребувало від різних категорій розробників машинного перекладу значних зусиль. На сьогодні ці пошуки не завершені.

Для того щоб максимально наблизити системи машинного перекладу до рівня кваліфікованого перекладача (так званого *інтелектуального перекладу*), необхідно ретельно проаналізувати етапи розвитку систем машинного перекладу, особливо протягом останніх п'ятдесяти років. З огляду на те, що комунікаційно-комп'ютерні технології, особливо мультимедіального спрямування (Корольова, 2023), стрімко прогресують, для повної адаптації систем машинного перекладу до сучасних викликів потрібно розуміння, як вони розвивалися на різних етапах їх модернізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Історію машинного перекладу (далі – МП) та систем машинного перекладу намагалися хронологізувати представники різних сфер наукового знання (В. Джон Гутчінс, Е. Макловіч, Л. Достерт, Х. Едмундсон, Л. Шварц, П. Вілер, О. Хорошун, В. Ткачук та ін.). Попередній огляд наукових праць із цієї проблематики дає підстави зробити припущення, що і донині в середовищі її фахівців немає однастайності щодо аргументації важливості вивчення історії становлення і розвитку систем МП, які перебувають у процесі постійної динаміки і навіть еволюції. З огляду на таку постановку проблеми актуальним завданням залишається випрацювання критеріїв для представлення як оптимальної класифікації історичних етапів розвитку систем машинного перекладу, так і їхніх розробників, які працювали і продовжують брати участь у процесах вдосконалення такого виду перекладу.

Мета статті – презентувати короткий огляд основних етапів розвитку систем МП і схарактеризувати технології, які були покладені в основу їхнього розроблення.

Виклад та обговорення основного матеріалу дослідження. Машинний переклад є важливою галуззю наукових досліджень, експериментальних розробок та перекладознавства (Г.В. Веселовська, С.В. Радецька), прикладної лінгвістики (Н.А. Цимбал, Є.А. Карпіловська, А.П. Загнітко та ін.) та комунікаційно-інформаційних технологій (Р.О. Тарасенко, С.М. Амеліна). Історія розвитку машинного перекладу, починаючи з ранніх етапів досліджень до сучасних досягнень у цій галузі включає ключові події, технології та досягнення, які мали неабиякий вплив на сучасне суспільство та мовну комунікацію. Дослідження періодів розвитку машинного перекладу та методів, які використовувалися для створення різних його систем допомагає правильно сприймати суть історії та перспектив розвитку цієї важливої галузі мовознавства та інформаційних технологій.

Для кращого розуміння історичної періодизації МП слід визначити критерії, за якими можна класифікувати розвиток МП. Один із таких критеріїв запропонував В. Джон Гутчінс (Hutchins, 1995), який обрав хронологічний підхід до класифікації та систематизації історичних подій, що сприяли розвитку МП. Він хронологічно поділив історію розвитку МП на періоди залежно від низки чинників. Таким

чином, він виділяє такі етапи: 1) 1933–1956 рр. – час, коли відбулося фактично зародження машинного перекладу; 2) 1956–1966 рр. – час, який він назвав десятиріччям великих очікувань і розчарувань; 3) звіт ALPAC та його результати; 4) тихе десятиріччя – 1967–1976; 5) 1976–1989 – період виникнення операційних і комерційних систем; 6) 1976–1989 – період досліджень; 7) дослідження МП на основі корпусу з 1989 року до сьогодні; 8) з 1990 р. – виникнення систем МП на основі правил та нові напрями досліджень.

Окремо можна виділити такі критерії до історичної періодизації: 1) за суб'єктом досліджень, які в ті чи в ті часи досліджували та розробляли системи МП; 2) за суб'єктом фінансування досліджень МП; 3) за способом або підходом перекладу.

Ключових суб'єктів, які брали та беруть участь у розробці та вдосконаленні систем машинного перекладу, що безпосередньо займаються розробкою технологій машинного перекладу, можна поділити на чотири великі групи.

Першу групу формують науково-дослідницькі установи. Вони займаються вивченням та вдосконаленням алгоритмів перекладу, створенням нових моделей і методик перекладу, а також дослідженням впливу мовних особливостей на процес перекладу. До цієї групи належали: Комісія європейських співтовариств, урядова Електротехнічна лабораторія (ETL) у Токіо, японський СІСС (Центр міжнародного співробітництва з комп'ютеризації), консорціум C-STAR (Консорціум передових досліджень перекладу мовлення) та ін.

До другої групи належать технологічні компанії. Вони займаються розробкою та впровадженням систем машинного перекладу, використовуючи передові, для кожного історичного етапу, методи. Наприклад, корпорація RAND (1950–1960), Навчальний центр машинного перекладу (Centre d'Etudes pour la Traduction Automatique,) Logos Corporation, BSO (Нідерланди), Philips (проєкт Rosetta), Dragon Systems, British Telecom, Fujitsu та ін.

Третю групу становлять академічні дослідницькі групи університетів та наукових інститутів, які вивчають нові методи й підходи до перекладу, проводять експерименти й тести для оцінки якості перекладу. До них належать: Університет Вашингтона (Сіетл), Університет Каліфорнії (Лос-Анджелес), Массачусетський технологічний інститут Джорджтаунського університету, Гарвардський університет, Лінгвістичний дослідницький центр (LRC) Техаського університету, Гренобльський університет, Монреальський університет, Інститут текстилю Франції, Китайський університет Гонконгу, Університет Кіото, Університет Карнегі-Меллона (Пітсбург), Університет Карлсруе.

До четвертої групи входять мовні експерти, лінгвісти і фахівці з мовознавства, які допомагають у визначенні особливостей мовних структур і виразності, що сприяє поліпшенню якості автоматичного перекладу. Ця група досить широка, але з-поміж інших можна виділити таких: Є. Бар-Гіллеля, Леона Достерта, Ервіна Рейфлера, Гілберта Кінга, Девіда Хейса, Ентоні Брауна, Майкла Заречнака, Петра Тома (розробника Systran), Майкла МакКорда, Маргарет Мастерман, Сільвіо Чеккато (займався розробкою інтерлінгви на основі концептуального аналізу слів (вид, рід, вид діяльності, фізичні властивості) та їхні можливі співвідношення з іншими словами в текстах), Макото Нагао (система Mu) та ін.

Оскільки машинний переклад був цікавий здебільшого для перекладу технічної, нормативно-правової, наукової, медичної або комерційної документації, суб'єктами фінансування досліджень МП часто виступали уряд, різноманітні міністерства та відомства, фонди, приватні компанії. Наприклад, ВПС США з 1958 р. вкладали гроші в практичні розробки корпорації ІВМ (Йорктаун-Хайтс, Нью-Йорк). Окрім

того, розробники МП залучали кошти НАТО, Міжнародне агентство з атомної енергії, великі компанії, наприклад, General Motors Канади, Dornier і Aérospatiale, компанія Siemens з 1978 року підтримує розробку системи METAL (Мюнхен). Наприклад, завдяки фінансуванню приватних компаній були розроблені такі системи: Oki (PENSEE), Mitsubishi (MELTRAN), Sanyo, Toshiba (AS-TRANSAC), Hitachi (HICATS) і Fujitsu (ATLAS).

Останній третій критерій – розвиток МП за способом або підходом перекладу – слід розглянути більш детально з погляду історії МП від перших спроб втілення до наших днів.

Початком у розвитку машинного перекладу В. Джон Гутчінс вважає 1933 та 1937 роки, коли незалежно один від одного отримали патенти П. Смирнов-Троянський на механізований перекладацький пристрій та Д. Арцруні на запам'ятовувальний пристрій на паперовій стрічці, який можна було використовувати для пошуку еквівалента будь-якого слова в іншій мові. Однак на машинний переклад ані перший, ані другий пристрій не мало великого впливу, оскільки в них було реалізовано надто примітивне уявлення про сутність перекладацького процесу.

Можливість використання цифрових комп'ютерів для перекладу документів між природними мовами людини виникла з дискусії між Вореном Вівером, директором Відділу природничих наук у Фонді Рокфеллера, та Ендрю Бутом, британським кристалографом (Біркбекський коледж). В.Вівер помітив, що завдання перекладу схожі з процесом дешифрування текстів, подібного до того, що використовувався в роки Другої світової війни для розкодування повідомлень німецького командування, зашифрованих за допомогою Енігми. Бут зацікавив Вівера своїми дослідженнями питань механізації двомовних словників. Паралельно Бут співпрацював із Річардом Річенсом (Кембридж), який використовував перфокарти для створення дослівного перекладу наукових текстів. Результатом нетривалої дискусії став меморандум під назвою "Переклад", який Вівер написав у липні 1949 року. Цей меморандум було розіслано двомстам спеціалістам у галузі лінгвістики, дешифрування та теорії програмування, у якому було теоретично обґрунтовано можливість створення систем машинного перекладу, що дало поштовх проведенню масштабних досліджень у цій галузі.

У 1951 році Є. Бар-Гіллель, штатний дослідник машинного перекладу в Массачусетському технологічному інституті, скликає першу конференцію з машинного перекладу, на якій були висунуті пропозиції Віктора Освальда та Бар-Гіллеля (досліджував категорійну граматику) щодо синтаксису, що тексти слід писати обмеженими мовами, орієнтованими на МП, а також аргументи на користь побудови систем підмов. Було очевидно, що повністю автоматичного перекладу не досягти без довготривалих фундаментальних досліджень, а поки що необхідна допомога людини – чи то для підготовки текстів, чи то для редагування результатів (уже відомого як пре- і постредагування). Деякі учасники вважали, що першою вимогою було продемонструвати реальність МП (Macklovitch, 1995).

У 1954 році Леон Достерт (Джорджтаунський університет) уперше публічно продемонстрував систему МП. Ретельно відібрана вибірка з 49 російських речень була перекладена англійською мовою з використанням дуже обмеженого словника з 250 слів і лише 6 граматичних правил (Dostert, 1957). Хоча цей переклад не мав великої наукової цінності, він був досить вражаючим, щоб стимулювати широкомасштабне фінансування досліджень у галузі МП у США і надихнути на започаткування проєктів із МП в інших країнах (Hutchins, 1995).

Дослідження Ервіна Рейфлера (Вашингтонський університет) передбачало створення великих двомовних словників, де лексикографічна інформація використовувалася для

відбору лексичних еквівалентів та розв'язання граматичних проблем без застосування синтаксичного аналізу.

Тривалий час (1950–1960) проблемами машинного перекладу займалася корпорація RAND, саме її представник Девід Гейс розробив перший синтаксичний аналізатор на основі граматики залежностей (Edmundson, 1958).

Визначним і досить прогресивним для свого часу вважався метод “загального аналізу”, розроблений групою під керівництвом Майкла Заречнака. Його назва – “Джорджтаунський автоматичний переклад” (GAT) (Zarechnak, 1961). Він мав три рівні аналізу: морфологічний (включно з ідентифікацією ідіом), синтагматичний (узгодження іменників і прикметників, керування дієслів, зміна прикметників тощо) та синтаксичний (підмети й присудки, зв'язок між реченнями тощо). Спочатку GAT було реалізовано на системі SERNA, а потім частково в системі Systran (Hutchins, 1995).

Завершення першого етапу розвитку машинного перекладу почалося з доповіді Бар-Хіллела у 1960 році (Schwartz, 2016), у якій він розкритикував поширену думку про те, що метою досліджень машинного перекладу має бути створення повністю автоматичних систем високоякісного перекладу (FAHQТ), які б давали результати, що не відрізняються від результатів роботи перекладача-людини. Він стверджував, що це не просто нереально, враховуючи сучасний стан лінгвістичних знань і знань комп'ютерних систем, але й неможливо в принципі.

У результаті в 1964 році уряд Сполучених Штатів створив Консультативний комітет з автоматичної обробки мови (Automatic Language Processing Advisory Committee (ALPAC) для аналізу поточного стану машинного перекладу та вивчення перспектив (A Report by the Automatic Language Processing Advisory Committee, 1966). У своєму знаменитому звіті 1966 року Комітет дійшов висновку, що машинний переклад повільніший, недостатньо точний, удвічі дорожчий, ніж переклад, який здійснює людина, також у звіті було чітко зазначено про відсутність перспектив такого перекладу, а отже, немає необхідності в подальших інвестиціях у дослідження машинного перекладу. Незважаючи на те, що звіт ALPAC був широко засуджений як вузький, упереджений і недалекоглядний, він фактично зупинив дослідження машинного перекладу в США більш ніж на десять років і поклав початок так званому “тихому періоду” (Hutchins, 1995) у сфері подальшого дослідження машинного перекладу.

Перше покоління систем, яке прийнято датувати до середини 1960-х рр., наближене за своєю технікою до послівного перекладу (word-for-word translation): до кожного слова або мовного звороту у вхідному тексті добирається еквівалент у вихідному тексті, знайдений у словнику. Системи першого покоління не здатні розв'язувати проблем багатозначності, не проводять жодного лінгвістичного аналізу, з огляду на що якість перекладу досить низька (Хорошун, 2021). Незважаючи на те, що потреба в оперативному перекладі великої кількості науково-технічної літератури була гострою, вона все ще вимагала залучення висококваліфікованих перекладачів, здатних у короткі строки справлятися з поставленим завданням. Експериментальні дослідження машинного перекладу залишалися лише галуззю для дискусій через недостатній розвиток і невелику обчислювальну потужність комп'ютерів, а також складність створення програм.

Аналізуючи цей період, слід брати до уваги, що комп'ютерні засоби ще були недосконалими; багато зусиль спрямовувалося на вдосконалення базового обладнання (паперові стрічки, магнітні носії, швидкість доступу тощо) та розробку засобів програмування, придатних для обробки мов.

Протягом так званого “тихого періоду” розвитку машинного перекладу (1967–1976) фокус уваги змістився зі США на Європу і Канаду. У цей період більша увага приділялася синтаксичним аспектам.

У 1960–1971 роках група, створена Бернаром Вокуа в Гренобльському університеті, розробила прототип систем-інтерлінгв – міжмовну систему для перекладу російських текстів із математики та фізики французькою мовою. “Pivot language” (проміжна мова – спеціалізована мова програмування низького рівня для перетворення деревоподібних структур) (Vauquois, 1985) CETA (Centre d’Etudes pour la Traduction Automatique) була формалізмом для представлення логічних властивостей синтаксичних зв’язків. Переклад відбувався за допомогою двомовного механізму перекладу. Синтаксичний аналіз спочатку створював фразову структуру (без контексту), потім додавав відношення залежності і, нарешті, “pivot language” у вигляді предикатів та аргументів. Після підстановки лексем мови перекладу (французької) структуру “pivot language” було перетворено спочатку на представлення залежностей, а потім на фразову структуру для генерації французьких речень.

З 1972 року застосовувався інший підхід, який більшою мірою спирався на використання SLLP (спеціалізованих мов для лінгвістичного програмування), на базі якого було розроблено та використано для побудови різноманітних лінгвістичних моделей повністю інтегроване середовище програмування – ARIANE-78 (Vauquois, 1985).

Наступний період розвитку систем МП (середина 1960–1970-х рр.) називають другим поколінням. Їхній внутрішній устрій трохи складніший, ніж у першого покоління, такі системи МП базуються на морфологічних кореляціях між вхідною та вихідною мовами (“морфологічні системи”), що є ефективними для організації перекладу в межах споріднених мов (Хорошун, 2021).

На початку 80-х років із виникненням достатньо потужних та відносно дешевих ЕОМ (класу IBM – сумісних комп’ютерів від IBM та радянських аналогів Пошук-1, 2, Macintosh від фірми Apple, Comodor від Amiga), які отримали широке застосування у сферах бізнесу та освіти, доступ до обчислювальної техніки розширився і використання комп’ютера як інструмента обробки інформації значно зросло. Час роботи ЕОМ суттєво подешевшав і МП став економічно вигідним (Ткачук, 2006).

У період 1976–1989 рр. дослідження МП розвиваються і диверсифікуються в багатьох напрямках і в результаті створюється багато нових операційних систем, розширюється комерційний ринок для систем МП усіх видів. Зокрема, з’являються такі системи перекладу, як: Météo, субмовні системи (TITUS (Інститут текстилю Франції), CULT (Китайський університет Гонконгу)), система Systran, яка мала найбільше значення в ті часи (Hutchins, 1995).

У 1982 році компанія Logos Corporation випустила Logos systems (німецько-англійський переклад) (Hawes, 1985). Спочатку Logos systems базувалася на підході прямого перекладу, але пізніші версії вже включають складні засоби для запису та застосування семантичних ознак.

Окрім того, протягом 1970-х і 1980-х років було розроблено системи, адаптовані для окремих предметних галузей, наприклад мейнфрейм системи: SPANAM (пряма система перекладу з іспанської на англійську) та ENGSPAN (система передачі з англійської на іспанську) (Vasconcellos, 1985).

Протягом 1980-х років значна комерційна активність була в Японії, де більшість комп’ютерних компаній розробляли програмне забезпечення для автоматизованого перекладу для японсько-англійського, англо-японського ринку, окрім того, розробляли системи перекладу і на інші мови, зокрема корейську та китайську. Наведемо деякі приклади: Mitsubishi (MELTRAN), Sanyo, Toshiba (AS-TRANSAC), Hitachi (HICATS)

and Fujitsu (ATLAS). Оскільки японське введення вимагає значного попереднього редагування, японські системи поклалися на суттєву допомогу людини як на етапі підготовки, так і на етапі перегляду (постредагування) (Wheeler, 1985).

Наприкінці 1980-х років у результаті досліджень Техаського університету виникла німецько-англійська система METAL (White, 1985), яка призначалася для перекладу документів у сфері обробки даних і телекомунікацій. Тоді ж з'являються американські системи Weidner і ALPS. Система ALPS пропонувала три рівні допомоги: багатомовна обробка текстів, автоматичні словникові та термінологічні консультації та інтерактивний переклад (зокрема можливість працювати з чернетками, створеними МП). Однак продукти ALPS не були прибутковими, і з середини 1980-х років компанія переорієнтувалася на надання послуг перекладу, а не на продаж комп'ютерних засобів для перекладачів (Wheeler, 1985). Системи Weidner (пізніше – Всесвітній комунікаційний центр) виявилися більш успішними в комерційному плані; вони пропонували пакети перекладу для великої кількості мовних пар, причому японсько-англійська система була особливо популярною. Було випущено версії MicroCAT та MacroCAT. Також з'явилися й інші системи для персональних комп'ютерів (PC-Translator від Linguistic Products, GTS від Globalink і серія Language Assistant від MicroTas), які значно вплинули на наступне десятиліття (Hutchins, 1995).

Період із середини 1970-х майже до кінця 1980-х рр. можна назвати періодом появи структурно-граматичних систем МП, що ґрунтуються на синтаксичних кореляціях вхідної та вихідної мов – “синтаксичні системи”. Ключовою процедурою цих систем є синтаксичний аналіз вхідної фрази з подальшою її трансформацією в структурно-синтаксичний каркас вихідної фрази (Хорошун, 2021).

Наступний етап розвитку машинного перекладу починається наприкінці 1980-х років. Домінантна основа досліджень МП до кінця 1980-х років ґрунтувалася здебільшого на лінгвістичних правилах різного роду: правилах синтаксичного аналізу, лексичних правилах, правилах лексичного переносу, правилах синтаксичного генерування, правилах морфології тощо. Однак, починаючи з 1989 року, з'являються нові методи і стратегії, які зараз у загальній формі називаються методами, що базуються на корпусі (корпусними методами). Почалося з того, що у 1988 році група з ІВМ опублікувала результати експериментів із системою, що вибудовувалася виключно на статистичних методах. У той самий час деякі японські групи почали публікувати попередні результати, використовуючи методи, засновані на прикладах перекладів, тобто використовуючи підхід, який зараз зазвичай називають перекладом на основі прикладів. Цей метод уперше було запропоновано в 1984 році Макото Нагао. Для обидвох підходів головна особливість полягає в тому, що при аналізі текстів або підборі лексичних еквівалентів не використовуються синтаксичні чи семантичні правила (Wheeler, 1985).

Використання корпусного методу було розширено за рахунок проведення експериментів з обчислювального моделювання пізнання та сприйняття, зокрема дослідження паралельних обчислень, нейронних мереж або конекціонізму, що пропонує перспективу “навчання” систем на минулих успіхах і невдачах. В обробці природної мови конекціоністські моделі “навчаються” розпізнавати найсильніші зв'язки між граматичними категоріями (у синтаксичних моделях) і між лексичними елементами (у семантичних мережах). Модель конекціонізму була використана в таких системах: Tovna, PECOF, MAPTRAN, NEC PIVOT (Hutchins, 1995).

Починаючи з 1990 року, виокремилася декілька підходів дослідження МП. Головною інновацією все ще залишався корпусний метод, але водночас дослідження на основі

правил продовжувалося як у системах перекладу, так і в системах інтерлінгвальної професійної комунікації (напр., системи CAT2, розроблена у Саарбрюкені, та PaTrans, розроблена в Данії). Ще можна навести як приклад дослідження МП у межах окремих проєктів, таких, наприклад, як EuroLang (теоретичні основи Ariane і Eurotra), LMT. У проєкті LMT (Logic programming MT), реалізованому в системі Prolog, переклад здійснювався за допомогою поєднання лексичного підходу з граматичним і логічним програмуванням: лексичного аналізу, створення описів вхідних слів та їхніх переносів; синтаксичний аналіз вихідних текстів і морфологічної генерації цільових текстів (Maegaard, 1995).

Інтерлінгвальний підхід застосовується для багатомовного перекладу технічних посібників у специфічній галузі.

У цей час також широко практикуються “лексикалістичні” підходи, які включають великі обсяги нелінгвістичної інформації. Багато груп досліджують і співпрацюють у розробці методів вилучення лексичної інформації з легкодоступних лексикографічних джерел, таких як: двомовні словники, призначені для тих, хто вивчає мову, загальні одномовні словники, спеціальні технічні словники та термінологічні банки даних, що використовуються професійними перекладачами (наприклад, Проєкт Electronic Dictionary Research).

Результатом виокремлення методів, заснованих на прикладах, стало створення більш якісних текстів цільовими мовами, ніж у попередні періоди діяльності МП, коли зазвичай вважалося, що найскладніші проблеми стосуються аналізу, усунення неоднозначності та визначення антецедентів займенників.

Революційними, починаючи з 1990 року, стали, по-перше, експерименти із системами “МП на основі діалогу”, де текст для перекладу складається або пишеться в процесі співпраці між людиною і машиною; по-друге, усний переклад, що поєднував розпізнавання мовлення та лінгвістичного тлумачення розмови й діалогу. Наприкінці 1980-х років British Telecom провели експеримент із використанням підходу зіставлення невеликого набору стандартних ділових фраз з англійської на французьку та навпаки. Також проблемами усного перекладу МП займався Карнегі-Меллон (проєкт JANUS), а згодом його дослідження продовжив консорціум C-STAR (Консорціум передових досліджень перекладу мовлення); проєкт Verbmobil, спрямований на розробку мобільного допоміжного засобу для особистих англійськомовних комерційних переговорів між німцями та японцями, які вільно не володіють англійською мовою.

Таким чином, до початку 2000-х років можна виокремити чотири покоління підходів до МП: підхід прямого перекладу був типовим для “першого покоління” систем МТ; непрямий підхід часто розглядається як характеристика “другого покоління”; підхід, заснований на корпусному методі перекладу; поколінню МП кінця 90-х рр. притаманна певна гібридність, поєднання підходів правил і корпусу. Для перших двох поколінь характерною була специфікація правил (для морфології, синтаксису, лексичного добору, семантичного аналізу та генерації).

Висновки та перспективи дослідження. Проаналізувавши наукові студії з досліджуваної проблеми, є підстави припустити, що до кінця 1990-х років не існувало досконалої системи машинного перекладу. Усі без винятку наявні на сьогодні системи МП мали низку недоліків: були обмежені за кількістю мов, потребували постійного залучення професійно-компетентного перекладача, зокрема при виконанні перекладу текстів технічного, медичного чи правового спрямування.

Для кращого розуміння причин і факторів цих недоліків запропоновано нові критерії історичної періодизації систем машинного перекладу: 1) за суб’єктом

досліджень, які в різні часи працювали над розробкою систем МП; 2) за суб'єктом фінансування досліджень систем МП; 3) за способом або підходом до осмислення перекладу як міжкультурної лінгвосеміотичної діяльності його суб'єктів.

Подальші дослідження передбачають продовження роботи над аналізом історії розвитку систем машинного перекладу від початку 2000-х років, тобто періоду найінтенсивнішого прогресу інформаційно-комунікаційних технологій.

ЛІТЕРАТУРА

- Анохіна, Т. О. (2018). *Корпусний лакунікон англомовної та україномовної картин світу: монографія*. СумДУ.
- Веселовська, Г. В., & Радецька, С. В. (2021). Машинний переклад: його типологія, переваги та недоліки. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 35(7), 23–27. <http://surl.li/pbyuu>.
- Гавриш, М. М. (2015). Переклад як різновид міжкультурної комунікації (деякі аспекти проблеми). У І. А. Колеснікова, М. М. Гавриш, І. А. Синиця (Ред.). *Лінгвокультурний дискурс у парадигмі професійної освіти* (с. 36–41). КНЕУ. <https://core.ac.uk/download/pdf/197234723.pdf>.
- Галицька, М. М. (2014). Міжкультурна комунікація та її значення для професійної діяльності майбутніх фахівців. *Освітологічний дискурс*, 2(6), 23–32. <https://core.ac.uk/download/pdf/33686839.pdf>.
- Корольова, А. В. (2023). Мультилінгвальний корпус і його програмне забезпечення для дослідження європеїстики. *Вісник КНЛУ. Серія Філологія*, 26(1), 49–62.
- Красуля, А. В., & Турчина, М. В. (2020). Використання інструментів штучного інтелекту: порівняльний аналіз систем автоматизованого перекладу. *Науковий журнал Львівського державного університету безпеки життєдіяльності "Львівський філологічний часопис"*, 8, 108–113. <http://surl.li/pbyke>.
- Куликова, Л., Насалевич, Т., & Харченко, Т. (2018). Переклад як різновид міжкультурної комунікації. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету*, 2(21), 21–26. [http://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/5643/1/2018_%D0%92%D0%90%D0%9A_21%20\(2\)-21-26.pdf](http://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/5643/1/2018_%D0%92%D0%90%D0%9A_21%20(2)-21-26.pdf)
- Поворознюк, Р. В., & Антонова, В. (2018). Протистояння людей та машин: еволюція машинного перекладу на прикладі передопераційних інструкцій, опрацьованих Google translate. *Мовні і концептуальні картини світу*, 2 (64), 138–144. <http://surl.li/pbyrk>.
- Солодка, А. Дослідження впливу культурно-детермінованих факторів на перекладацький процес. *Лінгвістика*, 31, 231–236. <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/704464.pdf>.
- Ткачівська, М. Р., & Щерба, Р. М. (2022). Переклад крізь призму міжкультурної комунікації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*, 57, 202–207. <http://surl.li/pbygo>.
- Ткачук, В. (2006). *Теорія і практика машинного перекладу: Навчальний посібник до курсу теорії і практики перекладу*. Підручники і посібники.
- Хорошун, О. (2021). Машинний переклад: історичний огляд. *Збірник наукових праць "Нова філологія"*, 82, 333–337. <http://surl.li/npyuu>.

- Dostert, L. (1957). Brief History Of Machine Translation Research. *Eighth Annual Round Table Meeting on Linguistics and Language Studies, Georgetown University*, 3–10. <https://mt-archive.net/50/GURT-1957-Dostert-1.pdf>.
- Edmundson, H. (1958). Research Methodology for Machine Translation. *Mechanical Translation*, 5(1), 8–15. <https://aclanthology.org/www.mt-archive.info/MT-1958-Edmundson.pdf>.
- Hawes, R. (1985). Logos: the intelligent translation system. *Tools for the trade: Translating and the Computer*, 5, 131–139. <https://mt-archive.net/70/Aslib-1983-Hawes.pdf>.
- Hutchins, W. (1995). Machine translation: a brief history. *Concise history of the language sciences: from the Sumerians to the cognitivists. Edited by E.F.K.Koerner and R.E.Asher. Oxford: Pergamon Press*, 431–445. https://www.infoamerica.org/documentos_pdf/bar05.pdf.
- Language and machines computers in translation and linguistics. A Report by the Automatic Language Processing Advisory Committee, (1966). <https://www.mt-archive.net/50/ALPAC-1966.pdf>.
- Macklovitch, E. (1995). The future of MT is now and Bar-Hillel was (almost entirely) right. *Proceedings, fourth Bar Ilan symposium on Foundations of artificial inteligence*, 137–148 <https://cdn.aaai.org/BISFAI/1995/BISFAI95-013.pdf>.
- Maegaard, B. (1995). Eurotra, history and results. <http://surl.li/oxodm>
- Schwartz, L. (2016). *The History and Promise of Machine Translation*. University of Illinois at Urbana-Champaign. <https://dowobeha.github.io/papers/history18.pdf>.
- Vasconcellos, M., & Leon, M. (1985). SPANAM and ENGSPAN: machine translation at the pan americanhealth organization. *Computational Linguistics Volume*, 11(2-3), 122–136. <http://surl.li/oxmjn>.
- Vauquoi, B., & Boitet, C. (1985). Automated translation at grenoble university. *Computational Linguistics*, 11(1), 28–36. <https://aclanthology.org/J85-1003.pdf>.
- Wheeler, P. (1985). Update on machine translation. *Translation and Communication: Translating and the Computer 6. Proceedings of a conference*, 39–51. <https://aclanthology.org/1984.tc-1.4.pdf>.
- White, J. (1985). Characteristics of the METAL Machine Translation System at Production Stage. *Proceedings of the Conference on Theoretical and Methodological Issues in Machine Translation of Natural Languages, Colgate University, Hamilton, New York*. <http://surl.li/oxmyx>
- Zarechnak, M. (1961). A fourth level of linguistic analysis. *International Conference on Machine Translation of Languages and Applied Language Analysis, National Physical Laboratory, Teddington, UK*. 160–171. <https://aclanthology.org/1961.earlymt-1.10.pdf>.

REFERENCES

- Anokhina, T. O. (2018). Korpusnyi lakunikon anhlomovnoi ta ukrainomovnoi kartyn svitu: monohrafiia. SumDU.
- Veselovska, H. V., & Radetska, S. V. (2021). Mashynnyi pereklad: yoho typolohiia, perevahy ta nedoliky. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*, 35(7), 23–27. <http://surl.li/pbyuy>.
- Havrysh, M. M. (2015). Pereklad yak riznovyd mizhkulturnoi komunikatsii (deiaki aspekty problemy). U I. A. Kolesnikova, M. M. Havrysh, I. A. Synytsia (Red.), *Linhvokulturnyi dyskurs u paradyhmi profesiinnoi osvity* (s. 36–41). KNEU. <https://core.ac.uk/download/pdf/197234723.pdf>.

- Halytska, M. M. (2014). Mizhkulturna komunikatsiia ta yii znachennia dlia profesiinoi diialnosti maibutnikh fakhivtsiv. *Osvitohichnyi dyskurs*, 2(6), 23–32.
<https://core.ac.uk/download/pdf/33686839.pdf>.
- Korolova, A. V. (2023). Mulylinhvalnyi korpus i yoho prohramne zabezpechennia dlia doslidzhennia yevropeistyky. *Visnyk KNLU. Seriiia Filolohiia*, 26(1), 49–62.
- Krasulia, A. V., & Turchyna, M. V. (2020). Vykorystannia instrumentiv shtuchnoho intelektu: porivnialnyi analiz system avtomatyzovanoho perekladu. *Naukovyi zhurnal Lvivskoho derzhavnoho universytetu bezpeky zhyttiediialnosti "Lvivskiy filolohichnyi chasopys"*, 8, 108–113.
<http://surl.li/pbyke>.
- Kulykova, L., Nasalevych, T., & Kharchenko, T. (2018) Perekladyak riznovyd mizhkulturnoi komunikatsii. *Naukovyi visnyk melitopolskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu*, 2(21), 21–26.
[http://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/5643/1/2018_%D0%92%D0%90%D0%9A_21%20\(2\)-21-26.pdf](http://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/5643/1/2018_%D0%92%D0%90%D0%9A_21%20(2)-21-26.pdf)
- Povorozniuk, R. V., & Antonova, V. (2018). Protystoiannia liudei ta mashyn: evoliutsiia mashynnoho perekladu na prykladi peredoperatsiinykh instruksii, opratsovaniykh Google translate. *Movni i kontseptualni kartyny svitu*, 2 (64), 138–144.
<http://surl.li/pbyrk>.
- Solodka, A. Doslidzhennia vplyvu kulturno-determinovanykh faktoriv na perekladatskyi protses. *Linhvistyka*, 31, 231–236.
<https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/704464.pdf>.
- Tkachivska, M. R., & Shcherba, R. M. (2022). Pereklad kriz pryzmu mizhkulturnoi komunikatsii. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Ser.: Filolohiia*, 57, 202–207.
<http://surl.li/pbygo>.
- Tkachuk, V. (2006). Teoriia i praktyka mashynnoho perekladu: Navchalnyi posibnyk do kursu teorii i praktyky perekladu. *Pidruchnyky i posibnyky*.
- Khoroshun, O. (2021). Mashynnyi pereklad: istorychnyi ohliad. *Zbirnyk naukovykh prats "Nova filolohiia"*, 82, 333–337.
<http://surl.li/npbyu>.

Дата надходження до редакції 08.12.2023

Ухвалено до друку 18.12.2023

<p>Рябова Катерина Олексіївна,</p> <p>кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри англійської мови, Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій</p> <p>e-mail: rjabova3107@gmail.com</p>		<p>Сфера наукових інтересів:</p> <p>переклад, машинний переклад, юридичний переклад, переклад англійськомовних фахових текстів ІТ-галузі, граматики, контрастивна лексикологія</p>
--	---	---

УДК 811.512.161'37(045)

DOI: <https://doi.org/10.32589/2311-0821.2.2023.297687>

С. В. Сорокін

Київський національний лінгвістичний університет, Україна

e-mail: sergii.sorokin@knl.u.edu.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5014-8415>

А. В. Даліда

Київський національний лінгвістичний університет, Україна

e-mail: aliona.dalida@knl.u.edu.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8909-3263>

ПОЗНАЧЕННЯ СЕМАНТИКИ ГРАДАЦІЇ ОЗНАКИ В СУЧАСНІЙ ТУРЕЦЬКІЙ МОВІ

Abstract

The aim of the article is to study the Turkish adjective from the point of view of a complex and systematic description of the means that serve to indicate the semantics of feature gradation. Having analyzed the works of Ukrainian Turkologists and representatives of various grammar schools in Turkey and in European countries, which focus on the adjective, we determined that most of them study certain features of the adjective structure or functioning in modern Turkish. Besides, means of denoting the feature manifestation intensity, particularly those having diminutive semantics, especially word-forming affixes that realize this meaning, also became the subject of the scientists' research. At the same time, we did not record any work that deals with a holistic description of linguistic (grammatical, word-forming) means as a system that serves to denote the semantics of feature gradation, which determines the relevance of our research. In the present work, we set the task to carry out such a systematic description of these means and determine the features of their interaction within this system. Along with this, the paper discusses the general problems of qualification of the adjective as part of speech in the Turkish language and differentiation of its lexical and semantic classes. Within the framework of the study, we offer the description of the degrees of comparison of adjectives, the intensive adjective forms, the polyfunctional affix *-ca/-ce*, the word-forming affixes with diminutive and augmentative semantics as well as the pair words (lexical repetitions) and syntactic models of the implementation of feature gradation semantics. The methodological prerequisite of the study is the functional and semantic approach.

Keywords: Turkish language, parts of speech, adjective, feature gradation, diminutive semantics, augmentative semantics.

Анотація

Мета статті полягає в дослідженні турецького прикметника з погляду комплексного й системного опису сукупності засобів, що слугують для позначення семантики градації ознаки. Під час написання статті було проаналізовано праці українських тюркологів і представників різних граматичних шкіл у Туреччині й у країнах Європи, у фокусі яких перебуває прикметник. Визначено, що більшість праць присвячена окремим особливостям структури чи функціонування прикметника в сучасній турецькій мові. Засоби позначення інтенсивності вияву ознаки, передусім ті, що мають так звану "зменшувальну" або "зменшувально-пестливу" (за іншою термінологією, демінутивну) семантику, особливо словотворчі афікси, що реалізують таке значення, також були предметом дослідження вчених. Водночас ми не зафіксували жодної праці, де йшлося б про цілісний опис мовних (граматичних, словотворчих) засобів як системи, що слугує для позначення семантики градації ознаки. У пропонованій статті здійснено такий системний опис названих засобів і визначено особливості їхньої взаємодії всередині цієї системи. Проаналізовано загальні проблеми кваліфікації прикметника як частини турецької мови й диференціації його лексико-семантичних розрядів. Описано ступені порівняння прикметників, форми інтенсива прикметника, поліфункціональний афікс *-ca/ -ce*, словотворчі афікси з демінутивною й аугментативною семантикою, парні слова (лексичні повтори) й синтаксичні моделі реалізації семантики градації ознаки. Методологічною передумовою дослідження є функціонально-семантичний підхід.

Ключові слова: турецька мова, частини мови, прикметник, градація ознаки, демінутивна семантика, аугментативна семантика.

Вступ. Дослідники турецької мови, особливо представники турецької мовознавчої школи, зазвичай сприймають прикметник як частину мови, не пов'язану з принциповими труднощами теоретичного осмислення та дескрипції. Водночас можна знайти праці, специфіковано присвячені дослідженню окремих особливостей його структури чи функціонування в сучасній турецькій мові.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З-поміж авторів таких праць в українській тюркологічній школі слід згадати Є. Михайлову, якій належить ціла низка наукових досліджень, у фокусі яких перебуває прикметник, зокрема, проблема вивчення прикметника як складника класу функціональних атрибутів (Михайлова, 2018), аналіз окремих розрядів прикметника (Михайлова, 2016) тощо. У контексті прикметникових студій можемо згадати також праці А. Гванцеладзе, який описав прикметник у його зв'язку з реалізацією семантики інферіорності й компаративності в турецькій мові (2021); У. Тюрка, який досліджував наносинтаксис аугментативних конструкцій у турецькій мові з позицій структурної граматики (2019); М. Ю. Озезен, яка детально розглянула атрибутивне функціонування слів різних частин мови (2006); Я. Еренлер, який аналізував проблему прикметників із позицій корпусної лінгвістики (2004); Ф. Н. Кетрець і А. Аксу-Коч, які вивчали проблему засвоєння деминутивних конструкцій дітьми і їхнє використання в дитячому мовленні (2007); А. Е. Гюндогду, яка досліджувала семантичні класи прикметників (2018); С. А. Алтуг і А. Онал, які розглядали проблему засвоєння прикметників із позицій кроскультурного впливу й мовної інтерференції (2022); Н. Акялчин, який описав структуру й наголос прикметників, утворених частковою редуплікацією (2017); цій самій проблемі присвятила свою працю і Н. Демір (2018); І. К. Баїрли, який проаналізував синтаксичну ієрархію прикметників у турецькій мові (2018).

Загальну інформацію про прикметник як частину мови, про його розряди і значення бачимо також у граматиках турецької мови (див. граматичні праці А. Кононова, Ю. Щеки, Х. Едіскуна, М. Ергіна, М. Хенгірмена, Т. Н. Генджана, М. Стаховського, Дж. Льюїса, С. Керслейк, Р. Андерхіла, Г. ван Шааїк (до речі, це мало не вичерпний список авторів академічних/університетських граматики турецької мови, які вийшли друком в усьому світі за останні 100 років. Водночас інформація в таких працях має лише загальний описовий характер)). Традиційно популярний матеріал для дескрипції, особливо в працях турецьких лінгвістів, становлять афікси, що реалізують зменшувальну (зменшувально-пестливу) семантику. Такі праці переважно мають описовий або суто прикладний характер і найчастіше не позначені реальною теоретичною проблематикою.

Якщо узагальнити підходи різних мовознавців до прикметника, то можна констатувати, що автори переважно дають однотипне представлення турецького прикметника як самостійної частини мови, яка з граматичних категорій має лише ступені порівняння (на відміну від багатьох флективних мов аглютинативна турецька не повторює в прикметнику граматичні категорії іменника – роду, числа, відмінка, оскільки в ній не йдеться про узгодження прикметника з іменником у цих граматичних категоріях). Серед іншого дослідники турецької граматики відзначають кілька типологічних особливостей турецького прикметника: можливість використання якісного й почасти відносного прикметника у функції придієслівного атрибута (це зближує прикметник із прислівником, а власне прислівник як частина мови в турецькій є істотно збідненим); дуже незначна представленість відносних прикметників (вони переважно є або запозиченими з арабської мови або являють собою новотвори республіканської доби): типи відношень, які в багатьох інших мовах, наприклад, українській, реалізуються через відносні прикметники, у турецькій

мові позначаються через специфічний тип словосполучень, який у вітчизняних граматиках традиційно має дефініцію “ізафет” (у турецьких граматиках – *ad/ isim tamlaması*). Періодично досліджуються мовні засоби, що дозволяють творити окремі семантичні класи або типи прикметників, насамперед із дефініцією “зменшувальні” або “зменшувально-пестливі”. Ці засоби тлумачаться як лексичні (словотвірні).

Традиційно актуальною проблемою є обсяг прикметника і кваліфікація слів, які мають здатність до використання у функції субстантивного атрибута (ідеться насамперед про іменники, для яких позиція означення перед іншим іменником у складі ізафетів й інших іменникових словосполучень типова для турецької мови). Турецькі граматики завжди цю проблему розв’язують на користь максимально широких інтерпретацій, застосовуючи як основний для частиномовної диференціації синтаксичний критерій. Так, слово в позиції підмета чи додатка турецькими граматами вважається іменником, але, коли воно потрапляє в позицію означення перед іншим іменником (в ізафет), вони визначають його як прикметник. Такий підхід видається трохи незвичним для європейської граматичної тюркології, де все ж таки частіше в основу диференціації частин турецької мови покладається семантичний критерій. Цікаво, що в системі граматичної термінології членів речення, якою послуговуються турецькі граматики, бракує терміна “означення”, що також є результатом змішування семантичних і функціональних (синтаксичних) критеріїв у диференціації частин мови (звідси й певна термінологічна “мішанина”: термін *sifat* одночасно використовується для позначення прикметника й власне означення як члена речення; згадаймо також термін *sifat işlevli birimler* – (лексичні) одиниці, що можуть виконувати функцію прикметника/означення (Özezen, 2006)). Цікаво, що така неоднозначна доля спіткала лише прикметник/означення, для інших частин мови і членів речення є окремі граматичні терміни. Водночас такий підхід має своїх adeptів і серед сучасних українських тюркологів (див., наприклад, праці Є. Михайлової (2018)). Зауважимо принагідно, що інша відмінність у теоретичних побудовах турецьких авторів граматики порівняно з їхніми європейськими колегами полягає в тому, що турецькі граматики відмовляють числівникові в статусі автономної частини мови, зараховуючи його до класу прикметників як окремий розряд: так звані числівникові (або кількісні) прикметники (*sayı sıfatları*).

Безумовно, ми не ставимо собі за мету розв’язати в цій статті пов’язані з прикметником теоретичні проблеми, які є предметом лінгвістичних дискусій (хоча й не дуже жвавих) протягом кількох десятиліть, та й вирішити їх навряд чи можливо, надто різними є підходи, з одного боку, турецьких, а з іншого – європейських лінгвістів. Водночас маємо на меті поглянути на проблему турецького прикметника під трохи іншим кутом, а саме з погляду комплексного й системного опису сукупності засобів, що слугують для позначення семантики градації ознаки. Очевидно, що основне призначення прикметника в мові – це позначати ознаку, що зі свого боку дуже часто може варіюватися за інтенсивністю вияву.

Турецька мова надзвичайно багата різноплановими засобами на позначення зменшеного чи, навпаки, збільшеного вияву ознаки (інколи їх інтерпретують у термінах *демінутивності* – *аугментативності*), у цьому плані ми можемо посперечатися з тими лінгвістами, які стверджують про брак чи незначну кількість цих засобів у турецькій мові (М. Кирилюк). Ми вже зазначали трохи вище, що ці засоби хаотично й розрізнено розглядалися як набуток лексичної системи, причому такі дескрипції здійснюються переважно крізь призму наведення переліків і найзагальніших описів словотворчих афіксів (ідеться про зменшувальні афікси,

форми прикметників, що творяться частковою редуплікацією, так звані *pekıştirme sıfatları*), проте жодного разу вони не ставали фокусом комплексного дослідження.

Отже, **мета** представленої статті – визначити особливості позначення семантики градації ознаки в турецькій мові. Реалізація цієї мети охоплює кілька окремих **завдань** і теоретичних проблем, які мають бути розв’язані чи щонайменше окреслені для подальшої дискусії: 1) узагальнення категорійної семантики турецького прикметника, уточнення його граматичних розрядів і синтаксичних функцій; 2) визначення обсягу й змісту граматичних категорій прикметника в турецькій мові; 3) визначення мовних (граматичних, лексичних, лексико-граматичних) засобів, які можуть реалізувати семантику градації ознаки в турецькій мові, й дескрипція особливостей їхнього функціонування й взаємовідношень у межах досліджуваної системи.

Методи та методологія проведеного дослідження. В основу представленої статті покладено функціонально-семантичний критерій, який дозволяє на основі єдності семантики та функцій розглядати в межах одного дослідження різномовні мовні засоби.

Виклад основного матеріалу. Для дефініції прикметника як частини турецької мови й окреслення його меж маємо послуговуватися передусім семантичним критерієм. Жоден інший критерій, до яких традиційно вдаються граматисти для диференціації частин мови (формально-морфологічний, синтаксичний), не може вважатися достатнім із тієї простої причини, що вихідні форми (корені слів і переважна більшість похідних основ) не мають тих формальних показників, які дозволили б відділити слова однієї частини мови від іншої, а на рівні синтаксичного функціонування мимаємо значну інтерференцію слів різних частин мови й надзвичайно розвинену конверсію. Також слід брати до уваги той чинник, що на певному етапі існування давньої тюркської мови (чи давніх тюркських мов) ім’я, найімовірніше, мало недиференційований характер, отримуючи можливість виступати в різних синтаксичних позиціях (до речі, дослідники давніх тюркських мов, наприклад, класики тюркології К. Грьонбек і Ж. Дені, стверджували про недиференційований характер також й імені і дієслова, а отже, ми небезпідставно можемо припускати, що в давній тюркській мові/ давніх тюркських мовах те саме слово залежно від місця в реченні/ синтаксичного оточення/ формального й комунікативного контексту могло виконувати субстантивну, атрибутивну й предикативну функції). Рудименти цього бачимо й нині у вигляді домінування в дієслівній системі синтаксичних конструкцій, де іменник виступає означенням до іншого іменника. Турецькі граматисти дуже часто (якщо не завжди), спираючись на це явище як на основний аргумент, висувають теорію “ситуативної” зміни частиномовної належності слова залежно від конкретного синтаксичного використання. Попри непереконливість такої теорії, вона повсюдно прийнята в турецькій граматичній школі, а також має adeptів поміж європейських тюркологів, про що ми зазначали у вступній частині до цієї статті.

Виходячи із семантичного критерію, ми визнаємо, що до розряду прикметника слід зарахувати ті слова, які як первинну мають семантику позначення ознаки предмета. Варто при цьому торкнутися питання про поділ прикметників на розряди. Очевидно, що турецький прикметник у цьому плані не становить якогось принципового винятку, тому основними його розрядами є якісні прикметники (ті, що позначають якісні ознаки об’єкта) і відносні прикметники (ті, що позначають ознаку об’єкта через його відношення до іншого об’єкта). Тут цікавим знову ж таки є підхід до диференціації прикметникових розрядів у працях турецьких граматистів (далі даємо узагальнення, спираючись на праці М. Ергіна, Г. Едіскуна, М. Хенгірмена та інших турецьких мовознавців, що загальноприйняті як академічні/ університетські граматики). Отже,

турецькі граматисти переважно також виділяють два розряди прикметників: якісні (*niteleme/ vasıflandırma sıfatları*) і відносні (*belirtme sıfatları*). Водночас розуміння змістових елементів цих прикметникових розрядів кардинально різниться від того, до чого ми звикли в європейській тюркологічній традиції: усі слова, які ми розуміємо як прикметники, належать до розряду якісних, а от до розряду відносних належать займенники й числівники, які мають здатність до атрибутивного використання. Відповідно в межах розряду відносних прикметників виділяють: указівні (*işaret sıfatları*) – маються на увазі вказівні займенники в атрибутивному використанні; числівникові (*sayı sıfatları*) – ідеться про числівники; неозначені (*belirsiz sıfatlar*) – маються на увазі неозначено-кількісні займенники; питальні (*soru sıfatları*) – ідеться про питальні займенники (до речі, подібний підхід можна спостерігати й у працях деяких європейських граматистів, наприклад, А. Кононова).

Назагал дискусії щодо критеріїв і результатів дескрипцій турецьких граматистів позбавлені будь-якого сенсу: надто відмінними вони є порівняно з тим, до чого ми звикли в європейському мовознавстві. На турецьку граматичну думку протягом її історичного розвитку набагато більший вплив справила арабська лінгвістична традиція, аніж європейська. Значна кількість ідей, покладених в основу дослідження й опису граматичних (і загалом лінгвістичних) явищ турецької мови є продуктом суто місцевих пошуків і студій, тому маємо відмінності, інколи принципово несумісні, у дескрипції системи прикметників, займенників, числівників, дієслівних часових форм, складених дієслів тощо. Багато турецьких мовознавців більш ніж критично ставляться до описів, які можна натрапити в працях європейських граматистів (ця ситуація, якщо відверто, є взаємною).

Турецький прикметник, якщо порівнювати його з прикметником, наприклад, в українській мові й багатьох інших індоєвропейських мовах, має низку типологічних особливостей, з-поміж яких найбільш істотними такі:

1) здатність якісного прикметника функціонувати в синтаксичній позиції обставини, тобто бути атрибутом дієслова. Фактично будь-який турецький якісний прикметник, потрапляючи в позицію перед дієсловом, набуває тих функцій, що властиві прислівнику, й стає обставиною, наприклад: *güzel kız – гарна дівчина; güzel konuşmak – гарно розмовляти*. Таку властивість мають не лише якісні, але й окремі відносні прикметники, насамперед ті, що творяться за допомогою словотворчих афіксів *-li* і *-siz* (деякі автори турецьких граматик, наприклад, Ю. Щека, частково – А. Кононов помилково, як на нашу думку, зараховують прикметники, що творяться за допомогою цих високопродуктивних для сьогоденної турецької мови афіксів, до розряду якісних), наприклад: *hızlı tren – швидкий потяг; hızlı koşmak – швидко бігти*. У зв'язку із цим клас власне прислівників у турецькій мові дуже обмежений (він, до речі, потребує додаткового комплексного дослідження й опису);

2) незначна представленість відносних прикметників, оскільки відношення між об'єктами найчастіше позначаються через специфічні синтаксичні конструкції, які у вітчизняній граматичній термінології традиційно мають назву “відносний ізафет” (у турецькій термінології *belirtisiz isim tamlaması*), наприклад: *батьківська хата – baba evi; тракторний завод – traktör fabrikası; студентські роки – öğrencilik yılları*. Загалом термін “ізафет”, що є витвором європейської граматичної думки в застосуванні до турецької і, ширше, тюркських мов, не трапляється у працях турецьких авторів (це питання має виключно термінологічний характер і не зачіпає сутності явища: його існування визнають усі тюркологи без винятку).

Характерною рисою якісних, а також окремих груп відносних прикметників (знову ж таки насамперед тих, що творяться за допомогою афікса *-li*), є здатність

змінюватися за ступенями порівняння, оскільки позначувані ними ознаки об'єктів мають властивість виявлятися більшою чи меншою мірою: *великий, більший, найбільший*. Традиційно вважається, що для турецької мови ступені порівняння прикметників становлять їхню єдину граматичну категорію. З цим важко сперечатися, проте предметом дискусії однозначно можуть стати інші засоби реалізації семантики градації ознаки, про які йтиметься нижче.

На відміну від багатьох інших мов, ступені порівняння прикметників у турецькій мові (і так само прислівників – це відбувається однаково) становлять одну з найлегших для інтерпретації і засвоєння граматичних категорій, оскільки йдеться про суто аналітичний спосіб її творення без використання формально-морфологічних елементів (безумовно, основним способом реалізації граматичних значень в аглютинативній турецькій мові є афіксація, проте аналітичні способи також мають доволі відчутну вагу в її граматичній системі). Турецька мова має тріступеневу систему порівняння прикметників: 1) основний ступінь (не має жодного показника), наприклад: *güzel – гарна*; 2) вищий ступінь (створиться шляхом додавання до прикметника прислівника *daha – ще*), наприклад: *daha güzel – гарніша*; 3) найвищий ступінь (створиться шляхом додавання до прикметника прислівника *en – най-, найбільш*), наприклад: *en güzel – найгарніша*. Об'єкт порівняння (те слово, що позначає об'єкт, з яким відбувається порівняння) вводиться у речення вихідним відмінком, при цьому за наявності такого об'єкта прислівник *daha* може опускатися (а може й зберігатися – це факультативно), наприклад: *Istanbul, Kiyiv'dan (daha) büyük bir şehir – Стамбул – місто, більше від Києва*.

Система порівняння ознак у турецькій мові не зводиться лише до ступенів порівняння прикметників. До неї також входять: 1) післяйменники *kadar i gibi*, які дозволяють порівняти ознаки за мірою (ступенем) і якістю відповідно, наприклад: *Ayşe annesi gibi güzel – Айше гарна, як і її мама. Benim ailem seninki kadar büyük değil – Моя родина не настільки велика, як твоя*; 2) афікс *-ca/ -ce*, що має параметричне значення, тобто додається до іменника й позначає параметр, за яким здійснюється порівняння, наприклад: *boşca – за зростом; yaşca – за віком*; 3) іменник *kat – шар, раз*, інколи й деякі інші залежно від контексту висловлення, що вказують на кратність перевищення або зменшення порівнюваної ознаки, наприклад: *Mesai arkadaşım benden üç kat akıllı – Мій колега втричі розумніший за мене. O benden iki kat büyük – Він удвічі старший за мене*; 4) форма інтенсива прикметників; 5) ціла низка афіксів із демінутивною й (меншою мірою) аугментативною семантикою, які дозволяють зменшений або збільшений вияв ознаки. Цей сегмент афіксів насамперед пов'язаний не з реальним виявом ознаки, а із суб'єктивною інтерпретацією такої ознаки з боку мовця, а також має безпосередній зв'язок з емоційними конотаціями. Констатуємо безпосередній зв'язок семантики градації ознаки із семантикою компаративності.

Форму інтенсива прикметників ми інтерпретуємо як граматичну категорію, хоча питання її зарахування до явищ граматичного рівня залишається дискусійним. Очевидно, що це одна з тих проблем, де істина недосяжна в принципі, а тлумачення певного мовного явища залежить від методологічного підходу, теоретичних установок дослідника й, зрештою, його суб'єктивного погляду. Дуже часто в інтерпретації таких явищ мовознавці спираються на традиційно прийняті в певній країні або в певній науковій школі підходи, особливо не замислюючись над тим, наскільки ці традиції відбивають реальну ситуацію. Тут як приклад ми можемо навести подібного плану дихотомію “категорія дієслівного виду – категорія родів дії (*aktionsart*)” в українській мові (Сорокін, 2009), які співвідносяться із змістово однотипними явищами (модифікація аспектуальних характеристик дії), проте перша переважно вважається належною до граматичного ярусу мови, а друга – до

словотворчих засобів. Безумовно, варто розуміти, що інколи межа між засобами словотвору і словозміни, принаймні в турецькій мові, виявляється дуже хисткою (візьмімо, знову ж таки для прикладу, категорію способу дієслова: деякі станові форми є вільноутворюваними, а деякі – сталими, що наближає їх до словотворчих засобів). Зрештою, семантичний (функційно-семантичний) підхід до аналізу мовних явищ дозволяє нам певною мірою “оминути” цю дискусію й розглянути різнорівневі мовні засоби в межах однієї дослідницької парадигми. Крім того, очевидним фактом є те, що сучасне мовознавство багато в чому вже відкинуло ідеальну класичну категорійну модель.

Форма інтенсива прикметника (у турецькій термінології *pekiştirme sıfatları*) позначає найвищий ступінь вияву ознаки, тобто зі змістового погляду співвідноситься зі ступенями порівняння прикметника. Водночас слід зазначити, що ця форма твориться від обмеженого ряду прикметників, передусім назв кольорів, смаків, зовнішніх ознак тощо. Спосіб творення інтенсива – часткова редуплікація, коли повторюється (редуплікується) перший склад прикметника, і між цим повтореним складом і самим прикметником виникає один із вставних приголосних: *m, p, r, s* (у кількох словах виникає додатковий голосний чи навіть додатковий склад, які з погляду сьогоденної мови не регламентуються чітким правилом), наприклад: *bembeyaz* – дуже білий; *kar kara* – дуже чорний; *tertemiz* – дуже чистий; *dosdoğru* – дуже прямий/ правильний. Дехто з дослідників турецької мови вважає форму інтенсива єдиним випадком префіксації в турецькій мові, проте, на нашу думку, це твердження помилкове: аглютинативна турецька мова префіксації як засобу словозміни не має. Турецька мова запозичила з індоєвропейської перської і флективної арабської мов певну кількість слів, що містять префікси (чи, як у випадку окремих арабських запозичень, прийменники, що мають форму написання разом зі словом), проте ці префікси не сприймаються носіями мови як формотворчі чи словотворчі структурні елементи: слова асимільовані цілісно.

Слід зазначити, що закономірності додавання вставного приголосного до прикметника у формі інтенсива доволі розмиті й не піддаються чіткому формулюванню у вигляді правила. Фактично єдиною чіткою вимогою є додавання вставного *p* у тому випадку, якщо прикметник починається на голосний: *apaçık* – зовсім відкритий, *ayaydın* – дуже світлий, *apacı* – дуже гіркий, *ıruzun* – дуже довгий (Müller, 2005). У решті випадків закономірність (принаймні на сьогоденному етапі існування турецької мови) не простежуються. Найбільш частотними словами, використовуваними у формі інтенсива, є: 1) із вставним *m*: *bembeyaz* – дуже білий; *yemyeşil* – дуже зелений; *simsıcak* – дуже гарячий, дуже спекотний; *botboş* – зовсім порожній, порожнісінький; *batbaşka* – зовсім інший; *dümdüz* – дуже прямий, дуже рівний; 2) із вставним *p*: *kar kara* – дуже чорний; *kar karanlık* – дуже темний; *dardağlık* – у великому безладі; *apacı* – дуже гіркий, дуже гострий; *ayaydın* – дуже світлий; *dardar* – дуже вузький; *ırsıslak* – дуже вологий; *sarasağlam* – здоровісінький; *sarı sarı* – дуже жовтий; *taptaze* – свіжісінький; *yarayalnız* – дуже самотній; *ıruzun* – дуже довгий; *yeryeni* – новісінький; 3) із вставним *r*: *tertemiz* – чистісінький; *çirçiplak* (або *çirçiplak*) – зовсім голий; 4) із вставним *s*: *masmavi* – дуже блакитний; *toştör* – дуже фіолетовий; *koskoca* – здоровенний; *yusuvarlak* – круглісінький.

До речі, додатковим аргументом на користь того, що ми маємо справу саме з редуплікацією, а не префіксацією, є словесний наголос у прикметниках у формі інтенсива: основний наголос падає на останній склад першої з редуплікованих основ (тобто на останній склад усиченої основи). Така ситуація спостерігається в усіх випадках, коли ми маємо справу зі словоскладанням/ основоскладанням: основний

словесний наголос падає на останній склад першого слова (першої зі складених основ). У турецькій мові зрідка трапляється і повна редуплікація прикметника як спосіб позначення інтенсивного вияву ознаки. Найчастіше такі редупліковані форми мають придієслівне використання і постають як обставина міри, ступеня чи способу дії, наприклад: *derin derin düşünmek* – дуже глибоко замислитися.

Важливим складником системи позначення градації ознаки є поліфункціональний афікс *-ça*, який є одночасно і словотворчим, і словозмінним (граматичним), належить до числа найбільш поширених афіксів турецької мови; він є ненаголошеним (за винятком ситуації творення іменників, що описано нижче в пункті 4) і має чимало функцій, які ми нижче описуємо назагал (цей опис певною мірою виходить за межі мети, задекларованої у цій статті, проте він дає нам цілісну картину функціонування цього афікса, який, без сумніву, системотворчий для сучасної турецької мови). До речі, межа між словотворчим і словозмінним у цьому афіксі також дуже аморфна (це визнають і турецькі граматисти, про що ми ще згадаємо далі). Отже, цей афікс у сучасній турецькій мові слугує для творення:

1) прикметників і прислівників, що характеризуються послабленням (або навпаки – посиленням) ознаки, названої вихідною основою: *güzelce* – добряче; *iyice* – добряче; *bolca* – добряче, багатенько. Власне семантика посилення чи послаблення ознаки виявляється ситуативно. Хоча інколи можна почути думку про зв'язок із семантикою або частиномовною належністю вихідної основи, проте зафіксувати закономірність такого зв'язку нам не пощастило;

2) прикметників і прислівників (інколи – лише прислівників) із значенням володіння певною ознакою, уподібнення чи порівняння, зокрема: *düşmanca* – ворожий, вороже; *askerce* – по-військовому; *dostça* – дружній, дружно, по-дружньому; *yiğitçe* – сміливо, героїчно; *açıkça (söylemek)* – відверто (сказати); *gizlice (gitmek)* – таємно (іти); *derince (düşünmek)* – глибоко (замислитися); *korkakça (kaçmak)* – боягузливо (втекти); *alaca karanlık* – сутінки;

3) іменників, прикметників і прислівників, що творять назву мови від назви народу, позначеного вихідною основою: *Ukraynaca* – українська (мова), українською (мовою); *Fransızca* – французька, французькою; *İtalyanca* – італійська, італійською; *Almanca* – німецька, німецькою;

4) іменників із комплексом різнорідних значень, насамперед абстрактних (саме в такому випадку він є наголошеним; цей афікс можна розглядати як окремий від описаних у попередніх пунктах): *dilekçe* – заява; *tütse* – речення; *günce* – щоденник; *sütlüce* – жовтець (квітка); *karaca* – козуля (тварина); *kokarca* – тхір (тварина); *ılıca* – гаряче мінеральне джерело; *düşünce* – думка; *eğlence* – розвага; *güvence* – гарантія; *dinlence* – відпочинок, “перекур”; *gerekçe* – підстава; *sakınca* – перешкода;

5) неозначених займенників (числівникових і прислівникових) від числівників із додаванням афікса множини й від іменників зі значенням відтинку часу з додаванням афікса множини: *binlerce* – тисячі, тисячами; *günlerce* – днями; *aylarca* – місяцями; *yıllarca* – роками. Загалом зарахування слів цієї групи до займенників дискусійне (дехто зараховує їх до прислівників, дехто – до прикметників на підставі їхнього синтаксичного функціонування). Оскільки ми вже протягом тривалого часу розробляємо концепцію “семантичної” граматики, тобто такої граматики, в основі якої перебуває концепція частиномовної диференціації на ґрунті семантики, то вважаємо цілком можливим віднесення таких слів до розряду займенників (слова вказують на приблизну кількість, але не називають її – відповідно до загального характеру займенника як частини мови, що вказує на предмети й ознаки, але не називає їх);

б) додаючись до іменника, набувають параметричного значення (тобто вводять до речення слово, яке позначає той параметр, за яким відбувається порівняння, – про це ми вже згадували вище): *boysa – за зростом*. До речі, саме це використання є причиною того, що турецькі граматисти нерідко розглядають функціонування цього афікса як сьомий відмінок (поряд із тими шістьма, що традиційно описують у турецькій граматиці) і називають його *eşitlik durumu – порівняльний (параметричний) відмінок*. Гіпотеза дуже сумнівна, але нерідко має місце в сучасних турецьких граматиках;

7) цей афікс є граматичним формантом, що творить від іменників й іменних словосполучень нерегулярні (такі, що не входять до основного словникового фонду) форми: а) з обставинним значенням (*fikrimce – на мою думку, bence – по-моєму*); б) оформлює агентивний додаток, переважно, хоча й не завжди, зі словами, що позначають збірне поняття (*parlamentoca kabul edilmek – бути ухваленим парламентом*). Цей афікс також використовується у складі афікса форми дієприслівникового значення *-casına (Anlatıyor muşcasına konuşuyor – Він каже так, наче не розуміє)*.

Варто зазначити, що цей афікс – один із дуже небагатьох афіксальних засобів творення прислівника (і прислівникових займенників) як частини мови. У турецькій мові прислівник доволі різнорідний за складом і водночас кількісно обмежений, адже цій мові властиве або використання якісних (дуже рідко – відносних) прикметників як означення до дієслова (де-факто, у позиції, властивій прислівнику), або ж використання різнорідних афіксальних чи синтетичних комбінацій для творення прислівників і прислівникових (дієприслівникових) комплексів.

У турецькій мові є ціла група слів (іменників, прикметників і прислівників), що мають демінутивне (зменшувальне, зменшувально-пестливе, приблизне) значення; найбільш широко представлені в цьому класі слів саме прикметники. Зменшувально-пестливі й приблизні форми прикметників творяться за допомогою таких афіксів (усі ці афікси частіше розглядаються як словотворчі):

1) *-sa* – афікс, про який ми згадували в попередньому пункті; він надає прикметнику значення зменшення (применшення) ознаки, приблизності ознаки, наприклад: *temizce bir ev – доволі чистий будинок; yeşilce bir kumaş – зеленувата тканина; güzelce bir kadın – доволі гарна жінка; pahalıca bir araba – доволі дорога машина*;

2) *-cık* – має значення, подібне до значення попереднього афікса: *ıfacık – малесенький; biricik – єдиний, один-єдиний; küçücük – малесенький*. Цей самий афікс може творити й іменники зі зменшувально-пестливим значенням: *körcecik (від köpek) – песик, собачатко; anneciğim – матуся; babacığım – татусь*. До цієї ж групи належать доволі нечастотні афікси *-cak⁴* (творить переважно прислівники), *-sağız⁴* (творить іменники), наприклад: *şabıcasak – швидесенько (також: şabıcasık – швидесенький, yakıncasık – близесенький – у такого плану нечастотних випадках маємо комбінацію двох демінутивних афіксів); kadıncağız – жіночка; şocıkcağız – дитятко*. Слід звернути увагу на те, що у випадку додавання афіксів *-cık, -cak* до основи, що закінчується на *-k*, ця кінцева *-k* еліптується: *küçük – küçücük (малесенький), parmak – parmacık (пальчик)*. У цьому контексті (хоч і без безпосереднього зв'язку з предметом статті) варто згадати про наявність гіпотези, згідно з якою стверджується, що українські прізвиська з суфіксом *-чук* походять від губного варіанта турецького зменшувально-пестливого афікса *-cık*;

3) афікси *-(i)msi⁴, -(i)mtırak* (основна частина цього афікса не підлягає гармонії) творять прикметники зменшення або приблизності, подібності у вияві ознаки. Ці афікси є дублетами: вони можуть бути взаємозамінними у всіх ситуаціях,

наприклад: *yeşilimsi* – зеленуватий; *sarımsı* – жовтуватий; *acımsı* – гіркуватий; *morumsu* – подібний до фіолетового; *beyazımtırak* – білуватий; *moruntırak* – подібний до фіолетового; *mavımtırak* – синюватий; *eğşimtırak* – кисловатий; *acımtırak* – гіркуватий, доволі гострий.

До системи засобів позначення градації ознаки слід також зарахувати парні слова (лексичні повтори). Тут ми можемо виділити дві моделі: 1) лексичні повтори з питальною часткою: *ucuz mu ucuz* – дуже дешевий, *aksi mi aksi* – дуже впердливий, *güzel mi güzel* – дуже гарна; 2) ізафетні конструкції з партитивним значенням: *güzellerin güzeli*, *güzeller güzeli*, *güzelin güzeli* – найгарніша (у таких ситуаціях найчастіше маємо справу із субстантивованими прикметниками, оскільки складником ізафету має бути іменник).

Ведучи мову про демінутивні й аугментативні засоби (прикметники, які вказують на зменшений чи збільшений вияв ознаки, прикметники, а разом й іменники з так званою зменшувально-пестливою семантикою), слід зауважити, що на відміну від інших мовних засобів, що входять до системи позначення градації вияву ознаки (ступенів порівняння, форм інтенсива), вони найчастіше пов'язані з емоційними конотаціями у вислові, тобто всі ці засоби можна аналізувати не лише як засоби позначення власне градації ознаки, але й крізь призму теорії емотивності, що можна розглянути як одну з перспектив подальших досліджень.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Як висновок можемо констатувати, що турецька має чимало засобів, пов'язаних із позначенням градації ознаки (вияву ознаки більшою чи меншою мірою), а також засобів, що слугують для реалізації семантики компаративності й частково входять до системи реалізації градації (позначення більшого чи меншого вияву ознаку в одного об'єкта порівняно з іншим об'єктом/ об'єктом порівняння). До таких засобів належать ступені порівняння прикметників, форми інтенсива прикметника, післяйменники й окремі граматикизовані іменники, афікси, що реалізують демінутивну та/ або аугментативну семантику чи слугують засобами оформлення об'єкта порівняння. Зауважимо насамкінець, що комплексне дослідження мовних засобів різних граматичних ярусів і систем турецької і азербайджанської мов входять до наукової проблематики Центру тюркологічних студій імені Агатангела Кримського Київського національного лінгвістичного університету. Серед подальших перспектив таких студій перебувають: дослідження системи турецьких займенників ("про-форм"), прислівників, часток на ґрунті семантичного підходу.

ЛІТЕРАТУРА

- Гванцеладзе, А. М. (2021). Відтворення інферіорності як складової частини відмінності ФСП компаративності засобами турецької мови. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія Філологія. Журналістика*, 32(71). № 5. Частина 1., 223–229.
- Кирилюк, М. А. *Категорії демінутивності та аугментативності в німецькій мові: словотворчий і прагматичний аспекти*.
https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/123456789/12365/1/kat_dem_ta_aug_nim_mow_w_sltwir_prag_asp.pdf.
- Михайлова, Є. В. (2016). Прикметники визначеної лексичної семантики в сучасній турецькій мові. *Одеський лінгвістичний вісник*. № 8., 131–136.
- Михайлова, Є. В. (2018). Обсяг прикметникового класу слів у сучасній турецькій мові: функціональні атрибутиви. *Закарпатські філологічні студії*. Вип. 5 (1), 136–141.

- Сорокін, С. В. (2009). Категорія родів дії в українській мові та способи її відтворення турецькою мовою: зіставно-типологічне дослідження. *Мовознавство. Науково-теоретичний журнал Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні та Українського мовно-інформаційного фонду НАН України*. № 2. 79–91.
- Akyalçın, N. (2017). Are the Words of Reinforcement (in Turkish) Adjective – Compounds or Reduplications? *Journal of Awareness*. Vol. 2. Issue 1., 27–33.
- Altuğ, S. A. & Önal, A. (2022). Cross Linguistic Influence: The Case of Adjective and Preposition Collocations. *Journal of Language Education and Research*. Vol. 8. Issue 1., 47–69.
- Bayırlı, İ. K. (2018). Adjective Ordering in Turkish. *Turkic Languages*. Vol. 2. Issue 1., 85–106.
- Demir, N. (2018). Turkish Reduplicative Adjectives and Adverbs. *Proceedings of the Linguistic Society of America*. Vol. 3. <https://doi.org/10.3765/plsa.v3i1.4300>
- Erenler, Y. (2004). Building a Corpus Based Adjective Lexicon for Turkish. *Journal of Electrical and Electronics Engineering*. Vol. 4. No. 1., 1017–1023.
- Gündoğdu, A. E. Sözcük Anlambilimi Açısından Türkçede Sıfatlar: Anlam Tercihi ve Söylem Ezgisi Görünümleri. Doktora Tezi. <https://dergiler.ankara.edu.tr/xmlui/handle/20.500.12575/68689>.
- Ketrez, F. N. & Aksu-Koç, A. (2017). The (scarcity of) diminutives in Turkish child language (Chapter 11). *The Acquisition of Diminutives: A cross-linguistic perspective*. Ed.: Savickiene I., Dressler W. U. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 279–294.
- Müller, H. G. (2005). Reduplikation im Türkischen. 6 Deutsche Turkologenkonferenz, 23–26 Juli 2005, Goethe Universität, Frankfurt am Main.
- Özezen, M. Y. (2006). Türkiye Türkçesinde Sıfat İşlevli Birimler: Dizilim, Nitelik, Nicelik, Birliktelik. *Journal of Turkish Studies. Festschrift of Of Orhan Okay II*. Vol. 30., 381–405.
- Türk, U. Nanosyntax of Augmentative in Turkish: Interfix -cI- Analysis. <http://dx.doi.org/10.13140/RG.2.2.32902.22088>

REFERENCES

- Hvantseladze, A. M. (2021). Vidtvorennia inferiornosti i akskladovoichastyny vidminnosti FSP komparatyvnosti zasobamy turets'koi movy. *Vcheni zapysky Tavrijs'koho natsional'noho universytetu imeni V. I. Vernads'koho. Seriya Filolohiia. Zhurnalistyka*, 32(71). № 5. Chastyina 1., 223–229.
- Kyryliuk, M. A. Katehoriia deminutyvnosti ta auhmentatyvnosti v nimets'kij movi: slovotvorchij i prahmatychnyj aspekty. https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/123456789/12365/1/kat_dem_ta_aug_nim_mow_w_sltwir_prag_asp.pdf.
- Mykhajlova, Ye. V. (2016). Prykmetnyky vyznachenoi leksychnoi semantyky v suchasnij turets'kij movi. *Odes'kyj linhvistychnyj visnyk*. № 8., 131–136.
- Mykhajlova, Ye. V. (2018). Obsiah prykmetnykovoho klasu sliv u suchasnij turets'kij movi: funktsional'ni atrybutyvy. *Zakarpats'ki filolohichni studii*. Vyp. 5. Tom 1., 136–141.
- Sorokin, S. V. (2009). Katehoriia rodiv dii v ukrains'kij movi ta sposoby ii vidtvorennia turets'koiu movoiu: zistavno-typolohichne doslidzhennia. *Movoznavstvo. Naukovo-teoretychnyj zhurnal Instytutu movoznavstva im. O. O. Potebni ta Ukrains'koho movno-informatsijnoho fondu NAN Ukrainy*. № 2. 79–91.
- Akyalçın, N. (2017). Are the Words of Reinforcement (in Turkish) Adjective – Compounds or Reduplications? *Journal of Awareness*. Vol. 2. Issue 1., 27–33.

- Altuğ, S. A. & Önal, A. (2022). Cross Linguistic Influence: The Case of Adjective and Preposition Collocations. *Journal of Language Education and Research*. Vol. 8. Issue 1., 47–69.
- Bayırlı, İ. K. (2018). Adjective Ordering in Turkish. *Turkic Languages*. Vol. 2. Issue 1., 85–106.
- Demir, N. (2018). Turkish Reduplicative Adjectives and Adverbs. *Proceedings of the Linguistic Society of America*. Vol. 3. <https://doi.org/10.3765/plsa.v3i1.4300>
- Erenler, Y. (2004). Building a Corpus Based Adjective Lexicon for Turkish. *Journal of Electrical and Electronics Engineering*. Vol. 4. No. 1., 1017–1023.
- Gündoğdu, A. E. Sözcük Anlambilimi Açısından Türkçede Sıfatlar: Anlam Tercihi ve Söylem Ezgisi Görünümleri. Doktora Tezi. <https://dergiler.ankara.edu.tr/xmlui/handle/20.500.12575/68689>.
- Ketrez, F. N. & Aksu-Koç, A. (2017). The (scarcity of) diminutives in Turkish child language (Chapter 11). *The Acquisition of Diminutives: A cross-linguistic perspective*. Ed.: Savickiene I., Dressler W. U. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 279–294.
- Müller, H. G. (2005). Reduplikation im Türkischen. 6 Deutsche Turkologenkonferenz, 23–26 Juli 2005, Goethe Universität, Frankfurt am Main.
- Özezen, M. Y. (2006). Türkiye Türkçesinde Sıfat İşlevli Birimler: Dizilim, Nitelik, Nicelik, Birliktelik. *Journal of Turkish Studies. Festschrift of Of Orhan Okay II*. Vol. 30., 381–405.
- Türk, U. Nanosyntax of Augmentative in Turkish: Interfix -cI- Analysis. <http://dx.doi.org/10.13140/RG.2.2.32902.22088>.

Дата надходження до редакції 04.12.2023
Ухвалено до друку 18.12.2023

Відомості про авторів

<p>Сорокін Сергій Володимирович,</p> <p>кандидат філологічних наук, професор кафедри тюркської філології, Київський національний лінгвістичний університет</p> <p>e-mail: sergii.sorokin@knlu.edu.ua</p>		<p>Сфера наукових інтересів:</p> <p>турецька мова, азербайджанська мова, зіставне мовознавство, граматична семантика, перекладознавство</p>
<p>Даліда Альона Валеріївна,</p> <p>викладач кафедри східної і слов'янської філології факультету східної і слов'янської філології, Київський національний лінгвістичний університет</p> <p>e-mail: aliona.dalida@knlu.edu.ua</p>		<p>Сфера наукових інтересів:</p> <p>перська мова, граматична семантика, когнітивна лінгвістика, фразеологія</p>

УДК 811.111'42:81-116.3

DOI: <https://doi.org/10.32589/2311-0821.2.2023.297689>

О. В. Черненко

Київський національний лінгвістичний університет, Україна

e-mail: ukrum2013@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0127-8915>

МУЛЬТИКОМПОНЕНТНА СТРУКТУРА КОНФЛІКТИВУ В АНГЛІЙСЬКОМОВНОМУ ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ

Abstract

The current paper presents an overview of the multicomponent structure of conflictives as discursive constructs in modern English fictional discourse from the standpoint of pragmalinguistics, semiotics, multimodal discourse theory and paradigmatic and syntagmatic approach to the analysis of linguistic units. The article elucidates the results of a linguosemiotic study of interpersonal conflicts in modern fictional discourse realized through the analysis of different multimodal semiotic modes, which collectively construct the meaning, communicated in conflict situations. This constructing is proceeded with the help of conflictives as emergent discursive constructs. Verbal, nonverbal and graphic semiotic resources are involved in this process at different stages of conflict communication. As a result of the multifaceted study of conflictives in modern English fictional discourse, the peculiarities of its multimodal and multicomponent structure have been revealed. Moreover, the detailed study of the successive stages of conflict development in fictional discourse involving the MDA method, linguosemiotic analysis, pragmatics and communicative linguistics allowed for singling out a conflictive as a discursive construct which in its form coincides with a certain phase of conflict communicative process, and structurally corresponds to the concept of a communicative act.

The research also aims to establish a link between different approaches to the interpretation of conflict communication development and methods of their research in modern linguistic studies. The multimodal nature of conflictives comprises several modes of multimodality which are represented at least in one-mode structure of conflictives constructed in a definite phase of the conflict communicative process. These patterns of meaning multiplication through different semiotic modes collectively construct the meaning, communicated and interpreted in the situations of interpersonal conflicts in modern English fiction discourse. Besides, the multicomponent structure of conflictives also includes its deep and surface elements involved in the process of construction and interpretation of these meanings. The obtained results show the decoding potential of interpreting conflict interpersonal communication at different levels of linguistic analysis to achieve the corresponding aims.

Keywords: conflictive, multimodality, multicomponent structure, semiosis, English fiction discourse.

Анотація

У статті запропоновано результати лінгвістичного дослідження мультикомпонентної структури інтерперсональних конфліктів в англійськомовному художнього дискурсі з позицій теорії прагмалінгвістики, семіотики, мультимодальності, парадигматичного та синтагматичного підходу до інтерпретації мовних явищ. У пропонованій роботі висвітлено результати лінгвосеміотичної розвідки інтерперсональних конфліктів у сучасному англійськомовному художньому дискурсі через аналіз та інтерпретацію різних мультимодальних семіотичних ресурсів, які в сукупності конструюють значення в конфліктних комунікативних ситуаціях. Це конструювання відбувається за допомогою конфліктивів як емерджентних дискурсивних конструктів. Вербальні, невербальні, графічні семіотичні ресурси залучені до цього процесу на певних стадіях розвитку конфлікту. У результаті аспектного дослідження конфліктивів у сучасному художньому дискурсі встановлено особливості їхньої мультимодальної природи та мультикомпонентної структури. Понад те, докладний аналіз послідовних стадій розгортання інтерперсонального конфлікту в англійськомовному художньому дискурсі за допомогою методів мультимодального аналізу, лінгвосеміотики, прагматики та теорії комунікації дозволило нам виокремити конфліктив як функціонально цілісну одиницю, що за формою збігається з певною стадією ведення конфлікту, а за структурою відповідає поняттю комунікативного акту.

Мета дослідження полягає також у встановленні зв'язку між різними підходами до трактування процесу розвитку конфліктної комунікації та методів її дослідження в сучасних лінгвістичних студіях. Мультиmodalна природа конфліктів дозволяє залучати до аналізу конфліктної мовленнєвої ситуації в художньому дискурсі одразу декілька модусів мультиmodalності, які репрезентовано в дослідженні щонайменше одномодусною структурою конфліктиву, конструйованого в певній стадії конфліктної взаємодії. Ці зразки комбінації значень із залученням засобів різних семіотичних ресурсів разом конструюють значення, комуніковане та інтерпретоване в ситуаціях інтерперсональних конфліктів в англійськомовному художньому дискурсі. Крім того, мультикомпонентна структура конфліктиву містить глибинні та поверхневі складники, залучені до процесу конструювання та інтерпретації значень. Отримані результати дослідження дозволяють розширити можливості вивчення конфліктів у художньому дискурсі на різних рівнях лінгвосеміотичного та комунікативно-прагматичного аналізів.

Ключові слова: конфліктів, мультиmodalність, мультикомпонентна структура, семіозис, англійськомовний художній дискурс.

Вступ. У фокусі уваги сучасних мультиmodalних лінгвістичних студій як актуального напряму дискурс-аналізу сьогодення – симбіоз вербальних, невербальних, паравербальних, графічних, візуальних, аудіовізуальних та ін. семіотичних модусів або ресурсів, які використовуються в розмаїтому англійськомовному комунікативному просторі. Семіотично ускладнені форми комунікації все частіше стають об'єктами лінгвістичних розвідок, оскільки лінгвістика володіє достатнім інструментарієм для аналізу та інтерпретації ілюстративного матеріалу, наголошуючи, зокрема, на питанні відсутності мономодальних текстів як таких, що інкорпорують у процесі конструювання, аналізу та інтерпретації лише одну площину сенсорної modalності (Макарук, 2018; Danesi, 2022; Cap, 2023; Hyland, Paltridge & Wong, 2021).

З іншого боку, пошуки метаметоду дослідження різних форм комунікації та її складників приводять до труднощів формування єдиного універсального, точного та детального інструментарію аналізу різнорівневих одиниць, який охоплював би всі аспекти досліджуваного явища. Метод мультиmodalного аналізу дискурсу (MDA) дозволяє охопити не тільки явище міжсеміозису як вивчення процесів і механізмів семантичного розширення, але й дослідити явище перерозподілу мультиmodalних ресурсів у процесі розгортання дискурсивних практик, тобто явище ресеміотизації (Kay, L., O'Halloran, Sabine Tan & Marissa, K.L.E., 2017). Застосування вказаних вище методик, а також прагмасемантичного, комунікативного, лінгвосеміотичного аналізів також дає змогу виявити амбівалентні або латентні смисли в процесі декодування та інтерпретації конфліктної комунікації в цілому та її фрагментів, співвіднесення цих відкриттів із певним соціокультурним контекстом, що, безумовно, є важливим внеском у вивчення таких семіотично ускладнених форм комунікації, як художній дискурс.

Вивчення перебігу конфліктної мовленнєвої взаємодії в художньому дискурсі ставить перед дослідником низку різнорівневих завдань, які передбачають не тільки знання про певні ментальні та комунікативно-прагматичні структури, завдяки яким відбувається конструювання конфлікту в художньому дискурсі, але й виокремлення та аналіз функціонально цілісних одиниць конфлікту, які репрезентують конфлікти в художньому дискурсі, зокрема в персонажному мовленні (Черненко, 2023). Такими одиницями виступають полікомпонентні та мультиmodalні конфлікти як дискурсивні конструкти, що репрезентують конфлікт на прагматико-синтаксичному рівні, конструювання яких відбувається на різних стадіях динамічного розвитку конфліктної взаємодії в художньому дискурсі, структурним, прагматичним і функціональним характеристикам яких присвячено цю статтю.

Отже, потребою визначення та дослідження питання, якими саме оперативними одиницями послуговуються дослідники, вивчаючи дискурс конфлікту в різних

мультимодальних мовленнєвих практиках і жанрах, зокрема, в художньому дискурсі, обумовлена **актуальність** нашого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження конфлікту в сучасній лінгвоконфліктології позначені різноманіттям методів, теорій, стратегій і тактик його вивчення. Так, у полі зору дослідників перебував багатоаспектний зміст концепту “конфлікт” із позицій лінгвоконцептології та засоби його вербалізації (Сар, 2023); конфлікт досліджували з позицій когнітивної прагмалінгвістики (Frolova, 2013); виокремлювали також дискурс конфлікту як політичний жанр (Сар, 2023; Królikowska, 2015); досліджували конфліктний дискурс в українській художній літературі у структурно-семантичному й когнітивно-комунікативному аспектах (Войцехівська, 2018); вивчали інвективну поведінку мовця в конфліктному дискурсі (Моїсеєнко, 2018); пропонували динамічну модель мультимодального дослідження конфліктів із низькими ставками (Bonacchi, Mela, 2015) тощо. Однак не розв’язаними лишаються питання виокремлення структурно-функціональних одиниць конфлікту, виникнення, перебігу, завершення й інтерпретації конфліктної мовленнєвої взаємодії в англійськомовному художньому дискурсі з позицій комунікативно-прагматичного підходу, а також теорії мультимодальності, що спирається на теорію соціальної семіотики, основоположниками якої виступають такі відомі лінгвісти, як: М. Галлідей, Ф. де Соссюр, Ч. Пірс, Ч. Моріс. Їхні ідеї та напрацювання досі становлять інтерес у галузі сучасних соціолінгвістичних, лінгвопрагматичних і культурологічних досліджень.

Мета статті полягає у визначенні мультикомпонентної структури інтерперсональних конфліктів в англійськомовному художньому дискурсі. Для досягнення поставленої мети розв’язано низку таких **завдань**:

- систематизовано теоретичні здобутки теорії мультимодальності, лінгвоконфліктології, лінгвопрагматики, теорії комунікації тощо та застосовано їхні здобутки для аналізу конфліктів у сучасному англійськомовному художньому дискурсі;
- розкрито поняття конфліктиву як функціонально цілісної та мультикомпонентної одиниці дослідження й досліджено його функціонування в різних фазах розгортання конфліктної комунікативної ситуації;
- розкрито особливості семіозису інтерперсональних конфліктів із позицій теорії мультимодальності.

Методи та методологія проведеного дослідження. У роботі використано низку загальнонаукових методів (методи аналізу та синтезу) та спеціальних *лінгвістичних методів*, а саме: метод мультимодального аналізу дискурсу для визначення модусної компонентної структури конфліктиву, метод синтагматичного та парадигматичного аналізу художнього тексту, метод комунікативно-прагматичного аналізу для з’ясування критеріїв виокремлення конфліктів на різних стадіях перебігу конфліктної мовленнєвої взаємодії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Декларування нового напрямку розвитку мультимодальних студій, зокрема мультимодальної лінгвоконфліктології пов’язано насамперед із необхідністю надати дієвий інструментарій аналізу конфліктної комунікації як художньо змодельованої дійсності дисгармонійного типу інтерперсонального спілкування (Войцехівська, 2018; Фролова, 2018; Черненко, 2023), що вивчає конфлікт як дискурсивний конструкт. Останній є результатом міжсеміозису як інтегральної взаємодії різнорівневих семіотичних ресурсів в англійськомовному художньому дискурсі.

У попередніх дослідженнях ми сформулювали визначення та окреслили поняття “конфліктиву” як функціонально цілісної одиниці конфліктної комунікативної

взаємодії в художньому дискурсі, полікомпонентний та поліфункціональний дискурсивний мультимодальний конструкт, семіозис якого в художньому дискурсі відбувається за гомогенними та гетерогенними моделями взаємодії вербальної, невербальної, візуальної, графічної семіотичних систем, характеризуються дисгармонізацією інтерперсональних стосунків комунікантів, та який за *формально-змістовим* наповненням відповідає певній фазі розгортання конфліктної комунікативної взаємодії в художньому дискурсі та за *структурою* відповідає поняттю комунікативного акту (Черненко, 2023). Для визначення типів полікомпонентної структури конфліктиву з позицій мультимодального аналізу дискурсу розглянемо послідовно етапи розгортання конфліктної мовленнєвої взаємодії за типом “інтерперсональний конфлікт” безпосередньо в процесі структурного наповнення та конструювання *конфліктів* як функціонального цілісних фрагментів конфлікту в кожній фазі фрагмента художньої конфліктної комунікації:

The doors closed and he walked into the home office of Gardiner Cosmetics. <...> He found himself in front of Constance’s office. He knocked three times.

“Yes, come in,” Constance called from inside. Lenny straightened his shoulders and opened the door.

The office looked almost empty compared with the state in which he had found it the other night. Constance sat at her desk <...> She gazed over stacks of paperwork, like a bookie studying scores. Her demeanor changed when she saw the face of her visitor.

“Close the door!”

Lenny obeyed and shut it quietly. He needed to regain his stance, the power he had embodied the other night. He was the man in the room, after all.

“Hello, I’m here—” he began.

Constance stood. “No. Absolutely no reason. I gave you money. Onetime deal.”

“I came here to ask—”

“You came back for more?” she said, outraged. “What? Did you drink it all away in two days?”

“I’m not a drinker.” Now on the defensive, Lenny grew mean. “But I did come here to thank you.”

He might not have been a smart man, but he was a quick one: a street fighter who had learned the hard way to protect himself growing up in the mean streets of Hell’s Kitchen. A photograph of Constance and her husband, gleaming from a silver frame on her desk, inspired one last idea.

“Thank you for letting me be the one to tell your husband. Or the police. You do know that it is a crime to be a queer. I checked and came here to give you a choice.”

“You rotten bastard. I have lawyers, I have money, I have—” Constance heard her voice growing more manic. She knew—and he knew—that she had lost control. “You may not...,” she trailed off. “You cannot...” She stopped. “I have nothing left to say to you.”

“Then I suppose everyone will know. That you’re a whore and a dyke...” He turned and strode near the door. He hung in the door frame for a moment. He turned back and hissed, “If you fly with the crows, you get shot with the crows.” And with that, he left.

Constance stood, speechless for a moment. Her eyes darted back and forth, then she paced as she began to devise what must happen next. She picked up a paperweight and imagined the glass shattering out over Fifth Avenue, but in her other hand, she picked up the phone and dialed (Kirshenbaum, pp. 165–166).

До графічних засобів маркування послідовних етапів конфліктної ситуації, що розгортається в художньому дискурсі відносять насамперед процедуру сегментації та мікросегментації тексту, зокрема абзац і мікроабзац, які в цьому випадку виконують

не тільки інформативну, установчу та інші функції, але й розділово орієнтовну функцію, а також широкий спектр семіотичних одиниць, таких як шрифт, колір, підкреслення тощо, що трактуються як допоміжні одиниці для розкриття змісту тексту (Влох, 2013, с. 112).

Отже, початок передконфліктної фази в зазначеному вище фрагменті маркує абзац *“The doors closed and he walked into the home office of Gardiner Cosmetics”*. Зазначимо, що передконфліктна або *латентна* фаза має розгалужену структуру в тканині конфліктного дискурсу і часто не виходить на персонажний рівень діалогічного мовлення, а розміщується в авторській або змішаній зоні художнього конфлікту. Певні її етапи можуть міститися не контактено (у безпосередній близькості до інциденту), а й дистантно, у різних структурних підрозділах художнього твору. Зокрема, предтечу цього конфлікту ми знаходимо в попередньому розділі, коли прибиральник Ленні стає свідком незвичайної події в офісі, завдяки якій він може згодом вдатися до гострого конфлікту і шантажу: *“But tonight, there was not the usual empty spot that he found at the desk. For a moment, he watched with shock and a thrill as these two women entangled themselves with each other. Then he coughed”* (Kirshenbaum, p. 153).

Конфлікт розгортається між Констанс, директоркою офісу, та прибиральником Ленні. Нагадаємо, що передконфліктна фаза, яка має свої підстадії, характеризується як виникнення об’єктивної проблемної ситуації, потенційний конфлікт, перехід до якого відбувається при злучанні об’єктивних і суб’єктивних факторів, тобто усвідомленні ситуації як конфліктної (*collateral knowledge*) (Hoffmann, 2005). Невербальним маркером (невербальний семіотичний ресурс) декодування потенційно конфліктної ситуації, що виникла як мінімум неприємної для Констанс, виступає кінетичний компонент “манера поведінки” *“Her demeanor changed when she saw the face of her visitor, що слугує першим та інформативнішим джерелом детермінації конфлікту, ніж імператив “Close the door!”* (вербальний семіотичний ресурс).

Наступну підстадію передконфліктної фази пов’язують з поняттям соціальної напруженості, “специфічної ситуації сприйняття та оцінки подій, що характеризується підвищеною емоційною збудженістю, порушенням механізмів соціальної регуляції й контролю” (Войцехівська, 2018, с. 79). У цій фазі відбувається конструювання *латентного конфліктиву*, який також маркує абзац *“Lenny obeyed and shut it quietly”*. Згідно зі спостереженнями, абзац у конфліктній комунікації часто збігається з паузацією в мовленні, “комунікативним мовчанням”, часовими маркерами та авторськими коментарями, що слугують інформаційними джерелами декодування та інтерпретації інформації як потенційно або нагально конфліктної *“He needed to regain his stance, the power he had embodied the other night. He was the man in the room, after all”*. У цьому прикладі лексикалізовані авторські ремарки “відновити позицію, силу, як чоловік” дисонують із персонажним мовленням, утіленим у нерішучій репліці Ленні *“I came here to ask”*, та створюють потенційне підґрунтя для конфлікту.

Конструювання конфліктиву передконфліктної стадії у представленому фрагменті відбувається за гетерогенною моделлю мультимодального ансамблю поєднання вербальних, невербальних, графічних семіотичних ресурсів *“Constance stood. “No. Absolutely no reason. I gave you money. Onetime deal”*, де латентний конфліктив представлений *тримодусною структурою*.

На наступній фазі інциденту, гострому етапові, “пробі сил”, на якому відбувається перша реальна протидія однієї сторони всупереч інтересам іншої, формується *конфліктив-зіткнення*, що конструюється зазвичай засобами вербальної семіотичної системи й характеризується високим ступенем актуалізації негативних емоцій “тріади ворожості”.

Початок цієї фази маркується вербально, за допомогою висловлень-експресивів, питальних, окличних, імперативних, еліптичних речень на синтаксичному рівні “*You came back for more? What?*” Невербальний семіотичний засіб “*outraged*” свідчить про високий ступінь емоційної напруги. Констанс вдається до тактики нападника (наступальна комунікативна поведінка), а Ленні – до квазіоборонної “*Now on the defensive, Lenny grew mean*”, висловлення якого свідчать про наростання пасивної агресії, на морфологічному рівні підсилювальне “*did*”, на синтаксичному – висловлення псевдоподяки “*I did come here to thank you*”. Отже, конфліktiv-зіткнення характеризується **двомодусною мультимодальною структурою**.

Власне перехід до активної наступальної позиції з боку Ленні можемо простежити на наступній фазі динамічного розгортання конфліктної комунікації в художньому дискурсі.

Зазначимо, що початок *конфліktiv-ескалативу* в представленому фрагменті художнього тексту маркується за допомогою графічної сегментації тексту, тут – це абзац “*He might not have been a smart man, but he was a quick one*”. Семіотичним тригером подальшої ескаляції конфлікту слугує іконічний знак, фотографія Констанс та її чоловіка “*A photograph of Constance and her husband... inspired one last idea*”.

Власне сам *конфліktiv* із семіотичного погляду являє собою знаковий комплекс (*sign-complex*) як результат формування мультимодального ансамблю “*ensembles of modes*” різних модусів комунікації. Так, синтаксичними засобами еліптичних речень з імпліцитним смислом прихованого альтернативного питання “*to tell your husband. Or the police*” формується підсилювально-погрозувальний ефект ескалативу, що має своє експліцитне вираження також за допомогою емфатичного “*do*”, висловлення-образи “*it is a crime to be a queer*”, висловлення-погрози “*I came here to give you a choice*”.

Як респонсивну репліку Констанс використовує висловлення-образу за типом “*You+N*” за конструкцією простого номінативного предиката “*You rotten bastard*”, повтори “*I have lawyers, I have money, I have*”, заперечувальні форми модальних дієслів і займенника “*maynot...cannot...nothing*” із залученням невербального просодичного профілю “висота гучності” – “*her voice growing more manic*”, що свідчить про гнів і безсилля Констанс протидіяти наклепам і шантажу Ленні. Отже, ми спостерігаємо *конфліktiv-ескалатив* із **чотиримодусною мультимодальною структурою**, який конструюється на фазі ескаляції конфлікту засобами вербального, графічного, візуального (знак-ікона), невербального (просодичний засіб) семіотичного ресурсу, розміщеного в персонажній зоні художнього дискурсу з авторськими номінативними ремарками в дисгармонійній площині художнього твору.

Комунікативна поведінка мовців на стадіях ескаляції та кульмінації відзначається агресивністю та наступальністю. Слід зауважити, що емоції на цих стадіях характеризуються рекурсивністю та високим ступенем їх вияву: вони не лише супроводжують конфлікт, але й слугують його внутрішнім стрижнем, який керує учасниками конфліктної комунікативної взаємодії. Отже, ключові фази перебігу конфлікту мають високий ступінь емоційної напруги, пов’язані зі створенням образу ворога та демонстрацією сили, властива тенденція до розширення чи поглиблення конфлікту, особистих звинувачень і навіть застосування фізичних дій (Войцехівська, 2018, сс. 79–80).

Брак слів у Констанс від напливу сильних негативних емоцій маркується паузацією в мовленні “*She stopped*”, що належить до акустичної групи невербальних засобів спілкування (Бацевич, 2004, с. 60), підкріплюваних вербальним висловленням-констатацією “*I have nothing left to say to you*”. Паузація

в мовленні, часто супроводжувана “комунікативним мовчанням” виступає дискурсивним маркером початку формування *двомодусного* мультимодального *конфліктиву-кульмінативу*, який збігається за формою із фазою кульмінації в процесі розгортання конфліктної мовленнєвої взаємодії. Респонсивна репліка Ленні свідчить про його перехід від пасивно-агресивної до активної наступальної позиції, що підтверджується висловленням-погрозою “*Everyone will know*”, висловленням-образом “*You’re a whore and a dyke*”, використанням ідіоматичного вислову, який також функціонує як погроза “*If you fly with the crows, you get shot with the crows*”, підкріпленням невербальним кінетичним та просодичним компонентами “*He turned back and hissed*”.

Завершення конфлікту дослідники визначають як припинення конфліктних дій, конструктивне або деструктивне його завершення (Войцехівська, 2023, с. 80; Черненко, 2023, с. 130). Згідно з нашими попередніми дослідженнями ми визначаємо *завершальну фазу конфліктного дискурсу* як ведення кінцевих конфліктних дій за допомогою вербальних і невербальних засобів комунікації з позитивними чи негативними наслідками, що представлена в дискурсі контактної розташованою завершальною формою або дистантною післяконфліктною формою та має формальні й прагматичні ознаки її виділення в дискурсі.

У цьому контексті відбувається формування *завершального постконфліктиву*, сконструйованого за допомогою невербального семіотичного ресурсу і по суті демонструє деструктивний результат конфліктної комунікативної взаємодії, завершення конфлікту за типом “роз’єднання”, розрив стосунків комунікантів, так званім “глухим кутом” (*relationship stalemate* у термінах Т.К. Gamble), початок якого позначено в попередній кульмінаційній фазі за допомогою невербального кінетичного ресурсу “*And with that, he left*”.

Постконфліктний стан Констанс виражений невербально, їй бракує слів, її очі бігають туди-сюди, вона нетерпляче крокує кімнатою, намагаючись знайти вихід із ситуації та покарати Ленні “*Constance stood, speechless for a moment. Her eyes darted back and forth, then she paced...*”. Зрештою, вона ухвалює рішення “*she picked up the phone and dialed*”, яке найбільш вірогідно спричинить інший конфлікт. Отже, завершальний постконфліктив представлений *одномодусною* структурною, проте функціонально цілісною одиницею конфлікту в аналізованому фрагменті художнього дискурсу.

Таким чином, семіозис інтерперсональних конфліктів в англійськомовному художньому дискурсі постає як динамічний процес смислоутворення та смислоінтерпретації значень, утілених у полікомпонентних конфліктивах за гомогенними та гетерогенними моделями взаємодії вербальних і невербальних семіотичних ресурсів, представлених різномодусними мультимодальними структурами.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Наявність динамічних фаз розгортання інтерперсонального конфлікту в художньому дискурсі передбачає конструювання структурних одиниць кожної фази – функціонально цілісних фрагментів-конфліктів, семіозис яких вибудовується за допомогою комплементарної взаємодії знакових систем і характеризуються дисгармонізацією міжособистісних стосунків комунікантів. Результати дослідження засвідчують наявність глибоко семіотичної внутрішньої структури конфліктиву, представленого в художньому дискурсі, компонентне наповнення якого варіюється залежно від семантико-прагматичного наповнення кожної фази та варіюється від одно- до чотиримодусної мультимодальної структури. Конструювання конфліктиву в

художньому творі передбачає поєднання й комбінацію вербальних, невербальних і графічних мультимодальних семіотичних ресурсів, що перебуває в площині перетину інтенційної та результативної інтерпретації, формуючи певну стадію конфлікту, представлену структурно й прагматично як комунікативний акт.

Окреслюючи перспективи досліджень, потрібно зазначити необхідність подальших досліджень інтер- та інтраперсональних конфліктів в англійськомовному художньому дискурсі з позицій гендерної лінгвістики, критичного дискурс-аналізу, когнітивної лінгвістики тощо.

ЛІТЕРАТУРА

- Бацевич, Ф. С. (2004). *Основи комунікативної лінгвістики*. Видавничий центр “Академія”.
- Влох, Н. М. (2013). Засоби параграфеміки англійськомовного постмодерністського художнього тексту. *Наукові записки. Серія “Філологічна”*, 36, 111–113.
- Войцехівська, Н. К. (2018). *Конфліктний дискурс в українській художній літературі: структурний, семантичний, комунікативний і лінгвокогнітивний аспекти* [Докторська дисертація]. Інститут мовознавства імені О. О. Потебні, Київ.
- Крисанова, Т., & Вербицька, А. (2018). Принципи лінгвістичного конструювання емоцій у дискурсі. *Лінгвістичні студії / Linguistic Studies*, 36, 55–60.
- Макарук, Л. Л. (2018). Конструювання англійськомовних мультимодальних текстів: експериментальні тенденції чи нове бачення писемної інтеракції. *Науковий вісник Херсонського державного університету*, 34 (2), 130–136.
- Моїсеєнко, О. Ю. (2018). Мовні аспекти концептуалізації збройного конфлікту на сході України (2014–2018) в австралійському медійному дискурсі. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія філологія*, 7 (321), 78–86.
- Серякова, І. І. (2013). Семіозис невербальних знаків комунікації. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія: Філологія*, 16(2), 121–126.
- Фролова, І. Є., & Омецинська, О. В. (2018). Специфіка художнього дискурсу та його аспектів. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов*, 87, 52–61.
- Черненко, О. В. (2023). Структурно-функціональні та лінгвопрагматичні характеристики мультимодальних конфліктів у сучасному англійськомовному художньому дискурсі. *Modern Ukrainian linguospace: ethnomental, axiological, pragmatic aspects* (pp. 128–132). Publishing House “Baltija Publishing”.
- Bonacchi, S., Mela, M. (2015). Multimodal Analysis of Low-Stakes Conflicts: A Proposal for a Dynamic Model. *Conflict and Multimodal Communication*, ed. by F. d’Errico, I. Poggi, A. Vinciarelli, L. Vincze (pp. 266–293). Berlin: Springer Berlin.
- Cap, P. (2023). *The Discourse of Conflict and Crisis: Poland’s Political Rhetoric in the European Perspective*. Bloomsbury Publishing.
- Danesi, M. (2021). *Understanding Nonverbal Communication: A Semiotic Guide*. London: Bloomsbury Publishing.
- Gamble, T. K. & Gamble, M. (2012). *Communication works* (11th ed.). New York: McGraw-Hill Humanities/Social Sciences/Languages.
- Hoffmann, M. H.G. (2005). Problems of understanding in conflicts and a semiotic solution. *SSRN Electronic Journal*. DOI: 10.2139/ssrn.758345
- Hyland, K., Paltridge, B., Wong, Lillian L. C. (2021). *The Bloomsbury Handbook of Discourse Analysis. 2nd ed.* London: Bloomsbury Academic.

- Kay, L., O'Halloran, Sabine Tan & Marissa, K.L.E. (2017). Multimodal analysis for critical thinking. *Learning, Media and Technology*, 42:2, 147-170. DOI:10.1080/17439884.2016.1101003
- Frolova, I. Ye. (2013). Confrontation Strategy in Discourse and Communities of Practice. *The Advanced Science*, 10, 29–32.
- Kirshenbaum, R. (2019). *Rouge*. New York: St. Martin's Press.
- Królikowska, P. (2015). *Discourse of Conflict as Political Genre*. Thesis for the doctor's degree in philology. (Published Doctoral Thesis). Uniwersytet Łódzki, Łódź. http://dspace.uni.lodz.pl/xmlui/bitstream/handle/11089/11885/Doktorat_Dyskurs%20konfliktu%20jako%20gatunek%20polityczny_Paulina%20Kr%C3%B3likowska.pdf?sequence=1&isAllowed=y

REFERENCES

- Batsevych, F. S. (2004). *Osnovy komunikatyvnoi linhvistyky*. Vydavnychi tsentr "Akademiia".
- Vlokh, N. M. (2013). Zasoby parahrafemiky anhlomovnoho postmodernistskoho khudozhnoho tekstu. *Naukovi zapysky. Serii "Filolohichna"*, 36, 111–113.
- Voitsekhivs'ka, N. K. (2018). *Konfliktnyi dyskurs v ukrains'kii khudozhnii literaturi : strukturnyi, semantychnyi, komunikatyvnyi i linhvokohnityvnyi aspekty* (Doktorska dysertatsiia). Instytut movoznavstva imeni O. O. Potebni, Kyiv.
- Krysanova, T., & Verbytska, A. (2018). Pryntsypy linhvistychnoho konstruiuvannia emotsii u diskursi. *Linhvistychni studii / Linguistic Studies*, 36, 55–60.
- Makaruk, L. L. (2018). Konstruiuvannia anhlomovnykh multimodalnykh tekstiv: eksperymentalni tendentsii chy nove bachennia pysemnoi interaktsii. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu*, 34 (2), 130–136.
- Moiseienko, O. Yu. (2018). Movni aspekty kontseptualizatsii zbroinoho konfliktu na skhodi Ukrainy (2014–2018) v avstraliiskomu mediinomu diskursi. *Visnyk Luhanskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Serii filolohiia*, 7 (321), 78–86.
- Seriakova, I. I. (2013). Semiozys neverbal'nykh znakiv komunikatsii. *Visnyk Kyivs'koho natsional'noho linhvistychnoho universytetu. Serii: Filolohiia*, 16(2), 121–126.
- Frolova, I. Ye., & Ometsynska, O.V. (2018). Spetsyfika khudozhn'oho dyskursu ta yoho aspektiv. *Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho universytetu imeni V. N. Karazina. Serii: Inozemna filolohiia. Metodyka vykladannia inozemnykh mov*, 87, 52–61.
- Chernenko, O. V. (2023). Strukturno-funktsionalni ta linhvoprahmatychni kharakterystyky multimodalnykh konfliktyviv u suchasnomu anhliskomovnomu khudozhnomu diskursi. *Naukovyi visnyk mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Serii: Filolohiia*, 51(1), 128-131.
- Bonacchi, S., Mela, M. (2015). Multimodal Analysis of Low-Stakes Conflicts: A Proposal for a Dynamic Model. *Conflict and Multimodal Communication*, ed. by F. d'Errico, I. Poggi, A. Vinciarelli, L. Vincze (pp. 266-293). Berlin: Springer Berlin.
- Cap, P. (2023). *The Discourse of Conflict and Crisis: Poland's Political Rhetoric in the European Perspective*. Bloomsbury Publishing.
- Danesi, M. (2021). *Understanding Nonverbal Communication: A Semiotic Guide*. London: Bloomsbury Publishing.
- Gamble, T. K. & Gamble, M. (2012). *Communication works* (11th ed.). New York: McGraw-Hill Humanities/Social Sciences/Languages.
- Hoffmann, M. H.G. (2005). Problems of understanding in conflicts and a semiotic solution. *SSRN Electronic Journal*. DOI: 10.2139/ssrn.758345

- Hyland, K., Paltridge, B., Wong, Lillian L.C. (2021). *The Bloomsbury Handbook of Discourse Analysis. 2nd ed.* London: Bloomsbury Academic.
- Kay, L., O'Halloran, Sabine Tan & Marissa, K.L.E. (2017). Multimodal analysis for critical thinking. *Learning, Media and Technology, 42:2*, 147-170. DOI:10.1080/17439884.2016.1101003
- Frolova, I. Ye. (2013). Confrontation Strategy in Discourse and Communities of Practice. *The Advanced Science, 10*, 29–32.
- Kirshenbaum, R. (2019). *Rouge*. New York: St. Martin's Press.
- Królikowska, P. (2015). *Discourse of Conflict as Political Genre*. Thesis for the doctor's degree in philology. (Published Doctoral Thesis). Uniwersytet Łódzki, Łódź. http://dspace.uni.lodz.pl/xmlui/bitstream/handle/11089/11885/Doktorat_Dyskurs%20konfliktu%20jako%20gatunek%20polityczny_Paulina%20Kr%C3%B3likowska.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Дата надходження до редакції 11.12.2023
Ухвалено до друку 18.12.2023

Відомості про автора

<p>Черненко Ольга Віталіївна,</p> <p>кандидат філологічних наук, доцент кафедри германської і фіно-угорської філології, Київський національний лінгвістичний університет</p> <p>e-mail: ukrum2013@gmail.com</p>		<p>Сфера наукових інтересів:</p> <p>семіотика, прагмалінгвістика, дискурс-аналіз, лінгвістична конфліктологія, гендерні студії, граматика</p>
--	---	--

UDC 81'33: [811.111+ 811.161.2]

DOI: <https://doi.org/10.32589/2311-0821.2.2023.297690>

M. O. Shutova

Kyiv National Linguistic University, Ukraine

e-mail: mariia.shutova@knl.u.edu.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7210-0260>

IDIOMATIC SPACE OF THE CONCEPT MOTHERLAND IN THE ENGLISH AND UKRAINIAN LANGUAGES

Abstract

The article presents the study of the verbalization of the concept MOTHERLAND in the Ukrainian and English languages. In today's world, the question of importance of the concept MOTHERLAND is more pressing than ever. In view of the tragic events in Ukraine and the sociopolitical situation in Britain, the concept MOTHERLAND acquires a special resonance, which determined the relevance of this study. The research establishes the theoretical basis for examining the concept MOTHERLAND, unveiling its essence in philosophical and theoretical contexts. The concept is analyzed in the studied languages, considering both diachronic and synchronic perspectives. The study reveals that in Ukrainian ethnic consciousness, the concept MOTHERLAND is associated with home, family and evokes warm feelings, although the illusions of the ideal are no longer present. The English concept MOTHERLAND is slightly different, as the country's rich history inspires a sense of pride, but often grappling with issues such as a lack of unity. Common basic cognitive-invariant archetypal constants of both peoples as descendants of Indo-Europeans include benevolence, patriotism, hospitality and success. However, in the process of historical and cultural development, each ethnic group acquired distinct variant profiles. Rational kindness is characteristic of the British, while openness and sincerity are typical of Ukrainians. The British exhibit abstractness in expressing feelings towards their native country, whereas Ukrainians demonstrate a close-intimate attitude towards their homeland. Stereotypically, the British may possess a sense of national superiority over other peoples, while Ukrainians harbor an interested attitude towards foreigners. Although researchers refer to the linguistic and cultural concept MOTHERLAND as abstract and universal, as its deeper reconstruction shows, it has a clearly expressed ethno-cultural marking.

Keywords: concept, semantic content, ethnic consciousness, reconstruction, ethno-cultural marking.

Анотація

Статтю присвячено дослідженню вербалізації концепту Батьківщина / MOTHERLAND в українській та англійських мовах. З огляду на трагічні події в Україні та соціополітичні ситуації в Британії, поняття Батьківщини набуває особливого резонансу, що і визначило актуальність цього дослідження. Описано теоретичні засади дослідження концепту Батьківщина та MOTHERLAND; розкрито сутність концепту у філософському осмисленні; проаналізовано згаданий концепт у мовах, що досліджуються, з діахронічної та синхронічної перспектив. В українській етносвідомості концепт Батьківщина асоціюється з домівкою, родиною і викликає теплі почуття, хоча ілюзії ідеалу вже відсутні. Британська HOMELAND дещо інша: багата історія часто викликає почуття гордості, однак багато уваги приділяється проблемам, наприклад, відсутність єдності. Спільними основними когнітивно-інваріантними архетипними константами обидвох народів як нащадків індоєвропейців є: доброзичливість, патріотизм, гостинність, успішність. У процесі історико-культурного розвитку кожного етносу ці константи набули відмінних варіантних профілей: раціональна доброта характерною є для англійців, тимчасом відверта, щира – для українців; абстрагованість у вираженні почуттів до рідної країни – для англійців та близько-інтимне ставлення до Батьківщини – для українців; відчуття національної переваги над іншими народами – як стереотип англійців та зацікавлене ставлення до іноземців як стереотип українців. Лінгвокультурний концепт Батьківщина дослідники класифікують як абстрактний, загальнолюдський, однак, як показує глибша його реконструкція, він має яскраво виражене етнокультурне маркування.

Ключові слова: концепт, семантичний зміст, етнічна свідомість, реконструкція, етнокультурна маркованість.

Introduction. The concept MOTHERLAND is central in shaping the identity of any nation, wielding substantial emotional impact by evoking feelings of affection, loyalty and belonging. The linguistic manifestation of this concept can reveal much about national cultures and their inherent values. The concept MOTHERLAND is closely connected with people's perception of their homeland, because a concept, according to Selivanova, is "an organised memory unit that contains information about an object perceived" (Селіванова, 2008, с. 410). Given that every natural language reflects a unique way of perceiving and organizing (conceptualizing) the world, the values, expressed in it, form a system of views, the so-called collective philosophy, pertained to the native speakers. The language-specific way of conceptualizing the reality is rather universal, to some extent nationally specific, so the speakers of different languages can perceive the world through the prism of their own languages (Shutova & Mudrynych, 2020). Based on this postulate, it is worth commenting once again on the ethnolinguistic ideas of Sapir and Whorf (hypothesis of linguistic relativity), according to which each language has its own ways and means of conceptualizing and categorizing the world, and therefore each people, each nation has its own formed ideas about this world, about people as representatives of their culture, and about other ethnic groups.

Hence the **topicality** of the research is determined by the fact that the concept MOTHERLAND holds significant cultural, historical and emotional value in both Ukrainian and English. It is the onomasiological models that provides an opportunity to build an onomasiological portrait of *hominis ethnici*.

In Ukrainian, the term БАТЬКІВЩИНА (MOTHERLAND) emphasises the significance of the family connection with the native country and is worth researching especially in the turbulent times we are facing now with a lot of people being forced to leave their native land. In English, the concept MOTHERLAND has not gained such an avid attention so far, yet it is definitely appealing to study how the English speakers treat this notion.

The article **aims** to reveal the linguistic manifestations of the concept MOTHERLAND in the Ukrainian and English languages. It presupposes the following **objectives**: to analyze the linguistic manifestation of the concept MOTHERLAND (БАТЬКІВЩИНА) in the Ukrainian language diachronically and synchronically; to analyze the linguistic manifestation of the concept MOTHERLAND in the English language diachronically and synchronically; to contrast the linguistic manifestations of this concept in both languages.

Methodology. The investigation into the concept MOTHERLAND is guided by the principles of anthropocentrism, cultural determinism and historicism, ensuring insightful and productive findings. Such an approach led to the selection of relevant methods and techniques. The descriptive method made it possible to identify the studied units and carry out their classification and interpretation; the method of semantic analysis was employed to determine the lexical and semantic features of the considered units. The method of component analysis proved instrumental in determining the type of evaluation marking (positive, negative or neutral) in the semantic structure of the studied units. The analysis proved to be fruitful given the huge differences in historical backgrounds of these two countries, and as set against the Ukrainian perspective of the concept HOMELAND. Furthermore, the study of the linguistic expression of the concept MOTHERLAND allows us to trace the historical and political development of a nation. Language is not static; it evolves and adapts to reflect changing social realities. By analysing the use of certain words and phrases over time, we can distinguish shifts in national consciousness and the impact of external influences.

Results and discussion. As it was mentioned above, this study aims to show the diverse perceptions of concept MOTHERLAND in the English and Ukrainian cultures and languages.

These include the linguistic features of the concept MOTHERLAND in modern English and Ukrainian.

The concept MOTHERLAND belongs to abstract linguistic and cultural concepts (Манух, 2012). In the philosophical and theoretical understanding, the homeland is considered as “a country that historically belongs to a given nation; the geographical environment mastered by this people, reflected in its material and spiritual culture; economic, social, political and cultural environment that has historically developed and been mastered by people” (Wit, 2020).

Analysing the concept MOTHERLAND from the theoretical standpoint, we must start with the investigation of the linguistic units used to denote it.

The term “motherland” and its linguistic designation is common in many Indo-European languages, although in some of the languages there are also other synonyms derived from the word “mother” (English *motherland*) with the meaning “native, own place, native home”; homeland (German *Heimat*, Swedish *fosterland*), etc.

Motherland is the native country in which a person was born and lives. For the author and her countrymen, this is Ukraine. Everyone has their own “small” homeland: the region, the land where they were born, their hometown or village. Nowadays, Motherland is associated with the concept of “state”. In this case, it covers the social and governmental system, the system of political relations, culture, spiritual values, peculiarities of language, lifestyle and customs (Манух, 2012, с. 86).

The etymology of the words *Motherland* and *Батьківщина* confirms their single source of origin. The compound noun *Motherland* in English comes from the Proto-Germanic root *mothær- “mother” (Barnhart, 1988), which has the root *mater and Proto-Germanic *land “land, territory of residence”. *Батьківщина* is derived from *father*, meaning “father”, which, in turn, is related to gr. *αττα* and lat. *atta*, has i.-e. root *atta “elder sister, mother” (ESUM, 2003, p. 233).

The dictionary representations of the content of *Батьківщина* are as follows “the land of fathers”, place of birth, territory developed by several generations of a certain ethnic group, its habitat – reveal the lexeme “land” as part of the internal form, which is a representative of the concept ЗЕМЛЯ. A certain natural environment (the land with its forests, meadows, rivers and lakes, adjacent sea spaces, etc.) acts as a homeland when it is appreciated by the culture, understood as its own, as evidence of the historical past of the ethnic group and the totality of its historical monuments, as a source of individual and common memories and experiences for the ethnic group (Yaylaci, 2008). Markova (Маркова, 2018) believes that the homeland is conceived by Ukrainians not just as a place or space, but as the earth, the soil that can be held in their hands, taken with them to a foreign land (atheism). The concept HOMELAND belongs to the so-called abstract, universal concepts, which at the same time has its own ethno-cultural content. Thus, the core of the concept MOTHERLAND is the following semantic content:

- a country that historically belongs to the people;
- the geographical environment mastered by the people, reflected in their material and spiritual culture (Маркова, 2018).

The stereotypical image of the homeland in the minds of English speakers was formed on the basis of their ideas about the native land, which became the motivational basis for the creation of such composite nominations in the English language as *motherland*, *fatherland*, *homeland*, a component of which is the lexeme *land*. This indicates a connection with the archetype of the native land in both languages. The first components of the English composite nouns “mother”, “father”, “home” rather convey the attitude to the homeland as to the mother, father and home itself and have a clearly expressed ancestral affiliation. The archetype of the mother is directly explicated in the lexeme *Motherland*. Whilst

in the Ukrainian language there is only the component *father*, from which the lexeme *Батьківщина* was formed and which marks a man as a generic (archetypal) beginning.

While analyzing the concept under consideration in the English language, we must note that there are three linguistic units that all refer to a person's native or ancestral land: HOMELAND, MOTHERLAND and FATHERLAND, but they are associated with different cultural and historical contexts.

HOMELAND is a neutral term that simply refers to the country or region where someone was born or to which they feel a deep sense of belonging. It does not carry any gender-specific connotations and is commonly used in English to denote one's home country or the place where they have strong cultural or familial ties.

MOTHERLAND is a term that emphasizes the nurturing and protective aspect of a country. It is often used poetically or in a patriotic sense to evoke strong emotional connections. The term "motherland" is not specific to any particular country and can be used to refer to any nation in a symbolic or emotional context.

FATHERLAND conveys a sense of patriotism and national pride. However, the use of "fatherland" has declined in English and is more commonly associated with the language and rhetoric of the past. In modern contexts, it may carry connotations of authoritarianism or nationalism and is less commonly used compared to HOMELAND.

Researchers who analyzed the concept MOTHERLAND concluded that in many cultures, this archetypal symbol shows common meanings with the concept HOME (meaning zone "native land"), in particular in the English language (cf.: homeland) (Марчук, 2009, c. 11). Saadat (2020) associates HOMELAND with the idea of protection. He believes that the concept SHELTER is a fundamental human instinct, inherent to the concept HOMELAND. For him, HOMELAND acts as a framework shaping the way people with shared cultural, political, linguistic and historical traits perceive the world and organize their society.

According to the scholars who study postcolonialism, like Heckmann (2009), the concept HOMELAND, rooted in tradition, refers to the place of our origin and where our ancestors lived. This traditional view of home, however, is static, focusing on the past, without considering our current residence. It implies a passive identity linked to our roots. Home, in this context, provides orientation, connecting us to our origins and a sense of belonging in the world.

Due to Ukraine's long and painful path to independence and freedom, the concept MOTHERLAND has always had great significance in Ukrainian culture and literature. Historical laws, political changes and social norms are all factors that work together to impact language, as stated by Daniels (2020). By examining the diachronic evolution of the concept MOTHERLAND (БАТЬКІВЩИНА) in language, we can gain a deeper understanding of the ways in which this concept has been constructed and disputed over times. We can also see how the concept MOTHERLAND has been used to mobilize and inspire people, both in peaceful times and in times of war.

In addition to providing insights into the changing ways in which people have conceptualized their relationship to their homeland, national literature can also shed light on the emotional and psychological dimensions of this coherency. For example, literature can explore the feelings of belonging, nostalgia, and displacement that can be associated with the perplexity of the Motherland in some historical contexts. It can also examine the ways in which people use "the Motherland" as a source of strength and identity.

Ukrainian poets and writers of all times have often portrayed their homeland as a source of inspiration and as a nurturing force that provides a sense of belonging and identity. It has been used numerous times as a symbol of the Ukrainian people's struggle for freedom and independence, as well as a reflection of their resilience in the face of a disaster. According to the Ukrainian scholar Yevtushenko (Євтушенко, 2014), in Ukrainian literature, the

concept HOMELAND acquired a dominant status due to the creative efforts of T. Shevchenko and the literators of the post-Shevchenko era, who were able to establish a new paradigm of the idiomatic content of this concept.

In the history of Ukraine, there have been different struggles, and literature, as they say, is a mirror of life. Poets and prose writers of different times have had a diverse outlook on their homeland. The first notable figure is the pioneer of modern Ukrainian literature, Ivan Kotliarevsky and his *magnum opus* “Eneida”, where the Trojan heroes from Virgil’s Aeneid are transformed into Zaporozhian Cossacks. I. Kotliarevskyi’s poem depicts the same events, and retains the names of the characters, but the Ukrainian author added a new national colouring and meaning: Ukrainian Cossacks appear as Trojans, Ukrainian gentry as the gods of Olympus; all the realities of the work reflect the life of the Ukrainian society in the 18th century after the destruction of the Ukrainian “Troy” – the Zaporizhzhian Sich. The work reflects the author’s vision of the MOTHERLAND, characterised by nostalgia for the Cossack state, which was liquidated by Russia in 1775–1786.

In the works by Taras Shevchenko, the far-famed Ukrainian poet, writer, artist and glorified representative of the Ukrainian national revival movement in the mid-19th century, MOTHERLAND (БАТЬКІВЩИНА) is a central subject. He frequently used this concept to express his deep devotion to Ukraine, its people, culture and traditions. For Shevchenko, the Motherland was not only a physical place with “the spreading plain, // <...> the fields, the boundless steppes, // The Dnipro’s plunging shore” (Testament, translated by John Weir) but also an idea and a symbol of national identity.

Another notable representation of MOTHERLAND (БАТЬКІВЩИНА) can be found in the works of Lesya Ukrainka, one of the foremost writers in Ukrainian literature, most known for her poems and plays. Her play “The Forest Song” (1911) does justice to the natural component of the concept MOTHERLAND (БАТЬКІВЩИНА), describing the beauty of an old mysterious forest in Volyn. It also reflects the folklore element of the concept, giving a lot of attention to the creatures of Ukrainian mythology, such as Mavka (a female spirit), Vodianyк (a water goblin) and others.

Motherland is always a “personal”, “own” (“my”) personal place, archetype that is opposed to “alien”, foreign land. This is the native land, native side, native people, native graves, groves, air. Homeland is associated with the native land as a nurse, and thus with the mother-ancestor (as evidenced by the reconstruction of the lexeme homeland, see above). Hence, the image of the homeland-mother ascends to the archetype of the foremother (see K. Jung’s archetypes) as the source of all living things and as the end of the life path – the return to the womb of the raw earth mother.

The Ukrainian lexical-semantic system contains the following series of lexemes-synonyms: *native country, homeland, fatherland, cradle*; and antonyms: *stranger, foreigner, foreign land* (Полюга, 2006, с. 48). Both synonymous and antonymous relations acquire meanings that cause various associative reactions of a particular language speaker. Thus, the Motherland is *dear, beloved, strong, powerful, the best, our, beautiful, native, wonderful, happy*. Such characteristics emphasize the positive evaluative peculiarities that this concept contains. Because of that, you can *be, live, grow up, stay, rise, stand, stay* in the Motherland. One can feel *love for the Motherland, duty to the Motherland, longing (anguish) for the Motherland* (Полюга, 2006). It is these observations that show the mechanism of stereotyping of Ukrainians’ ideas about the Motherland, which their associations demonstrate.

For a representative of the Ukrainian ethnic group, the Motherland is not only the land on which they live, it is, first of all, *Ukraine, the Dnipro, the house, the willow, the viburnum*, which have acquired the status of symbols, but more broadly, concepts. Thus, in the understanding of Taras Shevchenko, in whose poetry concept words form a lexical-

semantic field with an extremely wide range of poetic meanings, Ukraine is not only a place, territory or country.

Besides, Ukrainians tend to humanize the abstract notion of the homeland. It elicits compassion from external observers and nurtures a profound sense of unity and security within the national psyche. This personification of the Motherland is vividly seen in the rhetoric of the president of Ukraine, Volodymyr Zelenskyi, who metaphorically treats Ukraine as a conscious entity with human-like qualities, as seen in the examples:

-“In this, Ukraine heavily relies on the UN”: This statement personifies Ukraine by attributing the act of relying or counting on someone (in this case, the UN).

-“Ukraine is grateful for the vital and steady support...”: by expressing gratitude, this statement endows Ukraine with the capacity for emotions, specifically gratitude.

-“Ukraine remains dedicated to its vital role”: Here, Ukraine is portrayed as a conscious entity capable of dedication.

In each of these examples, Ukraine is treated metaphorically as a person, imbuing the nation with human-like qualities and actions. This metaphorical language allows for a more vivid and relatable description of Ukraine.

In the English language, love for the Motherland is expressed through undisguised antipathy towards foreigners and everything foreign. Accordingly, the words *foreign* and *foreigner* have negative connotations. These unfriendly shades are so strong that even the neutral terminological phrase *the faculty of foreign languages* has been replaced in modern English by a more neutral one: *the faculty of modern languages*.

As for the English national character, the famous British sociologist and director of the Sociological Research Center in Oxford, Kate Fox, says that its leading feature is “social complexity”. The researcher uses this term as a general name for all English social complexes. In other words, the English are rather withdrawn, socially restrained, they lack the spontaneous and direct manner of communication that is natural for other nations. It is very difficult for them to have warm and frank contact with other people (Fox, 2004).

We will comment on the researchers’ observations regarding the negative connotations of the English words *foreign* and *foreigner*. In the illustrative dictionaries of the English language we find: *He has a distrust of foreigners, Foreigners are not allowed to own land, Anne’s father would not consent to her marrying a foreigner* (CED).

The etymological origin of the lexeme *foreign* confirms its negative connotations. Foreign – borrowed from Old Fr. *forain* “stranger; remote; from another country, place”, the basis was the Latin preposition *foris* “outside; the one who is behind the door” (*foris* – door), which is reconstructed from i-e. protosynonyms **dhwer-* “door, doorway, path” (KCED, p. 344).

The Ukrainian national character is characterized by increased interest, curiosity and benevolence towards foreigners and a foreign way of life, culture, worldview. Accordingly, the words *foreign* and *foreigner* do not have negative connotations, rather, the contrary.

Foreigner (іноземець – *inozemets*’) is a compound noun consisting of two roots *in-* and *zem-*. *In-* with the meaning “other” goes back to i-e. root **oinos-* “one” (ESUM, vol. 2, p. 304). *Zem-* “earth” is reconstructed from i-e. root **ǵhǵem-*, **ǵhǵom-* “land” (ESUM, vol. 2, p. 259). These are the words that arouse interest and increased attention, set one up for the perception of something new, interesting, unknown, although they contain connotations of mistrust and prudence, imagining foreigners as strangers, i.e., classifying them as strangers. *Foreigner* – citizen, subject of another state, country (SUM, vol. 4, p. 32).

Although, John Milton, one of the most prominent English poets and writers of Stuart period, witnessed political turmoil, including the English Civil War, which led to the temporary overthrow of the monarchy and the establishment of the Commonwealth of England. His works left a significant impact on the development of British literature in the

17th century. In his “On Reformation”, Milton refers to his homeland as “our deare Mother England”, depicting his love and respect for his MOTHERLAND. For that many scholars treat him as a true patriot and even a nationalist (Stevens, 2022).

Such an analysis portrays Britain as a nation that values its cultural diversity, cherishes its historical legacy, and takes pride in its national identity. The themes of community, resilience, innovation and global influence are central to British perceptions.

Conclusions. National character is a people’s idea of themselves, an important element of national self-consciousness, its public ethnic self, the study of which should be carried out not by identifying the specific features of the psyche of a certain people and contrasting them with another people, but by reconstructing the degree of manifestation of universal human values in different national cultures and traditions, in this case English and Ukrainian. Such values have been formed for more than one millennium, and therefore have deep roots, ontologically connected with the national differentiation of peoples.

The stereotypical image of the Motherland in the minds of English speakers was formed on the basis of their ideas about the native land, which became the motivational source for the creation of such composite nominations in the English language as *motherland*, *fatherland*, *homeland*, a component of which is the lexeme *land*. This indicates a connection with the archetype of the native land, as well as in the Ukrainian language. The first components of the English composite nouns “mother”, “father”, “home” convey the attitude to the homeland as to the mother, father and the house itself and have an evident ancestral affiliation. The archetype of the mother is directly explicated in the lexeme *motherland*. In the Ukrainian language, there is only the component *father*, from which the lexeme *Батьківщина* (Motherland) was formed and which marks a man as a generic (archetypal) beginning.

For Ukrainians, the attitude towards their country, land, Motherland is close and intimate. In the Ukrainian language, many symbolic and metaphorical phrases are stereotyped: Mother-earth, native motherland, native land, Ukraine-mother.

For the English, relations with their native country are more distant, remote, which objectively confirms the formed stereotypes about their national characters, which are dominated by restraint. Meanwhile, Ukrainians are seen as emotional people, sometimes lyrical and sentimental.

Both nations are proud of their diverse populations, considering it a source of strength and identity, shown in literature and language. Both exhibit deep love and affection for their homelands, defending their values and way of life, often depicted in literature through patriotic themes.

REFERENCES

- Barnhart, R. K. (1988). The Barnhart dictionary of etymology. New York: The H.W. Wilson Co.
<https://cmc.marmot.org/Record/.b10803294>
- CED – Collins English Dictionary. (2000). Harper Collins.
- Daniels, M. (2020). The effects of the socio-political climate on children’s literature over the past eighty years. Undergraduate Honors Theses. East Tennessee State University.
<https://dc.etsu.edu/honors/582>
- ESUM – Etymolohichniy slovnyk ukrains’koi movy. (2003). Kyiv: Naukova Dumka. Vol. 4.
- Fox, K. (2004). Watching the English. The hidden rules of English behaviour. London: Hodder and Soughton.
- Heckmann, K. (2009). Concepts of HOME and BELONGING in Postcolonial Literature compared in the novels “Small Island” by Andrea Levy and “White Teeth” by Zadie Smith. University of Göttingen.

- KCED – Klein’s comprehensive etymological dictionary of the English language. (1966). Amsterdam; London; New York: Elsevier.
- Manukh, N. B. (2012). Asotsiatyvnyi potentsial konceptu BATKIVSHCHYNA u protsesi vyvchennya ukrains’koi movy yak inozemnoi. *Naukovi Zapyski Natsional’noho Universytetu Ostroz’ka Akademiia. Seriya “Filolohichna”*, 23, 84–86.
- Marchuk, U. B. (2009). Asotsiatyvnyi potentsial lingvokul’turnykh konceptiv u riznosystemnykh movakh. Thesis. Kyiv.
- Markova, O. I. (2018). Eksplikatsiya konceptu “patriotyzm” u movi drukovanykh zasobiv masovoi informatsii Ukrainy XXI st. Thesis. Sumy.
- Polyuga, L. M. (2006). Povnyi slovnyk antonimiv ukrains’koi movy. Kyiv: Dovira.
- Saadat, E. (2020). Analysis of the anthropological concept of “homeland” in Shakhnameh. *Iranian Journal Of Anthropological Research*, 10(2), 157–177. <https://doi.org/10.22059/ijar.2021.312338.459640>
- Selivanova, O. O. (2008). Suchasna linguistyka: napryamy i problemy. Poltava.
- Shutova, M, & Mudrynych, S. (2020). The concept of “new life” as a powerful psycholinguistic element in the Inaugural Addresses of the U.S. Presidents. *Amazonia Investiga*, 9(33), 8–16. <https://doi.org/10.34069/AI/2020.33.09>
- Stevens, P. (2022). Pietas in Patriam: Milton’s classical patriotism. *Humanities*, 11(2): 42. <https://doi.org/10.3390/h11020042>
- SUM – Slovnyk ukrains’koi movy. (1970 – 1980). Kyiv.
- Wit, Theo W. A. de. (2019). Belonging to a homeland in order not to need it anymore: the return of patriotism and nationalism in Europe. *Interdisciplinary Journal For Religion And Transformation In Contemporary Society*, 5(2), 331–352. <https://doi.org/10.30965/23642807-00502004>.
- Yakovleva, A. M. (2007). Suchasnyi tlumachnyi slovnyk ukrains’koi movy. Kharkiv: Torgsing Plus.
- Yaylaci, Y. (2008). Denotations of the concept of “homeland” in western (British and American) cultural and linguistic contexts. *Turkish Journal Of Political Science*, 20, 199–205. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/843302>
- Yevtushenko, S. (2014). Koncept Bat’kivshchyna u tvorchosti slovyans’kykh poetiv mezhy XIX – XX st. *Synopsys: Text, Context, Media*, 1(5). <https://synopsis.kubg.edu.ua/index.php/synopsis/article/view/76>

Дата надходження до редакції 30.11.2023
Ухвалено до друку 18.12.2023

Відомості про автора

<p>Шутова Марія Олександрівна,</p> <p>доктор філологічних наук, доцент, завідувач кафедри германської і фіно-угорської філології Київського національного лінгвістичного університету</p> <p>e-mail: mariia.shutova@knlu.edu.ua</p>		<p>Сфера наукових інтересів:</p> <p>порівняльно-історичне і типологічне мовознавство, етнолінгвістика, психолінгвістика</p>
--	--	--

І. А. Морякіна

Київський національний лінгвістичний університет, Україна

e-mail: iryna.moryakina@knlu.edu.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2653-998X>

РЕЦЕНЗІЯ НА НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

Хоменко Олександр (2023). *Tutorial on effective business communications/ Ефективні бізнес-комунікації: електронне навчальне видання для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за освітньою програмою “Маркетинговий менеджмент”. Київ: Видавничий центр КНЛУ. 118 с.*

У сьогоднішньому динамічному глобалізованому світі, особливо в тій його частині, що побудована на принципах демократії, вміння доносити інформацію, поширювати й популяризувати свої ідеї серед цільової аудиторії, переконувати й завойовувати прихильність опонентів стало одним із наріжних каменів успіху в багатьох сферах сучасного життя. Питання, пов’язані із забезпеченням успішного спілкування, вийшли далеко за межі фахових інтересів і предметної царини мовознавців. Вивчення засад, умов і технологій успішної комунікації разом з опануванням англійської мови – обов’язковий складник професіограми (зокрема в частині номенклатури гнучких навичок – “soft skills”) усіх спеціалістів зі сфери бізнесу, включаючи маркетологів, менеджерів та фахівців із зв’язків із громадськістю, що зумовлює актуальність аналізованого видання.

Запропонований навчальний посібник, розроблений як частина навчально-методичного забезпечення вибіркової дисципліни “Маркетинговий менеджмент”, що викладається англійською, має на меті формування компетентностей у галузі менеджменту та англійськомовної ділової комунікації. Сучасна англійська мова фахового спрямування є одним із безперечних достоїнств представленої праці, що робить її більш привабливою для користувачів. Навчальний посібник складається з трьох розділів: “Процес комунікації” (Communication Process), “Тренінг з формування навичок ефективного презентації” (Persuasion Skills in Effective Communication) і “Тренінг з ефективного ведення переговорів” (Effective Presentation Skills Training).

У першому розділі автор обґрунтовує визначну роль мовленнєвої взаємодії для досягнення успіху у сфері бізнесу й стисло викладає основні положення теорії комунікації. Насамперед тут розглянуто базову модель передачі інформації С. Шенона й В. Вівера та роз’яснено її основні компоненти; перелічено ключові функції й форми ділової комунікації. У цьому розділі також визначено типи й види комунікації, серед яких – формальна й неформальна, інтраперсональна, міжособистісна, групова та масова комунікація. Автор докладно зупиняється на особливостях невербальних сигналів та їх значенні для впливу на адресата, описує властивості різних стилів – агресивного, пасивного, пасивно-агресивного та асертивного спілкування. Олександр Хоменко детально аналізує потенційні проблеми, що можуть завадити успішному обміну інформацією, при цьому особлива увага приділяється перешкодам, які зазвичай виникають унаслідок міжкультурних розбіжностей між комунікантами, та їхньому подоланню. Окреме місце в першому розділі займає пункт, присвячений формуванню персуазивних компетентностей, де автор висвітлює базові техніки переконання й знайомить читача з фундаментальними дослідженнями в цій галузі.

Другий та третій розділи посібника має практичне спрямування. У другому розділі автор робить акцент на вдосконаленні навичок презентації, зупиняючись на етапах планування виступу, ідентифікації цільової аудиторії, місця та часових рамок виступу й відповідної структури доповіді. Представлені в посібнику теоретичні викладки доповнюються розлогим корпусом ідіоматичних мовленнєвих кліше, які зазвичай використовуються носіями англійської мови як вступні слова до промови, супроводу візуальних носіїв інформації, ініціації та обговорення запитань і завершення виступу. Своєрідною родзинкою другого розділу є пункт “Business Pitching”, який навчає студентів швидко й переконливо доносити свої ідеї до слухача. У третьому розділі так само докладно роз’яснюються основні етапи, стратегії та прийоми ведення переговорів. Найцікавішим, на наш погляд, фрагментом третього розділу є представлення технік і засобів нейролінгвістичного програмування.

Посібник має чітку структуру, що містить текст для читання, питання для самоаналізу та післятекстові вправи й завдання. Така організація навчального контенту суттєво підвищує продуктивність позааудиторної самостійної роботи студентів над досліджуваною проблематикою. Схвалення заслуговує й формат запропонованих завдань, які ґрунтуються на сучасних методах і прийомах формування професійних компетентностей, зокрема, містять дискусію, рольові ігри, кейси та проєктну роботу. Афоризми, запропоновані студентам для обговорення, розвивають уміння глибоко аналізувати прочитане й мислити критично, стимулюють їхні творчі здібності, розширюють світогляд і загальну ерудицію. Графічні матеріали, схеми й картинки сприяють більш ефективному засвоєнню навчального матеріалу. Список використаних О. Хоменком джерел містить 45 позицій (43 з яких англійськомовні), що забезпечує аналізованій праці необхідне теоретичне підґрунтя.

Не зменшуючи викладених вище здобутків автора, звернемо увагу на назву запропонованого видання, яка передбачає розгляд дещо ширшого кола питань, аніж ті, що включені до рецензованої праці. “Ефективні бізнес-комунікації” (в оригіналі “Tutorial on Effective Business Communication”) охоплюють увесь спектр форм і жанрів ділових інтеракцій, тоді як автор посібника концентрується на двох жанрах усного спілкування: 1) ефективній презентації (Розділ 2) та 2) веденні переговорів (Розділ 3). На наш погляд, варто було б відобразити цей тематичний фокус видання, конкретизувавши його назву.

Не можна не зауважити, що тексти для читання в Розділі 1 під заголовками “Importance of Communication”, “Dimensions of Communication” та “Common Types of Communication” неспіврозмірні за обсягом із текстами, включеними до другого й третього розділів, та програють їм за своєю інформативністю. Трапляються також окремі суперечності в логіці викладу матеріалу. Так, у підрозділі “Insights on Verbal Communication” спочатку наголошується значущість ефективної вербальної взаємодії для бізнесу, й там само на с. 23 зазначається, що лише 7% інформації при особистісному спілкуванні передається за допомогою слів, тоді як 35% змісту повідомлення передається через тональність висловлення й 55% через мову тіла.

Одним із помітних недоліків запропонованої праці є повтори. У пункті “Importance of Communication”, де визначаються функції комунікації в процесі ведення бізнесу, тези “communication is critical in business because it helps build relationships, share information, solve problems, influence others [...]” читаємо на с. 10, 11, 23, 25, 85 та 91. Серед лексичних повторів слід назвати вислів “fast-paced business world” (с. 9, 12), іменник “commitment” (с. 59) та прикметник “essential”, переважно у фразі “it is essential form of/to [...]”, який натрапляємо на с. 11, 12, 19, 20, 21, 23. Словосполучення з епітетами “crucial” та “critical” уживаються в різних комбінаціях: “crucial role” (с. 10, 57), “crucial in building relationship” (с. 19), “communication is crucial

for success” (с. 21), “crucial for understanding” (с. 41), “crucial differences” (с. 43), “crucial barrier” (с. 45), “critical aspect” (с. 11, 12, 24), “critical in business” (с. 20), які надають тексту посібника місцями надто пафосного звучання.

Є також низка запитань, які стосуються формулювання інструкцій до післятекстових завдань. Деякі з них передбачають наявність у студентів ширшого кола професійних компетентностей, аніж ті, що формуються на основі посібника. Наприклад, на с. 16 перед студентам ставиться завдання проведення аналізу медіакампанії для кандидата в керівні органи влади від неурядової організації. Такий аналіз вимагає від студента визначення стратегій цього кейсу масової комунікації та вимірювання їхньої ефективності. Проте в посібнику не згадуються ані стратегії масової комунікації, ані інструменти моніторингу й вимірювання її ефективності. Інформації, поданої в текстах для читання, недостатньо для виконання проєктного завдання зі с. 27. Воно передбачає розробку навчальної програми з удосконалення навичок мовленнєвої комунікації для співробітників уявної компанії. Очікувана програма має містити такі модулі: як: вдосконалення ефективності навичок слухання, подолання культурних розбіжностей між комунікантами та використання відповідних каналів комунікації. Однак її укладання вимагає від студентів наявності педагогічних конструктивних навичок, формування яких не входить до програми підготовки менеджерів. Якщо виконання поставленого завдання передбачає ознайомлення з додатковими теоретичними джерелами, то рекомендуємо вказувати про це в інструкції до завдання.

Запропонований посібник, на жаль, не позбавлений окремих технічних огріхів. Серед них написання слова “internet” (с. 15), яке в англійській мові пишеться з великої літери, помилкове вживання прийменника у висловленні “situation in the work place” (с. 28), фраза “the sharing of information” на с. 11 не потребує вживання артикля.

Електронний формат видання дозволяє включати в нього не лише покликання на фахову літературу, надаючи зручний доступ до джерел в інтернеті, але й покликання на різноманітні відеоматеріали, які зробили б цей посібник більш яскравим і переконливим.

Рецензований навчальний посібник загалом відповідає змісту й завданням навчальної робочої програми з дисципліни “Маркетинговий менеджмент” для другого (магістерського) рівня вищої освіти і може бути рекомендований до друку з подальшим застосуванням у освітньому процесі, що здійснюється в Київському національному лінгвістичному університеті не лише для студентів, які вивчають “Маркетинговий менеджмент”, але й для тих, що навчаються за освітньо-професійною програмою “Англійська мова і друга іноземна мова: усний і письмовий переклад у бізнес-комунікації” (спеціалізація 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська).

Відомості про автора рецензії

<p>Морякіна Ірина Анатоліївна,</p> <p>кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри фонетики і практики англійської мови Київського національного лінгвістичного університету</p> <p>e-mail: iryna.moryakina@knl.u.edu.ua</p>		<p>Сфера наукових інтересів:</p> <p>лінгвокультурологія, когнітивна лінгвістика, персонологія, комунікативно- прагматичні аспекти англомовного дискурсу</p>
---	--	--